

PODIUS.
—
COMMENTARII
DE
MUSICA.

27

Pues que le va à mirar tan gran negocio, como la saluacion, obliga que sea con este medio, por lo que dize la Santa Madre: *Alma que trata de Oracion, sabe el demonio que la tiene perdida; y en otra parte: Quantos pasos da una criatura forçandose, azia la Oracion, tantos se reciva el demonio, y la tenta-*

gregantes, y avrà preuenidos Confessores, y vna hora despues saldrá vna Míssa, y en ella se pondrá patente el Santísimo Sacramen- to, y Comalgará la Congregacion; inme- diatamente saldrá otra Míssa, y al fin de ella se boluerá à encubrir á N. Señor, todo lo qual se executará con el mayor silencio, compostura, decencia, y reuerencia que se pueda.

Demàs de las Fiestas dichas, acudiràn los Congregantes à la Capilla, los dias de Resurreccion, Candelaria, y los demàs en que en ella ay solemnidades.

Horas, en las quales se ha de entrar en los ejercicios.

Março à las seis.
 Abril à las siete.
 Mayo à las siete y media.
 Junio à las ocho.
 Julio à las ocho.
 Agosto à las siete y media.
 Septiembre à las siete.
 Octubre à las seis.
 Noviembre à las cinco.
 Diciembre à las quatro y media.
 Enero à las quatro y media.
 Febrero à las cinco.

Asistían a la puerta de la Capilla, durante el tiempo de los ejercicios, para que no se haga ruido: en el mismo lugar repartían las disciplinas, juntaban la llave ma que quifieren dar los Hermanos, la qual el sabado de cada semana entregaban al Tesorero, de quien cobraban ceduilla, para que en la virtud el Contador tome la razón.

Proterops.

Pondran recado para los ejercicios, cuidando de el alio y compofitura de Albar los dias que la Congregacion tuviere Comunion general, tendran cuidado de la cera, y entregaran la que fe hallare en fu poder, el dia que ceffaren en el exercicio, a la persona que fe fueldiere.

Sacristanes.

milmo advertiran de el estado de las enfer-
medades, para que le encomienden a Dios;
y tambien sera de su obligacion disponer
que en las Parroquias dode rocare cada uno
de los Hermanos, se les administre el San-
tissimo Sacramento por deuocion, todas las
veces que la del enfermo pidriere este me-
dicamento Espiritual.

COMO la peregrinacion de este mundo la ordenasse N. Señor , para que en ella se dispengan los hombres para la patria donde camina, aprouechándose del tiempo, para en el hazer las obras que nos cumplan al cumplimiento á la obligacion de amar , y servir al que nos criò, y à tan grãde precio, nos redimio en vna Cruz , haziendonos vasos en que deposita su propria sangre, que ingratamente desperdiciamos con nuestras culpas, para que en lo que cabe en la imperfeccion del estado secular si se camine à la cuenta final de nuestras obras , confiados, en que la misericordia de Dios, darà valor à las que aqui se contienen, si se hazen con deseo voluntante de agradarle; se ordenaron estas Constituciones, y se empezaron à formar en 23. de Mayo passado de este año de 1671. y se aprobaron por su Eminencia en 31. de Julio del, y son como se siguen.

Visitarán los enfermos Congregantes, admitiendo la falta, ó necesidad de cada uno, para que en lo posible se les acuda, y para que así se execute, darán cuenta al Señor Presidente, y Asistentes, que lo opondrán con brevedad, y providencia. Así.

Erstgenannt.

Sonitirá en defecto de el Secretario, en todo lo que es concerniente a su oficio, y asimismo tendrá libre de cargo, y data, en que se tomara la razon de los maravedis que entraren en poder de el Tesorero, pagare con librança de la Junta particular.

Contador, y Coadjutor de Secretario.

Endrá á fucargo dos libros, y no donde
eleccion los acuerdos, y otro los Con-
gregantes, á los quales auilará por cedu-
llas, conuocandolos todas las vezes que
lo ordenare el señor Presidente, para Co-
muniones generales, Juntas generales, ó
particulares.

SECRET-4710.

3
cual, y tratar de el empleo de cualquier
maravillas de la Comunidad con la dicha
intervención.

CONSTITUCIONES.

Forma de Oficios, y lo que toca à cada vno de los Oficiales:

EL señor Presidente, ha de ser Sacerdote, y será de su obligación conuocar juntas, presidir en ellas, proponer levantarlas, presidir en los ejercicios, en las pláticas espirituales dará los asuntos, corregirá los defectos, o ríbiegas de los Hermanos, dirá la Misa en las Comuniones generales que tuviere la Congregacion, y en las resoluciones que se tomaré, será voto de calidad el suyo.

Señores Asistentes Eclesiásticos.

EL primero elegido ha de sustituir al señor Presidente en ausencia suya, excepto en la calidad de el voto, que llegado el caso, solo ha de tener el que le toca; y sucesivamente han de concurrir las mismas circunstancias en el segundo en orden.

Asistentes Seculares.

HAn de distribuir, y librar, junto con el
señor Presidente, tomar las cuentas
con intervencion de el Contador, destinar
as obras de piedad, en que se distribuia el
cau-

CAU-

principio, formalmente a esta concordia. El día de los difuntos, o el mas de los que de la octava se hará Comemoracion de los Hermanos Congregantes de la concordia difuntos.

hacer particularmente gracias a Dios Nue-
stro Señor, el día aniversario de aquel en que
se aprobaron estas Constituciones, y le dicte

bre la vida, y muere de el Salvador.

En la Quarta leccion sera de Blois,
Enella, o Palafox, o otro de los que aya lo-
bado.

Presidente, Miércoles, y Jueves, el Asisten-
te mas antiguo, y el segundo, Viernes, Sa-

mañetas les tocará leer, de vez en cuando, y oraciones, empujando, Lunes, y Martes, el

Exarregantes, serán los leñeros Preden-

uno en la Junta de Sociales, para que allí se

que le vichien faitar en algo; li no le enmíc-

mas de el Cielo.

caminata el espíritu a la mayor humildad, delante de aquel a quien tiemblos las columnas.

Se rendrán ambas rodillas en tierra, y se en-

Comuniones.

Estas se harán con la mayor frecuencia, en la parte que cada vno tuviere deuotion, y en la Capilla indispensablemente las siguientes.

Enero à 1. dia de la Circuncision.
 Febrero à 2. dia de la Purificacion.
 Março à 25. dia de la Encarnacion.
 Mayo à 3. dia de la Inuencion de la Cruz.
 Junio à 24. dia de San Iuan Bautista.
 Julio à 2. dia de la Visitacion.
 Agosto à 15. dia de la Asumpcion.
 Septiembre à 8. dia de la Natiuidad.
 Octubre à 4. dia de San Francisco.
 Noviembre à 1. dia de Todos Santos.
 Diziembre 8. dia de la Concepcion , y à 27.
 dia de San Iuan Euangelista.

*En las Fiestas movibles (charàn las Comunio-
nes siguientes.*

Mercoles de Ceniça, Iueves Santo, Resurreccion, Ascension, Pasqua de Espiritu Santo, Dominica infra octaua del Corpus, el dia de la Fundacion de la Concordia. El dia que fuere de Comunión, se acudirá à la Capilla, à las ocho en Inuierno, y à las siete en Verano, donde se juntarán los Congre.

Guillermi de podio pre-
sbyteri: cōmentarioꝝ mu-
sices ad Reuerēdisimū il-
lustrissimūqꝫ Alfōsum de
Aragonia Episcopū ver-
tusensēꝫ Incipit prologꝫ

De cōmentarioꝝ nomine et horum
editionis causa.

Quāqꝫ neminē eorū qꝫ vñ
in exponendis facultati-
bus vel diuinarū scriptu-
rarū interpretationibus.
Glosas aut cōmentari-
os edidere: qđ per nomen importat.
Presulum dignissime illustrissimēqꝫ:
ignorasse credendū fuerit. 7 tñ quos-
cūqꝫ legere potui: illud silētiō inue-
ti sunt pterisse. Hinc igit in nostrorū
atqꝫ p̄sentū cōmentarioꝝ editione: 7
si tuam dominationē nequaqꝫ lateat
aut fugiat. id in primo capite aperire
mibi admodū libidini fuit. Erit enī
nescientibus: magis quidē ac magis
si a textꝫ noīe initū fiat opere precū.
Textus igit: vt qui de verborū signifi-
catione recte sensisse vident: nob tra-
didere est prima cuiuscūqꝫ faculta-
tis originalisqꝫ descriptio: expositio-
ne vt plurimū indigēs. Glosa autem
literalis textū: hoc est de verbo ad
verbum declaratio. Inde enim grece
ita dicta. latine lingua nūcupat. Cō-
mentū vero iuncturā verborū minime
considerās. sensum dūtarat illoꝝ trās-
latio vñ assumptio est. Aniuersaliter
autē. quicūqꝫ liber: aut textus: com-
mentū: qđ est plurimū studio vel doctri-

na in mēte habitorū: in vnū collectio
dicit. Sed quorsum ista: forte inqes
Cogitāti enī mibi sepe numero singu-
larē illā ac ppe diuinā Boetij Adal-
lij Seuerini. Principis nostri musice
descriptionē ita institutā: vt sine p̄uio
ductore 7 mōstrante semitā: pluribus
nō modo ad intelligendū difficilē. ve-
rū enī: cū p̄cipue in veritatis ptem-
platione vñ speculatione p̄sistat: quā-
tum ad actū cantādi: minime aut pa-
rum vtilē esse: 7 modernorū quorūdā
ineptā insipidāqꝫ illi traditionē. que
sepiꝫ ad manꝫ deueniens: 7 nugis ple-
na 7 p̄tra huiꝫ artis p̄incipia manife-
ste peccare: quo deteriꝫ cuiūqꝫ disci-
pline nihil esse potest inuēta est: quā-
tum ad theoricā nimis incōgruā. qm̄
ad destruentē p̄incipia: vt dī p̄mo phi-
sicoꝝ. nō est ampliꝫ ratio. inde vt cla-
riorē cōmodiorēqꝫ medio quodā in-
ter p̄dictos incedēs itinere: illā habe-
re cupientibꝫ efficerē. Hos eiusdē fa-
cultatis iam p̄fatos cōmentarios ede-
re: ac nomini tuo consulte dicare: nec
abre in mētē venit. Instructissimꝫ
enī inter omnes disciplinas in hac no-
stra cū existas: maximā si tua appben-
tur illustrēturqꝫ auctoritate: p̄sequē-
tur dignitatē. Sed qm̄ i omni doctri-
na enucleāda: vñ diuisionibꝫ: semper
admodū p̄fuisse p̄spiciū est. Hāc igit
qm̄ de generibꝫ meloꝝ in q̄bus funda-
mēta illius subsistunt agendū erit in
mere speculatiuā: 7 in speculatiuā si-
mul 7 practicā: libro scđo diuidere: vt
multis p̄desse valeam: erit mibi cure
Per huiusmodi enī discretionis incō-
siderationē vix vnꝫ: plures inf canto-
res: euadit musicꝫ. q̄ primū enī P̄in-
cipis n̄ri codicē in manibꝫ suscepit.
et quartū libꝫ in quo ista latissime

a ij

Prologus.

disputant ceperint legere. ducti in desperationē. quia acutissime tractata eo derelicto ad indoctissimorum studia scient. verū enī nescij puertunt. Tunc igitur alterutris a seinvice rescatis: siue separatim ostensis. Ibinc mere speculatiua digne relictā ad alterius sensum: sparsim tamē. idest quantū huic operi per singula capitula necessariū videbitur propalandum omnino intendam. Et quia hoc tempore plura sunt in hac disciplina: de quibus Boetius ipse nunquam meminit: ut sunt quae de cantu plano. contrapuncto. et cantu mensurabili dicunt. inde etiam: quoniam additiones in artibus quēadmodum primo ethicorum: et secundo metaphisicas habet. possibile est fieri. et de his latissime differere patefactis quae a modernis ipsis de quibus dictum est: insipienter descripta fuere: conabor eadem. ita illa summopere confutare: ut quasi sentibus quibusdam ab orto nostre musices amputatis: reliqua tanquam veritatem obtinentia quae clarissime elucescant. At vero si quandoque inter ea quae dicturus sum. diatesseron. diapente. diapasen. et similes vocum coniunctiones in feminino genere contra grammaticorum legem: ut per adiectiua illis attributa et alias aperte monstrabitur: me descripsisse contigerit. illud ad consonantiam referatur. Sunt enim huiusmodi. Et si quando de meipso dumtaxat tanquam de multis sermones faciendo: pluratiue locutus fuero. socij non esse arrogantis: sed potius contra existiment. Humile enim genus dicendi est: et a doctissimis viris admodum obseruatum. ut quod quisque in describendis artibus solus conflauerit id etiam quorundam adiutorio egisse:

significare videatur. Unde iam nunc finem his imponendo. quoniam a multis quod de nulla ceterarum artium confuetum est. quomodo aut a quibus nostra musica reperta fuerit instant queri solet. et te omnium quae a medicanda sunt: tanquam assistentem rectorem manuque ductorem habere velim. age igitur: ab eiusdem inuentione initium scribendi sumamus.

Incipit liber primus de musice discipline prima inuentione: de quo illius antiquitate.

Musice disciplinā

que nobis adeo naturaliter insita est: ut nulli homini generi: a cithilene dulcis delectatione alienum: nullaque etas sancta sit ceteras inuentione precedere. sacrum litterarum auctoritate preclarum esse constat. Libro enim genesis: nihilo adhuc de reliquis exarato: nullos de musicis qui buscunque verbo facto a Moyse dicitur. Tubal fuit pater canentium cithara et organo de fratre eius immediate subdit. Tubalcayn fuit malleator in cuncta opera eris et ferri. Qua ex sententia non modo quod proposuimus. verum etiam alterum horum musicæ facultatis: et alterum ferrarie artis inuentore extitisse manifestum est. Sed de nostre musicæ inuentionis modo: et si agio graphus ille silentio preterierit. posteris tamen ferre oibus a malleorum sonitu Tubalcayn sumpta occasione: expimentis quod plurimis inuenta fuisse: nec ab re placuit. Experientia enim quemadmodum. id est metaphisice dicitur. artem fecit sed hoc modo. In his quod facultatibus quod a sensibilibus originem duxere ut musica ab auditu ex sensibilibus per sensus susceptis: generatur in nobis memoria. Ex pluribus autem memoratis fit experientia. et ex pluribus expimentis efficitur ars. quod est quedam consideratio a quocunque particula ritus omni illorum fluxu abstracta. quam vniuersalem et vni per multa vocant. Quod genus est. Si duos nervos equaliter crassos et equaliter resos: quorum alius ab alio duplo longior aut breuior existat: quocunque practice percusserit diapason personatiaz ad se

inuicem resonare manifeste prependet. quod si duabus fistulis vel duobus calamis superius dicta longitudine aut breuitate differetibus expiat etiam iterum. Si in vni et eius deus nervi dimidio tetare voluerit. etiam atque etiam. His igitur expimentis atque similibus: hoc necessario vniuersale quiescentes in anima efficitur quod dimidium cuiuscunque continui sonabilis atque proportio dupla eiusdem personationis efficiendi causa existit. Duplum enim dimidii duplum. et dimidium dupli dimidium est. Ab hoc enim: si quantumcunque minimus declinare contingat: percussa chorda: iam non esse diapason statim cognoscimus. Itaque experientia singularium est: ars vero vniuersalium. Atque in reliquis personationibus secundum suas dimensiones. de quibus suo in loco disputabimus. Nichil enim de non esse ad esse: nisi tamen per suam causam formalem deducitur. Nunc autem: quoniam de preceptis ipsius tubal si aliquid ut quidam autumant personauerit nullum inueniente diluvio: ad nostras usque puenerit etatem. ad eos igitur qui post illa tempora huiusce discipline inuectores extiterunt simonem pervertamus. De secunda musicæ discipline inuentione. **Ca. II**

Secunda autem huius facultatis inuentione ac post diluvium prima a mercurio facta extitisse legimus libro enim. id est institutione musicæ a boetio dicitur Simpliciter principio fuisse musicam Nichomachus refert. adeo ut tota quantum or chordis constaret. idque usque ad orpheum duravit. Huius autem primus nervus et quartus diapason personationem resonabant medius vero ad se invicem tonum atque ad extremos. diatesseron ac diapente cuius quodrichordii ut inquit mercurius inuictor extitit qui ob hanc causam teste firmiano lactatio. libro. id est diuinarum institutionum: celo dignus reputatus est. Huic autem lire. chorebs. arbis fit

lⁱ q^u fuit lidoz rex: q^untā vt boeti^u etiam ait. adiūxit chordā. hīāguis frix^u sextas terpad^uer lesbⁱ septimā. samⁱlicaō octauā. pphast^u perbiotes nonā. in g^uio rē scz partē Estibeus colophonⁱ in eā dē etiā prē decimā apposuit. Timotheus mileⁱ vndecimā. q^u cromatici g^uis meloz q^uō lōge ceteris dⁱ q^ub^u libro. ij. dicent^u: dulci^u est. q^ua molli^u inuētoz teste boetio iam dicti libri in plogo existens ab aristotele. ij. metaphisices. ita laudib^u effert^u: g^uras agim^u timotheo milesio: q^u tantā nob^{is} tradidit melodīā. post has vō q^uttuoz insup addite sunt chor^u de tres. s. ad acutā prē: 7 vna ad grauiorē. verū enī a q^ubus boetius ipse siluit Que ad q^untūdecimū numerū: cū puenissent additionis finē acceperūt. Resonāt enī bisdiapason oīm psonātiaruz pfectissimā vltra quā antiq^u merito nullam assignarūt. Bifficile enī est: 7 quasi humane voci impossibile extra illam abire. s. de his lati^u pueniētiōi loco dicent^u lⁱ dec enī q^u nūcusq^u exarauim^u. nō ob hoc dicta sunt vt numerū chordarū musices: s. vt p^umos illi^u inuētozes qui post diluuiū extitere describerem^u: a q^ubus nulli dubiū deuenit ad posteros: 7 si q^ubusdā nō recte opinātib^u huiusmodi g^ura alia mēs fuerit teste enī sⁱ flauio iosepho p^umo antiq^uratuz libro sⁱ filij seth. disciplinā celestīū corporū adinuenerūt 7 cū adā eoz au^u exⁱmiatiōes rerū oīm duas. vnā scz aq^urū vi ac magnitudine. alterā vō ignis vtute futuras: illis p^udi risset ne periret ars inuēta: eā in duab^u colūnis: vna videlz latericia: alia vō lapidea: hoc est in q^ulibet totā reposuere: vt si latericia exⁱminaret^u ab imbrib^u. lapidea p^umanēs p^uberet hoīb^u scripta cognoscere. lⁱ ac aut^u cū adhuc t^upib^u suis: ap^u siriā inuēta fuisse asserat. existima-

rūt etiā illi artē musices a tubal p^uflatā: in memoratis colūnis inclusas: 7 inde grecis post diluuiū p^umo hauriētib^u ad reliquos oēs diffusas extitisse: atq^u ita posteris in scriptis reliq^urūt. Quoz sententia nulli^u esse momēti facile cōpbat^u Cū enī ioseph^u ipse nihil de hac re memin^uerit: 7 neminē illi i^u his anteferre v^u p^uponere valeāt: sola opinione q^uō affirmant p^utendunt. Ceterū: si ab vniuerso orbe mercuri^u ea dⁱ cā q^u dixim^u. puta q^ua lirā p^um^u inuenit: p^u alto deoz habit^u est atq^u venerat^u. ergo siri simul cū ceteris gētib^u eadē veneratiōe illū coluerūt: et quos p^udicim^u falsuz asseruisse manifestū est. De tertia 7 vltima musices inuētiōe deq^u illi^u fm rationem p^upor tionum institutione. **Capitū III**

Si^u cit^uhara musices a dⁱ p^ufectū vsq^u deducta: nō medio cris int^u eos q^u post p^udictozū t^up^ura p^uime fuere musicos: dⁱ iudicio ac eiusdē facultatis iudice oriz^u q^ustio. Aristochēn^u enī q^udaz sensum audit^u: cui oīa cōmittebat quēadmoduz psonātie 7 dissonātie: sic 7 int^uualloz verū esse iudicē. vnd^u 7 semitonū dimidiū toni affirmabat 7 ita oē musice iudiciū ad eū p^utinere dixit. Nōnulli aut^u e^u rationis iudicio p^ucise astandū esse astruebāt. S. pithagoras medio quodā incedēs itinere: 7 si p^umā vim agnitōis idē sensus teneat. postremā t^u vitatis determinationē in rōne p^usistere optime diffinisse p^umo musices dⁱ. s. de his enucleat^u paulopost disputabim^u. pithagoras igit^u hac de cā p^umor^u sepe ac multū q^u esset sup^udictarū psonātiarū a mercurio iuēta: cā ac rō secū inq^urēs nō modo q^uō affectabat. verū etiā easdē sonoz p^uiu^uctiōes recent^u adinuēnit. sⁱ factū est enī quēadmodū eodē in libro a boetio dⁱ.

vt circa officinas fabroz p̄trāsīēs: pul-
 sos malleos vnā qđamodo simphonā
 reddentes audiret Quāobzē letus effe-
 ct⁹: accessit ad op⁹ ibiqz diu p̄siderādo
 arbitrat⁹ est sonoz differētiās: feriētū
 dissimilitudines viriū efficere. Atqz vt
 id apert⁹ perpenderet: mutare inter se
 malleos imperauit. Perseuerāte autē
 eadē simphonā vt cognouit qz nō illo
 rū virib⁹: tūc malleoz pōdus: vt vl' sic
 cām inueniret examināt. Et cūz quīqz
 essent mallei: q̄ttuoz illoz his ponderi-
 bus. duodeci. nouez. octo. sex. inuenti
 sunt p̄tineri. Hozū autē q̄ duplo ponde-
 re sibi correspōdebāt: vt malle⁹ duode-
 cim ad malleū sex: diapason cōsonantiā
 personabāt. Qui sesq̄tertio: vt malle⁹
 duodeci ad malleū nouē ⁊ malle⁹ octo
 ad malleū sex diatesserō p̄sonatiā Qui
 v̄o sesquialtero: vt malle⁹ nouē ad mal-
 leū sex: ⁊ malle⁹ duodeci ad malleū oc-
 to diapente p̄sonatiā. Sed q̄ sesq̄octa-
 uo pōdere: vt malle⁹ nouē ad malleū
 octo tonū resonabāt. quī⁹ autē ē reiect⁹
 qz cūctis incōsonās erat Bonū igit⁹ re-
 uersus mltiplici examinatōe iqrere cepit
 an i his p̄portiōib⁹: ratio oīs sup̄dicta-
 rum simphoniarū cōsisteret: vel alicui⁹
 instātia dep̄hendi possz: siue in p̄trariū
 aliqd euenire. Adaptat enī: tū quidem
 nervos. tū v̄o fm lōgitudinē ⁊ breuita-
 tem superioz pōderū in p̄portione sibi
 respōdentes calamos: vt plurib⁹ expe-
 rimētis qđ ceperat inuenire: ⁊ diu affe-
 ctauerat: manifeste cōprobaret. Qui
 nihil in oppositū accidere cū intelleris-
 set: regulā nō quidē ligneā aut cuiuscū-
 qz alteri⁹ materie: sz armōicā atqz rati-
 onabilē siue artē. q̄ nullū inq̄rentē du-
 bio fallat iudicio audact cōfecit. Om-
 nis enī mathematica demonstratio in
 hac disciplina ab illa sumpsit origines

Prim⁹ igit⁹ oīm Pythagoras vt dī me-
 morato libro q̄ sibi met hec sonoz p̄cor-
 dia iungere hoc modo repperit.

De noīs musices assumptiōe. Ca. III

Am apd̄ vetustissimos mu-
 sicoz: plura fuissent istrumē-
 ta diuersoz genez ad aq̄ mo-
 tū sonū reddētia. de q̄b⁹ boe-
 ti⁹ libro .j. parti atqz summati huguti⁹
 etiā pisan⁹ parti: sz tñ lati⁹ meminit que
 iam secul⁹ multis ab vsu recessere ⁊ q̄
 pluriā fuerint q̄ sine spūs humani insuf-
 flatione ⁊ humectatiōe minime sonare
 valeāt. tñ etiā qm̄ nulla cātlena siue hu-
 moris naturalis bñficio subsistere pro-
 ferriqz nō p̄t qđ est generali⁹ ⁊ natura
 p̄ri⁹: quēadmodū apte mōstrat. Hinc
 est qz nostra disciplina a moys grece vl'
 egyptiace qđ est aq̄ latine musica recte
 atqz perpulcre dicta est. Qđ si ad oēs
 facultates q̄ ideo ab antiqs vulgo mu-
 se appellate sunt: quātū ad actū p̄nun-
 ciādi attineat: p̄p̄ri⁹ tñ ad hāc nrām p̄-
 tinere videt⁹. Quāto enī ipsi⁹ voces pro-
 pter infualloz distantia: nūc intenden-
 do: nūc autē remittēdo: vehemētī labo-
 riosiusqz p̄ferunt: tāto magis earū pla-
 tio sup̄dicto nature beneficio indigere
 videt⁹. Facili⁹ enim decātando q̄ collo-
 quēdo arteria vocalis exiccari ⁊ voces
 subcumbere atqz deficere p̄nt. Conse-
 quēter autē est metrica disciplina. Hec
 enī per arsm ⁊ thessim q̄q̄ indefinīta
 te ad graue ⁊ acutū eleuationez ⁊ depo-
 sitionez suscipiens: lōge ceteris nrē assi-
 milat⁹ ⁊ ei⁹ gaudet noīe: vt musica Au-
 relij Augustini q̄ huiusmodi est. Hinc
 enī ⁊ Priscian⁹ cesariensis in p̄logo ma-
 ioris voluminis de Homero atqz Vir-
 gilio q̄ metrice cōsc̄pserūt vtrīqz artes
 musices possedisē ait. Deinde autem
 sunt cetere oēs. Et qm̄ grāmatica cū

Liber

ctariū prioz est. hinc etiā donat' ille pri-
mā p' musaz exorsus est declinationem
De musico quid sit. Caplm V

Manq̃ aut in ea q̃ de morib' est disciplina operatiōes vel actiōes incōparabilē omnē illaz cognitionē antecellere manifestū fuerit. cū multo mai' sit: vel liberalē vel fortē vel aliā q̃cunq; virtute p̃ditū esse q̃ scire dūtaxat qd ille existat. in hac vō vt in alijs q̃buscūq; ecōtrario est. Innotabiliorē enī naturalit' hz rōnez q̃ vel actū cātādi v' instrumentoz pulsandi. ita vt nisi qd illa docet efficiat: et ei obtēperet p̃cipienti: ois exercitatio frustra atq; nulla sit. Que cum ita fuerint. hic est q̃ cātōres a cātu pulsatores aut ab ipsis quib' vtunt' instrumentis: vt cithared' a cithara. tibicen a tibia: et ita reliqui denoiēt. musicus vō ab ipsa facultate nomē accepit. In de enī vt a boetio libro. j. dicitur: is est musicus qui rōne perpēsa canēdi: sciam nō seruitio operis: sed imperio speculationis assumit.

De iudicio ac iudicibus armonie siue musice atq; eius nominis importatione. Caplm VI

Et si armonia fm q̃ p' nomē importat: pueniētia sit p̃rior. vnde et sonoz p̃rior. id est grauis et acuti soni cōmixtio et compositio: noie tñ eiusdē ipsam intelligim' armonizādi facultatē. Libro enī de intelligentijs dicitur. Omne mathematicū quadripartita diuisiōe p̃stare videt'. Arithmetica. s. geometria. armonia. et astronomia. Et armonie audit' et ratio. p̃ncipiū. P̃ncipiū inq̃ discernēdi atq; diindicādi. vnd boeti' libro. v. Armonia est facultas. differētiā acutoz et grauium sonoz: sensu ac rōne perpēdēs. Sē

su quidē p̃fuse et indefiniate: rōne vō dilucide atq; aperte. Differētiā enim sonoz. i. graue et acutū. q̃ etiā q̃litates illoz dicunt': et q̃ ex his permiscēdo seu ecōtra efficiunt'. i. p̃sonatiā et dissonantiā: sensus de per se capit discernit atq; dijudicat. Null' enī circa p̃pziū sensibile: nisi tñ p' accidēs p̃t errare sensus. vnde boeti' libri p̃mi in p̃logo. cū q̃s triāgulū respicit: facile id qd oculis intuet' agnoscit: s; q̃ nā trianguli vel q̃drati sit natura: a mathematico necesse ē petat. Idq; de ceteris sensibilib' vt inquit ac sensib' dici p̃t: maximeq; d' arbitrio aurī q̃rū vis ita sonos captat: vt nō modo d' his iudiciū capiat d̃riāq; cognoscat. verū enī delectetur sepi' si dulces coaptatiq; modi sint: angat vō siue tristet si dissipati atq; inchoerētes feriant sensus. Itā q̃ h' modi sunt: dissonantiā faciūt. Si enī nō sibi coherēt nullā h̃nt grauitatis et acuminis cōmixtionē. vnde nec p̃sonatiā. quo teste eodē p̃ceptore iam dicto ei' libro. est acuti soni grauisq; mixtura: suauiter: vni'ormiterq; aurib' accidēs. Quāobz: dissonantia est duoz sonoz sibi imp̃mixtoz ad aurem veniens: aspera atq; iniocūda percussio. At vō d̃riā acutoz et grauiū sonoz. i. vocū ad voces intualia sensus si mul cū rōne: vt p̃ p' supiorē boetij diffinitionē perpēdūt utiq; atq; distinguūt. Sensus enī intualloz aliud alio mai'. aliud vō min'. Ratio aut quātū mai' min' supgradit' et ecōtra definit: ad cui' rei integritatē sensus ipse nunq; puenit. Qd optime idē p̃ceptor et musicorū p̃nceps hoc exēplo declarat. Data enī linea maiorē minorēue reperire: nihil est difficile sensui. P̃reposita vero mensura: vt tāto maiorē: tātoe minorem reperiat. id non faciet sensus p̃ma

ceptio: sed solers rōnis inuentio. De cuius linee diuisione: et si quātū ad hoc attinet multa consequēter dixerit: nos tamen de his omnib⁹ familiariora demus exempla. Magis igitur distare inter se voces: per diapente consonantiā q̄ per diatesseron. et multo magis per diapason q̄ per diapente: vnusq̄sq̄ sensu practico et bene disposito iudicabit. Veruntamē que sit horum differētia nūq̄. Quāuis enim: quid maius q̄d ue minus fuerit: ad sensum spectet cognoscere: non tamē eorum differētiās dijudicare. q̄ si nō in maximis aut magnis interuallis: neq̄ etiam in paruis aut minimis. Quod enim minimū est difficile sensu comprehenditur. Est enī prope nihil. Si igitur supradictarū cōsonantiarum differentias siue distantias: quarum alia per tonum. alia vō per diatesseron aliā superat: dijudicare nequit. quomodo ditoni et semiditoni accursus ditoni et diatesseron: que in prima cōparatiōe semitonio maiori: in secunda autem minori semitonio distāt: determinare poterit. Nullatenus inq̄ q̄ si ita est. igit ipsoꝝ semitonioꝝ differentiam minime. Est enim quasi insensibilis. idest coma. qd̄ vt Boetio libro tercio optime videtur. est vltimū subiacens auditui. Quo fit: vt in huiusmodi iudicio. quidā famulus obediensq̄ sit sensus. domina vō atq̄ imperās ratio. Hoc autem ideo est. quia iudicius sensus subitū est: atq̄ in superficie positum: rationis vō e contra. Est enim ratio vis animi: rerū a sensib⁹ susceptarū: vel mediantibus illis intellectarum: discretiua que nullo vnq̄ errore decipit. Unde ita dicta ē q̄ rata atq̄ firma sit: et a doctissimis viris: oculus mētis appellata. Itaq̄ hac consideratione tan

tum. idest circa acutorum et grauiū sonorum differentias firmiter tenendum non omne iudicium dandū esse sensui sed amplius rationi credēdū. secus autem est in ipsis sonoz differentijs vel q̄ litatib⁹ ad seinuicē cōparatorū. Sēsus enim auditus: et si circa subiectus soni et locū decipi possit: vt audiens. Quadrichordum atq̄ prope existimet esse. Pentachordum atq̄ longe: non tamē circa obiectus et eius qualitates vt predictum est. Quemadmodum enim de sono dijudicat: et non decipitur. ita de graui et acuto: et non fallitur. Musice igitur facultas duas habet iudicij partes. vnā scilz per quam subiectarum vocum differentias capiat. graue videlicet et acutum: consonantiā et dissonantiā. idest sensum auditus. alterā vō per quam illarū distantias siue interualla dijudicare valeat. idest rōnem

De triplici musica. scilicet mūdāna humana. et instrumētali. Ca. VII

triplicem esse musicam. mūdānam videlicet. humanā et instrumentalem antiqui dixerunt. Mūdānam inq̄. q̄ in orbium cōtrarijs motibus: et elementozum qualitatibus vel proprietatib⁹: aut temporū varietate: omnia in vnā conuenientiam vel consonantiā deducendo consistit. Humanam vō qua incorporea viuacitatis ratio: corporis partes anime: que vt Aristoteli placet ex rationali irrationaliq̄ coniuncta est et ipsi corpori: etiam ipsa elementa: veluti quadam acutorum grauiumq̄ sonorum coaptationeq̄ permiscuntur. Irrationalem autem partem anime: ipse Aristoteles primo Ethicorum. omnem vim appetitiuam et concupiscibilem dicit. Que tamen quando

rationē monentē exaudiūt 7 ei obedi-
unt imperāti rōnales appellant. Itaqz
rōnale dupliciter dī. p essentiā 7 partici-
pationē. Sed de his hactenqz ita breuiter
Nō enī est nob alienis disputatiōibus
immozandū Instrumētale aut que in
lira organoz 7 similibz psumit instrumē-
tis noīarunt. S3 qm de musica sonora
nob est smō. mūdāna igit 7 humana:
cū huiusmodi neqz fuerint. sm meta-
phorā tm aut similitudinē dicunt. teste
enī eodē pceptore. ij. de aīa. oīs cōposi-
tiō 7 strarioz cōmixtio: armonia siue
musica nūcupat. Ibinc 7 boetius nī. ij.
arithmetices ait. q sit plurium aduna-
tiō 7 dissentiētū p̄sentio. q si de huma-
na nō esse sonorā pclarū fuerit. de mun-
dana etiā pter quātū ad orbū reuoluti-
ones quēadmodū pithagoricis placet
vt dī. ij. de celoz mūdo. De q re cuz ad
musicū non ptineat disputare. nullū in
de faciētes vbiū: musicā i duas tm diui-
dimptes. De instrumētali 7 cātādi
musica. Ca. VIII

Musice igit facultatis duo tā-
tū sunt gna p̄prie sumpta. et
prima qdes cātādi dī. Est
enī nob innata 7 ingenerata. Scda vō
7 vltima instrumētalis: ad similitudi-
nē prioris effecta. Quid enī est toni-
si prima humane vocis ad scdaz perfe-
ctaqz eleuatio vel depositio. Et qd se-
mitoniū nisi imp̄fecta 7 oīm minima.
Et quis qnta fuerint earū infualla et
earū differētie qnte ac ceteraz p instru-
mētale tm: adhibita mēsurā cōpbenē.
p̄mo tm oīm sm iam dicte humane vo-
cis ātecedentē pnūciationē: in illa tāq
in tabula q sunt de gne successiuoz fire
pmanētes descripte sunt. Iharuz autez
vtraqz in triplici est dīa Instrumētāl
aut: aut pcussioe tm: vt in cirphara. mo-

nachordo. 7 similibz instrumētis admi-
nistraf: aut spūz pcussioe simul: vt in ti-
bijs: organis q huiusmodi sunt: aut spū-
tm: vt in pluribz atqz simplicibz tubis si-
mul sumptis dū tm lōgitudine 7 breui-
tate alia pportionū a pithagora inue-
tarū inf se differāt relatiōe. Si aut sin-
gillatim accipiant: tūc inf musice instru-
menta p̄prie cōputari nō valent. Nul-
lam enī hnt per tonos 7 semitonā intē-
siones 7 remissiones qd oportebat. Si
vō single ex pluribz fistul p̄fecte fuerint
tūc quocunqz sumpte extiterint sup̄di-
ctoꝝ infualloꝝ manifestā recipiūt atqz
efficiunt simphoniā verū enīvero q hu-
iusmodi sunt: vt qui illis ludere noue-
rint vl saltē viderint testificari poterūt
ad scdā qdāmodo reducunt differen-
tiam. Musica vō cantandi in cantum
planū: p̄trapunctū: 7 cātū mensurabi-
lem: de quibz postremo quātū expedi-
ens fuerit dicem: vtiqz scinditur.

De cōponētibz siue efficientibus musi-
ca aut i cā. Ca. IX
Musica aut i cā. Ca. IX
sono 7 voce: nūc diuisim:
nūc vō pūctim p̄sideratī
nūeris atqz signis p̄sistit.
Instrumētāl enī p sonuz
simpliciter acceptū: s3 q dī cātādi: p sonū
voce efficit. At vō vtraqz numeris p se
sumptis cōponit 7 ad aliqd dictis in es-
se p̄stituit atqz signis ncario intelligit.
Soni enī natura trāseūtes sunt. ex duo-
bus aut sonis: aut duabz vocibz media-
tis vl toti vel semitonū: 7 ex duobz to-
nis 7 semitono. diatefferō p̄sonātia p̄fi-
ciē q tm pter qndā pportionē vt posteri-
us palā erit pūgi nō pnt. 7 ita i ceteris
d qbz oportūo loco dicem. De sono

Sono 7 vo 7 voce. Ca. X
ce q̄tū ad musicū attiet dictu-
ri. i. put cōsonātiā 7 dissonātiā

duntaxat efficiunt: vtriusq; differenti-
am primo omnium edisserant. Sonus
igitur vt Boetius libro primo ait . est
percussio aeris indissoluta vsq; ad audi-
tus. Sonus aut: alius vox alius non vox.
Sonus non vox multiplex est. Alij eni de-
bite grauitatis et determinati acuminis pp-
ter ea qua hnt a natura impmixture et
pulsionem: vt manuū: pedū: lapidūq; et
fides: oīno expres sunt et ab armonie es-
sentia ea ob re separati Alij vo vt instru-
mentoz ope musico pfectoz queadmo-
dū eoz de qb; iam dictū est: atq; simili-
um et dissimiliū. oīs armonie susceptibi-
les existūt. Hnt eni certā et determinatas
sonoz intensionē et remissionē qru alte-
ra teste boetio libro. ij. acuminē: alia vo
grauitatē facit. ex quoz debita cōmixti-
one seqtur psonātia. Sonus autē vox: vt
aristoteles. ij. de aia inqt: sonus aiari est
et quātuz ad hāc attinet facultatē: non
oīs aiari: s; rōnalis tm. Quēadmoduz
eni: neq; pter artē sic: neq; pter intelli-
gentiā: symphonia efficit. vnde boetius
eodē in libro. j. Sonū nō gñalif: s; eū q
grece pthōg' appellat. dicit ad similitudi-
nē loquēdi: nūc volumus diffinire. Ait
eni: sonus est vocis casus emineles. idest
apud mel' Hoc est sonus apud ad melodiā:
ē p cise sonus cadēs a voce. i. sonus vox Est
autē vox repcussio aeris respirati ad ar-
teriā vocālē ab aia: vt ipsi aristoteli ias
dicto ei' libro optie placet. vox eni ex ae-
re percussio intra sumit pncipiū et ex reper-
cussione foris respirādo formā. Respi-
rare eni quēadmoduz in libro de spū et
respiratiōe d; aialiū tm est habētū pul-
monē habētes sanguinē Quib; de reb;
instrumentoz nō esse voces manifestū ē
neq; eni respirāt: neq; arteriā hnt voca-
lē Inaiatoz eni nullū vocat aut spirat
s; neq; vt dictū est respirat. Si autē vo-

ces nō hnt quīs armoniā ex gūitatis et
acuminis tēperamento pfectā ppulcre
psequit: nullā tm hnt melodiā. Melus
eni et si grāmaticoz qbusdā vim vbi ma-
le intēpretantib; alia mēs fuerit: ad vo-
cem tm spectat humanā: vt p boetiū su-
peri' patuit: s; de his ptingit ita indiffe-
rent plurimū loq; vt qnq; sonū p voce
atq; armoniā p melodia et eō multi ac-
cipiāt. De diuisione vocū seu distri-

butione. Caplm XI
Qmuis vox: aut est cōtinua:
aut discreta: vt boeti' libro. j
inqt. Cōtinua autē est. q lo-
quētes: vel piam vl' rhetoz orōnē legē-
tes vba pcurrim'. Festina est eni et nul-
laz p gūitatis et acuminis infualla mo-
rā faciendo ad expmēdos q velocissi-
me litterariū sensus: smonesq; expediē-
dos tota inheret. vnde ab armonie es-
sentia separat. In hac eni ea ob rem so-
la pnūciatio attendit. Discrete aut vo-
ces sunt: q; canēdo certis suspēdim' in-
ternallis: tm intēdēdo: tm remittēdo. et
in his teste eodē pceptore nro: iā dicto
ei' libro nō sunt accēt' obfusiādi: vt in q-
busdā antiq; ei' codicib; inuenit. q; nō
poti' smonib; vt inqt: s; modulis inse-
ruim'. In alijs aut dūtaxat sic habet.
Et i his nō poti' smonib; s; modulis
inseruimus. Qd in eandē sniam venit
hoc eni duab; de causis. s. vl' dulci' mo-
dulādi grā: vel qdā necessitate fieri ma-
nifestū est. Quēadmodū eni grāmati-
coz aucte cōplures littere in alias ido
sepe puertunt: vt facili': suauiusq; sylla-
be vel dictiones pferant. ita et musicoz
licētia accent' vni' syllabe in aliā in can-
tu plerūq; ptrāsit. Quāq; eni omnis so-
nus musice sumptus super vocales ne-
cessario deputat' fuerit. qm ipse sunt q
in voce ptinua de p se plene atq; perfe-

Liber

ete sonare dicunt. verū enim: qm̄ illarū alie ab alijs. idest. prima. secūda. atq; tertia. ceteris longe melius natura sonant. ea ppter si accētus syllabe modulāde: super quartā aut quintā fuerit: in vnā pcedentiū et in eandē syllabam inuentā a musico cantū cōficiēte: pluriū aggregatione notularū vt longior fiat mora super illā pulsando pmutari vallet: put sepe et multuz a beato Gregorio Boetij doctrinā sequendo: factum esse ptemplamur. Tūc enim multo elegantior erit modulatio q̄ ecōtra disposita. qm̄ hoc modo potius illi q̄ sermo nibus inseruim̄. Rursus quadā inenitabili necessitate. Manifestū est enim q̄ modulatio primi modi atq; sexti in intonatione psalmoz: primā notulam simplicē. idest p se stantē. secundaz vō atq; tertiā: quadā ligatura pūctas habet. His igitur si dictiones in prima syllaba accentū retinentes: vt dñs vl' dñe et similes adaptent̄. pclarum est q̄ nullo pacto poterunt illū obseruare: s; potius in secundā oēm vim ptra grāmaticoz legem: maiorē super illaz q̄ super primā de necessitate ligature faciēdo morā omnino traducent. Et in alijs q̄ plurimis: vt in gregoriana modulādi practica: que ab oibus p lege habetur facile est inuenire. Que cum ita fuerit in suspensa igit̄ voce cū interuallis potius sonoz modulatio q̄ verboz pñciatio inq̄rit̄. Albin' aut̄ quidā noie tertiā inter has: vt eodē in libro d̄r: ponit dñiam: vt cū herou Poemata legūtur in q̄ neq; cōtinuo cursu vt psa: neq; suspensio segnioriq; modo: vt in cantico agif. Quāobzē q̄ suoz carminū pñciationē iisdē notulis q̄b' musici cantuz demōstrare nitunt̄ quēadmodū quidā modernoz faciūt: valde errare cōpro-

banf. Tūc enī notulas ipsas certis de terminatis sonoz infuallis a seinuicē distare: oportet eos pcedere qd̄ huiusce nre discipline tm̄ ppiū est. Musica enī metrica: sicut ab aristotele. viij. politicoz d̄r. nuda ē et ab omni modulatione exuta. Pnt aut̄ huic medie positioni ppiissime. euāgelia. pphetie. epistole. lectiones. q̄ vt ex earū noie colligif. a legendo ita dicte sunt. et eccl'ie orationes nulli dubiū annumerari. Quāq̄ enī i pñciationib'. idest colo. comate et perhiodo. quodāmodo intēdant̄ musice et remittant̄. semp tm̄ in intmedijs syllabis et dictionib' plane legunt̄: in q̄bus eā ob rem potius pronuntiatio q̄ modulatio querif. De naturali vocū musice discipline numero. **Ca. XII**

Ed qm̄ de ijs tm̄ vocib' que p secundā superiorz distinctionē intelligunt̄. i. que altero infualloz de q̄bus memini mus: vl' eoz de q̄bus in primo dicem' discrete siue disincte aut separe sūt: musicoz est p̄siderare: nūc de naturali numero: postea vō d̄ illarū accidētib' agēdū est Voces igit̄ huiusmōi teste virgilio. vj. eneydos. et expientia cōprobat: septē sūt dñtaxat: qm̄ septē p̄cise vt inq̄t sūt earum discia. Discia aut̄ huiusmodi teste Seruio sonoz dissimilitudines sūt. Nulla enī illaz ad aliā quācumq; cōparata silēm reddit sonū. Si aut̄ p earundē repetitionē multiplicatio fiat: tūc octauā similes prime reperire. et ita ad infinitā vl' quasi infinitā summā deuenire posse necesse est. vt enī superi' memorato musices libro. Boeti' inq̄t quēadmodū in p̄tinua voce null' euoluendis smonib' termin' naturalif fit. ita in voce discreta: vl' acuminib' extolendis vel grauitatibus laxandis.

De vocū gūitateꝝ acūmie. *Ca. XIII*

Secreterū igit̃ vocū: alie ab alijs si interuallis differunt: necessario grauius alie vero acuti⁹ sonāt. Interuallū enī vt Boeti⁹ libro. j. inquit: est acuti soni graui⁹q; distantia. Quāobzē duarū tantū vocū. p̃ma erit grauis: sc̃da vō acuta. Si autē tres describant̃ in ordine: tertia sup̃acuta dices. Vel p̃ma erit etiā grauis, tertia acuta, secūda vō media Si enim duoz interualloz: vnū ⁊ idem est numero medium ipsum igit̃ alterius illoz idest secūdi: erit graue de necessitate. alteri⁹ vō idest p̃mi erit acutū. Adedū enī vt ab Aristotele d̃z. v. phisicoz. partim recipit extrema. Ibinc enī: nullū habet natura determinatū: grauis acut⁹q; vox: quē teneat locus. Et ita de quocunq; numero vocū hoc modo p̃ interualla p̃sideratarū Si autē septē ipse voces de quib⁹ dixim⁹ atq; disputam⁹ simpliciter: vel de p̃ se: nullo in se: modo p̃dicto: habito respectu considerent̃. neq; graues neq; acute fin illā speculationē vel cōparationē: sed tantū huiusmodi p̃teplatione dicent̃ Si enī semel ⁊ iterū prout d̃ more est atq; necessitate intendendo repetantur: tūc p̃iores septē tanq̃ longiores chorde portionem obtinētes grauiiores erunt. secūde acute. tertiē autē superacute. Et enī a Boetio libro. iiii. dicit̃. ⁊ experiētia cōprobatur. tanto chorda maior est in acumine quanto minor fuerit in spacio vel lōgitudine ⁊ cō. De gūitateꝝ acūmis causa.

Rauitas ⁊ acū *Ca. XIII*
mē i musice disciplina a motū diuersitate originē sumpserūt. Si enī son⁹ teste Bo-

etio li. j. p̃cussio est aeris indissoluta vsq; ad auditū. pulsus vero siue p̃cussio nullo modo p̃t esse nisi p̃cecesserit mot⁹: sonoꝝ igit̃ differētie a motu⁹ diuersitate: initū dedurere. Dis aut̃ mot⁹ h̃z in se: tū velocitatē tū vō tarditatē. Quāobzē si mot⁹ in pellendo tard⁹ fuerit: sonum efficit grauiorē si aut̃ velox reddet acutū. Si vero vterq; multiplex extiterit: tunc tardiores erūt rariores: velociores siue celeriores crūt spissiores. Et in his frequentia motū ē causa soni acuti. raritas autē grauioris causa. Inde enī chorda in cithara existēs: quāto vel breuior vltensior fuerit tāto acuti⁹ sonabit Tunc enī illa p̃cussa velociorē reddit sonū. celeriusq; reuertit̃ ⁊ frequētius ac spissius aerē ferit. Quanto autem vel lōgior vel laxior: tūc graui⁹. Solutos enī ac tardos pulsus efficit. rarosq; ipsa imbecillitate feriendū. qm̃ nō diutū tremit. Idē enī putādū est. i his vnica p̃cussione vnici⁹ tm̃: ipsam chordā efficere sonū. Quotiēs enī tremat aut mouet̃ totiens sonat: siue tot sonos efficit. S; qm̃ huiusmodi soni ita sibiipsis p̃tinui sunt. vt quasi p̃iuncti atq; cōmixti esse videā̃. nulla in capedo. inuallū siue diūtia p̃cipit̃. s; tanq̃ vn⁹ ⁊ idē: vel gūis vel acut⁹ tātum iudicat̃. q̃q; vterq; quadā motū numerositate. cōstet vt diximus. Grauis q̃des. ex tardiorib⁹ ⁊ rariozibus. acut⁹ vero ex celeribus ⁊ spissis. Quemadmodū enī vt Boetij p̃incipis nr̃i vtamur exēplo. si q̃s conum in medio deductū vnaq; virgula rubei vel alteri⁹ coloris depictū. ea q̃ poterit celeritate p̃cutiat atq; p̃uertat. tūc tot⁹ cor⁹ eodē colore ita vidēbit̃ intic⁹ vt p̃tes ipsi⁹ pure p̃pter p̃uersiōis

Liber

celeritatē intueri nequeāt. Est autem con' vel conō grece figura in superio-
ri capite ampla. 7 i inferiori acuta vl'
stricta ad similitudinē cordis effecta
Et est pprie vt h' sumit' instrumentū :
vel cupreū vl' ligneū quō pueri fūicu-
lo circūligatūz e manib' quadā cū ve-
hemētia solutū: vel flagellis cedētes
ludere solēt. Ex dictis igit' manifestū
est: ex plurib' motib' acūmē q' graui-
tatē p'stare. Que tñ adinuicē cōuer-
tunt. Brauis enī son' p' vnitatis addi-
tionē in motu in acutū p'uertit. acut'
vero p' illi' subtractionē grauis efficiē
Quo fit vt oīs son': quasi ex q'busdā
partib' cōposit' esse videat'. Qua de-
re. 7 si graue 7 acutū q'litates dicant'
in sono. in quātitate tñ sunt: sicut effe-
ctus i sua causa formali. Brauis enī
son'. ex maiori chorde longitudine 7
motuū illi' minori multitudine. acu-
tus vero ecōtrario p'ducit'. Hoc autē
q'd de chorde sonabili dicim'. 7 si enī
dētiori modo in illa aiaduerti valeat
a vocis humane dispositiōe: tñ inue-
stigatū atqz tractū est. Ut enī pulsus
cordis in pectore: ita pulsus chorde i
cithara quoz p'or ille: iste vero poste-
rior inuenit'. Ille enī a natura nob' in-
est. hic autē ab artifice inq'rit' Instru-
mentū enī musicus atqz naturale pe-
ctus nostrū est. Unde enī sicut quāto
ex p'fundo illi' attrahit' cantādo spiri-
tus: tāto grauior est son' 7 quāto ecō-
tra tanto acutior: ita quanto lōgior
aut breuior est chorde: vt p'monstra-
tum est. Hinc enī antiq' citharā predi-
cti n'ri pectoris forma p'starunt: 7 ab
ipso ita illā denotauerunt. Cithara enī
dorica lingua pect' dicit'. Hūc autē quo-
niā Aristotele docēte. iij. phisicorū di-
scim' velociorem motū esse q' in mi-

norī tēpore mai' spaciūm pertransit
tardiorē vero: qui in maiori min' spa-
ciū. Hinc igit' voces graues dicuntur
que in multo tēpore paucū mouēt se-
sum audiri. Acute vero q' in pauco tē-
pore multū: vt eidem p'ceptozi scdo
de anima placet.

De grauium et acutarum vocum
differentijs. Caplin XV

GRAuiū et acutarū vocum.
alie sunt p'sone. alie cōsone
alie dissonē. alie vero me-
die. Cōsone q'dem sunt: vt
dicim' q'nto de institutiōe musices. q' si
mul pulse. suauē p'mixtūqz ex graui 7
acuto reddūt sonū: vt diatesserō 7 di-
apente: de q'bus iam meminim'. E q'
sone vero q' q' si vni e duob' atqz sim-
plicē: vt diapason 7 ab ea composita
bis diapason sonū efficiūt. Inf' quas
diapason diapēte p'sonātia: natura lo-
cata inuenit'. Dissonē vero que sibi p-
p'is natura phibēte: coherere cōmisce-
riqz nō p'nt. que multe sunt. Harum
autē quedā sunt tono distantes Sed
qm' he: diatesserō ac diapēte p'sonāti-
as iungūt: sicut in q'drichordio Mer-
curij ostensum est. inde Eminēles ab
antiq's tanq' ad hoc aptitudinem ha-
bētes: dicte sunt. Naturā enim extre-
moz partim necessario recipientes a
dissonātiā in p'sonantiā quodāmodo
p'ueri inueniunt'. His autē. si semito-
niū ānumerabim' nequaquā errasse vi-
debimur. Nulla enī p'sonātiā absqz
illo subsistere potest. Que vero alteri
istoz modoz nō fuerint: vt quarte si-
bi semitonio carētes: atqz septic et iā
illud possidētes: 7 si q' his similes fue-
rint: quas quidā ex nostris hermeles
esse de q'bus Boerius noster libro q'nto.
indefinite tñ meminit: esse volue-

rūt i dissonātie manēt asperitate. **U**nde
dio vo inf psonātiā 7 dissonantiā de q̄
bus antiq nullū v̄bus fecerūt: sunt ter
tie sibi. sexteq̄. 7 q̄ ex his cōponuntur.
huiusmodi enī vocū p̄iūctiones. quo
niā natura suauit ferūt sensum. qd̄ est
p̄ma diffinitionis psonātie p̄ditio: nul
later dissonē sunt. **U**nde enī in p̄trapū
cto admittunt: 7 ab oibus huiusmodi
esse approbant. **C**ōsone aut̄ pp̄rie non
sunt. **A** sc̄do enim diffinitiois psonātie
mēbro deficiūt. **D**e rōne enī illi est nō
modo suauit: s̄ et iā teste boetio libro. i
vniformit auribꝫ accidere qd̄ de his af
firmari nō p̄t. **N**ūc enī augmentū susci
piūt: nūc v̄o decrementū patiunt. **T**er
tie enī voces: nūc duobus tonis: nūc to
no 7 semitonio tm̄ iūgnūt: 7 ita relique
q̄nq̄ magis q̄nq̄ minꝫ h̄ntes. **D**e rati
one enī psonātie est idē esse semp habe
re. **S**i q̄s aut̄ quālibet vocē bis aut ter
vel in ampliꝫ pulsauerit vnisonū faciet
Sz qm̄ musica de his tm̄ vocibꝫ q̄ diffe
rent se h̄re p̄nt. 7 q̄ruꝫ p̄iūctiones ex cō
trariis. i. ex grauiꝫ acuto p̄stāt p̄cise in
tendit. vnisonas igiꝫ missas faciētes:
ad sup̄dictarū psonātiarū singularē de
scriptionē. p̄positis tm̄ eaz̄ elemētis. i.
tono 7 semitonio trāseamꝫ. **D**e tono.

Unus nostre **Ca. XVI**
musice discipline p̄mū oīs
elemētoꝝ atq̄ fūdamētū
7 si in duo nō equa q̄ sunt
duo semitonia: maiꝫ vide
licet atq̄ minꝫ: diuisibilis fuerit. quē
admodū libro. iij. notissimū erit: p̄ma
tm̄ sui positiōe abstractꝫ ab omni diuisi
one p̄siderat: vt in p̄ntiarū 7 accipitur.
In hoc enī p̄rior est p̄replatio totiꝫ
se vel de p̄ se illiꝫ assumptiōe simul cum
partibꝫ in q̄s postea diuidit. **Q**uāob̄re
tonꝫ vt h̄ sumit: spaciū est vel intuallus

siue distātia duarū vocū immediatarum
plene p̄fecteq̄ sonātiuz. **U**nde iure ita
dictꝫ est. qz p̄ respectū ad semitonū for
titer tonat vel sonat. **D**e semitonio.

Semitonū qm̄ **Ca. XVII**
tū ad oēm p̄ximū eb cām i
sc̄do dicendā indiuisibile erī
stēs: spaciū est duarū etiā vo
cum immediatarū: s̄ tm̄ p̄ intualli par
uitate respectu toni semissonātiū. i. nō
ita plene qd̄ semp dimidio tono minū
est. quē admodū libro. iij. multipliciter
manifestū erit. **E**st aut̄ duplex. alteruz
enī p̄ se existēs est. i. nulla tonoz diuisi
one effectū: de quo nūc tm̄ intēdimus.
Hoc enī in omni psonātiā dūtarat na
tura inuenit. vnde 7 naturale dictū est
Alterū v̄o ecōtra: hoc est p̄ diuisionem
toni pueniēs est. qd̄ tm̄ sine maiori sub
sequēte dari nō p̄t. **Q**uicq̄d enī diuidi
tur in partes scindit q̄s simul esse neces
se est. **Q**ue cū ita fuerint. semitonia igi
tur: nō a semis qd̄ est dimidiū: sed a se
mū qd̄ est imp̄fectū eo q̄ nō integri to
ni sint necessario dicunt. **S**z de his nūc
ita breuī: p̄dicto enī in volumine om
nia latiꝫ p̄tractabunt. **A**t v̄o illud aiad
uertēdū q̄ solo noīe semitonij. i. absq̄
aliquo adiūcto id qd̄ minꝫ est tm̄ intelli
gimꝫ. **D**e ditono 7 semiditono.

I aut̄ tonꝫ **Ca. XVIII**
tono addat̄ ambo ditonū
faciunt: si semitonio semi
ditonū reddūt. **Q**uāob̄re
ditonꝫ duoz tonoz. semi
ditonꝫ v̄o toni 7 semitonij est collectio.
Sicī aut̄ semiditonꝫ a semū qd̄ est im
p̄fectū 7 ditono: ita vt ditonꝫ imp̄fectꝫ
sit. **E**t qm̄ vterq̄ tribꝫ vocibꝫ p̄tinetur:
nūc absq̄ inf̄media voce: nūc v̄o simul
cū illa cōputari p̄t. **D**e p̄cessu 7 com
positiōe psonātiarū. **Capitū XIX**

Suo duobus tonis semitonij
us additum existat: diatesserō
prima omnium consonantiarum secundum hanc
considerationem elicitur. Si autem
huic toni superannexus fuerit: secunda quae est di
apente nascitur. Item autem si alia alteri ad
dita fuerit: tertia quae est diapason oritur con
sonantia. quarta autem quae diapason diapente
dixit ex quibus componatur: ipsa significatio no
minis ostendit. quinta et ultima. id est bis dia
pason etiam. Quod igitur consonantie compositae
sunt. scilicet quoniam aliae ex elementis tantum: aliae au
tem etiam ex alijs: ut ostensum est. inde iste
diuturnat compositae: ille vero simplices di
cuntur. Idem enim numero simplicium et composi
tum esse diuersis respectibus: ut filium ad li
num et ad telam: et ita recte utroque modo pos
se appellari manifestum est. Est autem conso
nantia: ut boetio libro. j. optime placet:
dissimilium in se vocum in unum redacta con
cordia. Quae autem huiusmodi dissimili
tudo fuerit: eodem in libro declarat: ubi
sicut iam meminimus ait. Consonantia est
acuti soni grauiusque mixtura suauis uni
formisque auribus accidens. De diatess
serō consonantia et eius speciebus. Ca. XX

Diatesserō igitur consonantia quae
admodum per eius nomen impor
tat: de quattuor denominationes
accepit. Tesserō enim vel tess
era grece: eundem latine significat nume
rum quae Pythagoras in carminibus aureis
omnem perfectissimum atque diuinum appella
uit. Sicut enim de omnibus quae per illum sunt finis
est quae admodum et principium: ita et nume
rorum finis est decas. Est enim illa nullus est:
nisi tantum per partem repetitionem numerum. De
cadis quoque vis quaternarius numerus est
Unus enim. duo. tria. quattuor. decadem im
plet. Implet inquit dicamus et nos: omnes fe
re musicam. Dim enim consonantiarum putat li
bro. iij. manifestum erit causa existit Est igitur

tur diatesserō consonantia vocum quattuor. tri
um necessario intervallo. Intervallo enim
duarum est vocum. Est est duorum tonorum et se
mitonij: ut ante diximus. Semitonij in
ter quod minoris: unde boetii libro. j. Constat
autem diatesserō ex duobus tonis et non inte
gro semitonio quod ita esse manifeste pro
bat: nosque libro. iij. rationem et causam dicemus
ubi quorundam modernorum dānande imo
iam dānate positionem et opinionem indebi
mus. Et eadem. j. libro ait. Tota diatess
eron consonantia duorum tonorum est: ac semi
tonij scilicet non pleni. Et libro. ij. Diatess
erō duorum tonorum est et minoris semitonij
Et libro. iij. sublati a diatesserō conso
nantia duobus tonis fit reliquum semitonium
minus. Et libro. iij. ut in secundo et eisdem ver
bis. Semper enim semitonium per se existens.
id est nullius diuisionem toni pueniens: minus
est dimidio tono. Et quoniam teste eodem pre
ceptore libro. iij. et experientia comprobatur.
quot sunt vniuscuiusque consonantie interval
la tot sunt illius species: et inde una minus
quod fuerit voces: diatesserō igitur tres sunt
species. Item autem prima est quae per tonum
semitonium et tonum praecedit. id est. a. b. c. d.
A primo enim omnium signorum atque prima vo
ce secundum hanc rationem incipit. quae etiam his signis
d. e. f. g. intelligitur. Utrobique enim idem est
ordo intervallo. Secunda autem quae apud mu
sicos vetustissimos prima fuit: ut in tetra
chorum descriptione placet. per semi
tonium tonum et tonum hoc est. b. c. d. e. vel
e. f. g. a. Tertia et ultima per tonum. tonum
et semitonium scilicet. c. d. e. f. g. a. b. c. ta
tus. Nam si per f. g. a. b. demonstrare: tunc
semitonium habet chromaticum quod praecipto
nro in hoc admittere nullatenus placet.
Chromaticum enim genus quae admodum sequen
ti libro manifestum erit: innaturalius est
a genere diatonico: de quo praecise habet inte
dit. unde et tetrachordum synemmenon de

quo memorato libro dicemus. ab hac subtrahit speculatione. scilicet nunc quoniam se cunda cuiuscunque consonantie species a secunda voce prime: tertiaque a tertia incipit. illud est ituedus quod quod teste virgilio septem ut superius meminimus fuerint natura voces. sex tamen secundum hanc considerationem erunt. quibus distarant ad omnem percurrentem musicam utimur singulis enim vocibus: due ultime species ultra primam preterduntur. semper enim numerus longitudinis specierum cuiuscunque consonantie ad numerum intervalloz illius: dupliciter existit. Est autem species: ut huiusmodi et a Boetio prefato libro dicitur quedam positio propria habens formam secundum unumquodque generum uniuscuiusque proportionis consonantiaz facientis. terminis constituta: ut in diatonico genere: de quibus sequenti volumine dicemus. Species autem huiusmodi in nullo alio a genere differunt propter quod in ordine progressionis semitonij: secundum quod proponitur ipsis tonis vel interponitur vel illos sequitur. Si uersus enim ordo procedendi: stantibus istis intervallicis: et si novas species efficiat: nunquam tamen generum variat. Cum autem hec ita se habeant Omnis igitur quattuor vocum distarant coniunctio que huiusmodi non fuerit: ut duorum tonorum et integri semitonij si potuisset dari: de quo in tertio dicemus. atque duorum tonorum et semitonij maioris. ac rursus trium tonorum immediatoz dissonantiam reddet de necessitate. scilicet quoniam harum dissonantiarum ultima tamen: omnibus modis cantandi siue musicis ut h. f. g. a. b. accidere potest inde illa: per ultimi toni in minimi et maius semitonium diuisione et minoris assumptione: in predictam reduci consonantiam: quoties euenerit. unde. b. molle exordium sumpsit. de quibus necessario sepe et multum facienda est meditatio. De diapete consonantia et eius speciebus. Ca. XXI

Diapete consonantia a petra grece quod est quoniam latine: ita dicta. eodem numero vocum constituta intervalloz est necessario quattuor trium tonorum et predicti minoris semitonij. Tono enim. diatesserō superat consonantiam: ut in tertio liquet. Huius autem quattuor secundum numerum intervalloz sunt species scilicet harum prima. tono. semitono. tono. et tono interdictum. id est. d. e. f. g. a. secunda semitono. tono. tono. ac tono. e. f. g. a. b. tertia tono. tono. tono. et semitono. id est f. g. a. b. c. quarta vero et ultima. tono. tono semitono. et tono. scilicet. g. a. b. c. d. has autem ias dicte consonantie species ideo his tamen signis demonstramus. quoniam per precedentia: eque bene fieri non poterat. Quamquam enim prima illarum per primum omnium. id est. a. et tertia per tertium. id est. c. designari poterant. secunda tamen per b. c. d. e. f. minime valuit. uno enim semitono maiori diatonice sumpte quod optebat: ut per per diffinitiones species dictum est a diapete deficiunt. duobus enim tonis et totidem semitonij minoribus tamen continens preterea quarta et ultima in quarto signo quod est. d. assignari non potuit d. enim. a. eodem intervalloz ordine eleuata. in his autem speciebus quoniam tritonum inuenire: ut in secunda et tertia ostendimus necesse est. et enim per illius infuentionem subsistere non possunt. unde huic minime repugnat consonantie. quod quod enim in coniunctione quattuor distarant vocum: dissonantiam diatesserō consonantie oppositam faciat: minime vero intra maiorem numerum adinuertit ut b. dum tamen vel intercedendo vel remittendo ita in ordine distribute fuerit: ut nunquam ad coniunctionem quattuor conuerse videatur. si autem ad superius dictam intervalloz quantitate: quocunque voces numero quoniam non puenerint: consonantiam nequaquam efficiet. si enim quicunque voces trium tonorum et semitonij minoris consonantiam reddunt quam diapete iure nominamus: omnis igitur toti

Liber

dem vocū coniunctio q̄ huiusmodi nō fuerit: vt in sepeiori exemplo dissonātiā faciet que per precedētis vel subsequēntis toni: in maius atq; min⁹ semitonii diuisionē ⁊ maioris assumptionē enī dāda est: ⁊ in p̄dictam p̄sonātiā puer tenda. ¶ finis enim musices p̄sonātiā ē de qua p̄mo ⁊ vltimo necessario intēdimus. Absq; illa enim ip̄a facultas nulla est. Unde oīa huius elemēta eadem necessitate ad illā adaptant: ⁊ p̄pter illam esse dicunt. p̄mo enim ethicoz ⁊ secūdo phisicoz dī. Causa finalis ē cur⁹ gratia cetera fiūt. De diapason cōsonantia ⁊ eius speciebus. Ca. XXII

Diapason autē p̄sonātiā que octo vocib⁹ p̄stat: septē naturales voces de q̄bus dictum est: vna voce alteri⁹ subintellecti tñ atq; subsequēntis ordinis aliaq; septē supergraditur: que illarum necessario principiū est. Et qm̄ fm̄ hanc cōsiderationem: cū precedētib⁹ septē cōputari nō valuit: inde ab octonario numero: qd̄ tamē precedētes diatesserō ⁊ diapēte: ab ijs quib⁹ cōponunt fecere diaogdo vel diaocto: teste aristotele p̄blemate. xxxij. particula. xix. denotari nō potuit. S; qm̄ oēs in se p̄tinere voces inuēta est qn̄ octaua similis est prime. hinc a pan grece qd̄ est totū latine: ⁊ sono vel sonis. tale merito: quale dictū ē nomē accepit. Extra enī illas vel vltra nil aliud est q̄ p̄orum sonoz repetitio. quēadmodū enī decas: numeroz: ita ⁊ sonoz musicoz. diapason finalis terminus est. Hui⁹ autē verbi greci assumptio atq; interpretatio nimis ab ineūtib⁹ seculis apd̄ latinos vulgata fuit Panis enī eo qd̄ efficacit oēm in se p̄tineat escas: a pan ita appellat⁹ est. Unde etiā romani maximū illō tēplū qd̄ in oīm deoz ho-

nore dedicarūt. a pan ⁊ theos insuper grece: qd̄ est de latine: qm̄ oībus cū co lentib⁹ timori existat. pantheō cognōia rūt hinc etiā ⁊ poete deū pastorz d̄ quo Virgili⁹ i bucolicis egloga scda meminit. p̄ quē toti⁹ nature similitudinez intelligi voluere vniuersali elemētoz specie fingētes: atq; depingētes. pan ita ⁊ q; noiarunt. Cuius figurā verbis exp̄mere: quoniā ad hāc nostrā disciplinā excepto qd̄ in dextera fistulā septē calamoz p̄pter armoniam celi: in quo vt aiunt: sunt septē planetaz soni: ⁊ septē discrimina vocū gestabat nihil attinet p̄sulte p̄mittim⁹. Est igit⁹ diapason vocū octo. infualloz septē. quicq; tonorū ⁊ duoz semitonioz. Cōstat enī ex diatesserō ⁊ diapēte q̄rū alfa ex duob⁹ tonis ⁊ semitono nō integro: alfa vō tribus tonis ⁊ eodē semitono vt p̄dirim⁹ p̄fici. vnde ad sex tonos neq; puenire potuit. Et qm̄ septē infualloz necessario est. septē igit⁹ sunt illi⁹ spēs. videlicet a a. b b. c c. d d. e e. f f. g g. q̄ttuordecis voces cū his q̄ sunt infmedie p̄tinētes. vnde Boeti⁹ libro q̄rto. Est autē diapason a p̄oslabanomeos i mese id ē ab a. in a. ceteris q̄ sunt medie vocib⁹ enumeratis. ⁊ ita in reliqs. Prima igit⁹ diapason p̄sonatiē spēs. ab. a. p̄ma oīm signoz in. a. existēs. ex p̄ma diatesseron specie que est. a. b. c. d. idest tono. semitono. ⁊ tono. ⁊ ex p̄ma diapēte. d. e. f. g. a. idest tono. semitono. tono ⁊ tono efficitur. Secūda que est ab. b. in. b. ex secūda diatesseron. b. c. d. e. idest semitono. tono. ⁊ tono. ⁊ ex scda diapente e. f. g. a. b. idest semitono. tono. tono. ⁊ tono. Tertia q̄ est ab. c. in. c. ex tertia ⁊ vltima diatesserō. c. d. e. f. idest tono. ⁊ semitono. ⁊ ex tertia diapente f. g. a. b. c. id ē tono. tono. tono. ⁊ semitono.

tonio. Quarta vo que est ab. d. in. d. ex prima diatefferon que plusq̃ tres species natura habere nō potuit. d. e. f. g. id est tono. semitonio. atq̃ tono. 7 ex quarta vltima diapēte. g. a. b. c. d. id est tono. tono. semitonio 7 tono. Quinta q̃ est ab. e. in. e. ex scda diatefferō. e. f. g. a id est semitonio. tono. 7 tono. 7 ex prima diapente: qm̃ vltra q̃ttuor species natura non valuit obtinere. a. b. c. d. e. id est tono. semitonio. tono 7 tono Sexta quoq̃ q̃ est ab. f. in. f. ex tertia diapēte. f. g. a. b. c. id ē tono. tono. tono 7 semitonio. 7 ex tertia diatefferō. c. d. e. f. id est tono. tono. 7 semitonio. Hāc autem diapason spēm fm̃ ceterarū distributionē: que diatefferō diapēte preponūt: ideo nō erordimur. qm̃ p̃ma illaz in voce cromatica 7 molli finē: 7 secunda p̃cipium haberet. qd̃ boetio p̃ncipi nostro minime placet p̃pter cām i diatefferō speciebus dictā. Septima 7 vltima que est ab. g. in. g. ex tertia diatefferon. g. a. b. c. id est tono. tono. 7 semitonio. 7 ex quarta diapēte. c. d. e. f. g. id est tono. tono. semitonio. 7 tono.

De diapason diapēte cōsonātia 7 eius speciebus.

Caplm̃ XXIII

Diapason diapēte quemadmodum ex tertia p̃sonantia et ex secunda composita est. ita 7 nomē sibi vēdicauit. et qm̃ altera illarū octo vocū: infuallozū septē: q̃ncq̃ tonoz 7 duoz semitoniozū altera vo vocū q̃ncq̃: infualloz q̃ttuoz triū tonoz est 7 semitonij. erit igit̃ diapason diapēte vocū duodeci. vndeci in tervalloz. octo tonoz 7 triū semitoniozū. Ac p̃ hoc fm̃ numerū infuallozū: vndecim spēs. viginti duas voces amplectentes habere debuit. Verū enī uero. qm̃. b. f. duodecio loco a seinuicem

distātia: vno semitonio maiori a predicta p̃sonātia deficiūt: vnde regula lōgitudinis infualloz in hoc patit̃ instātiāz inde singularē illi specierū descriptionē p̃sulte p̃f̃mittim̃. Nō enim vt ostēdimus omnes dābiles existūt. Qd̃ cum ita fuerit. Hinc boeti n̄ de primarum p̃sonātiarum. scz diatefferō. diapēte ac diapason speciebus tractādum p̃cise: vt p̃ libro eius. iiii. dignū esse duxit.

De bisdiapason consonantia 7 eius speciebus.

Caplm̃ XXIII

Bisdiapason p̃sonātia qd̃ sit et vnde ita dicta ex ipsi noīe colligit̃. Et qm̃ duplicē esse diapason apte mōstrat: q̃n̄ decim vocib⁹ eā obrem q̃ttuordecim in tervalis. totidē specieb⁹: decē tonis et q̃ttuor semitonij: viginti octo voces habētib⁹ p̃stare p̃clarū est. At qm̃ oīa que hui⁹ sunt p̃sonātie p̃ ea q̃ de simplici diapason dixim⁹ intelligi possunt. Hinc et q̃ istius summatī meminimus: satis extet. 7 huic p̃mo libro finē imponam⁹. Sz oportet oēs p̃sonātiāz aio atq̃ aurib⁹: vt d̄z tertio musices a Boetio rite esse notas. Ifrustra enī hec sciētia 7 ratione colligunt̃: vt inq̃t: nisi fuerint vsu atq̃ exercitatiōe notissima.

Cōmentariozū musices de chordis 7 generib⁹ meloz. Liber secūdus.

De diatefferon cōsonātia in musice disciplina supponeuda.

Caplm̃ I

Bisdiapason igitur p̃sonātiā oīum de q̃bus a nobis dicendū erat mārī ac perfectissimā post q̃ puenim⁹ atq̃ illā describēdo absoluim⁹: nūc autēz q̃b⁹ noībus

Liber

ipsius chorde aut voces quas qundecis esse possat ab antiquis appellare: et quo etiam ordine distribute fuerint in hoc secundo volumine consequenter dicendum est. Et quoniam ipsarum nomina greca esse manifestum est. Unde illa non modo latine interpretanda. verum etiam ad nouitiorum instructionem rudimentis puerilibus declaranda dignum existauimus. Hoc autem prouentius fieri: si prius de generibus melorum sub quibus omnis decurrit musica quantum expediens fuerit dixerimus cum opinemur. ad primam igitur omnium consonantiarum siue minimam que est diatesseron redeundum et quantum in hac facultate existat ostendendum esse videtur. Ab ea enim ipsa genera melorum quemadmodum manifestum faciemus originem deduxere. De diatesserō consonantie dignitate. *Ca. II*

Niter oēs musice consonantias et si diapason ob causam in tertio dicendas potissima fuerit diatesserō tamen admodum necessaria habetur. Cum enim ea posita omnem trium tonorum immediatorum collectionem in eodem numero vocum duntaxat inueniatur que sepe et multum nobis in cantu occurrit: ut hic. f. g. a. b. dissonantiam esse ostendens: de medio illius eo modo quo dictum est abiciat. illas in seipsam conuertendo. hinc antiqui recte de musica sentientes: iam dictam consonantiam precise rectrices illius atque fundamentum: a quo cetera omnia tanquam a primo principio: ut in sequentibus cotereretur: esse voluerunt. De diatesserō consonantie triplici consideratione: et generum melorum causa et institutione. *Ca. III*

Diatesserō autem consonantie triplex est consideratio. Primo enim eiusdem elementa. id est semitonij et duorum tonorum intervalla ex

quibus constat: et si diuisibilia fuerint: ut in proximo conspicuum erit. Indiuisibilia tamen abstracte. scilicet per intellectus considerantur et accipiuntur. Secundo autem remanente semitonio indiuiso: primum sequentium tonorum precise quantum ad hoc attinet in semitonium maius peritur. Tertio et ultimo. tonis in unicum intervallum per intermediij termini reale subtractione: peruersis et inde inseparabiliter positis: quemadmodum in primo describenda figura monstrabit. semitonium illos precedens: in duas equas partes quas diesim atque diesim appellantur scinditur. Hæc autem intervallorum intersectiones. maxime tonorum que practice duntaxat recipiuntur. et si per intermediij termini appositiones secundum modernorum institutionem fieri valeant. secundum tamen presentem speculationem per maioris intervalli in minus intervallum conuersionem efficiuntur eo modo quo dictum est et in proximo enucleabitur.

De primo genere melorum. *Ca. IIII*

E his igitur que de diatesserō consonantia ultimo loco dicta sunt. tria necessario atque precise. genera melorum. scilicet diatonicum. chromaticum. et enarmonicum eliciuntur. Primum ergo genus: quoniam per semitonium tonum et tonum pergitur a maiori sui positione diatonicum appellatur. Et quoniam tones integros habet ab omni scilicet diuisione abstractos. et semitonium a natura. id est nulla tonorum partitione productum. quemadmodum sequenti libro mathematica de demonstratione notum erit: merito ceteris aliquanto durius et naturali teste Boetio libro. i. dictum est. Unde enim huius generis institutio in omni consonantiarum naturali institutione precipue obscurata iuenit. Sic

autē tonū in hoc genere incōpositū. qm̄
vnico tm̄ interuallo integer ponit̄. Pnt̄
autē semitonū et semitonū seqntis ge
neris tonū appellari s; nō incōpositus.
Duob; enīz intualis p̄staret; s; inf̄ ista
hoc aīaduertendū est. Et si qntū ad h
generis institutionē attinet per quācū
q; diatesserō spēm illō p̄terere poteri
mus. qntū autē ad tetrachordoz sub il
lo in primo describēdoz dispositionez
atq; distributionē: in q nra tota p̄det
mūsa p̄ illā dūtarat q a semitono inci
pit quēadmodū a nob factū est. omnia
enim ab eodem incipiūt interuallo.

De scōdo genere meloz. Caplm̄ V

Secundū autē gen; a naturali
diatonici atq; superioris po
sitiōe hoc modo discedit. se
mitonio: enīz semitono: at
q; trihemitonio incōposito intendit̄ et
remittit̄: vt d; .j. musices. sed hac lege.
Assumpto enī atq; sibi p̄posito semito
nio p̄cedētis generis qd̄ semp min; est.
et oīm genēm vel integrū in se manens
vl̄ in partes diuisus. basis siue fūdamē
tū acutā p̄mi sequētū duoz tonoz vo
cem p̄dicti generis a p̄prio loco mobi
lem facit: atq; illā remittēdo: ip̄m in se
mitonū mai; p̄uertit tonū: vt cū mino
ri antecedente tono etiā eq̄pollere inue
niat̄. Jure enīz sicut nec duo semitonia
maiora immediate: sic nec duo minora
assignare vel dare possum; Illa enī per
excessus vni; comatis: de quo sequēti li
bro dicem;: ista vō p̄ defectū: tonū effi
cere nequeūt. His autē ita dispositis se
mitonijs minori. s. atq; maiori: tūc ad
acutiorē diatesserō p̄sonātie partē quā
oīa sibi supponūt meloz genera relinq
tur necessario trihemitonū et illō incō
positū. qd̄ nullo alio modo dari potest
Nō enim inf̄ medio posito termino hu

ius toni particio: q̄q̄ i tetrachordo sy
nemenō ecōtrario diuidatur p̄pter cau
sam in tertio dicēdam facta est. Et qm̄
gen; hoc: nō eo modo vt p̄mū progre
ditur. inde a procedēdi permutatione
cromaticū grece appellatum fuit. Tra
ctū est autē hoc vocabulū. idest croma
teste Boetio iam dicto libro. .j. a super
ficiebus. que in alium cum permutant̄
transeunt colores. Diciturq; p̄terea
eadem ratione molle propter eam quā
facit toni in semitonū cōuersionē. Se
mitonia enim huiusmodi quotquot fu
erūt: respectu tonozū a quibus scindū
tur mollius sonant: illi vō durius. Pos
sunt autē tonus et semitonū diatonici
generis trihemitonū nominari: s; non
incōpositum. Duob; enim interualis
cōfectus esset. Ex his igitur error quo
rūdā ex nostris: qui hoc genus per se
mitonium semitonū et tria distincta se
mitonia describūt manifest; est.

De tertio et vltio meloz genere. Ca. VI

Tertium vō gen; et vltimum
ab ena grece qd̄ est vnū lati
ne: et armonia enarmonicuz
dictū est. Maiorē enim p̄
ceteris habet diatesserō p̄sonātie partē
vnico tm̄ intuallo cōprehensam. vnde
magis coaptatū atq; p̄iunctum a Boe
tio libro. .j. d; . Diesi enī diesi atq; dito
no incōposito: vnico. s. intuallo cōtēto
p̄cedit. Diesis autē in hoc genere dimi
diū est semitonij minoris. P̄posita enī
cromatici generis p̄stitutiōe acutaz se
mitonij minoris vocem: in illius spaci
dimidium et acutam maioris in acutā
iam dicti minoris vbi prius erat remit
tit. diesim atq; diesim: de quib; memi
nim; ad guiorē sui partē p̄dicto modo
p̄stituēdo: et ditonū incōpositū ad acu
tiorē de necessitate relinqndo. Pnt̄ aut

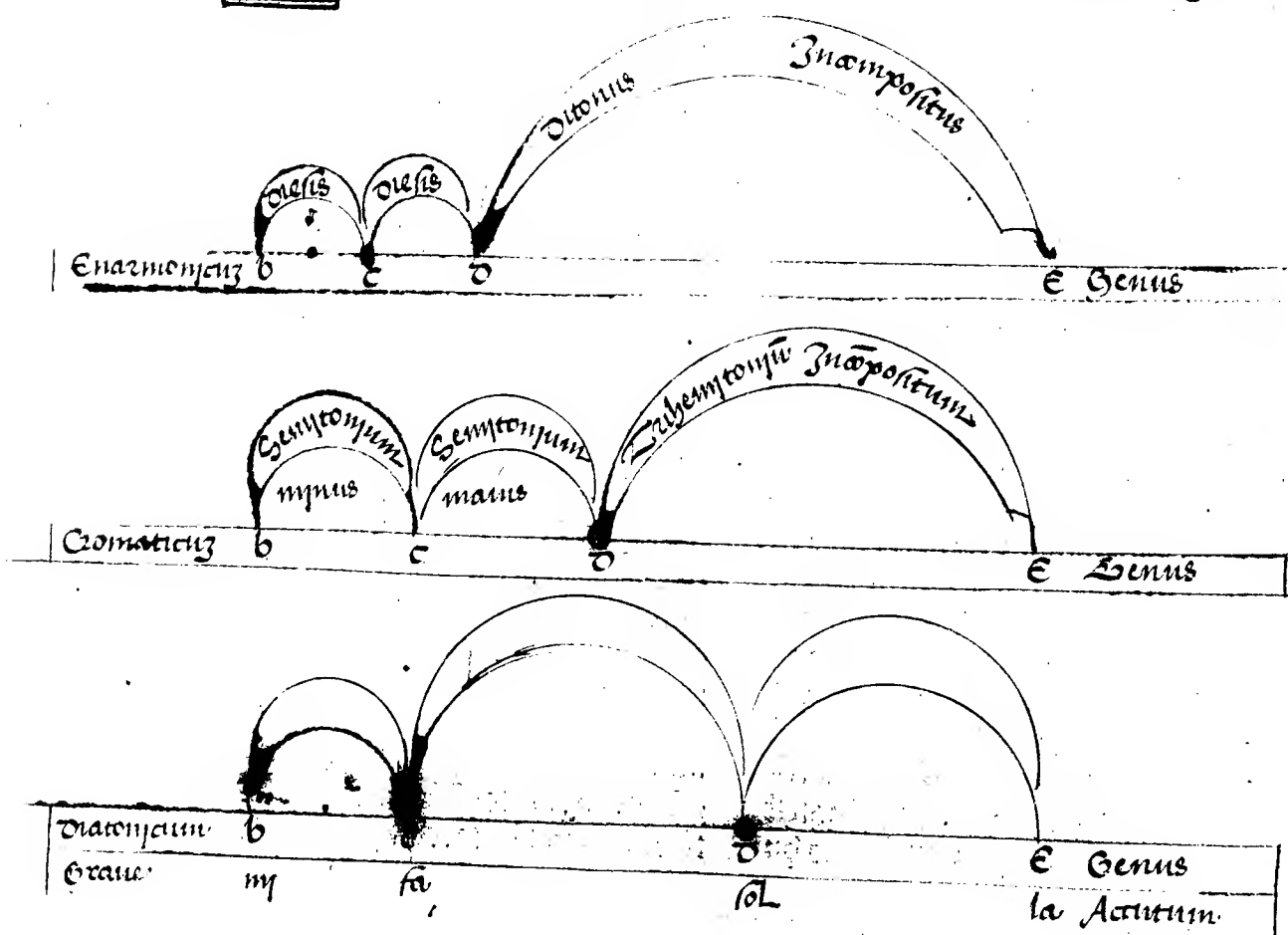
Liber

ton^{us} et ton^{us} diatonici generis diton^{us} no
noiri: s; nō incōposit^{us}. Duoꝝ enī esset
interualloꝝ. Huic autē generi diapason
p̄sonatiā assignare minime valen^t. Cū
enī gen^{us} hoc: nullū de p̄ se existēte habe
at tonū: s; semp̄ duos īseparabiles ma
nifestū est diapēte p̄sonantiā q̄ diatessē
ron p̄sonatiē tonū addit: non posse sibi
vēdicare. q̄ si diapēte ea de causa non
habeat: neq; diapason: q̄ ex illis cōpo
nit possidebit. S; inter hec: illd̄ est ex p̄
dictis cōsiderādū q̄ diuersus ordo p̄ce
dēdi diuersoꝝq; interualloꝝ: et si p̄nci
pale gen^{us} nō interimat: diuersus tñ illd̄
efficit et diuersimode noīat. De stan
tibus vocib^{us} et mobilib^{us}. Capl^{um}. VII

Exprime autē dictis manife
ste colligit q̄ p̄ma et vltima
chor̄da diatonici generis om

nino immobiles sunt: non commutan
tes loca. Scda autē nec in totū imobil^{is}:
nec in totū mobil^{is}. si enī scdo generi. id
est cromatico: adaptes. eadē est nume
ro q̄ erat in diatonico. vtrobiq; enī se
mitonio mīori a p̄ma distat. si vō enar
mōico generi ascribat mobilis est: et iā
altera effecta: tūc enī dimidio tñ semi
tonij minoris. i. diesi a p̄ma seiuncta si
ue sepata est. Tertia autē semp̄ mobilis
est. In cromatico enī gñe si describat.
semitonio maiori a scda disiūcta ē. Si
autē i enarmonico: tūc dimidio semito
nij minoris a scda eiusdē generis ita vt
sit eadē numero q̄ erat scda: in p̄cedēti
bus generib^{us}. Quib^{us} de reb^{us} scda chor̄
da cromatici generis et tertia enarmo
nici siml^{iter} cū scda diatōici vnissone sunt
de necessitate: vt in subiecta figura.

De falsa atq; vera sup̄dictoz inter-
ualloz intelligētia. **Capitulum VIII**

Idemq; autes quidā nro-
rumq; etiā temporum: circa
sonoz incōposita iuterualla
de q̄bus dictus est. existimā-
tes illa etiā in diatonico genere: subtra-
cta infimedia chōrda inueniri magno-
pere decepti sunt dicentes: si cōpositus
tribemitonii. b. c. d. fuerit que semito-
nio. tono. 7 tono disgregatim p̄tinent:
incōpositū tñ erit. b. d. Rursus si ditono
cōpositus. c. d. e. extiterit. incōposi-
tus vo. c. e. oino dicat: qd̄ est 3 omnes
musicā. Tribemitonii enī incōpositū
ita vnico tñ locatū est infuallo quē ad-
modū superi⁹ posita figura ostēdit: vt
inter grauiorē 7 acutiorē ei⁹ vocē: inter
media non mō nō absit: s; neq; etiā in-
telligi possit. Itēq; de ditono incōpo-
sito etiā necessario dicendū.

De generū meloz discretiōe. **Ca. IX**

Ed nūc iam temp⁹ est ad im-
plēdi que in p̄logo huius no-
stri operis vbi musicā in me-
re speculatiuā 7 in speculati-
uam simul 7 practicā diuidentes: alte-
ram ab altera segregādā: 7 que illaz
retinēda sit: que vo relinquēda ostēde-
re promissimus. Qua in re ignorantes
cum fuerit huius discipline quid preci-
piū: illiusq; declaratiuum attentos es-
se volumus. Est igitur in primis circa
presentem contemplationem animad-
uertendum q̄ inter omnia genera me-
lorum diatonicum genus per semitoni-
um a natura datum. tonum 7 tonum.
tanq̄ ob eam causam facillimum: tam
in instrumentali musica: q̄ in ea que cā-
tandī dicitur: per omnia post eius spe-
culationem in practicā venit. Om-
nis enī consonantia a superius dictis

eius elementis componitur: 7 in illa tā-
tum necessario resoluitur. Hoc autem
genere posito: reliqua de necessitate eo
modo quo descripta sunt: ab omni pra-
xi excluduntur. Si enim tonus 7 semi-
tonium superioris generis. videlicet di-
atonici medio a natura interposito ter-
mino trihemitonium cōpositum effici-
unt. incompositus igitur cromatici ge-
neris stante superiori genere: quod ce-
teris principalius atq; naturalius dixi-
mus: practice dare vel assignare mini-
me valemus. Sed neq; expedit. Quic-
quid enim per illud fieri potest: id etiā
per istud: et amplius. Hoc enim scdm
totum. idest scdm extremas eius vo-
ces atq; scdm partes que sunt tonus 7
semitonium seruit. Illud vo quonias
partes nullas habet scdm totum preci-
se. Amoto autē hoc trihemitonio: tñc
etiam semitonium maius illud antecē-
dens omnino tollitur. Vtrumq; enim
istorum ex deflectiōe primi toni primi
generis: vt ostendimus vel a proprii lo-
ci depositione efficitur. Hinc enim mu-
sica instrumentalis: neglecto illo atq;
abiecto: semitonium maius per diuisi-
onem toni medio interposito termino
extremis sonis immobiliter remanen-
tibus sibi assumit. ad cuius positiones
etiam minus semitonium eiusdem ge-
neris sequitur d̄ necessitate. Simili au-
tem ratione enarmonicum gen⁹ in nul-
lo practice recipitur. Stante enim di-
tono composito diatonici atq; antiq̄s-
simi gñis: 7 diton⁹ incōposit⁹ hui⁹ gñis
perimif: 7 dyesis ac dyesis ex nobilita-
te secūde chōrde diatonici puenientes
parit̄ interimunt. q̄ si medio infposito
termino inf extremas minoris semitonij
voces assignarent: etiā nūq̄ in practi-
cā admitterent. Nulla enī p̄sonātia ex
b iiii

Liber

illis cōponit neq; in easdē sūmit. Pre-
terea ois musica quātū ad ei' practicas
ad eā q̄ cantādi dī respicit. S; qm̄ mi-
nimū oim̄ infualloz humana voce pro-
nūciabiliū est semitonii minus. dyesis
igī dimidiū illi' existēs eā obrē ab om̄-
ni practica segregatur Impossibile est
enī p̄ infualli illi' paritate a quouis p̄-
ferri Unde enī tñ i instrumentali musica
de p̄ se dare possit quēadmodū a veris-
sissimis tētarū fuit: nusq; hoc t̄p̄erati-
onib; assignatis dat. vnde Macrobi'
Aureli' libro. ij. d' somno si p̄dīs Enar-
monicū gen' ppter nimia sui difficulta-
tem ab vsu recessit. Qd' boeti' n̄r atq;
de p̄dictis oib; p̄sentire videt. Si enī di-
atonicū gen' cū habeat tonos integros
ab omni scz diuisiōe abstractos: durius
ceteris dī. Cromaticū vō qm̄ illos i se-
mitonia partit: molli' appellatū est. et
duricies sonoz a magnitudine infual-
loz: mollicies vō a paritate necessa-
rio puenit: manifestū nob̄ esse voluit su-
peri' cōmemorata infualla posteriorū
generū nunq; i practica deuenire. Cro-
maticū enī gen' fm̄ trihemitonii incō-
positū diatonico duri' existeret: 7 enar-
monicū fm̄ ditonū ei' incōpositū oib; f
durissimū. 7 fm̄ dyesim atq; dyesiz qm̄
semitonii diuidūt simul mollissimum
qd' maximū quātū ad hoc attinet esset
incōueniēs. Quare relinq̄tur de neces-
sitate: vt sepi' memorata infualla de q̄-
bus idem p̄iceps n̄r late disputauit: 7
quoz speculatio difficillimā nesciētib;
reddit hāc facultatē: sint tñ fm̄ rōnez
a nob̄ assignatā itelligēda et accipiēda

Be maiori numero vocū atq; generuz
meloz distributiōe. Ca. X
Reponēdū igī esse necessa-
rio diatōicū ceteris generi-
bus 7 precipue illo vtēdum

ex antedictis atq; hinc int̄nosci potest.
Qēs enī p̄sonatiarū species 7 oēs mo-
di cārandi vel musici p̄ illud intēdūt ge-
neralit atq; remittunt. Verū enī si i al-
tero dissonatiarū vitio: d' qbus libro. j.
dictū est: cātus qnq; inciderit: tūc alio
semitonioz cromatici gnis fm̄ q̄ ma-
nifestū fecim' succurrēd' est. 7 in p̄sonā-
tie suauitatē puerrend': nec aliter illis
vtendū. Quia in re plurimi cātus men-
surabilis: n̄roz tēporuz modulatorēs:
vt apd̄ indoctos aliqd̄ magni esse vide-
ant sepe sepiusq; saltē i minoris eiusdē
generis semitonij multiplici assumpti-
one atq; varia fm̄ locū distributiōe cō-
sulte peccare inuēti sunt: nulla antece-
dente causa tonos in semitonia diuidē-
tes. qd' tñ a doctissimis antiquoz atq;
sapiētissimis: ne id qd' generalit atq; p̄-
nūciatione facillimū est p̄ innaturalius
7 inde difficillimū p̄terirēt semper iure
cautū est. S; qm̄ enarmonicū gen' ad
nihilū aptū esse ostēsū est: hinc eo re-
licto: nunc quomodo per diatonicū at-
q; p̄cipale gen' voces describantur: 7
quō 7 quāobrē per cromaticū fm̄ mini-
mā illi' partē edocendū est. Voces igi-
tur 7 si fm̄ species diatesserō sex tñ fue-
rint 7 fm̄ naturā septē: ad quī decim ta-
mē: vt oēs de qbus dixim' p̄sonantias
amplecterent quēadmodū libro. j. me-
minim' p̄ illarū multiplicationē perue-
nere. octauā similē p̄me ide necessario
reddentes. qm̄ septē sunt dūtaxat: hoc
scz ordine pcedētes. A p̄ma enī que est
a. per tonū. semitonii. 7 tonū. A secun-
da vō que est. b. per semitonii. tonuz 7
tonuz. A tertia q̄ est. c. per tonuz. tonū
7 semitonius. 7 ita in āpli' semp̄ diates-
serō p̄sonatiām q̄terne sumpte adusq;
octauā que etiaz est. a. ppulsantes. Ab
hac aut̄ pari forma cū inciperēt eleua-

ri aduſq; etiā ſibi ſilem: tūc ſequēs i or
dine q̄ eſt b. tritonuſ ad q̄rtā precedētē
q̄ eſt. f. efficere inuēta eſt. Qui cū diſſo
nātiā facere pbatuſ fuerit: 7 inde ad ſu
pradictā diateſſerō ſonātiā eo modo
quo libro. j. dictū eſt neceſſario reducē
duſ: tūc ſuperi⁹ dicte chorde. i. octaua
atq; nona in hoc p̄ciſe ſemitonio tñ di
ſtabūt. Semitonio inq̄ chromatico q̄re
cum hec ita ſe habeāt duob⁹ iſiſ modis
ab ipſa octaua chorda. ſc̄z aut p tonuſ
aut ſemitoniū: neceſſario pceditur. Si
autē p tonū: tunc p̄m⁹ chordaz quinde
nuſ numer⁹ ſemp idē manet. ſi vō p ſe
mitoniū: tūc tres inſup chorde ita inſie
cte ſunt: vt nona. decia. 7 vndecia. quē
admodū pſequēter docebim⁹ duplices
exiſtāt: 7 ita decē 7 octo effecte. Por
tuit enī vt idē ſemitoniū duos tonos q̄
b⁹ diateſſerō ſonantiā intēſaz ſibi vēdi
caret ad acutiōrē partē h̄ret. vñd factū
eſt vt oēs chorde: p̄ma tñ in hoc dūta
rat p̄ſmiſſa p q̄nq; retrachorda de q̄
buſ in primo dicim⁹ 7 ob h⁹ tertij gr̄az
p ſemitoniū incipiētia diuiderēſ. Hec
igiſ ſunt decē 7 octo chorde: nūq̄ tñ q̄n
tadecimā ſupradētes q̄b⁹ ois muſica 7
ſi alie cōplures chromatice ſumpte vt in
monachordi inſtitutiōe factuſ eſt inſ il
laſ inſpōm valeāt: p̄cipue cōterif atq;
regiſ. S̄z nūc q̄b⁹ noib⁹ in maiori earuſ
numero: grece ab antiq;ſ appellate fue
rint. neſciētib⁹ aperiām⁹. De nomib⁹

chordaz muſiceſ. Ca. XI
Quina aut oim ſupradictaz
chordaz muſiceſ. Proſlam
banomenoſ dicta ē ſecunda
ypateypatō. tertia parypate ypatō. q̄r
ta lycanoſ ypatō. q̄nta ypatemeſon. ſe
rtaparypate meſon. ſeptia lycanoſ me
ſon. octaua meſe. Poſt hāc autē ſi p ſe
mitoniū ab eadē p̄p cām dictā incipiē

do pcedaſ. nona ē tryte ſynmenenō. de
cima paranete ſynmenenō: vel lycanoſ
ſynmenenō. vndecima ē nete ſynmenenō
ſi autē poſt p̄dictā meſen p tonū ab illa
cōputādo reliq;ſ exordiri incipiām⁹. no
na dicif parameſe. decima tryte dypezeu
menon. vndecima paranete dypezeume
nō vel lycanoſ dypezeumenon. duodeci
ma nete dypezeumenenō. tertiadecima tri
te yperboleō. q̄rtadecima lycanoſ vel
paranete yppboleō. q̄ntadecia 7 vltima
nete yppboleō. De ſup̄dictoz nom
nū chordaruſ inſpretatiōe. Ca. XII

Muſ p̄ma oim chordaz Proſ
lābanomenoſ ſiue proſmelo
doſ. a p̄thoſ qd eſt p̄ncepſ
vel p̄mū 7 mel⁹ vñ melo ita di
cta fuit. qm̄ p̄ma oim modulatur h̄ec
enī 7 ſi vltimo adinuēta ſiue excogitata
ideo p̄ſulte oib⁹ p̄poſita extitit: vt me
ſe chorde q̄ magiſ ypatis q̄ yppoleiſ
accedebar inſ q̄ndecim de q̄b⁹ dictū eſt
mediū quēadmodū p ei⁹ nomē impoſ
taſ teneret locū: 7 q̄ p̄m⁹ ab imp̄fecto in
teruallo. i. ſemitonio inſitiū capiebāt. a
p̄fecto deicepſ dign⁹ inciperēt. i. tono
Ipſa enī chorde q̄ eſt. a. quā vetuſtiſſi
mi muſicoz tanq̄ oim p̄mā in ſummi
tate pollicis decent locarūt. poſteri vō
ob cām. v. libro dicēdā i ſeq̄nti iunctura
poſuere: ſicut etiā noſ oēs in eodē loco
illā intelligim⁹. p̄dicto ſpacio a ſequēti
diſtat. vñd antiq⁹ ordo ita p̄mutat⁹ eſt
vt q̄ p̄ma erat: nūc ſc̄da exiſtat: 7 ita cō
ſequēter p̄miſ tñ noib⁹ ſemp retentiſ
S̄z qm̄ ate illi⁹ adiectionē reliq̄ q̄terne
ſumpte diateſſerō ſonātiā a minimo
incipiētē interuallo perſonabāt ita igiſ
illaſ inſpretādo deſcribam⁹ Sc̄da. igiſ
chorde q̄ eſt. b. a p̄dicto interuallo dia
teſſerō ſonātiā incipiēſ exordiri ſicut
antea p̄ma fuerat: ſic etiā antiquo noie
b v

Liber

ideſt yppate yppatō q̄ſi maior vlt̄ honora-
bilior ſeu p̄ncipalis p̄ncipaliū vocatur.
Tertia. c. q̄ iuxta p̄ncipalē p̄ncipaliuz
poſita yppate yppatō d̄r. Quarta v̄o. d
quā nos ad radicē mediū collocam⁹ di-
giti. q̄ ad p̄cedentē indicez p̄pter cām
de ſitu p̄roſlābanomenō dictā p̄nūciā-
dā illi inſtituerāt a lingendo Lycanos
grece qd̄ teſte boetio libro. j. idē ſignifi-
cat appellata fuit: ⁊ a p̄ma hui⁹ ordinis
yppatō cognōiata. vnde ſatis euidenter
p̄z q̄ olim in dextera: ſicut etiā in q̄buſ
dā antiq̄s libris repertū eſt: oēs chorde
ſcribebāt. Indice enī aliqd̄ demonſtra-
re volentes: eadē precise vt̄mur manu
Quinta aut̄. e. finis iam dicte diateſſe-
ron exiſtēs: aliāq̄ eodez modo aduſq̄
octauā diſtribueſ. yppate meſon. i. p̄ma
mediarū appellat̄. Sexta. f. paryppate
meſon. i. iuxta p̄mā mediarum poſita.
Septima. g. qm̄ tertia eſt mediarum.
dic̄ Lycanos meſon. Octaua q̄ eſt. a
vocat̄ meſe. i. media. Ab vtraq̄ enim
extremarū p̄ diapason p̄ſonatiā diſtat.
Nonā aut̄ ob cām dictā duplex eſt l̄ba-
rū aut̄ p̄ma q̄ eſt. b. q̄ etiā p̄ ſemitoniuz
q̄q̄ eadē rōne d̄ neceſſitate chromaticū
pariforma. i. p̄iūctim ab octaua proce-
dēs. diateſſerō terit p̄ſonatiā. Tryte ſy-
nemenō. i. tertia p̄iūctarū vocū ab vlti-
ma cōputādo dicta eſt. Decima. c. q̄a
tertia hui⁹ ordinis eſt intēdēdo. Lycā-
nos ſynemenō: vel q̄ iuxta vltimā p̄iū-
ctarū poſita. Paranete ſynemenō voca-
ta fuit. Undecima. d. finis hui⁹ diateſ-
ſerō exiſtēs nete ſynemenō appellat̄. Bi-
ciſ aut̄ hui⁹modi p̄ſonatiā cōiūctarū
vocū p̄ciſe: ⁊ ſi p̄cedētes hui⁹ p̄ditionis
fuerint p̄ reſpectuz ad ſequētez q̄ de per-
ſe absolute ſic incipit. Nonā igit̄ ſcda. b
paraneſe d̄r. i. iuxta mediaz diatonice
collocata qd̄ eſt de p̄ma hui⁹ facultatiſ

p̄ſideratiōe tono ab illa diſtās. q̄ etia
diateſſerō p̄ſonatiāz per ſemitoniū ali-
arū more inſtituit: ſed non eodē modo
qm̄ minime cū p̄cedēti iāz absolute cō-
tinuat̄. qd̄ tñ reliq̄ faciūt. Decima try-
te diezeumenō. i. tertia diſiūctarū p̄ re-
ſpectū ad p̄iūctas immediate p̄ceden-
tes: ab vltima p̄putādo appellata fuit
ip̄a v̄o ē. e. Undecima. d. paranete dy-
ezeumenō. i. iuxta vltimā diſiūctaz po-
ſita: vel etiā ob cām de q̄ diximus: lycā-
nos dyezeumenon vocat̄. Duodecima
e. finis hui⁹ diateſſerō ⁊ p̄ncipiū alteri⁹
atq̄ vltime. nete dyezeumenō. ideſt in-
ferior ſiue vltima diſiūctarū. Tertiade-
cima. f. tryte yperboleō. ideſt tertia ſu-
peracutarum ab vltima dinumerando
Quartadecima. g. paranete yperbole-
on. ideſt iuxta vltimā ſupacutarū poſi-
ta. q̄ etiā lycanos yperboleō d̄r. Quin-
tadecima. a. q̄ finē facit. nete yperboleō
ideſt inferior vel vltima ſupacutarū ſi-
ue excellētū. Acutiores enī ſoni ſeu ſu-
pacuti: teſte albino. excellētes recte no-
minant̄. l̄bij enīz p̄pter maximā eoz ce-
leritatē pueniēdi ad auditū. ita illū af-
ficiūt: vt q̄ſi ip̄m corūpire videantur.

De q̄nq̄ tetrachordis. Ca. XIII

Ex ſuperi⁹ igit̄ deſcriptis chor-
dis. p̄ma qd̄ ē. i. p̄ſlambano-
menos p̄termiſſa quinq̄: vt
oſtēdim⁹ efficiunt̄ tetrachor-
da q̄ p̄ter quartū oīa p̄iūcta eſſe ⁊ a mi-
nimo p̄ſonatiarū elemēto. ideſt mino-
ri ſemitonio incipiētia manifeſtū ē. ab
ea enim chorda in q̄ vnūqd̄q̄ illoz ter-
minat̄: ſequēs in ordine incipit. Quar-
tū v̄o ſeorſuz a tertio atq̄ diſiūctim po-
niſ. Sūt autē hec: vt d̄r a boetio quar-
to muſices l̄bypatō. meſon. ſynemenō
dyezeumenō. hyperboleō. Prīmū igit̄
tetrachordū atq̄ grauiffimuz. bypatō

propter cām dictā appellatū est lūvū
 aut chorde sunt. ypate ypatō. paripa
 reypatō. lycanos ypatō. ypate meson
 Scdm̄ vō ab eadē chorda incipiens
 pstat ex ypate meson. parypate mesō
 lycanos meson. mese. Post hāc vero
 duo sumunt tetrachorda: vt ostēsum
 est. partim synemenō. i. pūcta. parti
 vō dyzeumenō. i. disūcta. partim in
 q̄ pūcta. qm̄ tertia ⁊ q̄rta chorda te
 trachordi synemenō qd̄ est hoz duo
 rū pūctū: etiam tetrachordo dyzeume
 non qd̄ est alterū: p scda ⁊ tertia deser
 uiunt. parti vō disūcta. qm̄ eoz prin
 cipia: tōni interuallo sepata sunt. Et
 synemenō qd̄ est tertiū in ordine natu
 rali ab ipsa mese incipiens. habet insu
 per tryte synemenō. paranete syneme
 nō. nete synemenō. Quartum aut ab
 paramese initii faciēs: hz psequēter.
 tryte dyzeumenō. paranete dyzeu
 menō. nete dyzeumenō. Quintus ⁊
 vltimū hz. nete dyzeumenō. tryte yp
 boleō. paranete yperboleō. nete yper
 boleō: vt in subsequenti descriptione.
 Quib⁹ de reb⁹ error quorūdas hui⁹ ar
 tis scriptoz manifest⁹ est: qui cām in
 stitutionis tetrachordi synemenō de
 q̄ dictū est: ignorātes illud in ceteroz
 descriptiōe p̄sulte: sed tamē insipientē
 preterierūt. Et alioz q̄ eadē insipien
 tia illō ab neteyperboleō intēdēdo col
 locarūt cū fuerit supercellētū vel sup
 acurarū vltima. q̄a a prima. i. proslā
 banomenō. q̄ntadecima bisdiapason
 equissonātes in qua etiā omnes modi
 cantandi vlt⁹ musici: vt patet q̄rto mu
 sices terminantur. Nullus enim illo
 rū decē ⁊ octo chordas habuit in lon
 gitudine. tetrachordū aut vt sepi⁹ me
 morato libro dicitur: omnes resonat
 diatesseron p̄sonantiam.

Proslambanomenos A.re

Tetrachordum ypaton

ypateypaton	B.mi	NDi
Parypateypaton	C.fa.vt	ffa
Lycanos ypaton	D.sol.re.	Sol
ypate meson	E.la.mi	La

Tetrachordum meson

ypate meson	E.la.mi	NDi
Parypate meson	ff.fa.vt	ffa
Lycanos meson	D.sol.re.vt	Sol
Mese	A.la.mi.re	La

Tetrachordum synemenon

Mese	A.la.mi.re	NDi
Tryte synemenon	B.fa	ffa
Paranete synemenō	C.sol.vt	Sol
Nete synemenon	D.la.re	La

Tetrachordum dyzeumenon

Paranese	B.mi	NDi
Tryte dyzeumenon	C.fa.vt	ffa
Paranete dyzeumenō	D.sol.re	Sol
Nete dyzeumenō	E.la.mi	La

Tetrachordum yperboleon

Nete dyzeumenon	E.la.mi	NDi
Tryte yperboleon	ff.fa.vt	ffa
Paranete yperboleō	D.sol.re.vt	Sol
Nete yperboleō	A.la.mi.re	La

Liber tertius

Comētariorū mufices de monachordi
inftitutōe ⁊ diuifione ac pfonatiarū et
earū elemētorū demōftratiōe. Liber
terti⁹ in quo pmo de pportionib⁹ agitur.

De fupponendis in mufice difciplina
proportionib⁹. Caplm I

Quoniam fuperi

orib⁹ libris d pfonatiarū
et earū elemētorū diftri-
butione late dictum eft:
nūc autē ⁊ fi pithagori-
ca fentētia q fuerit pmarū illarū caufa
manifefcū fuerit in hui⁹ tertij descripti-
one. qm de reliqs nullū vbu⁹ fecit q fit
etiā oim ratio: ⁊ qlis examinādi mod⁹
edifferēdū eft. Idq meli⁹ fiet: fi prius
de pportionib⁹ qntū expediens eriftat
dixerim⁹. Qm enī dicendorū caufa in
qdam numeroz pportiōe piftit. Pro-
portiōes vō huiusmodi a mathemati-
ca demōftratiōe fumiūt originem. De
mōftratiōes qdē ab grauis ⁊ acuti fo-
ni dimēfiōe. Dimēfiōes quoq ab ipfa
natura q teſte ariftotele i paruoꝝ natu-
raliū libro de mūdo: nihil fruftra facit.
Natura enī fert vt qnto neru⁹ aut chor-
da maior fuerit: tāto ſicut pdirim⁹ gra-
uiorē: quāto vō minor tāto acutiorē
reddat fonū. Ad duob⁹ modis euenire
cōprobaſ. Aut enī ex vni⁹ chorde ad ali-
am: aut ex cuiuſlibet ad ei⁹ qſdā partes
de qb⁹ dicim⁹ cōparatiōe: ſub cui⁹ exem-
plo demōſtrare intēdim⁹. Verū enim
qm grauis ſon⁹ plurib⁹ paſſib⁹ q acut⁹:
tanq a maiori lōgitudine illi⁹ initii ca-
piēs metiſ chordā. acut⁹ vō ecōtra. gra-
uitatis igiſ ⁊ acuminis termini ineq-
uales ⁊ inde eoz pportiōes neceſſario in-
eq̄litas erūt. Quot enī paſſib⁹ vterq
ſonoꝝ metiſ chordā: tot vnitatib⁹ q p-

portionū eoz termini ſunt deſignātur.
In qb⁹ ⁊ ſi minores termini natura p-
cedāt: maiores tñ pri⁹ pſiderant⁹: q eas
obzē. j. Arithmetice. duces: illi vō co-
mites appellant⁹. Si enī grauis ſon⁹ na-
tura prius eſt q acut⁹. Ille aut plurib⁹
paſſib⁹ iſte vō pauciorib⁹: vt dictū ē cō-
ſtituiſ. maior igiſ numeri multitudo i
oib⁹ huiusmodi pportiōib⁹ fm hāc
pſiderationē pcedet: minor vō ſubſeq̄
vnde Boetij libro. iij. ſiue in menſura
nerui: ſiue in numeris ſtatuaſ deſcribē-
da diuiſio. mai⁹ ſpaciū chorde ⁊ maior
numeri multitudo ſonos grauiorē ef-
ficiet. At vō ſi fuerit nerui lōgitudine cō-
tractior: ⁊ in numeris nō multa plura-
litas: acutiores voces edi neceſſe ē. At-
q ex hac cōparatiōe quāto vna queq
fuerit vel lōgior vel pluriū numeroꝝ
alia vō ptractior v⁹ pauciorib⁹ ſignata
numeris tñ: v⁹ grauior vel acutior iue-
niſ. Sz qm hec oīa qntitatē ſibi prepo-
nūt. ab illa igiſ noſtrū thēma ſumatur

De quātitate ⁊ ei⁹ diuiſiōe atq ma-
thematicarū ſciētiarū numero. Ca. II

Quoniam quātitas vel p̄tinua
vel diſcreta ſine diſiuncta eſt.
Cōtinua autē magnitudo
appellaſ. Diſcreta vō multi-
tudo. Ihec aut a finita ⁊ minima incho-
ans quātitate: creſcēdi nō recipit finez
Eiuſq pncipiū vnitas. q teſte Boetio
libro. ij. eſt q min⁹ nihil eſt. Magnitu-
do vō a finita etiā: verū a maxima inci-
piēs quātitate. decreſcēdi tñ fm partes
eiuſdē pportiōis nō hz terminū. vnde
ſi fuerit linea cuiuſcūq definite menſu-
re poterit in duo equa diuidi eiuſq me-
dietas: in aliā atq aliā medietatez. ita
vt null⁹ vnq ſecādi termin⁹ fiat. Ad a-
gnitudinis aut alia imobilis. alia mo-
bilis Imobilis vō geometria. Ad

bilis autem: astronomia considerat. Si
crete autem quantitates alia sunt per se
ut duo. tria. quattuor. et ceteri numeri:
qui ut sint nullo alio indigere compro-
batur. Alia vero ad aliud siue ad aliquid
referri videtur. ut duplum. triplum. qua-
druplum. sesquialterum. sesquitercium
et quicquid tale: quod nisi relatum fuerit ad
aliud: ipsum esse non possit. Per se quidem
discrete quantitates Arithmetica auctor
est. ad aliquid vero relate: musica proba-
tur obtinere peritiam. Quamobrem musica:
multitudinis relate scientia dicitur. Relate
inquit ad sonum. At vero superius dicte facul-
tates quattuor. id est Arithmetica. Geo-
metria. Armonia. et Astronomia. ma-
thematice scientie quemadmodum libro. j.
recensuimus ob causam in primo dicendam
appellatur. De mathematicarum scien-
tiarum ordine.

Capitulum III

Uanquam autem ex diuisione conti-
nui: vel ex plurium natura per se
existetius collectio discretum
efficiatur et id quod ab alio vi-
detur procedere posterius illo secundum hanc ratio-
nem extat. unde Geometriam Arithme-
tica precedere consequens esset. verum enim quoniam
illo quodlibet: unum est necessarium. unum au-
tem pluralitatis aut multitudinis que
natura illud sequitur principium est. discreta
igitur quantitas continua: siue arithmeti-
ca geometriam merito precedit. Nihil enim
est quod ab unitate seiunctum sit et absque il-
la subsistere valeat. Quicquid enim est idem
est. quia unum numero est. Qua de re: et si
unitas hoc modo considerata. id est. put con-
uertitur cum ente: sit qua vnaqueque res est
vna: quemadmodum a boetio libro de uni-
tate et vno dicitur. secundum autem hanc nostram propo-
sitionem est: que sepius assumpta numerum
constituit. Quia enim de quibus in geometria
consideratur: vel unitatis vel multitudinis

causam habere videtur et inde posteriorem
et secundam ab arithmetica illam existere
oportet. Quod etiam ex figurarum illarum deno-
minatione apte colligitur. Triangulus enim
quadrangulus. pentagonus. et complures alie fi-
gure absque antecedentis numeri nominibus non
cupari minime valent. Armoniam vero ter-
cium in ordine obtinere locum perclarum est
Tolle enim duplicem proportionem. sesquialte-
ram. sesquiterciam. de quibus arithmetica pri-
mo consideratur. et diapason. diapente. ac
diateseron consonantie nunquam erunt. Sunt enim
effectus superius dictarum proportionum quemad-
modum pythagorica demonstratione proba-
tum est. quod si numerum simplicem subtraheris.
etiam ut in pluribus earum nomina peribunt. Si
ateseron enim de quattuor. diapente vero de
quinque nomen accepit. Que cum ita sint
Astronomia igitur quartum et ultimum inter
mathematicas obtinet locum.

De mathematica scientia quid sit. Ca. III

Mathematica a matho grece
quod est disco vel doceo latine.
ita dicta est. Quod si ad omnem
scientiam pertinere videatur. proprius
tamen ad hanc de qua nunc agimus. Ceteris
enim secundum rationem tamen. ista vero etiam figuris et
demonstrationibus oculis subiectis quod est
potissimum edocemur. Unde enim antho-
nomasice. id est. propter huiusmodi excellen-
tiam sola in primo gradu certitudinis ex-
istens doctrinalis: et a maiore quantitate
tamen ad hoc attinet: iterum mathematica
appellatur. Est autem mathematica que ab-
stracta a materia considerat quantitatem
Abstractam inquit per intellectum diuturnat:
vel speculationem. Et abstractius teste
aristotele. ij. physicorum. non est mediocriter
Non enim eam ob rem propter materiam existe-
re cum fuerit natura impossibile: inde
falsum procedere illam existimamus. Affir-
mare enim quantitatem sine materia senili

Ziber

bili que inter reliqua accidētia pri^o isti natura aduenit: nequaquā valem⁹. Ihec autē vt postēsus est in quattuor partes. scilicet arithmetica. geometria. armoniam. et astronomia. sine quibus teste boetio primo arithmetice nemo ad recte philosophandū puenire potest: manifeste diuidit. vnde et quadriuales appellate sunt. Harū autē quādam sūt pure mathematice: vt arithmetica et geometria. quādam vero partim mathematica: partimque physice: vt armonia: et astronomia quae eas obzē medie appellat. Ihec autē ex earum et suarū parti diffinitionibus: vt in pluribus illarū manifesta sunt. In arithmetica enī si quid ipsa fuerit. quid numerus: quid par vel impar: aut ex his cōmixtum vel cōpositum. quid perfectum: superfluum aut diminutum. id nulla materie habita mētionē faciem⁹. Pari autē ratione in geometria agim⁹: Ihec enī in ipsi⁹ diffinitione: puncti aut linee superficie corporis vel cuiuscūque illi⁹ figure materia vnde inponim⁹. Simili autē modo est in astronomia: vt si quid spera fuerit quid cētrum sperae: et alius axis illi⁹: quidque duo puncta arcem terminantia et cetera quae illi⁹ sunt quāserim⁹. Quare et si de motu orbium et planetarū scrutari inueniat quod ad naturalem primo omnino pertinet considerare: quēadmodum aristoteles libro nupzime memorato ex consuetudine probat antiquorum philosophorum: quod de his latius tractarūt vnde physica appellari potuissz. potius tamen snia omnino ad numerū et nomē mathematicarū rōne dicta ptransit. Sed in armonia vel armonica facultate contrario examinandi modo. Primo enī physicam amplectit. scđo autē in mathematica cōsumit. Si enī quid ipsa disciplina fuerit: quid tonus aut semitonium: quid consonantia: et reliqua omnia de quibus in pcedētib⁹ scrutati sum⁹: iterū tētare voluerim⁹ id preter

sonorum admissionē: qui manifeste materia rei diffinite existunt: nequaquā possumus. vnde physica hac rōne appellat. Sonorum enim rōnes ad naturalem primam contemplatiōe pertinere: vt ps. ij. d. anima haud dubium est. Sz quoniam sonorum musicorum coniunctiones pter quādam proportionē sicut ostēsum est: et psequēter enucleatus manifestus faciem⁹: neque fieri: neque subsistere posse pclarū est. proportionē autē huiusmodi numerorum sunt: de quibus primo et principalit⁹ in arithmetica tractat. numeri autē ab omni materia nudi in ipsa disciplina de necessitate psideant. Armonia igitur mathematica efficitur: et ita iure appellat. Sz nūc ad ipsas proportionē quae de necessitate inēqlitatis esse ostēdim⁹ ante omnia de quibus dictum sum⁹ describendas transeamus.

De generibus proportionū in gñali. Ca. V

Quae autē inēqlia sunt: quinque in se modis differre natura vident⁹: aut enī alterū ab altero: multiplicitate transcēdit: aut parte vna: aut partibus: aut multiplicitate et parte: aut multiplicitate et partibus. Quae cum ita sint: quinque igitur duntaxat sunt genera proportionum: tria simplicia: et duo cōposita. Simplicia sunt multiplex: supparticulare: supparties: cōposita vero. multiplexsupparticulare multiplexsupparties. In quibus maior semper numerus pcedit: minor vero sequit. vnde de maioris inēqlitatis appellat. Si autem tria dispositiōe sibiipsis opponant⁹: tunc submultiplex: subsupparticulare: subsuperparties: submultiplex: subsupparticulare. submultiplex subsupparties atque p pueriōne terminorum: minoris inēqlitatis dicent⁹. Sola enim hac prepositiōe sub. et eius effectū a pcedētib⁹ distinguunt. Eadē enī ratiōe qua

maior numerus pertinet minores: eadez de necessitate: et minor pertinet a maiori sed de his que minoris sunt inequalitatis: musica ut ostensum est et in sequentibus perclarum erit: nullatenus considerat. Est autem proportio ut dicitur a boetio libro secundo. duorum terminorum ad se invicem quedam comparatio. Termini autem sunt: ut inquantum numerorum summe. De genere multiplici proportionum et eius speciebus. Capitulum VI

Primum igitur inequalitatis genus: siue proportionum multiplex appellatur. Primum dicitur: quoniam ab unitate que numeri principium est: incipit: et omnes eius species ad illam comparare inuenitur: unde ceteris antiquior. Est autem multiplex genus secundum quod per eius nomen importatur: quando maior numerus minorem plusquam semel: parte nulla erupere in se continet. Huius autem species sunt Dupla: ut duo ad unum. Tripla ut tria ad unum. Quadrupla: ut quattuor ad unum. Quintupla: ut quinque ad unum. Sextupla: ut sex ad unum. Septupla: ut septem ad unum. Octupla: ut octo ad unum. Et ita in amplius et in earum compositis. At vero genus hoc multiplex. discrete quantitatis servat naturam: quemadmodum enim illa ab unitate incipiens: in maiores semper numerorum species crescendo non recipit finem: sic etiam neque huiusmodi genus in suas species. Tripla enim maior est quam dupla: et quadrupla quam tripla. et in ceteris

De genere superparticulari et eius speciebus.

Capitulum VII

Superparticulare autem genus ab unitate multiplicis descendens: a dualitate exordium sumpsit. unde merito secundum ordinem dicitur. Hoc autem genus longe alium modum quam multiplex servat. In illo enim omnes species ad unitatem referuntur. In

hoc autem pretermissa unitate: singulis precedentium numerorum speciebus: singule in ordine naturali sequentes: ut tria ad duo quattuor ad tria: et ita in amplius comparantur. Est igitur superparticulare genus proportionum. secundum quod per nomen importatur quando maior numerus minorem semel pertinet: et unam insuper eius partem. eamque vel dimidiam vel tertiam vel quartam: ac deinceps. Que si dimidia fuerit: ut tria ad duo a seique grece quod est totum latine et altera parte abiecta. J. littera que inter duas vocales posita hiatus facit: sesquialtera nuncupatur. Alii enim de pluribus: alter vero de duobus tantum dicitur: et eorum dimidium est. Itaque sesquialtera proportio est: quotienscumque maior numerus minorem semel pertinet et eius medietatem: ut in superdictis terminis et eorum compositis. Que etiam ab hemi grece: quod est dimidium latine: et olon quod est totum. hemiolia appellatur. Si autem maior numerus minorem semel pertinet et eius tertiam partem: ut quattuor ad tria: et in eorum compositis: sesquitercia dicitur. Et iterum ab epy quod est supra: et tri cen quod est tertium: eo quod maior numerus tertiam habeat partem super minorem. Epitrica vocatur. si vero maior item numerus minorem semel pertinet et eius quartam partem: ut quinque ad quattuor: et in eorum compositis. sesqui quarta nuncupatur. sex ad quinque sesqui quinta. septem ad sex: sesqui sexta. octo ad septem: sesqui septima. si vero maior numerus: minorem semel pertinet et eius octavam partem: ut novem ad octo. vulgo sesqui octava. et rursus ab epy quod est supra: et ogdo etiam grece: quod latine octo dicitur. epogdoy nominatur. Et ita in amplius. Hoc autem genus pertinet quantitatis suam naturam. quemadmodum enim illa a maximo incipiens: in infinitum minui potest. ita et huiusmodi genus: a maiori sui ipsius inchoas

Liber

proportione decreſcēdi nō habet fines. Sefqualtera enim proportio que illius prima eſt: quoniā maiore numero minorē dimidio ſuperat: maior eſt q̄ ſefquitertia: 7 hec maior q̄ ſefquiquarta: 7 ita relique reliquis. Omniū enī partium maior eſt dimidia. 7 inde tertia: maior q̄ fuerit quarta 7 pari forma cōſequenter. Maioritas enim 7 minoritas ſuperparticularium proportionū nō in multitudine aut paucitate numeri terminorum illarum: ſed in eorū tantum differentia cōſiſtit. Semper enim in hoc genere: vt dicī ſecundo muſices maioribus terminis: minores inueniuntur pportiones minorib⁹ vō maiores.

De genere ſuperpartienti 7 eius ſpeciebus.

Caplū VII

Superpartiens vō genus iure: tertium eſt in ordine. Si miſſa enim multiplicis unitate: 7 ſuperparticularis dualitate. a ternario nō modo incipit. verum etiam illorum procedendi ordinē relinquit. Neq̄ enim omnes eius ſpecies ad primum terminū quemadmodum i multiplici ad unitatem: neq̄ ad ſeinnicem naturali ordine diſtribute vt in ſuperparticulari referunt. Sed nunc vno intermiſſo termino: nunc duobus nūc vō tribus. ſeiunctim ac nimum diuiſim progreditur. Eſt igitur ſuperpartiens genus. quādo maior numer⁹ minorē ſemel p̄tinet: 7 quaſdā iſup eius partes. Que ſi bine fuerint: vt quinq̄ ad tria dicī ſuperbipartiens. Et quoniam maior numer⁹ duas minoris numeri tertias habet partes. dicī etiam a Boetio primo arithmetice. ſuperbipartiens tertias ſi terne: vt ſeptem ad quattuor. ſupertripartiens quartas. ſi autem quaterne: vt nouem ad quinq̄.

ſupquadripartiens quintas. 7 ita per hūc modum in infinitum.

De genere multiplici ſuperparticulari 7 eius ſpecieb⁹.

Caplū IX

Multiplex ſuperparticulare genus ex vtroq̄ primorū ſimplicium compositum: quartum in ordine bene dicitur.

Eſt autem cum maior uumerus minorem pluſq̄ ſemel continet numerum: 7 vnam inſuper illius partes. Eamq̄ vltimā dimidiam vel tertiam aut quartam et in amplius. Unde ſi dimidia fuerit: vt quinq̄ ad duo: vocabit̄ dupla ſefqualtera. Si vō tertia: vt decem ad tria: tripla ſefquitertia. Si autē quarta vt decem 7 ſeptem ad quattuor. quadrupla ſefquiquarta: 7 ita in infinitum.

De genere multiplici ſuperpartienti 7 eius ſpeciebus.

Caplū X

Multiplex ſuperpartiens genus: ex primo 7 tertio conſectum quātum 7 vltimū dicī. Et eſt vbi maior numerus minorē pluſq̄ ſemel 7 quaſdā ei⁹ inſuper partes cōtinet. Quamobrem ſi bis: 7 eius binas partes: vt octo ad tria. dupla ſuperbipartiens vocat̄. Si vō ter: 7 tres inſuper ei⁹ partes: vt quindecim ad quattuor: erit tripla ſupertripartiens. Sed de hiis: et ſi princeps noſter Boeti⁹ multa in muſicis pluraq̄ in arithmeticiſ libris ſcripſerit: nobis tamē ita breuiter ac ſummatim dixiſſe ſufficiat. Non enim omnia hec proportionum genera: huic facultati quemadmodū paulo poſt conſpicuum erit assignari poſſunt: ſ; neq̄ eorum que natura illi deputantur omnes ſpecies deſeruīre.

De proportionalitatibus ſiue medietatibus.

Caplū XI

Quemadmodū proportio duorum terminorum est ad se invicem ut ostendimus quodā comparatio: ita proportionalitas dum tamē minima fuerit duarum proportionum collectio. Due autem proportionum tribus terminis constant. Trium terminorum duo sunt extremi et unum medium vel medietas siue medium. Extremorum autē huiusmodi, alter maior extremitas, alius minor dicitur. Medium autē triplex ē, scilicet arithmeticum, geometricum, et Armonicum. Medium igitur arithmeticum est quod ab utroque extremorum eadem quantitate: ut hic, unum, duo, tria, differt. In his enim medium, idest duo, alterum extremorum unitate superat, et eadem ab altero superatur. Dicitur autem Arithmeticum: quoniam neglecta terminorum proportionem vel habitudine differentiam tantum illorum per equalitatem contemplamur. Medium autē geometricum est, quod eadem qualitate: non autem quantitate cum extremis ut in sequentibus numeris, unum, duo, quattuor convenit. In his enim, et si discordantia sit quantitas, quoniam medium, idest duo, unitate unus superat, quattuor autem binario illud superat, est tamen in illis convenientia qualitatis. Qualis est enim proportio medij, idest duorum ad unum talis est quattuor ad ipsum medium. Utrobique enim dupla proportio inuenitur. Dicitur autem medium hoc geometricum, quoniam per oppositum arithmetici neglecta terminorum quantitate: sola proportionum equalitas queritur. Unde enim huiusmodi medietas: ut Boetio libro secundo optime placet, vocatur proportionalitas proprie dicta. Itaque proportionalitas: hac ratione est equalium proportionum collectio.

Medium vero Armonicum est quod neque eadem quantitate: neque eadem qualitate. Ut in his numeris, tria, quattuor, sex, ab extremis distat. Illi enim in primis nullatenus in quantum conveniunt. Quattuor enim medius illorum existentes, ternarium numerum unitate supergradiuntur, et a senario dualitate superantur. Neque etiam in quale, quattuor enim ad tria: sesquiterciam proportionem, sex vero ad quattuor: sesquialteram efficiunt. Verum enimvero et si predicti termini eo modo sumpti tertiam a superioribus teneant discretionem, est tamen in illis: ut Boetio eodem in libro per pulcre videtur: differentie extremorum ad invicem et medij ad illorum differentiam consideratio, per quam etiam in quale conveniunt. Duplam enim proportionem bis: licet diuisim sumptam inueniunt sunt custodire. Quemadmodum enim se habet maximus supradictorum terminorum ad minimum, idest, sex, ad tria, ita eorum differentie per respectum ad medium sumpte quod est, quattuor idest duo, et unum. Utrobique enim est proportio dupla. Hunc autem quoniam sesquitercia: alia supradictarum proportionum: diatesseron consonantie: sesquialtera autem: diapente: dupla vero: causa est diapasen. Recte igitur medium hoc Armonicum appellatur. Est enim primarum consonantiarum naturali ordine descriptarum: in quibus simpliciter omnis consistit musica: medium et causa. Possunt autem alia terminorum dispositione: eadem tamen conditione, id est, neque isdem diuisis neque isdem proportionibus relique consonantie tanquam Armonico medio institute: ut in consequentibus numeris, duo, tria, sex, ostendi. In his enim, et si medium

Liber

ad minorem extremitatem sesquialteras te-
neat proportionem atque diapete consonantiam
ad maiores vero: postero tamen ordine:
dupla atque diapason: ipse tamen extre-
mitates. scilicet duo. sex. triplum ac diapa-
son diapete. Rursus differentie extre-
mitatus. idest quattuor. et medij ad mino-
rem extremitatem. idest unum quadrupla
atque bisdiapason consonantiam. sunt autem
et alie proportionales que maiores di-
cuntur: quando inter extrema duo aut plu-
ra media describuntur: quas consilte silen-
tio pretere volumus: sicut enim non omnes
proportionales: ut paulo superius meminimus
presequentibus manifestum erit. ad hanc at-
tinent facultatem. sic neque omnes propor-
tionalitates: sed eas tantum quas predictimus
ad musicum scire pertinet. sufficit enim illi:
ut per eas que sit harmonica cognoscat.
De proportionibus musice facultati de-
servientibus.

Capitulum XII

Prædictorum autem generum in
equalitatis duo tantum prio-
ra. scilicet multiplex. et superparti-
culare ad consonantias et earum
elementa habere potestatem. et si phylo-
lomeo alia mens fuerit. primo musices di-
citur. Huius autem: si eorum simplicem
positionem quemadmodum antiqui diffini-
erunt: cum processerimus esse: quoniam multiplex
maior numero: minorem nulla parte ex-
uperare: plerumque comprehendens totum in in-
tegritate se continet. et superparticulare una
tamen parte maiore minorem transcendit. quod
de superpartiente prececi non potest. unde ab ar-
monie essentia illud separari dixerunt ad
huc quare una et eadem cuiuscunque superdi-
ctorum generum simplicitas in quibusdam eorum
speciebus musice operetur vel agat. in cete-
ris vero minime causa assignanda erat: quod tamen
non potuerunt. Quare si nos naturam sim-
pliciter acceptam: cum esse dixerimus: neque

quod errasse videbimur. Natura enim fert:
ut si vox voce duplo sit acuta aut gravis.
diapason consonantia fit. si triplo. dyapa-
son diapete. si quadruplo. bisdiapason
ultra quam modus consonantiarum quemad-
modum Boetio libro secundo placet: extendi
non potest. Extendi inquam ut in pluribus hu-
manis vocibus. Hinc enim antiqui: ut
sepe meminimus omnes modos cantandi
ad hunc numerum vocum duntaxat in ma-
iori elevatione pervenire statuerunt. Si au-
tem simpliciter: tunc ex sextupla propor-
tione ea que ex diapason diapete compo-
sita est: efficitur consonantia. Et ex octupla
ea que ex bisdiapason duplicata nascitur
et in ceteris ab his compositis: ut in in-
strumentali aperte videtur quodque usque mo-
do nominibus propriis caruerint. de quibus
nunc minime intendimus. At in reliquis
multiplicis generis speciebus nihil. Si
autem sesquialtero intervallo. diapete
redditis. si sesquitercio. diatesseron. si vero
sesquioctavo. tonus: sed in reliquis superpar-
ticularis generis speciebus finem meram demon-
strationem nihil. Semitonium enim sicut in
primo facile erit videre: nequaquam de se
dari possunt. Unde enim minus semitonium: per
ut mathematicè demonstrabimus sub ra-
tione diatesseron consonantie: siue diatoni-
nicum siue chromaticum fuerit manifeste ca-
dit. Maius vero semitonium sub ratione diapete
re cuius gratia quoniam eadem consonantia per omnia dia-
tonice haberi non potest: necessario eo mo-
do quo paulo post docebimus inquiratur.
Tunc enim et si de se ad nihil aptus fue-
rit tanquam dissonantiam faciens: iunctum duo-
bus tonis et totidem minoribus semitoniis
in consonantiam vertitur. et inde hoc modo pri-
mum illo utimur. Hinc igitur semitonio-
rum proportionales et cause secundum hanc considerationem
vel ad sesquialteram vel sesquiterciam re-
ducuntur. Que cum ita fuerint inde pre-

termiſſis ſemitonijs. p̄mo muſices ite-
rū a boetio diciſ. diapason in ſonis du-
pla eſt in numeris. diapason diapēte tri-
pla biſdiapason. q̄drupla diapēte. ſeſ-
qualfa. diateſſerō. ſeſq̄tertia. ton⁹ vero
in quo finem facit ſeſq̄octaua. Quam-
obrem ſi predictis p̄portionib⁹ iam pre-
fare p̄ſonātie: de nō eſſe ad eſſe pueniūt
⁊ ſi illis ſublatis: iſte: vt diciſ. j. Arith-
metices omnino pereūt. manifeſtū eſt
illas cauſam formale haruz neceſſario
exiſtere. q̄q̄ nullū ab ijs q̄ nos preceſſe-
rūt muſicis verbū de hac re vnq̄ factuz
extiterit. quito enī metaphiſices caplo
ſcdo ad ipm p̄ cōparationē duple pro-
portiōis ad diapason cōſonantiā p̄ q̄s
ceteras oportet intelligere ab ariſtote-
le diffinitur. Si igitur muſica: partim
phīſica: partim vō mathematica eſt vt
ſuperius oſtendimus: ipſa ergo de ne-
ceſſitate vtroq̄ modo deſcribēda eſt.

De monachordi institutione ⁊ ma-
thematica inſualloz demōſtratione.

Uomodo autē **Ca. XIII**
q̄ de ſup̄dictoz inſualloz p̄-
portionib⁹ ſummatim dicta
ſunt: ita ſe habeāt: nunc late
edocendū videſ. Erit enī haud dubiū
opere p̄ciū. Hoc enim cognito oīa que
ad huius diſcipline finē attinēt fiūt no-
bis ita manifeſta: vt deinceps nihil q̄n-
tum ad hoc ſupereſſe videat. Sicut enī
in viſu eruditis viris nō ſufficit colores
formasq̄ cōſpicere: niſi etiam q̄ fuerit
vniuſcuiuſq̄ p̄prietas inueſtigauerint
ſic vt dī. j. muſices nō ſufficit cātilenis
muſicis delectari: niſi etiā q̄li int̄ ſe con-
iuncte ſint vocum p̄portionē diſcaſ.
Sed hoc quidem modo. Bata enī lī-
nea ſonabili. ſi nouem equis paſſib⁹ illā
circino in manu deducto diuidamus ⁊
vbi primus paſſus inceperit primaz vo-

cem. ſ. proſlābanomenō. ideſt. a. ī qua
antiqui fecere p̄ncipiū. inſtituam⁹ tunc
in fine eiſdem paſſus ſcđam vocem. ſ.
ypateypaton. ideſt. b. tono a prima dī-
ſtantes. ⁊ octo eq̄s paſſibus ipſaz chor-
dam neceſſario partientem inueniem⁹
Et quoniā nouē ad octo in p̄portionē
ſeſquioctaua ſe habere oſtedim⁹. ton⁹
igitur in hac p̄portionē ſicut effectus
in ſua cauſa formali erit. Grauis enim
eiſ vor nouem equis paſſibus metit⁹
chordam. acuta autem octo. Nunc vō
quoniā iam dictam ypateypatō a ſe-
quenti voce. ideſt. parypate ypatō que
eſt. c. ſemitonio minori diſtare. ſcđo
libro patefecimus. ſemitoniū vō eo q̄a
imperfectum habet interuallum: nulla
certa diſenſione metit⁹ chordaz. vnde
nullaten⁹ de per ſe formari poteſt. hinc
ad illud inueniendum primam iterum
vocem repetere: primāq̄ p̄ſonantiā poſt
primi toni diſenſionem in primis inq̄-
rere neceſſario oportet. Ab hac igit⁹ pri-
ma voce que proſlābanomenos dicta ē
ſi totam lineam aut chordā q̄ttuor eq̄s
paſſibus diſmetiamur: tunc in fine pri-
mi paſſus quartam vocem. ſ. lycanos
ypaton. que eſt. d. diateſſeron p̄ſonan-
tia in ſeſquitertia p̄portionē ad prece-
dentem primā vocem reſonātem audie-
mus. Grauior enim eiſ vor. quattu-
or equis paſſibus metitur chordā. acu-
tior vō tribus. Quattuor autē ad tria
predictā efficiunt p̄portionē. His autē
ita diſpoſitis ſi ab ipſa quarta voce to-
tam etiam lineam octo equis paſſibus
intendēdo. ⁊ vno eiſdē mēſure remit-
tendo diuidam⁹ ibi tertiam vocē que ē
parypate ypaton. ideſt. c. quā ob cau-
ſam dictā cōſulte pretermiſim⁹ aliū to-
nū remiſſum quidem ab ipā quarta vo-
ce in ſeſquioctaua etiam p̄portionē:

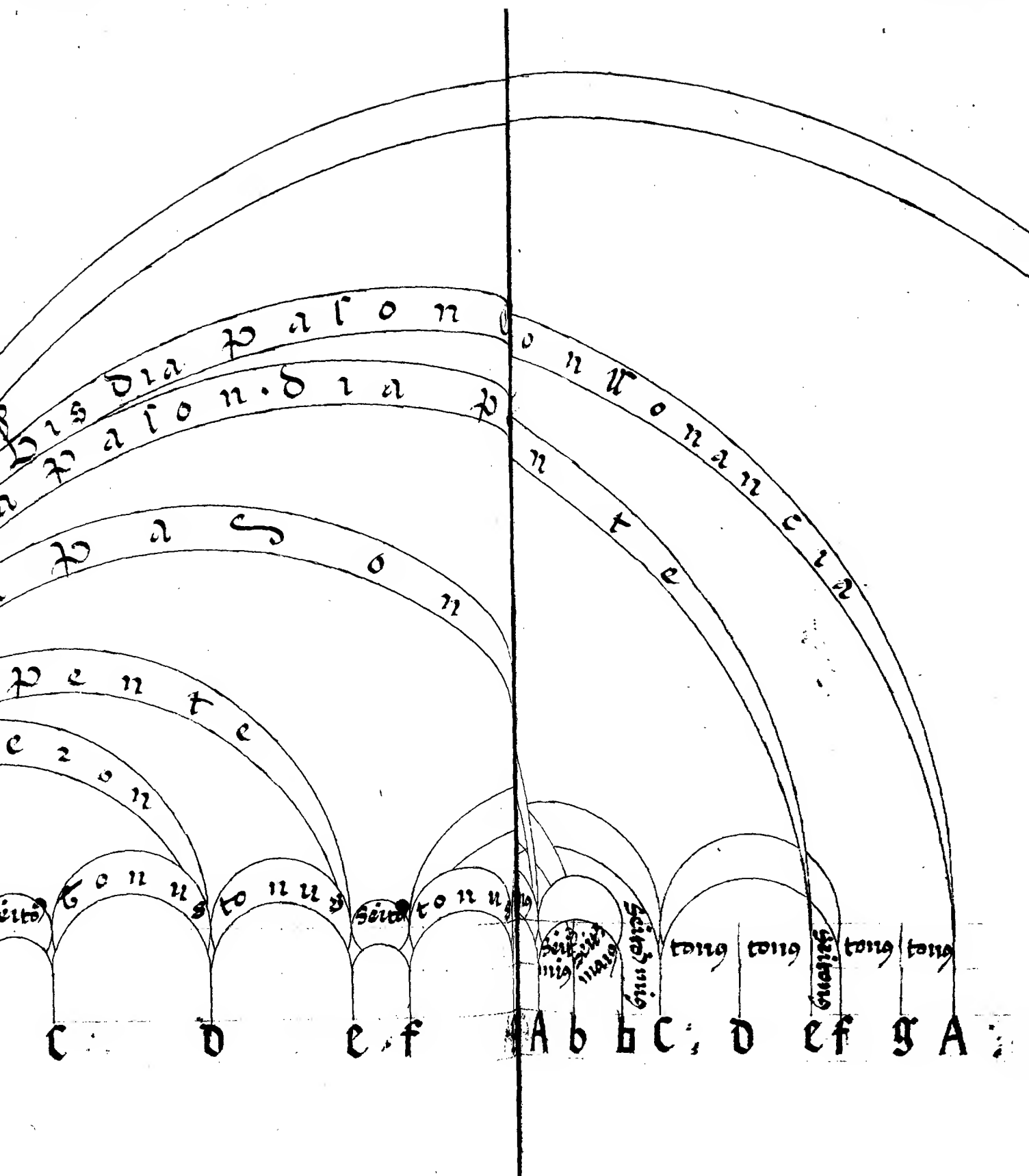
Liber

ratione de primo tono assignata subaudiemus. sed nunc quoniam inuallus inter b. c. relictum minus esse dimidio tono eodem circino comprobatur. Unde musici idem spacium semitonium minus a semino quod est imperfectum. et tono. ita ut imperfectum tonus existat: recte nostrarunt. Et quoniam hoc modo nulla certa dimensione inuentum siue productum: sed esse spacium natura relictum in chorda: ut predictum aperte videtur. Hinc idem semitonium naturale: et quemcumque melum illo utentes nature iure appellant. quod etiam nullum determinate proportionis effectus. hinc hanc considerationem esse voluit. Nulla enim chorda de partitione: nulloque scrutinio proprio queritur: sed tantum mediante toni inquisitione: ut ostensum est inuenitur. Et quia huiusmodi via quanta fuerit insuper diatesseron consonantia a qua cetera omnes per compositionem progrediuntur vere comperimus. inde tonus ipse omnium musicorum sonorum communis mensura. secundo arithmetice capitulo ultimo dicitur. Hinc enim antiqui quid de monachordi diuisione docte scribere: primus passus incipit in. a. tertius in c. secundus vacat. et ita in similibus optime dixerunt. Nunquam enim semitonium ratione dicta metimur. Hinc autem ita dispositis: si a secunda voce. id est. b. quatuor etiam equis passibus metiamur chordam in fine primi passus quintam vocem. scilicet ypatemeson que est. e. per diatesseron consonantiam sibi ipsis in proportionem etiam sesquitercia causa de prima voce ad quartam dicta correspondentes pendemus. Ipsam vero quantum diapente consonantiam ad primam in sesquialtera proportionem. Grauior enim eius vox tribus equis passibus metitur chordam. acutior vero duobus quod in eadem se habet. proportionem. Itaque eadem quanta ad

immediate precedentem tonum in sesquioctaua uapportione causa iam assignata dabitur. Pari forma cum tertia quaternis etiam passibus dimetiendo chordam. sextam vocem. scilicet parypate meson. id est. f. eadem sesquitercia proportionem: diatesseron consonantiam personantem audiemus. Ipsam vero sextam ad proximiorum precedentem: semitonium minus atque naturale ex eiusdem personantie dimensione proueniens: unde nulli proportioni assignatur. Item cum quarta septima. scilicet lycanos meson. id est. g. diatesseron in sesquitercia proportionem atque diapente in sesquialtera ad tertiam a prima ad proximiorum vo precedentem tonum in sesquioctaua. et cum quinta octaua. scilicet mese. quod est. a. in qua hinc hunc modum perhibendum facimus. Ad hanc autem cum puenimus et si predictum modum demonstrandi ad omnes chordas vniuersalis existat: tunc iterum a prima voce incipientes totam chordam in duas equas partes diuidimus et in fine primi passus predictam vocem mese. id est. in dimidio ipsius chordae quod ideo ita dicta est: diapason personantiam cum illa in dupla proportionem efficientem inuenimus. Grauior enim illarum duobus equis passibus metitur chordam. acutior autem unico tantum. simili autem modo cum secunda voce secundam nonam. id est paramese que est. b. quam quadratam vocant. diapason personantes subaudimus. tono ab mese distantem. Sed nunc quoniam ad quater tam precedentem que est. f. ipsa paramese tritoni dissonantiam diatesseron personantie compositam. ppulsat. hinc ab eadem. f. quatinus iterum atque necessario eorum passibus metimur chordam et eandem dissonantiam euitates in fine primi passus predictam personantiam reperimus: que per diuisionem toni. mese ac paramese citra dimidium vno comate quo in precedentibus meminimus in

duo semitonia. min⁹. s. atq; mai⁹: 7 mi-
noris assumptionem effici^t. 7 tryte sy-
nemenō que est prima. b. nona. quam
ideo mollem vocant perficitur ac clau-
dit. Unde enim tertio musices a Boe-
tio dicit^r. Si a tribus tonis diatesseron
auferat relinquit apothome. Deinde
autem per duplum quidem dimerien-
tes: cum tertia decimam inuenim⁹. id-
est tryte dyzeuimenon. vel paranete sy-
nemenō que est. c. Et cum quarta vnde-
cimam. scilz paranete dyzeuimenō. vel
nete synemenō. que est. d. Et cum qui-
ta duodecimaz. scilz nete dyzeuimenō
id est. e. que etiam diapason diapēte cō-
sonātiā compositā in tripla pporti-
one ad primam reddit. Grauior enim
eius vox tribus equis passibus metitur
chor⁹dam. acutior vero vnico tantum.

Et cum sexta tertiamdecimam que est
tryte yperboleon. id est. f. diapason per-
sonantes. Et cum septima quartam-
decimam. scilz paranete yperboleō que
est. g. per duplum diapason reddentes
cuius acutior vox ad tertiam: a prima
etiam diapason diapēte efficit in tripla
proportionē. Ultimo autem cum octa-
ua quātamdecimam. scilz nete yperbo-
leon. id est. a. in qua cum Boetio n^{ro} fi-
nem facim⁹: diapason ad illā ad quar-
tam autem diapason diapēte in suis p-
portionibus de quibus dictum est. ad
primam vō bis diapason in quadrupla
proportionē inuenimus. Grauior enī
eius vox: quattuor equis passibus me-
titur chor⁹dam. acutior autem vnico tā-
tum: vt in subiecta figura.

Liber

De facilitate dimetiendi tonū. Caplin

Tvo qm̄ inter sup̄. **XIII**
Adictas infualloz dimēsiōes
 ea que toni ac nouez eq̄lium
 passuum est oīm laboriosior
 existit. 7 circino expedite 7 quātum ad
 hoc necesse est vti: non oibus datus est
 hinc igit ipsi toni studiosi inq̄sitor ad
 illū facillime inueniēdū ita pcedat. Si
 uidat enim pmo chordā i tres equales
 partes. Deinde quā illaz voluerit: etiā
 in tres. Nūc autē si quācunqz tertiā vl-
 time diuisiōis partē Circino assumpse-
 rit. eāqz p totā chordā deduxerit. nonā
 illū esse: tonūqz efficientē manifeste in-
 ueniet. Rursusqz ab acutiori illi voce
 p secūdi toni inuētiōe: si duos p̄tinuos
 querat. 7 ita in reliqs quādiu op̄ fuerit
 pari forma scrutando. De facilitate
 primū inueniēdi semitoniū. La. **XV**

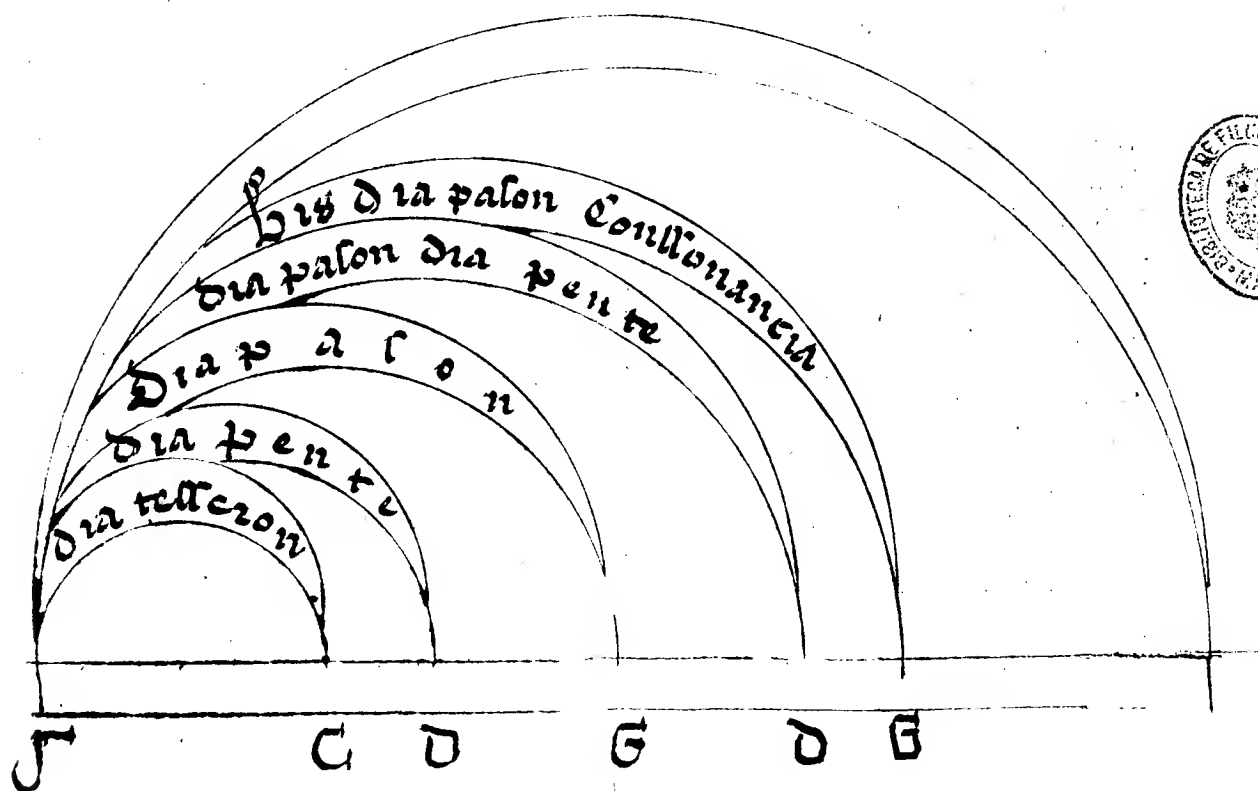
Si aut musicoz modernorū
 lege p̄me sup̄dictarū vocuz.
 idest. a. eam p tonū distātes
 quā grece gāma vocāt: p̄po-
 nam. crit nob semitoniū primū inue-
 niēdi facilioz via. In pcedēti enī demō-
 stratione. pposito pmo tono: tūc vt ip̄s
 semitoniū quātū existat reperire valea-
 mus. ad diatesserō psonātiāz ppter eā
 quā assignauim. cām dimetiendā: pmo
 atqz necessario fit trāsīt. Deinde vero
 nūc intendēdo circinū: nunc vo eo mo-
 do quo dictū est remittēdo ad scdm̄ to-
 num q̄ sub acutiori eiūsdē psonātie vo-
 ce immediate locādus est dimetiendus
 puerimur: 7 sic vltimo: quadā cū diffi-
 cultate: ad illud qd̄ queris semitonium
 vt ostēsus est puenimus. In hac vo de
 mōstratiōe recta via semp. s. intēdēdo
 pcedentes. si descriptis duobz tonis ad
 p̄dictā diatesserō psonātiā inueniendā
 scrutiniū dirigam. tūc spaciuz qd̄ post

duos tonos p̄dictos adusqz acutiores
 illi vocē: natura relictū est in ipsa cho-
 da semitoniū esse facillime inuetū ma-
 nifeste cognoscim. De mathemati-
 ca p psonātiāz ad eaz elementa demō-
 stratione. Caplin **XVI**

Est etiā alia in musice faculta-
 tis speculatiōe: q̄q̄ in eūdez
 finē cū p̄iori reducat p̄p̄ior
 demōstrādi via. In illa enīz
 a minus notis ad magis nota. i. ab ele-
 mentis ad psonātiāz cōponēdo pueni-
 mus. in hac vo ecōtrario. s. a magis no-
 tis natura ad min⁹ nota. qd̄ est optimū
 qz nobiscū vt dicis pmo p̄p̄icoz inna-
 tum a psonātijs ad earū elementa diui-
 dēdo atqz etiā ab eisde psonātijs ad se-
 iūicē cōparādo: recti⁹ hoc modo pcedi-
 m. Cū inf oēs vocū p̄iūctiōes diapaso-
 cōsonātiā dūtaret i dimidio chorde so-
 nabil⁹ natura iūeta fuerit. dimidiū aut
 ceteris partibz eadē natura notū est. ip̄-
 sa igit de necessitate p̄ma oīm erit. Qd̄
 sequent aut erūt que in tertia parte iue-
 niunt. Deinde vo atqz pari rōne que i
 q̄rta hoc enī ē duplicif. s. vl⁹ a dimidio
 vltra intēdēdo vl⁹ citra remittēdo. Sit
 igit itez linea sonabil⁹: i cui⁹ capite d̄scri-
 bat gāma huiusmodi existēs figure.
 hec autē si in duas equas partes circi-
 no diuidat in ipsi⁹ dimidio diapason cō-
 sonātiā dabit. Si vo in tres in fine p̄mi
 passus. i. i tertia pte a dimidio remissa
 diapēte. i. fine aut scd̄i. i. i tertia pte a di-
 midio itēsa diapason diapēte. Si aut i
 q̄ttuor i fine p̄mi pass⁹ diatesserō i scd̄o
 etiā diapason: 7 in tertio. i. in dimidio
 dimidie chorde intense bisdiapason: vt
 in subiecta figura. s. qm̄ in quarta par-
 te remissa finē demōstrādi p psonātiāz
 necessario facim. cū sit minima oīm: ci-
 tra quā natura nulla assignari p̄t vltio

atq; de necessitate ad illi⁹ elemēta. id ē
tonum. tonum. 7 semitonium. eo mo-
do quo dictum atq; ostensum est dime

tienda peruenimus: vt in preterita fi-
gura.

Utrum diatesserō psonātia per mathe-
maticā demōstrationē bis sumpta di-
apason efficiat psonātiā. Ca. XVII

Idem autē que vltimo loco
mathematicē demonstrata
sunt ppositā superiori. Epy
grāmate mouere qstionem.

Quēadmodū enī diapason psonātia ī
dimidio chorde sonabil^r natura: vt ostē-
sum est inuenit: ita diatesserōn ī dimi-
dio dimidiē ad grāuiorē illi⁹ partē. Ss
sic est q; dimidiū dimidiij bis sumptum

integrū dimidiū reddit. diatesserō igit^r
bis sumpta diapason efficiet qd tñ ecō-
tra est. Quāq; enī vtrāq; diatesserō eo-
dem numero passuū pcurrat chordā. i.
quatinis qd oportet: vt ostensū est. pri-
ma tñ qm maiorē chorde recipit porti-
onē īno totā meti^r chordā āplioribus
passib⁹. scda vō q; minorē ita ptractio-
rib⁹ incedit: vt citra dimidiū toti⁹ chor-
de vbi diapason causas essendi suscipit.
vno sesq; octauo intuallo terminari in-
ueniat. Quare sicut diapēte vno tono

diatesserō superat sic diapason illā bis dimensas. **D**emonstratio diatesserō psonantiā p rationē ab eius pportione bis sumptā diapason psonantiam nullo modo efficere. **Caplm. XVIII**

Diatesserō psonantiā p rationē ab eius pportione bis sumpta: diapason neq̃q̃ efficere pspiciū est. Sint enī tres termini quoz vt medi⁹ ad minore ita maior ad ipm mediū sesq̃tertīā pstituat. idest nouē. duodecim. sedecim: s; qm̃ extremi adinuicē cōparati p regnalam. si inualluz nō multipler: binario fuerit multiplicatū: neq; multipler est neq; supparticulare: vt dicif. q̃rto musices. diapason autē in dupla est pportione atq; in genere multiplici: vt pbatum fuit. verū est qd̃ premisim⁹. sedecim enim numer⁹ semel nouē in se p̃tinet: et seprē insuper eius partes supseptupartientē efficientes pportione in tertio in equalitatis genere pmanentē qd̃ ab essentia armonie separatū esse libro primo a boetio dicitur.

Demonstratio qua diatesseron psonantiā duob⁹ tonis ⁊ minori semitonio p rationē a numeris dūtarat sumptā necessario p̃stare manifestū ē. **Ca. XIX**

Diatesserō autē psonantiā quā duob⁹ tonis ⁊ semitonio consistare mathematica demonstratione ostēdim⁹ etiā his numeris. centū nonagintaduob⁹. ducētis sedecim. ducētis quadragintatrib⁹ ducentis q̃nq̃gintaser. qd̃ i alijs minimis quātum ad semitonū inueniendū natura phibente neq̃q̃ fieri potest ita se h̃re manifeste cōprobam⁹. Si igit̃ extremi supdictoz numeroz. idest cētum nonagintaduob⁹. ⁊ ducētis q̃nq̃gintaser cōparent̃ sesquitercia fit pportio que diatesseron psonantiā efficit. Est enī eorum differētia: sexagintaq̃ttuor qui minoris numeri: partē esse tertiā cōprobant̃. Si autē q̃ sunt in secūdo ordine ad eos q̃ i primo. idest ducētis sedecim ad cētū nonagintaduob⁹. sesq̃octaua pportio ē. tonū efficiēs. Est enim eoz d̃ria viginti q̃ttuor q̃ minoris numeri partē cōprobant̃ esse octauā. Similiter autē q̃ sunt in tertio ordine: ad eos qui in secundo. idest ducētis q̃dragintatres ad ducētis sedecim. sesq̃octauā atq; alijs efficiunt tonū. Eoz enim d̃ria. idest vigintisep̃tēm. pars est minoris numeri octaua. Si autē qui sunt in q̃rto ⁊ ultimo loco pstituti ad eos q̃ in tertio. idest ducētis quinq̃gintaser ad ducentos q̃dragintatres cōparent̃: neq; tonū: neq; dimidium illi⁹ efficiūt. Est enī eoz d̃ria tredecim qui octies sumpti: medietatē ducētoz q̃draginta trium: nō vident̃ implere: semitonū nō integrū: sed a dimidio tono minus. in sesq̃decima^{prima}tercia pportione reddentes. Est autē huiusmodi semitonū diatonicū nulla sesq̃octaue pportionis aut alicui⁹ toni diuisione: t̃m a natura pductū. Que cū ita se habeant: ⁊ nulla ratiōe valeāt p̃futari: s; neq; puerti. vnde null⁹ vnq̃ modus demonstrationi musica: certior nostro verior: q; assignari potest. qd̃ igit̃ quidā n̄roz tepoz: instrumētoz p̃latores sibi volūt qn̄ scient̃ verū enim indocte atq; nimū arrogan̄: diatesserō duob⁹ tonis ⁊ semitonio maiori suis dimensionib⁹: ⁊ illd̃ ab hac voce. mī. in vocē. fa. vt eorum vtamur verbis p̃stituūt ⁊ ita debere fieri p̃tendūt. Supiori enī numero rum descriptiōe cui astādū est de necessitate insipiēter pcedere ⁊ falsuz asserere cōprobant̃. Subiectū enim in hac disciplina: numerū relatū ad sonū sapien

seron psonantiā efficit. Est enī eorum differētia: sexagintaq̃ttuor qui minoris numeri: partē esse tertiā cōprobant̃. Si autē q̃ sunt in secūdo ordine ad eos q̃ i primo. idest ducētis sedecim ad cētū nonagintaduob⁹. sesq̃octaua pportio ē. tonū efficiēs. Est enim eoz d̃ria viginti q̃ttuor q̃ minoris numeri partē cōprobant̃ esse octauā. Similiter autē q̃ sunt in tertio ordine: ad eos qui in secundo. idest ducētis q̃dragintatres ad ducētis sedecim. sesq̃octauā atq; alijs efficiunt tonū. Eoz enim d̃ria. idest vigintisep̃tēm. pars est minoris numeri octaua. Si autē qui sunt in q̃rto ⁊ ultimo loco pstituti ad eos q̃ in tertio. idest ducētis quinq̃gintaser ad ducentos q̃dragintatres cōparent̃: neq; tonū: neq; dimidium illi⁹ efficiūt. Est enī eoz d̃ria tredecim qui octies sumpti: medietatē ducētoz q̃draginta trium: nō vident̃ implere: semitonū nō integrū: sed a dimidio tono minus. in sesq̃decima^{prima}tercia pportione reddentes. Est autē huiusmodi semitonū diatonicū nulla sesq̃octaue pportionis aut alicui⁹ toni diuisione: t̃m a natura pductū. Que cū ita se habeant: ⁊ nulla ratiōe valeāt p̃futari: s; neq; puerti. vnde null⁹ vnq̃ modus demonstrationi musica: certior nostro verior: q; assignari potest. qd̃ igit̃ quidā n̄roz tepoz: instrumētoz p̃latores sibi volūt qn̄ scient̃ verū enim indocte atq; nimū arrogan̄: diatesserō duob⁹ tonis ⁊ semitonio maiori suis dimensionib⁹: ⁊ illd̃ ab hac voce. mī. in vocē. fa. vt eorum vtamur verbis p̃stituūt ⁊ ita debere fieri p̃tendūt. Supiori enī numero rum descriptiōe cui astādū est de necessitate insipiēter pcedere ⁊ falsuz asserere cōprobant̃. Subiectū enim in hac disciplina: numerū relatū ad sonū sapien

sexaginta
cima
septim

tes esse dixerūt quēadmodū q̄plurib⁹
experimētis in supioribus pbatum est
Qd etiā aristoteles. v. metaphisices. ca
pitulo de causis p̄sentire palā est. 7 quo
niā huiusmodi rōne diatesserō duobus
tonis 7 minori semitonio tm̄ necesse est
p̄stare vt ostēdim⁹. ab his igitur tanq̄
ab arrianis cauendus est: seminatores
enim heresum sunt. Dē enim scholam
musicorū suis falsis affectionib⁹ p̄funde
re volūt: in q̄ semp p̄ncipis nostri Boe
tij sequēdo doctrinā q̄. quecūq; dixerit
validissimis rōnib⁹ firmavit. qd a nob
asserit: vbicq; lectū atq; p̄dicatum est.
Hinc enī tria ḡna melorū de quib⁹ dixi
mus tanq̄ huiusce facultatis fūdamē
ta instituta sunt. Hinc oēs chorde per
quinq; tetrachorda diatesserō p̄sonan
tiaz resonātia distribute. hinc p̄prietas
b. mollis in. f. initiū facit. b. duri in. g.
7 nature in. c. que aliter nulla essent. et
alia q̄plurima inf̄ que oēs modos can
tandi nō tm̄ collap̄sos 7 laceratos vez
enim ad nihiluz redactos esse opoteret
p̄cedere: vt illoz naturā de qua dicēdū
est p̄siderātū manifestū erit. Demon
stratio diapēte p̄sonātiā tōno diates
serō p̄sonātiā supuadere atq; triū to
noz 7 semitonij mīoris in̄positi p̄rōnē
a numeris sumptā existere. Ca. XX

S autē supius descriptis
numeris in diatesserō p̄so
nātie demonstratiōe. i. cen
tū nonagintaduob⁹. ducē
tis sedecim. ducētis qua
dragintatrib⁹. ducētis quināgintasex.
ip̄am diatesserō efficiētib⁹. ducētos oc
toginta octo addiderim⁹. 7 p̄mo sup̄di
ctoꝝ terminoz. i. centū nonagintaduo
bus. sesquialterā ac diapēte. 7 q̄rto id ē
ip̄sius diatesserō vltimo. videlz ducen
tis q̄nquagintasex. sesquioctauā atq; to

nū reddēt. Illic enī maior numer⁹ mi
norē semel p̄tinet: 7 eius alterā partem
seu dimidiā. i. nonagintasex. Istic vō se
mel 7 eius octauā. i. triginta in se habe
re cōprobat. Quāobzē: diapēte tonus
diatesserō p̄sonātie addere: 7 tribus to
nis atq; memorato semitonio in̄posi
to p̄stare manifestū est Sed qm̄ omne
ex quo est 7 dissoluī in hoc: si a diapēte
p̄sonātia: diatesserō auferam⁹ vel a ses
quialtero interuallo sesquiterciū qd idem
est ton⁹ siue sesquioctauū interuallū fit
reliquū vt in his numeris. centū nona
gintaduob⁹. ducēti quīquagintasex. ducēti
octoginta octo. vlt etiā i his simplicib⁹ sex
octo nouē Quid p̄ nomē mathema
tice d̄mōstratiōis intelligat. Ca. XXI

Ed has de q̄bus vltimo di
ctū est demonstratiōes 7 simi
les ita a prioribus distingui
m⁹ vt ip̄as p̄termisso ma

thematicaz noīe demonstratiōes nume
roz p̄cisē hac de causa appellem⁹ arith
metice enī tm̄ modo p̄cedetes: neq; cō
sonātiarū cām formālē de p̄ se: neq; ea
rū elemētōz p̄bant: s; tm̄ illa signāt vel
ostendūt. Unde fm̄ ordinē doctrine p̄
cedentib⁹ posteriores sunt. Ille enī geo
metricē arithmeticeq; p̄cedentes vtrū
q; nob apte manifestāt. Sesquialteraz
enī p̄portionē diapēte p̄sonātiā precre
are. ideo necessario p̄cedim⁹ qm̄ graui
or eius vox: tribus equis passib⁹ metif
chordam. acutior vō duob⁹ vel fistula
eadē dimēsiōne fistulā superat vlt ab al
tera superatur. 7 ita in alijs vt in mona
chordi institutiōe patuit: que alif nullā
facerēt fidē. Et qm̄ huiusmodi demon
strationes nō modo visuales: verū etiā
palpabiles sunt inde illas dūtaxat ma
thematicas anthonomasice siue manu
ales nominam⁹. vnde antiquoz quidā

Liber

Nulli de fonte geometrie. arithmetice
 q̄ gustaueris: p̄fecti musici esse nō po-
 teris. **D**emonstratio diapason p̄so-
 nātiā ex diapēte ⁊ diatesserō. idest q̄n-
 q̄ tonis ⁊ duob⁹ semitonijis minoribus
 numeroꝝ t̄m ratiōe p̄stare. **Ca. XXII**

Diapason p̄sonātiā ex diapē-
 te ⁊ diatesserō effici: etiaz hij
 numeri. duo. tria. quattuor.
 ostēdūt. **M**ediū enī dictoꝝ
 terminoꝝ. idest tria. ad minorem extre-
 mitatē. idest duo. sesquialterā p̄portio-
 nez atq̄ diapēte p̄sonātiā efficit. ad ma-
 iorem vō p̄postero t̄m ordine. sesquiterciā
 atq̄ diatesserō. Ipse vō extremitates
 idest duo. q̄ttuor. duplā atq̄ diapason
 p̄sonātiā. S̄z qm̄ diatesserō duob⁹ to-
 nis ⁊ minori semitonio. diapente vō ex
 trib⁹ tonis ⁊ eodē semitonio multiplici-
 ter p̄batū est cōstare. erit igit̄ diapason
 q̄nq̄ tonoz ⁊ duoz p̄dictoꝝ semitoni-
 oꝝ t̄m necessario. **D**e diapason dia-
 pēte atq̄ bisdiapason p̄ rationem a nu-
 meris: siue ab eaz p̄portionibus sum-
 ptam demonstratione. **Ca. XXIII**

Duo superi⁹ binario. terna-
 rio. ⁊ quaternario descriptis.
 senari⁹ numer⁹ addit⁹ fuerit.
 ⁊ q̄ternario sesquialterā ac di-
 apente ⁊ ternario duplā ac diapason. ⁊
 binario triplā atq̄ diapason diapēte ex
 vtriusq̄ cōpositā efficit. **I**his autē si octo-
 nari⁹ addat. ⁊ quaternario duplā atq̄ di-
 apason. ⁊ binario q̄druplā atq̄ bisdi-
 apason que finē facit manifeste reddet.

De quaternario numero ⁊ eius digni-
 tate. **Capitulum XXIII**

Dssunt autē p̄sonātie musice
 ⁊ inde earū p̄portiones: his
 numeris naturali ordine di-
 spositis. idest. vnū. duo. tria
 quattuor ostēdi. **D**uo enī ad vnū i p̄o-

portiōe se habēt dupla. tria vō ad duo
 in sesquialtera. ad vnū autē in tripla. q̄t-
 tuor ad tria in sesquitercia. ad duo i du-
 pla. ad vnū in q̄drupla. **D**upla autem
 diapason efficit p̄sonātiā. sesquialta dia-
 pēte. **T**ripla diapason diapēte. sesquit-
 tia diatesserō. **Q**uadrupla vō bisdiapa-
 son. s̄z qm̄ dupla ex sesquialta ⁊ sesq̄ter-
 tia cōposita ē. vt duo. tria. q̄ttuor. ostē-
 dūt. tripla vō ex dupla ⁊ sesquialtera. vt
 vnū. duo. tria. quadrupla autē ex dupla
 bis sumpta. vt vnū. duo. quattuor. vel
 ex tripla ⁊ sesquitercia. vt vnū. tria. q̄t-
 tuor. diapason igit̄ ex diapēte ⁊ diates-
 serō p̄ficiť. diapason diapēte ex suis sim-
 plicib⁹: vt p̄ ex noīe bisdiapason: vť pa-
 ri forma: vel ex diapason diapente atq̄
 diatesserō. **Q**ue cū ita fuerint. recte igit̄
 tur pithagoras in carminib⁹ aureis. p̄-
 ut libro. i. recensuim⁹ quaternariū nume-
 rus oīm p̄fectissimū atq̄ diuinū appel-
 lauit. **Q**uēadmodū ille decadē implet
 que oīm amplectit⁹ numerum. ita pari
 forma oīm p̄sonātiā. atq̄ inde omnē
 musicā in se p̄tinet. **D**e prioritate et
 posterioritate p̄sonātiarū. **Ca. XXV**

D p̄sonātiarū ordine et si
 multiplicē ap̄d antiquos
 diuersis respectibus fuisse
 haud dubiū est opinionē
 nos autem triplici t̄m via
 hoc modo distribuēdas esse dicimus.
Aut enī s̄m simpliciū ⁊ cōpositarū rati-
 onem: aut s̄m mathematicā demōstra-
 tiōē: aut s̄m p̄portionē siue earū cām
 formalē p̄siderant. **P**rimo igit̄ modo.
 minores maiores p̄cedūt. ita vt sit eaz
 ordo. diatesserō. diapēte. diapason. di-
 apason diapēte. bisdiapason. **S**ecūdo
 autē modo p̄ma oīm est diapason. q̄a
 in dimidio chorde natura inuenta cete-
 ris notior est: sicut ip̄m dimidiū ceteris

partibus notius. Deinde diapēte. post ea vo diapason diapēte. Natura enim tertia pars dimidiā sequit immediate. verū enī q̄ citra dimidiū inuenit prior ē q̄ ea q̄ vltra. Prius est enī ḡuis son⁹ q̄ acutus. Ibi enī per additionē vnitatis vel vnitatū i motu ab illo efficiē. postea vo diatefferō ac deinceps bisdiapason tan q̄ in q̄rta parte chorde existētes. Si vo tertio modo atq̄ vltimo etiā diapason prima oīm inuenit. Est enī in p̄ma inequalitatis p̄portiōe. s. dupla. Denique diapason diapēte atq̄ bisdiapason. q̄z altera in tripla alfa vo in q̄drupla p̄portionē p̄sistit que sunt multiplicis generis post duplam immediate species. Postea vo diapēte. Est enī in p̄ma scōi generis specie. idest supparticularis. vltima vo atq̄ immediate est diatefferō in scōa eiusdē generis p̄portionē data. Que tāto cognitu et p̄nūciatiōe nouis scholarib⁹ difficilior ē atq̄ etiā natura insauior quāto ab ip̄a diapason remotior inuenit. Unde diatefferō nō modo et numero vocū et intualloz. verū etiaz q̄z p̄pter cām dictā ceteris minus h̄s de cōsonantia minima oīm d̄r. De diapason p̄sonatiē p̄cellētia. Ca. XXVI

 diapason aut oīm p̄sonatiarū potissimā existere: qm̄ lōge ceteris dulci⁹ sonare sua uiusq̄ aurib⁹ accidere manifestū est. antiquoz philosophoz et musicoz vna est snia. Rursus circa huiusmodi effect⁹ ḡnalē cām etiā. Qēs enī ex ei⁹ p̄portiōis virtute q̄ dupla est. illud sibi inesse p̄sensisse inuēti sunt. Circa vo p̄ticularē diuersimode op̄ati. philosophi enī. qm̄ maior eiusdē p̄portiōis numerus totū minoz plusq̄ semel nulla eruperate p̄te p̄tinet qd̄ in p̄cedētū p̄sonatiarū diatefferō. s. ac diapēte p̄portiōni

bus neq̄t fieri: illā esse dixerunt. sed qm̄ eadē rōne idē etiā de diapason diapēte p̄ respectū ad ei⁹ p̄portionē q̄ tripla est p̄cedētū ess̄. vñd̄ h̄az alfa: neq̄q̄ alfa potior et nlla inf̄ oēs potissima existeret qm̄ optimū esse quēadmodū ex nomie colligit vñd̄ t̄m est. inde musici illud iure negāt: et h̄ac t̄m esse cām: p̄pulcre affirmāt. Cū enī p̄portio dupla de q̄ agimus: p̄ma fuerit numeroz ineqlitas: et inde eq̄litati: prima h̄ic est q̄ ei⁹ effect⁹ idest ipsa diapason p̄sonatiā eiusmodi quē dixim⁹ necessario extat. Cōsonantiā rū igit bona est diatefferō: melior autē diapēte: optima vo diapason q̄ inde eq̄sonatiā natura effecta ē atq̄ ita ab omnibus appellata. Et qm̄ optimo inquātū huiusmodi nihil p̄t addi. inde bisdiapason: idē optimū est repetituz: nō t̄m adauctū. et diapason diapēte p̄ alterius nature p̄sonatiē assumptionē: poti⁹ ab optimo declinat q̄ illud excellat. Hoc enim impossibile esse p̄batum est.

De diapason diatefferō dissonantia:

 Quāq̄ enī p̄so Ca. XXVII natiē p̄sonatijs supposite alias efficiāt p̄sonatias vt ostensuz est. nō t̄m de oib⁹ intelligēdū. Dis enī p̄sonatiā teste boerio libro j. et mathematica patuit demōstratiōe aut i mltiplici p̄portionū ḡne: aut supparticulari p̄sistit. diapason aut diatefferō de q̄ agim⁹: vt in h̄is numeris. tria. q̄ttuor octo. apte videt: in nullo supdictoz genez p̄sistere palā est: quāuis enī q̄ttuor ad tria. sesquiterciā atq̄ diatefferon p̄sonatiā in genere supparticulari p̄ducant: octo autē ad q̄ttuor: duplam atq̄ diapason in multiplici. ipse tamen extremitates. idest octo ad tria duplam superbipartientes in qua ipsa diapason diatefferon manifeste creant

Liber

Sed quoniam huiusmodi proportio: neque multiplex est: neque supparticularis. non est igitur diapasondiatesserō consonantia. Preterea. quæadmodum huiusmodi vocum coniunctio secundum numerum per se sumptum inter diapason atque diapasondiapente: media est: ita etiam medium ad aliquid dictum idest media proportionē que causa illius esset quod est impossibile: illam habere necessesse erat. diapason enim ut sepius probatum est in dupla consistit proportionē. diapasondiapente in tripla. in quas nulla est media proportio. Proinde autem idem etiam sensu comprobatur. Extreme enim eius voces: que undecimo loco distant. sibi ipsis natura prohibente non coherentes vel commiscetes maximam efficiunt dissonantiam. Et quoniam ea de causa pertractantes illam omnino repellunt atque refugiunt: et si ptholomeo alia mens fuerit. diapasondiatesserō non est consonantia. De semitoniorum necessitate. Capitulum XXVIII

Expeditis igitur que de consonantijs et earum elementis quantum ad illos esse dicenda erant: nunc autem ad singularem semitoniorum distributionem: seu illos ordinem transendum est. scilicet quoniam semitonia tonum sibi preponunt secundum quod per nomen importat dicamus. Consonantiarum elementa ex quibus componuntur et in quibus: ut sepe sepiusque dictum est resoluitur. duo sunt. scilicet tonus et semitonium. Semitonium inquit precipue diatonicum quod semper dimidio tono minus est atque naturale dictum. Prima enim sui positione a natura tantum. id est nulla tonorum diuisione productum est. In genere enim diatonico omnes toni indiuisibiles ideo describuntur. quoniam semitonium per se existens hinc reperitur ut ostendimus. Est autem semitonium hoc huiusce facultatis: non modo ornamenti et decore: sed etiam fundamenti. finis enim mulices ut praediximus:

consonantia est. quoniam huius gratia est. Dis autem consonantia: huiusmodi semitonium vel semel vel plerumque in se habet. Amoto igitur semitono minori: consonantia nulla erit. Benigna vero consonantia. etiam musica nulla. Consequenter autem duo semitonia chromatici generis ob dissonantie in consonantiam peruersionem quæadmodum libro primo palam fecimus et in hoc manifestius erit necessaria sunt. scilicet nunc quomodo per rationem a numeris sumptam perueniant quod ultimo dicta sunt aperiamus.

De semitoniorum chromatici generis per rationem a proportionem toni sumptam origine atque inequalitate ubi semitonium minus ad grauiorem illius partem inueniri. maius vero ad acutorem ostendit. Ca. XXIX

Quoniam autem in proportionem esse semiquioctaua omnes ideo consentiunt. quoniam grauis eius vox nouem equis passibus metitur chorda. acuta vero octo. Ipsiusque eam obrem in duo equa non posse diuidi numerorum ratione iure affirmat. Nulla enim supparticularis proportio ut dicimus. iij. mulices et ex nomine colligitur noto numero in genera equa diuiditur. In his enim maior numerus minorem: parte una tantum. idest unitate superat. que ad utrumque comparata inequalis est. et si quantum ad hoc nostrum propositum attinet. in predictis atque principalibus eiusdem proportionis numeris octem et plata. minus sufficiens fuerit. Principales autem cuiuslibet proportionis numeri sunt. qui et radices illarum appellantur. in quibus. scilicet primis atque minimis ut in hac proportionem sesquioctaua nouem atque octo inueniuntur: sed nos in praetiarum de toni diuisione quoniam. Quicquid autem diuiditur: in partes scindi necesse est. partes vero supradicta proportio in predictis nu-

160 qd i genus diatonico
qd toni ptholomei sibi

meris cōtemplata. qm̄ medio caret termino nullas habet. Principalibus igitur numeris sesquioctave pportiois. partes toni inuenire impossibile est. Erit autē possibile si binario multiplicentur hoc modo. nouē enī bis sumpti decē et octo reddūt. octo vō. sedecī. inf̄ quos decim⁹ septim⁹ numer⁹ naturalis inuēti est medius. Qui si in ordine describantur erūt decem et octo. decē et septē. sedecim. Nūc autem si extremi. idēst decē et octo atq; sedecim cōparentur. qm̄ maior numerus minorem semel cōtinet: et eius octauas partem. idēst dualitatē non modo sesquioctauā quēadmodū nouē ad octo reddunt proportionem: sed etiam eandem numero atq; idcirco eundē tonum. Ex multiplicatione enī terminorū ab istis simplicibus ad eorū compositos exordiendo. nulla sequitur interualli multiplicatio. At vō decem et octo ad decem et septem sesquidecimā septimā pportio nem. decem et septem ad sedecim. sesquifertamdecimā: que cum fuerint inequales tonus in duo equa diuidere nō pnt. Inequalium enim aliud dimidio maior: aliud vō minus est. Harū autē partium minor est decima septima. maior vō sextadecima. Maior est enim pportio decē et septē ad sedecī. minor autē decem et octo ad decē et septē. In superparticularib⁹ enim sicut ante diximus maiorib⁹ terminis minores semper inueniuntur pportiones et eō. s; vtraq; sup̄dictarū partū semitonium in sonis nūcupatur. non tñ q; semitonia toni fuerint dimidiū vt pbatū est. s; q; semū vlt⁹ semant existant. ab imperfectis eorū intualis ita dicta eo q; toni nō integri sint. Quapropter erūt decē et octo ad sedecī ton⁹. decē et octo ad decē et septē. semitonium minus decē et septē ad sedecī. mai⁹ semito

nium quorū id qd̄ min⁹ est ad grauiorē toni partē fm̄ hāc rōnez. mai⁹ vō ad acutiorē locatū siue positū inuenit. Quem admodū enī maior chorde lōgitudo sonū efficit grauiorē et maior numeri multitudo illū demonstrat. ita et octi⁹ spaciū chorde acutiorē reddit et minor numeri multitudo: ipm̄ ostendit qd̄ oportet. Grauis enī son⁹ plurib⁹ passib⁹ vt pbatum est metis choradā. acut⁹ vō paucioribus. Unde secundū vel maiorē vlt⁹ minores multitudinē illorū ita pari forma numeris demonstrat. s; inf̄ hec aduertendus q; tonus fm̄ huiusmodi formā arithmetica medietate: in qua termini non in quale s; in quātum dūtarat conueniunt: diuiditur. Medius enim suorum terminorū. idēst decē et octo atq; sedecim qui est decem et septem eadē qn̄titate. idēst vnitatem: sed non eadem ql̄tate cum extremis conuenit. Alia enī pportione cum maiori extremitate et alia cum minori vt palas fecimus iungitur. Semitoniorum autem id qd̄ minus est: antiqui diesim vel lima. maius vō apothome appellarunt. Quorum et si vtrūq; p decisione toni ita dictū fuerit. semitonium tamē min⁹ ideo lima appellat. qm̄ per illud totā blādimur limam⁹q; musicā. semitonium vō maius q; ex lima et comate cōpositū esse pstat recte apothome nūcupat. Apothoma enī pluriū pdimētorū pfectio est. De situ et loco semitoniorū cromatici gñis p rōnez ab eodē gñe sumptū vbi semitonium mai⁹ qn̄q; ad grauiorē toni ptē qn̄q; ad acutiorē inueniri. min⁹ vō semitonium eō nēcario cōprobat. Ca. XXX

Autem semitonia fm̄ cromatici generis distributio nem a quo descendunt pside rē diuersimode nēcario locat

Sed ut apertius fiat quod loquimur ad diatonici generis in idem chromaticum quersionem recurrendum est. Diatonicum igitur genus per semitonium naturale nulla. scilicet. tonorum diuisione genitum: ac per tonum et tonum procedit. Chromaticum vero a predicto etiam semitono incipiens primum super dictorum tonorum primi generis in duo semitonia maius videlicet atque minus eodem modo quo libro primo dictum est: ita pariter ut quod maius est precedat: minus vero sequenti tono inseparabiliter iunctus ut trihemitonium incopositum efficeret sublequatur. Idque in omnia tetrachorda preterquam in id quod synemenon dictum est euenire oportet. Hoc enim tetrachordum propter causam de tritono prohibendo dictam necessario institutum est. Et quoniam duos tonos premittens. tertium eam obrem in duo pariter inequalia semitonia medio interposito termino ob causam hoc in volumine oportune dicendum. Prosequens fuit ut in huiusmodi diuisione: semitonium minus ad grauiorem illius partem: ut cum duobus precedentibus tonis diatesserent consonantiam resonaret. maius vero ad acutiorum inueniretur. Itaque tetrachordum hoc synemenon contra aliorum naturam a semitono per diuisionem toni proueniendi precise. verum enim minori quod est omnibus commune incipit: et maius semitonium ad acutiorum iam dicti toni partem ut recensuimus relinquit. Quare si sequens in ordine tetrachordum quod est diezeumenon a genere diatonico in chromaticum conuertatur: tunc semitonium minus atque diatonicum quod est primum illius. semitonium maius ad utramque partem grauem. scilicet et acutam ut utroque modo tonum efficere possit habere inuenitur. Quod si ab acutiori eiusdem tetrachordi voce tentare inci-

pianus manifesti fuerit. Sit igitur hoc tetrachordum in presentiarum descriptum. scilicet. paramese. tryte. diezeumenon. paranete diezeumenon. nete diezeumenon. id est. b. c. d. e. quas vulgo acutas vocant. proprietatis. b. quadrati existentes. Ite autem diatonice atque remittendo accipiant. perclarum est quod. e. d. c. singulis distabunt tonis. c. b. semitono minori a quo incepat. si vero chromatice: tunc. e. d. trihemitonio incopositum sepabunt. d. c. semitono maiori necessario ut ditonum cum predicto trihemitonio efficiat. c. b. id est tryte diezeumenon atque paramese. semitono minori. ut supra: sed quoniam ipsa paramese chorda ab immediate precedenti ad grauiorem partem. id est. tryte synemenon. videlicet. b. quam molles iure vocant: semitono maiori probata est distare. maius igitur semitonium quoniam ad grauiorem toni partem et quoniam ad acutiorum multis modis preclarum est inueniri. Unde enim quidam huiusmodi artis scriptores: et si preter chromatici generis institutionem non tamen preter naturam id obseruandum esse: ut nunc duorum tonorum immediatoz. primum nunc vero secundum pari forma adeo ut semitonium minus atque diatonicum. maius autem ad utramque partem semitonium habere tonum cum utroque efficere valeat. diuidi: haud incongrue voluerunt. Ab omni enim ditono: si quis trihemitonium auferat intendendo vel remittendo siue semiditonum relinquit semitonium maius. De semitonioz multiplici distributione

Quod superius Ca. XXXI
tribus lectionibus probatum fuerit duorum tonorum immediatoz vnus
tamen nostras musas diuidere In
strumentoz vero psaltes: quoniam scilicet in il
loz perfectione instituerit et si dixerit palam
insecare. quodam enim per semitonium minus ad
grauiorem partem. quodam vero eorum obsequato semp

semitōio diatōico atq; naturaliori qđ de p se mir⁹ est. 7 quidā: nūc isto: nunc illo modo ias dicto pncipaliori semitōio destructo. s; qđ pmo modo aut duo semitonia minora cōputato diatonico aut duo maiora imediate collocare necessario inuēti sunt qđ vl' ad integrum tonū nō puenit vl' illū supergrediunt. qui autē secūdo: ab diatonico qđē atq; pri ori. i. b. c. incipiētes metiri: nō tantū in superius inconueniens: sed in alia quedam atq; maiora incidere. Si enim. a b. acuta simili modo diuidant: tūc ab eodē semitōio maiori ad qrtā voces pcedentem. i. f. dissonantia duoz tonoz 7 eiusdem semitōij vno comate diatesseron consonantiam superuadens nascitur 7 ad. f. intensam quinto loco dissonantia duorum tonorum: triumq; semitōiorum minorum: que simul iuncta eadem comatis quātitate a diapēte consonantia deficiunt. qui autē tertio modo 7 vltimo: qđ grauissime errare: omnem puerrentes 7 inde confundentes musicam: conspicuum est. S; quoniam solum semitōium assignare impossibile est: vt ostendimus. describatur igitur diatessero cōsonantia qđ duoz tonoz de nccitate 7 minoris semitōij pbata est existere. 7 sit. c. d. e. f. qđ in omni musico instrumēto pncipalior est: et illoz totius fabrīce fundamētū Hunc autem cū nihil illi desit respōdeat si poterint que fuerit causa que necessitas p dictum semitōiū puerrendi in mai⁹ semitōium quozū differentia coma dicitur. Rursus. vtrū per subtractionē dicte qntitatis qđ paruuicule a sequēti tono. f. g. 7 dicto minori semitōio additionē aut a pcedēti. d. e. nō a sequēti tūc enī interiorē diatessero qntitatē excederet: 7 illā a psonantia in dissonantias

puerteret. si autē a pcedenti. tonorum igitur dicte psonantie: alif integerrim⁹ erit ex decima septima pportio 7 sextadecima pstant. alter vō minime. q; in duas decimas septimas puerfus. Ac per hoc erit alter ex semitōio maiori 7 minori in que a natura dissoluitur 7 ex quibus necessario cōponit pfectus. alter vō in duo minora tantum resolutus: quod a seculo nō est auditū. Imperiti o pditissimi hoies qđ phibebat vt posita dicta psonantia i suo esse: cetera ab ea pcedentia nō recte instituerentur An forte quia melius a falso qđ a vtro pncipio. Et quia pretermissa musices veritate de qua dictum est: suum registrus quo ducuntur ad operandum atq; reguntur: non tamen sine magno labore qđ per inuia 7 scopulos incedentes: vt vltimo ad consonantiam tanqđ in finē quomodocunq; deuenirent ceperūt instituire: necesse fuit vt iacto erroneo fundamento: cetera oīa eiusdē artificij illō sequerentur. Hinc enim inter plurima incōuenientia queue longum faciā sermonem pretereo: illud quoq; vulgatū atq; tritū est qđ sepe 7 multū: nūc maiorem: nūc vō minorē diapēte efficere coacti sint quodā magis arbitrio qđ scia operātes qđ vehemens apđ doctos atq; sapiētes pudēdū ē dicere. s; qđ diutius de errore isto dicēdū ē. Tāta est enī apđ eos pue vetustatis operādi pfectu do vt nullū ad pfectū statū si recte atq; sm ordinē nature pcederēt alif instrumentū deducere credant tanqđ meli⁹ sit ipsi nature ptraire qđ illā sequi. S; quoniam deus 7 natura nihil frustra faciūt taceāt igitur isti 7 apud musicos desinant loqui. Necq; enī de numero illoz sunt neq; eoz nomine gaudēt Corporales enim artifices nō a disciplina qđcūq; s;

ab eoz instrumētis dūtarat quēadmo
dū a boetio libro .i. de institutiōe musi-
ces caplo vltimo dī cepere vocabula :
vt citharedus. tibicen. auledus. organi-
sta 7 in amplius: tātū a musicis differē-
tes: quātum corpus mēte superat. rati-
onis enim speculario: vt eodez in libro
dicif operādi actu nō eget: 7 manuum
operatio nulla est nisi ratione ducatur.
Et quoniā hī ab eadem manifeste seīū
cti comprobant. vnde neq; sunt audiē-
di: neq; eoz instrumētis est inherendū
Ilos igitur ad monachordi diuisiones
que semitonium minus ad grauiorem
toni partem instituit cōuertamur atq;
pertranscam⁹. vt enī nō modo fm ma-
thematicā demōstrationē verum etias
fm ipsius toni pportionem 7 eius inf-
sectionē aperte probauimus ceteris na-
turalior est: vnde 7 si in p̄mum atq; ge-
nerale incōueniens duoz semitoniozū
minorum atq; immediatorum etiā in-
cidamus. omnem tamē dissonantiam
hoc modo ab hac nostra expellimus fa-
cultate. semper cromatice procedēdo.
De monachordi gñali diuisiōe in q̄ se-
mitoniū min⁹ ad grauiorē toni ptē recte
atq; necessario collocat. Ca. XXXII

 De aut fuerit puerfionis to-
noz in semitonia ratio vl' cā
hinc intelligi pt si enī tritoni
dissonātiā in diatefferō cō-
sonātiā. 7 eam quam semidiapēte in-
docti appellāt: in diapēte psonantiam
preter huiusmodi tonozum partitionē
vt sepius ostensum est puertere non va-
lemus. palam est dissonātie vitāde gra-
tia illud inuētum fuisse. Nulla enī cō-
sonātia p̄ma sui positione his tonozū
diuisionibus indigere videtur. Omnes
enim semitoniū diatonicum atq; natu-
rale vel semel vel pluries in se habēt. s3

neq; toni de p se nulla etiā indigēt par-
titione quomodocūq; accipiant. Aut
enī oibus cōmune aut quibuscūq; tm p̄ti-
culare ess3. si p̄mo modo: tunc diatoni-
cū genus in quo oēs toni abstracti ab
omni diuisione necessario describuntur
qm̄ semitoniū p se existens in se habere
reperit. vnde ceteris naturalib⁹ 7 ide p̄n-
cipalib⁹ dictū est: nullū ess3 7 nra musica
nulla. si antē scdo: vt qui dulcius sonā-
di gratia ita faciendū esse iudicium sen-
sus rationi preponētes. aiunt etiā cau-
sa quare potius quibusdam q̄ alijs il-
lud conueniret assignāda ess3 quod est
impossibile. Nunc igitur cū p̄ma om-
nium dissonantiarum ea que tritoni di-
citur tanq̄ p̄ime psonātie. idest diatef-
feron opposita 7 que in omnib⁹ modis
cantādi nobis occurrere potest fuerit vt
hic. f. g. a. b. hinc p̄mā harum puerfio-
nū siue tonozum diuisionē atq; p̄mū. b
molle omniuz vt vulgato vtamur vbo
hoc necessario dicemus. qd ad illā ext-
minādam institutū est: quēadmodum
per tetrachordi synemenō pstitutionez
patuit: qd nulla alia de causa a boetio
inter reliqua insertū fuit Et qm̄ p semi-
tonij minoris ab vltimo sup̄dicte disso-
nantie tono: decisionē atq; assumptio-
nē: illa in p̄dictā puerfif diatefferō pso-
nātiā. oēs igit ceteroz tonozum diuisi-
ones ad hāc p̄cipue respicere 7 pari for-
ma. idest vt semitoniū min⁹ ad illorum
grauiorem partem existat tanq̄ ab illa
causaz sue positiois assumētes effici de-
bent. Oportet enī huic semitonio quā-
cūq; psonātiā quā p̄et huiusmodi diui-
siois normā h̄re nō posat vticq; affigre
alit enī neq; diatefferō psonātiā in q̄rta
voce intensā neq; diapason in octaua:
etiam intensā vel remissa: aut diapēte
in quinta remissa: sed. tantum earum

oppositas dissonantias sibi vēdicare posset. Ad has igitur et similes ab hac facultate resecandas: cromatica partitione necessario utimur. verum enim ad illas efficiendā diatonicam positiones necessario preponendam esse haud dubium est. Cromaticum enim genus tonorum integerrimorum diatonici generis: vel saltem alterius illorum: et si aliter quod habet acturi sumus: diuisionem facit ut ostensum est. Illic enim per tertie chorde a proprio loco motionem: ut in figura trius generum libro primo ostensum fuit. habet autem per intermedie chorde positionem agitur. Quamobrem ducatur in presentiarum linea sonabilis in cuius capite describatur gamma ita Γ Hunc autem et si pluribus modis demonstrare possibile fuerit. per primam atque omnium consonantiarum minimam que est diatesseron illas duntaxat partiamur. Erit enim hoc modo ad id quod querimus inueniendū facilior demonstrandi via. Igitur totā per quattuor equales partes diuidēdo chordā ab ipso primo signo incipiētes. manifestū est in fine primi passus. hanc vocē. c. ipsam resonantem consonantiā inuenire. Ad eam autem ex quibus componit elementa ostēdēda: si a predicto termino per nouem equales partes diuisio fiat a. tonū pulsantē in primo passu audiē? quod si ab ipso. a. similiter procedat. etiam in primo passu alium tonū idest. b. Si vero ab hoc signo pari forma incedam? preclarum est ultra acutiore eiusdem consonantie vocem abire. Si autem quantum fuerit spaciū post predictos duos tonos ad usque iam dictam vocē relictum circino inquam? minus dimidio tono esse certum erit. Unde diatesseron consonantiam duobus tonis et minori semitonio constare euidenter patet. Ceterum si a

secunda illius voce idest. a. etiam quattuor equis passibus diuidamus chordam in primo passu. idest. d. eandē manifeste reperiemus consonantiam. Et cum. b. e. Et cū. c. f. Cum. d. g. Et cū e. a. Sed quoniam ipsum. a. a sequenti. b. tono naturaliter distat. b. quoque ad precedens. f. tritoni dissonantiam reddit. ad illam igitur abscindendam: si ab ipso. f. per quattuor diuidamus: tunc ipsum tonum. a. b. per minus semitonium ad grauiorem eius partem: maius vero ad acutiorem interfecamus a genere diatonico in cromaticum declinātes: et minus semitonium assumētes: diatesseron ad predictum. f. efficiamus. At vero semitonium hoc et per respectum ad maius et ad tonum a quo scinditur: merito molle dictum est. et eius signum. b. recte molle appellatur de quo in quinto volumine latius dicemus. Hunc autem ad reliquorum semitoniorum cromatici generis institutionem que ab hoc causam essendi assumunt: ita procedimus. Si ab ipso. b. molli atque generali totā chordā duobus equis passibus: alfo. f. intendendo et alfo remittēdo diuidam? tūc in fine huius ultimi secundum tonum. idest. a. b. per minus semitonium ad grauiorem illius partem. maius vero ad acutiorem etiam necessario interfecantes. diapason subaudimus consonantiam que ad. f. ab eodem termino intentum diapente reddit que nullo modo diatonice haberi poterat. Si autem a predicto grauiori termino per octo equales passus intendendo: et vno tantum remittendo partiamur chordam primum tonum. Γ a. pari forma diuidimus. Deinde autem si ab huius intersectionis puncto quattuor equis passibus in fine

Liber

primi erit diatesserō inf. c. d. citra eiusdem spacij dimidiū vno comate. si autē a secūdi toni diuisione etiā p quattuor ea dem psonātia inf. d. e. si vō a tertij toni diuisione. eadē inf. f. g. q̄ si a quarti toni eadē inter. g. a. in qua de necessitate perhiodū facim⁹. Si enī vlteri⁹ pcedere voluerim⁹: tūc ab hoc semitonio tanq̄ a p̄io repetēda est chorde diuīsiō. Itā si a semitonio minori q̄nti toni inf. f. g. p̄stituto pari forma dimetiēdo chordā pcederem⁹: tūc p̄mus hui⁹ diuisionis tonus esset inf. g. a. de quo dictus est citra dimidiū. scd̄s inf. a. b. hoc est in eodez puncto indiuisibili numero vbi diatesserō ab. f. intēsa t̄minū ponit. i. in. b. fa atq̄ ḡnālī. b. mollī. s̄z q̄m. b. fa. atq̄. b. mī. que sunt tryte synemenō ⁊ paramese: semitonio maiori distāt p̄ p̄mā earū positionē: esset igit̄ semitonii min⁹ hui⁹ inuestigāde diatesserō a predicto semitonio maiori abscindendū qd̄ nulla pat̄ratio cū idem semitonii in nullo genere meloz diuidit̄: tū q̄a nos de tonorū diuisione dūtaxat agim⁹. S̄z inf̄ hec itez memorie mādandū q̄ huiusmodi semitonia cū fuerint minora signo. b. mollis semp̄ demōstrāt. De duob⁹ semitonij maioris terminis: nūc sc̄z ad acutiorē toni partē: nūc ad grauiorem necessario assignādis. **Ca. XXXIII**

Quāq̄ autez p̄cedenti atq̄ mathematica demōstratio ne ostēsum fuerit semitonii min⁹ ea de qua dixim⁹ necessitate grauiorē toni partē generalit̄: maius vō acutiorē possidere: nūc vō utrūq̄ illoz: utrūq̄ alia t̄n p̄sideratiōe obtinere palā erit. Manifestū est enī p̄mā vocē p̄mī tetrachordi. id est. b. graues ad scdm̄ scd̄i. id est. f. quito loco ab illa positā vno semitonio maiori a dia-

pēte psonātia ad quā necessario p̄ illius additionez deducēde sunt deficere. At vō si remisse vel deponēdo accipiantur tūc erit idē semitonii ad acutiorē toni partē reperire: vt in p̄cedentib⁹. si vō intendendo vel eleuādo ad grauiorē. minus autē semp̄ ecōtra s̄z hoc modo. sumpto enī circino in manu: si ab. f. trib⁹ equis passib⁹ metiamur chordā. hoc est duob⁹ intendēdo ⁊ vno ab eodem. f. remittēdo: tunc iste atq̄ tertij passus inf̄ a. b. graues vltra eiusdē spacij dimidiū vno comate terminabit diapēte psonātia ad. f. ppulsando. si vō ab. b. tribus equis passib⁹ intēdendo dūtaxat p̄m⁹ passus erit inf̄. f. g. vltra dimidiū etiaz vno comate: semitonii mai⁹ ad grauiorē illi⁹ partē ⁊ eandē psonātia ad p̄cedentē. b. formādo. Idēz etiā iudicium erit a p̄ma voce quarti tetrachordi. id est. b. ad scdm̄ q̄nti. id est. f. Semitonii autē huiusmodi ⁊ si molle fuerit eo quia cromatici generis existit quēadmodū id qd̄ min⁹ est: signo t̄n. b. q̄drati tanq̄ maiore toni partē obtinēs generaliter demōstrāt. Verū enī q̄n remisse accipit̄. q̄m grauior illi⁹ son⁹ ⁊ minoris semitonij subsequētis. acutior in quo recipit formā cū fuerit termin⁹ ad quē: idem est numero: tunc. b. mollis signo notificat̄ ⁊ eiusdē semitonij minoris acutiori voce p̄nūciat̄. De intermedior̄ sonoz noib⁹. **Ca. XXXIII**

Et in medior̄ sonoz cromatici generis existētii denotiatione si q̄s p̄contat⁹ fuerit respōdendū quidē: illos extremoz noie appellādos esse. Mediū enī teste aristotele. v. pbisicoz. quēadmodum partim recipit extrema: ita ⁊ eoz noia. Sed quātū ad n̄rum p̄positū attinet hoc modo. Si a grauiori extremo

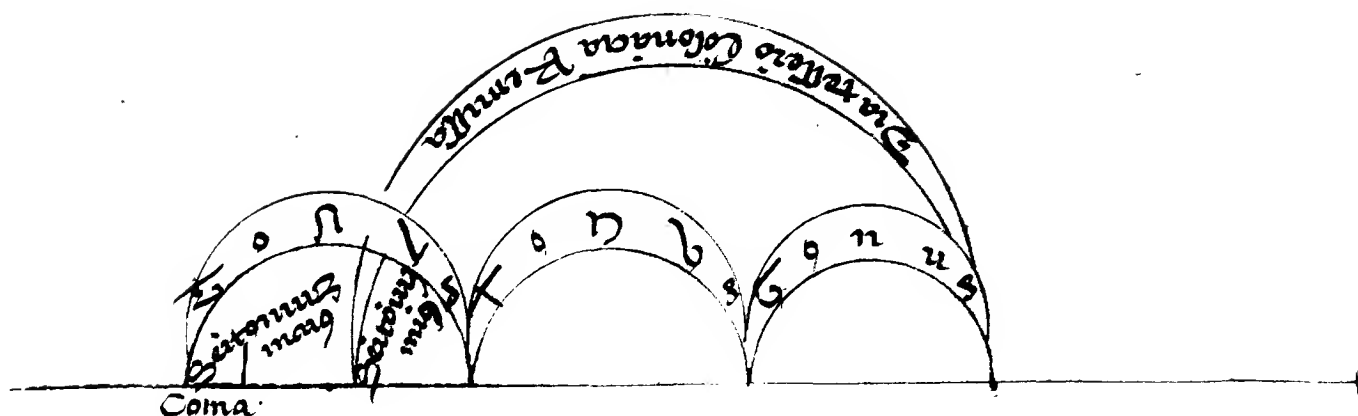
rū sonoz q̄ sunt diatonici g̃nis. ad me-
dium cromatici pcedat: seu cōparatio
fiat: tūc idem infmedi⁹ son⁹ retento p-
prio noie extremi etiā cognomēto cro-
matici nūcupādus est. Si autē ab acu-
tiori ad idē mediū pari forma agēdus
Qd ex tercia chōrda cuiuscunq; tetra-
chordi que semp mobil est apte cōpro-
bat. Lycanos enī quecūq; nunc diato-
nos: nūc vō qm̄ a pprio loco remitten-
do tm̄ mouet: sicut ostēsim fuit: diato-
nos cromatica q̄a in idēz trāsit gen⁹ ap-
pellat. q̄ autē inf mese ac paramese. id
est. a. b. acutas infmedia chōrda nulli⁹
extremarū noie nūcupata fuerit. qm̄ try-
te synemenō dicta est ex illaz immobi-
litas euenit. Prima enī illaz finis est te-
trachordi meson. scōda autē pncipi⁹z te-
trachordi dyseumenō. Extreme autē
chorde cuiuscunq; tetrachordi omīno
immobiles sunt vt ostēdim⁹. Ibinc igit
infmedi⁹ son⁹ inter. c. fa. vt. 7. d. sol. re.
vt de plurib⁹ vnū in p̄sentiarū demerē-
plū. 7. c. fa. vt. cromaticū intendendo.
7. d. sol. re. remittēdo appellabit Quā
obrem q̄ huiusmodi infmedios sonos
clauiculas appellāt indocte loquūtur.
Verbū enī est sine capite 7 nequaquā ab
hac facultate procedēs. Pnt autē gene-
rali verbo croma nūcupari. Be se-
mitoniorū differētia p mathematicā de-
mōstrationē inueniēda que coma dī.

Cum semi **Ca. XXXV**
toniorū: aliud min⁹: aliō vō
maius esse multiplicif pba-
tū fuerit: 7 illoz dīa ab om-
nibus Coma dicat: nūc autē que 7 qn-
ta sit. 7 quō facile inueniēda p̄fmissa
sa numeroz ratiōe cui Boetius dūta-
rat innitit aperiām. Erit enī fortassis
nescientibus ad modū libidini Multi
enī de hac re: multa s̄ tm̄ indocte cōscri-

psere Idq; apertius fiet si mathemati-
ca tm̄ vtamur demōstratiōe q̄ est a na-
tura. Hoc enī modo qd a nullo musico
rū nuncusq; factū est: 7 oculis intueri:
7 manib⁹ palpari poterit: s̄ qm̄ semito-
nia in hoc p̄ponēda esse haud dubiū est
ipsaq; etiā de p se nullaten⁹ dari posse:
ab ipsa igit toni diuisiōe iudiciū scruti-
niūq; sumam⁹ qd oportet. Quāobrem
sit linea in p̄sentiarū ducta in q̄ vt alibi
factū est. tres toni p̄tinui remisse tm̄ de-
scribant. Beinde autē totā a p̄mo to-
no. idest ab acutiori illi⁹ voce incipien-
tes p diatesseron p̄sonatiam metiamur
chordā que vltimū tonū in duo semito-
nia: min⁹. s. atq; maius necessario diui-
det Ibis autē ita dispositis si semitonij
minoris spaciū sumpto circino sup ma-
ioris intualum ducat: tunc id qd reli-
quū aut residuū esse vidbit: omni dubi-
tatiōe semota. Coma erit quod nullo
alio modo clarī⁹ manifestiusq; dari p̄t
vt in subiecta figura. Ibis autem ita di-
gestis: si eādē semitoniorū differen-
tiam eodem instrumento sumptam: p
vtrūq; semitonium ducamus: tūc etiā
quantis vnumquodq; illorum comati-
bus quantisq; ipsū tonum constare:
7 si Boetij sentētie cōtraire videat: cui
q; hoc experimento quod est a natura
patere poterit. Et ita quomodocunq;
principaliora interualla disponantur.
Quanto enim semitoniorū spacia vl'
longiora vl' breuiora fuerint fm̄ prepo-
sitorum tonorum dimensionem: tanto
ipsa eorum differentia si recte sumatur
vel longior vel contractior erit.

Liber

De comatis diuisione nullo modo assignanda. Caplm XXXVI

Pythagoricoz aut: qdā philolaus noie post diuisionem toni in duo semitonia: etias in q̄ttuor diasclismata 7 coma illū diuidēs: duo minori semitonio duozq; maiori 7 coma cū assignassz. ultimo ipm coma i duo scismata teste boetio libro. iij. diuidendū esse volēs ait. scisma est dimidiū comatis. Et quoniam idē pnceps n̄r illi sentētiā omniptermissa instantia amplissime recensuisse inuēit. hinc plurimi ex nostris tonū i duo equa. s. duo diasclismata 7 scisma p quocūq; semitonio partiendū esse: falso tñ existimarūt. Si enī tonus in sesq̄octaua est pportione quēadmodū multiplicif pbatū fuit: impossibile est qd isti opinant. Nulla enī supparticularis pportio teste eodem pceptore memorato ei libro in duo equa noto numero diuidit: quemadmodum i semit

tonioz assignatiōe p diuisionē toni puenientū 7 sesquialtrie diuisiōe que in diatesserō institutiōe post duas sesq̄octauas habitudines dimidiū tertie nō potuisse attingere. vnde nec integrū semitoniū post duos tonos pbatū est. Deinde autē si dñia semitonioz quā omnes coma vocāt est vnitas: vt eidem philolao in p̄ma eius toni diuisione placet. impossibile est iterū qd aiūt. vnitas enī inquātū huiusmodi indiuisibilis est. vt enī scdo de institutiōe musices d̄r: vnitas est qua minus nihil est. Pretea si coma vt idē pceptor n̄r ait: est vltimū qd auditu cōprehēdi p̄t. partes igit illi si diuidat: omnino sonis carere necesse ē. Eoz aut q sunt huiusmodi nullum est apd musicos iudiciū: vnde ipsa diffinitio scismatis nulla est. Nulla enim ratione coma vel eq̄liter vel ineq̄liter scindendū esse cū fuerit p sonos insecabile pbari p̄t. De paruissonis siue interuallis. Caplm XXXVII

Omnium sonorum musicorum teste Boetio libro. ij. arithmetice his verbis. tonus parvissimus est. Parvissimus inquam omnium perfectorum atque plene sonantium duntaxat. Sunt autem huiusmodi omnes personatione quantum tonus ipse plenus atque perfectus elementum dicitur. Quod secundum est de semitonio. Unde enim tonus per respectum ad illud ita dicitur est: quia fortis atque plene tonare vel sonare inveniat. ipsum vero semitonium quia e contra sic ab imperfecto intervallo appellatum est. vnde semitonium in comparatione toni: parvissimum emittit sonus. Itaque illi partes eo ipso parvissimum producit et in amplius. At vero semisonantium intervallo: duplex est contemplatio. vel enim secundum quid. id est personationem. vel simpliciter considerant. si autem secundum quod. parvissimum omnium est semitonij sonus. Minorem enim toni partem secundum personationem obtinet. unde idem princeps noster libro tertio musices. sit propositus minor toni partem in acutum atque grave personationem sumere. Minor vero toni pars ut inquit est spatium quo maior est diatesseron personationem duobus tonis. Hoc autem est semitonium minus. Et quia secundum huiusmodi ratio nemus musici illud nequaquam dividunt. Unde eius sonum parvissimum dicimus. si vero simpliciter: tunc semitonij sonus parvus erit partium vero illi minor. ut enim libro primo ostensum est in duas equales partes. id est diesim et dyresim. quas philolaus de quo superioris meminimus. diascisma nuncupavit. dividit. Parvissimum autem siue minimum. comatis sonus. Est enim ut praediximus: minimum quod comprehendere potest auditus. At vero semisonantium intervallo post semitonium tunc quia nulla personationem illa recipit. tunc quia praenimia parvitate voce humana nullatenus pronuntiari valent seorsus ab omni practica manent.

De intervallo diffinitionum recapitulatione.

Colligentes autem quae de intervallo diffinitionibus sparsim hucusque dicta sunt nunc illa quasi aggregatim a minimo ad usque diapason repetamus. Erit enim fortassis novis scholaribus opere precium.

Coma est spatium secundum sonum omnium minimum atque indivisibile. vel coma est spatium quo maius est apothome siue semitonium maius. diesi vel lymate: seu semitonio minori et sex toni diapason superant personationem.

Apothome est spatium minus semitonij unum vno comate superuadens. vel apothome est spatium per quod tres toni diatesseron superant personationem.

Diesis est spatium vno comate a semitonio maiori deficiens. vel diesis est spatium quo diatesseron consonantia duobus tonis maior est.

Diascisma est spatium dimidium semitonij minoris continens quod etiam in enarmonico genere diesis dicitur.

Tonus est spatium ex apothome et limate confectum.

Semiditonus est spatium toni et semitonij vel cum intermedio sono. vel ab extremo ad extremum: intermedio tamen termino semper intellectu ut in diatonico genere.

Tribemitonium est spatium trium semitoniorum. id est toni et semitonij ab extremo sono ad extremum precise. id est nullo medio intellectum ut in chromatico genere.

Liber

Triton ē spaciū duoz tonoz ita differens fm diatonici ⁊ enarmonici gñis positionē p̄sideratoz. quēadmodū de trihemitonij ⁊ semiditoni diatonice ac chromatice assūptoz discretiōe dictū est

Triatesseron est spaciū duorum tonorum ⁊ non integri semitonij.

Triapente est spaciū trium tonoz ⁊ predicti semitonij.

Triapason est spaciū quinqz tonorum ⁊ duoz semitonioz p̄dictoz ex triatesseron. s. ⁊ triapēte subsistēs. Et qm̄ ex eis speciebus modi cantādi efficiū. his omnib⁹ igit expeditis. Age nūc de illorum speculatiōe que admodū necessaria habet ⁊ a pluribus ex nostris ignoratur. latissime dicamus.

Comentariorū musices Liber quartus de modis cātandi siue musicis incipit.

De septē modis cantādi ⁊ eoz triplici p̄stitutione atqz de maiori illarum obseruantia. **Capitulum I**

Inter oēs musice p̄sonātiās diapason duntaxat oēs amplectens voces omnē in se p̄tinet musicā. Post hāc enim quem

admodū ostēdim⁹: nulla sonoz cōiunctio nisi tantū p̄ priorū repetitionē: natura inueniri potest. Hoc autē ex cōsonātiarū sequētium noīe. i. diapason diapēte atqz bisdiapason facile est intelligere. Quōd cū ita fuerit: oēs igit modos cantādi ex illis speciebus que septē tātus sunt ut p̄batū est: effici ⁊ tot esse precisē numero quot ipsas species necesse est.

Unde boetij libro q̄rto. Ex speciebus diapason p̄sonātie existūt. q̄ appellantur modi. quos etiam tropos ac tonos nomināt. Sūt autē modi ut inquit: p̄stitutiones ī totis vocū ordinibus: vel acumine vel grauitate differētes. Cōstitutio v̄o est veluti plenū modulatiōis corp⁹. ex p̄sonātiarū cōiunctiōe p̄sistēs: q̄le est vel diapason: vel diapason triatesseron: vel bisdiapason. Est autē diapason cōstitutio a proslābanomenos in mese. id est ab A graui in A acutū ceteris q̄ sunt medie voces enumeratis: vel ab A mese in Mēte p̄perboleō. i. ab A acuto in A supacutū cū vocibus interiectis ⁊ in amplius. Bisdiapason v̄o triatesserō p̄stitutio est a proslābanomenos in nete synemēnō. id est ab A graui in B acutū cū his que infiecte sunt. Bisdiapason autē cōstitutio est a proslābanomenos in nete p̄perboleō. id est ab A graui in A superacutū cū his que in medio sunt posite. Has autē p̄stitutiones: si q̄s totas faciat acutiores: vel in grauib⁹ totas remittat fm supradictas diapason cōsonātie species: efficiet modos septē: quoz nomina sunt. Ypodori⁹. Ypofrigij⁹. Ypolidij⁹. Bori⁹. Ifrigij⁹. Lidij⁹. Mixolidij⁹ in diatonico genere velut in p̄ncipaliori atqz naturaliori p̄stitutos. Unde iterum ait: s; qm̄ oēs modos in speciebus diapason p̄sonātie dixim⁹ reperiri: age: eos ī diatonico tm̄ genere describam⁹. Verū enī qm̄ sup̄dictarū p̄stitutionuz: ea q̄ ē p̄ bisdiapason ceteris capatioz inueniūt. q̄a in vocibus numerosior siue lōgior: quā antiq̄ dūtarat: ⁊ si in ordine nature vltima fuerit in practicam deduxerūt oēs p̄ferēdos esse ita inquires diffiniuit. Sit igit ī diatonico genere ordo vocū a proslābanomenos in nete p̄perboleō p̄stitut⁹ atqz hic sit ypodori⁹ mo

bus. Nūc autē si q̄s proslābanomenos i acūmē itēdat tono ypateq̄s ypatō eo dez tono atenuet: ceterosq̄s oēs tonos faciet acutiores. acutiorq̄s totus ordo erit q̄ fuit prius q̄ toni susciperet intē- siones. Erit igit̄ tota ypodozij cōstitu- tio ypofrigij effecta. Et ita in cēsis nūc toni: nūc v̄o semitonij suscipiēdo intēsi- onē. vñ aristoteles .ij. politicoz Armo- niarū earūidē: vocū: aliā esse dicemus: modo dorica: modo frigia. quia alia ⁊ alia fit species. si enī vt a boetio memo- rato libro d̄r. duo ordines in bisdiapa- son psonātia pstituti: sibiinuicē cōparē- tur: vt qui ordo sit grauior possit agno- sci: aiaduertēdū q̄ si proslābanomenos proslābanomenō fuerit grauior vel q̄li- bet alia in eodē ordine cōstituta: totū- q̄s necesse est ordinē esse grauiorē. Qd̄ etiā ratioe mediārū ibidē pbat. Mese- enī ypofrigij acutior est vno tono mese ypodozij ⁊ ea que est dorij ab ea que est ipsius ypodozij per diatesserō ⁊ que est frigij per diapēte. s̄m enī numerū inter- missarū pncipaliū: est de necessitate lō- gitudō distātie mediārū. Ex his igitur manifestū est q̄ sup̄dictoz modoz sem- per voces ⁊ earū noīa in singulis eadez sunt. proslābanomenos enī ypodozij ⁊ ea que est ypofrigij in nullo alio q̄ i to- ni intensiōe differunt ⁊ ita relique reli- quis vel semitonij eleuatione: vt pre- dictum est. Ac per hoc illud etiā pre- clarum est q̄ volentes huiusmodi con- stitutionē p nomia ppria chordarū a p- slabanomenos in mesen tm̄ demonstrā- re: vt quidā faciūt valde improp̄e indo- cteq̄s agere vidē. Mese enī chordā q̄ a p̄ma octaua est: in quocūq̄ ordine vocū vltimā existētē nomē pdidisse ma- nifestū est. Mese enī media dicit̄: non tm̄ q̄cūq̄ media: s̄ q̄ ab extremis vt hic

sumit̄ eq̄liter distat. Pretea par nume- rus mediū terminū nescit h̄re. Sec̄au- tez ē de impari. Inde enī q̄ndenus nu- merus p̄ quē dicti modi subsistunt: sep- tenas ad vtrāq̄ partē graue. .f. ⁊ acutā relinquēs voces. Mese siue mediam necessario h̄z octauam. De octauo modo pprie nō assignādo. Caplm. II

Tholomeus autē q̄q̄ minuz fluxa vtēs rōne hoc est vt tot essent modi quot voces ha- bet diapason: octauis addi- dit modū quē ypermixolidiū appella- uit qd̄ tm̄ nulla patit̄ ratio. si enī ex speci- ebus diapason psonātie dūtaxat vt pro- batū est efficiunt̄. impossibile est qd̄ ait Nulla enī psonātia tot h̄z spēs quot vo- ces: s̄z semp̄ vnā min⁹ put ostēdim⁹. s̄m enī numerū intualloz illarū est nume- rus specierū. s̄z q̄m intualliū duarū ē vo- cū de necessitate. diapason igit̄ octo vo- cib⁹ pfecta: septē erit precise specierum q̄m septē h̄z intualia. Et q̄a septē speci- es q̄ttuordecim vocib⁹ tm̄ p̄stāt. inde si quitadecima addat̄ quēadmodū boe- tius libro. iij. hoz quidecim signoz. a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. descri- ptione docet semp̄ vltima erit frustra. Prim⁹ enī modus ex p̄ma diapason spe- cie pfectus: vt inquit. erit. a. b. Secūd⁹ b. i. Terti⁹. c. k. Quart⁹. d. l. Quintus e. m. Sext⁹. f. n. Septimus. g. p. ⁊ vlti- mus. Quare relinquit̄ extra. h. p. quā- tum ad hoc attinet in nullo apta.

De cōmuni modoz cātadi appellatiōe

Di autē vt i p̄sen Ca. III tiarū p̄siderant̄ qdā modulā di maneries quātū ad eozz institutionē s̄m ordinē inter- ualloz atq̄ distributionē que in singul̄ alteraz alfa natura inuenit̄: manifeste dicunt̄. Scd̄o autē q̄a ali⁹ in aliū p̄ intē

Liber

fione toni aut semitonij: vt postēsus est
puertis: ab ipsi⁹ pueris actū tropi re
cte noiant. Tercio vōz vltimo. quia ex
plurib⁹ tonis et semitonij⁹ p⁹ficiūt. semi
toniaq⁹ nihil aliud sunt q̄ imp⁹fecti to
ni etiā noie tonoz qd̄ longe ceteris vul
gatū est appellan⁹. Itaq⁹ ton⁹ duplicif
dici⁹: vel inquātū infuallū: siue plenū: si
ue semū. de q̄b⁹ dictū est. vel inquātū
illoz repetita assumptio et i singul⁹ mo
dis multiplex aggregatio.

De singulorū modoz nominib⁹ et eoz
impositionis causa. Caplin III

Modoz igit⁹ cātandi noia: vt
boeti⁹ meminit nosq⁹ supe
ri⁹ recēsum⁹. hec sunt ypo
dori⁹ ypo⁹frigi⁹ ypolidi⁹
Bori⁹ f⁹rigi⁹ Lidi⁹ M⁹ixolidi⁹. Ibec
autē vnde originē habuere: ipsa quoq⁹
vocabula aptissime ostēdūt. Manifestū
est enī quēadmodū per ea importa
tur. ab ijs gētib⁹ illa accepisse a q̄b⁹ in
uenti et p⁹mo in practicā deducti fuere.
Cū igit⁹ in doxica puincia p⁹m⁹ et q⁹rtus
inuēti extiterint et illis admodū vsi. al
terū ab ypo grece qd̄ est infra vel inferi
or latine ypodoriū. et alterū doriū sim
plicif⁹ noiarūt. ypodori⁹ enī grauissim⁹
oīm p⁹ diatesserō p⁹sonātiāz remissior il
lo habet et ita reliq⁹ bini ac bini adusq⁹
septimū. In frigia scdō et quinto quos
eadē de causa ypo⁹frigiū et frigiū appel
larūt. In lidia tertio et sexto vsi. eadem
ratione illos ypolidiū et lidiū vocarunt
Nam enī ostēdim⁹ libro p⁹mo chorebs
illoz regē. quātam cithare musices ad
didisse chordā. Septim⁹ autē p⁹prio ca
rēs noie. qz iuxta lidiū posit⁹ mixolidi⁹
dictus fuit. Octau⁹ quidē q̄q⁹ proprie
null⁹ existat vt pbatū est. ab yper qd̄ est
sup⁹ et mixolidio. q̄a vno tono acutior
ab illo extat ypmixolidi⁹ interpretat⁹ est.

De scdā modoz cātandi cōstitutione.

Superiores modo Ca. V
rū p⁹stitutionē atq⁹ oīm ma
rimāq⁹ p⁹ bisdiapason p⁹sonā
tiā effecta est doctissimi mu
sicoz q̄ inter boeti⁹ et gregori⁹ magni tē
pora fuere: ab omni practica segre gan
dam abiiciēdāq⁹ nec inmerito voluerūt
Ad quintādecimā enī vocē cantū eleua
re: vt in plurib⁹ humanis vocib⁹ impos
sibile est. Quāob⁹ illa p⁹sulte p⁹termis
sa. scdāz que est p⁹ diapason diatesseron
de qua boeti⁹ etiā libro. iij. vt recensui
mus meminit vndeci voces p⁹ntem: nō
tū in vsū cantādi deduxere: s⁹ etiā fi
nem ab illoz p⁹ncipio distinguētes sub
quatnario numero cōprehēdi hac rati
one statuerūt. Manifestū est enī qz pri
ma spēs diapason p⁹sonātie que est in. a
et quarta que i. d. eodē infualloz ordi
ne. idest tono. semitono. et tono inten
dunt. Scdā autē que in. b. et quinta q̄ i. e.
eodem videlz semitono. tono. et tono.
Tercia que est in. c. et sexta in. f. ac curs⁹
eadē tertia cū septima et vltima i. g. eo
dem etiā. Tono enī tonoz semitono di
uersoz tū generū existētū qn̄ aliud dia
tonicū est. aliud chromaticū eleuant⁹ q̄t
tuor inde modos cātandi simul efficiē
tes quoz noia ab eodē ordine sumpta
fuerūt. Prothus. Deuter⁹. Tritus. Te
trard⁹. Prothus enī a p⁹thos grece qd̄
est p⁹m⁹ latine dicit⁹ est. Deuter⁹ autē a
deuterō etiā grece qd̄ est secūd⁹ latine.
Inde enī recapitulatio legis moy⁹si deu
teronomiū. id ē scdā lex appellata fuit.
Tritū vō tertium significare. et tetrardus
quartū satis vulgatū est. Iloz autē p⁹
gressio ac dispositio huiusmodi erat. p⁹
thus quidē ab. a. graui in. d. acutū in
tēdebat: s⁹ i. d. graui finiebat. ita vt dia
pason sup⁹ finale vocē. diatesserō vō sub

ter illam haberet et ita reliqui. Deuter
enim ab. b. graui in. e. acutum in. e. graui
quiescebat. Triter autem ab. c. graui in. f.
acutum in. f. graui sedē habebat. Tetrar
dus etiā ab. d. graui in. g. acutus in. g.
graui finalē capiebat terminus. In. g.
graui dico ab. a. incipiendo signa dinu
merare. Nam ab gamma exordiendo et ad il
lud cōparatū ecōtra est. Si enim diapa
son reddūt. diapason autē psonātia est
alterū igitur illoz graue. alterū vō acutū
erit de necessitate. Cōsonātia enī acuti
soni grauisq; mīxtura est. Que cum ita
fuerint. finales igitur termini oīm modo
rum cantādi sunt. B. E. f. B.

De tertia et vltima modoz cātandi cō
stitutione. Ca. VI

Tertia et vltima modoz pstitu
tio. vltia inq; q̄tū ad p̄cti
cā. p̄ma vō q̄ruz ad ordies
nature: que ab oībus dūta
rat ceteris relictis obſuaē. est que p dia
pason psonātiā efficiat q̄ per quādas
cōpositionē relique de q̄b; dixim; p̄ces
serunt. Unde et si p̄ter illas modi cātan
di subsistere valeāt p̄ter hāc vō minime
Ex speciebus enim illi; p̄ficiunt. Cuz igitur
sanctissim; ille Gregori; diuisc; musi
cus iam aplicam sedē suscepiss; atq; p̄
cedētē p̄stitutionē etiā intolerabilē ad
iudicass;. missam cassamq; aut nullas
fieri nec ab re voluit. Quāq; enim vnde
cum voces q̄nq; intēdere vt i multis cā
tantiū facile existat. sepe tñ et in singlis
modis etiā in plurib; illoz valde diffici
le. Quāob; iam dictā p̄stitutionem in
duas ppulcre diuisit partes quarū alte
ra a finalib; terminis q̄ttuor illoz mo
doz p̄cedentis p̄stitutionis. idest. d. e.
f. g. ad maximā eoz eleuationē p̄tēdis
altera vō iisdē finalib; retentis a graui
ozib; terminis ad sibi siles: vt singillatī

diapason psonātiā sūm q̄uet acutum
quātū natura patit; dissimilē sibi vendi
carēt. et ad p̄orē numerū. s. vel septena
riū vel octonariū sūm p̄tholomeusz resti
tuerent. Et quāq; modoz forma in di
apason psonātia vt p̄batum est p̄sistat:
addidit p̄terea quēadmodū ab eīxerē
plarib; accepim; que tanq; si p̄ eius scri
pta nobis p̄staret: locū tenēt auctorita
tis v̄terā humane vocis lege ad p̄pin
q̄orē vel grauiorē v̄l acutiorē illius vo
ces in maiori eoz extēsiōe tñ p̄uenire
possent ne v̄terū p̄cedētes a venustate
p̄nunciādi. ex alfa parte in taciturnita
tem: ex alfa in clamorē. vnde et p̄ceden
tes p̄stitutionēs iure derelictę sunt inci
derim;. Sicut enī minora infualla a se
mitonio p̄actica musices nullaten; ad
mittit. qm̄ p̄re paruitate: impossibile ē
oībus illa p̄ferre. sic nec maiorē vocis
extēsiōē q̄ dictū est. q̄a vt in p̄lib; cā
tantiū p̄re lōgitudine ac numerositate
etiā impossibile. Nec moueat lectores
nō magni fuisse cām quā retulim; existi
mando: p̄cedentē delinquēdi p̄stitutione
nem et inde istā assumēdi. Ad eleuatio
nē enim toni vel semitonij sequit; de ne
cessitate sue vniuscuiusq; illoz diap
ason psonātie intēsiō. Quare q̄ hec mini
me p̄uidentes dissonātie vitāde grā tan
tum: factū extitisse dixerūt: nō bene sen
sisse vident. Quāq; enim diapason dia
tesserō nō esse psonātiā boeti; noster li
bro tercio vt meminim; p̄bauerit. illd
tantū est vt i p̄trapūcto in quo et treme
voces aggregatim atq; simul p̄ferunt.
Nam vt in cātu plano in quo successiue p̄
nūciant: et in quo oēs modi de quibus
agimus p̄mo p̄siderantur ecōtrario est
hinc enī idem p̄nceps n̄r libro q̄rto ip
sam diapason diatesserō in p̄stitutionis
diffinitione que est veluti corp; modula

Liber

tionis plenū ex psonātiāz diuinctiōe cōsistēs: vt recēsum⁹ inf reliqs āmīerauit

De nominibus modoz in tertia vltima pstitutione. Caplin VII

Ed q̄ a finalib⁹ terminis facta diuisiōe scde pstitutionis: diapason intēdendo sibi appropiarūt: sicut pma eiusdem psonātie pgressionē retinuerē: sic ⁊ nomina. s. pthū. deuterū. tritū. tetrardū. quos eadē rōne: moderni autētos appellarūt. Qui vō a pdictis finimis: partim intēdendo partim vō remittēdo: illam sibi assumpsere: plage siue partes illoz merito dicti sunt. tam enī diapēte a finali intēsā q̄ diatefferō remissas a supiorib⁹ vsurparūt. Plaga enī in scda significatiōe: tract⁹ vel clima. siue pars celi: terre: aut etiā maris dī. Quāobzē q̄ plagales modos: subiugales aut collaterales intpretati sunt. qd per nomē importat ignorasse vident. Illoz autēz ordo hic est. prothūs. plaga. pthi. deuterus. plaga deuteri. tritus. plaga triti. tetrard⁹. plaga tetrardi. Qui autēz nominib⁹ antiquoz modoz hos de qbus agim⁹ ita appellādos esse volūt vt prothū ypodoziū plagā. pthi. doziū vlcōtra: dicāt ⁊ ita in ceteris agāt alienū est a ratiōe. Illoz enī singuli ppriā habēt chordā finalē. isti vō bini ac bini eandē Illi ex bisdiapason psonātie: isti autē ex diapason dūtarat efficiūt. Deinde illi: ita ad qntādecimā pueniūt vt nūq̄ a pdictavocū numerositate cadāt. isti vō ita variā ac multiplicē intēsionē suscipiunt. vt qnq̄ ad diapason. qnq̄ vltra ⁊ qnq̄ ad illā minime pueniāt Unde qn quidā hui⁹ artis scriptores si prime diapēte speciei q̄ est. d. a. diatefferō intēsā addita fuerit: doziū effici aiūt. si vō remissa ypodoziū. necesse est etiā ad bis-

diapason illos puenire: vt iisdē noibus appellari valeāt: ⁊ ita reliquos. Qd si de oibus quātū ad huiusmodi institutionem intelligi volūt. quēadmodū cōtendere vident falsum asserere manifeste cōprobanf. Cū enim diatefferō psonātie tres dūtarat fuerint spēs: diapente vō q̄ttuor. necesse est vt in illarū pūctione: qncunq̄ ad vltimā diapēte ventū fuerit q̄ p pma diatefferō spēm id fiat vt hic g. d. g. intēdēdo atq̄ remittēdo vt h. d. g. cōponanf. q̄ si remittēdo ab. g. in. d. diatefferō accipiaf. necesse etiā est vt mixolidi⁹ in doziū pueratur. non autē i ypermixolidiū. si enī ypermixolidi⁹ ipse vno tono acutior mixolidio extat. qn iste in. g. sedē hīe repertus est ille vō in. h. fm antiquā descriptionem de qua dictū est. vlcō. a. fm recentē qd oportet. impossibile igit⁹ est. vt ambo: siue intēdēdo: siue remittēdo accipiant in eadē vel diapēte vel diatefferō specie ⁊ ex his cōposita diapason pueniant.

De modoz cātandi vltime descriptionis origine. Ca. VIII

Quāq̄ autē nostri modi cātandi ex diapason psonātie speciebus originē duxisse manifestū fuerit: nō tñ s̄ illarū ordinē. Prim⁹ enī ex q̄rta specie effectus est. ⁊ ex pma secūd⁹. ex quita terti⁹ ⁊ ex secūda q̄rt⁹. ex sexta quī⁹. ⁊ ex tertia sextus. ex septia vō ⁊ vltima septim⁹ ⁊ rursus ex q̄rta appropate tñ octauus Ex qbus etiā illud seq̄tur q̄ sicut in prima illoz descriptiōe: sic ⁊ in hac: octauus mod⁹: pprie assignari non potuit. Qēs enī vt sepi⁹ dictū atq̄ pbatus est: ex speciebus diapason psonātie q̄s septē esse natura dūtarat ostendim⁹: necessario efficiunt. Unde b mod⁹ quē octauū vltimo loco dixim⁹: proprias diapason

consonantie spēm habere cum non possit illas que pmi modi propria est ab. d. videlz graui in. d. intēsa necessario sibi assumit. Qd cū ita fuerit inde Beatus gregori⁹ ultimā iam dicti modi dñam: siue vltimū seculoz in predicto. d. graui finiendum vt in antba. Hos q̄ viuimus. doctissime statuit. Hinc etiā psalmi intonationes pmi modi iure esse voluit. Nec refert si per tonum. tonum. ⁊ semitonium diatonicum a finali intendatur. cum illud a septimi modi natura cui propum est vsurpauerit: ita vt nihil de suo habeat. Pari etiam forma ex primo secunde cōstitutiōis modo pmi⁹ atq; secūdu⁹: huius vltime effecti sunt ex secundo tertius ⁊ quart⁹. ex tertio quintus ⁊ sextus. ex quarto ⁊ vltimo septim⁹ ⁊ octauus. In his igitur duplex est cōtemplatio. Aut enim fm numerū ⁊ ordinem specierum diapason psonātie atq; pnam natura cōstitutiones: aut fm translationem diuisionemq; secūde cōsiderantur. Si autem vt in prima simpliciter: tunc cātus in. d. finiēns quartus erit modi. in. e. quinti. in. f. sexti. in. g. septimi ⁊ vltimi. Prima enim spēs diapason est in. a. tanq̄ in pmo signo. secūda in. b. tertia in. c. quarta in. d. q̄nta in. e. sexta in. f. septima vō que finem facit i. g. Si vō vt in vltima a secunda scilicet traducta: tunc in. d. primi erit aut secūdi. in. e. tertij aut quarti. in. f. q̄nti vlt⁹ sexti. in. g. septimi vel octaui. de quoz discretiōe in proximo late dicemus.

De modorum cantandi natura ⁊ q̄litate.

Caplm IX

In modis autem cantandi: duo pncipaliter p̄siderātur. natura. scilz ⁊ qualitas. Natura autē vt hic sumit atq; superius ostensum fuit. est quidam to-

norum ordo atq; semitoniorum scdm diatesserōn consonātie species ⁊ si tres tantum fuerint atq; naturalis constitutio. Quemadmodum enim pma cōmuniū consonantiarum dicitur in quantum minima: ita et specieruz diapason consonantie fundamentum atq; principium. Per additionem enim toni ad illam diapēte efficitur. ⁊ ex his simul iunctis ipsa diapason que nostrorū modorū forma est componitur. Prima igit diatesserō psonātie specierū quātuz ad hoc attinet. qm diapēte spēs q̄bus ille iungunt: ita necessario sic libro pmo pbatūmus incipiunt per tonum. semitonium ⁊ tonum. pmiū instituens modus p̄greditur. Inde enim secūdu⁹ modus a secūdo iam dicte speciei intervallo: ⁊ inde a secunda specie initius essendi capiēs qd oportuit. aliam p̄secutus est naturaz p quam efficeretur. ⁊ ita in ceteris prout consequenter monstrabim⁹. Qualitas autem est certa ac definita ascendēdi et descendēdi lex: siue intensiōis ⁊ remissionis de qua dictum est. que circa graue ⁊ acutum versatur. Graue enim et acutum qualitates dicunt in sono lbuiusmodi autēz qualitates: quādoq; autentū: qñq; plagalē modū faciūt. Autē tum quidē. si in acutis: plagalē vō si in grauib⁹ fm formā nuprime dictā: ⁊ nūc p̄sequens dicēdā marie versabit⁹. s; qm autēti omnes ⁊ plagales in diapēte p̄cōsonātia a finali intēsa sibi p̄sentiunt: cū fuerit vtriusq; cōmunis vt ostēdim⁹. illā igit in singlorum descriptione preponamus qd oportet lbui⁹ aut quēadmodū libro. j. manifeste pbatū fuit q̄ttuor sūt spēs. prima enī tono. semitonio. tono ⁊ tono. itēdis. scda vō semitonio tono tono ⁊ tono. tertia tono tono tono ⁊ semitonio. q̄rta q̄dē vltia. tono. tono semitonio.

Liber

tonio. 7 tono. At vo qm̄ tertia supradi-
ctarum specierum in. f. incipiēs diatef-
ferō psonātiā nequaquā resonare pote-
rat. Hinc maiores nostri vt in secunde
pstitutionis descriptione palā fecim⁹.
tertiū illius tonū pro qnto 7 sexto mo-
do in semitonū min⁹ puerdū esse do-
cte diffinierūt. Diapēte enim psonātia
proprie sumpta: diatefferō psonātiā si-
bi preponit. Unde boetius libro. ij. dia-
pēte trius tonoz est 7 semitonij. Ad qd̄
exponēdum immediate subiūxit. idest
pstat ex diatefferō 7 tono: quemadmo-
dum ibidem manifeste pbat: nosq; pre-
cedēti libro mathematice ostēdim⁹ vn-
de factum est vt tertiē quarteq; speciei
nulla quātus ad presentē attinet specu-
lationem prefq; in semitonij genere sit
dñia. Quarta enim que septimo 7 octa-
uo seruit: in diatonico atq; naturaliori
genere illud h̄z. Tertia vo que p̄dictis
quinto 7 sexto in cromatico atq; molli
g̃ra psonātie diatefferō habende quod
oportebat. Si enim p̄m⁹ modus 7 eius
plagalis: suam h̄nt diatefferō psonan-
tiā in. g. terti⁹ 7 quart⁹ in. a. septim⁹ 7
octau⁹ in. c. qntus igi⁹ 7 sext⁹ in. b. mol-
li: illam immobilē existētem sicut cere-
ri: aut nullā habebūt qd̄ tñ ratioe dicta
neq; est pcedēdū hinc enī 7 tetrachor-
dū synemenō a veteribus institutū fuit
Decātare igi⁹ quālibet cātilenā in. f. ter-
minārez p. b. qdratū vel durum: apud
doctos irrationabile atq; ridiculū est.
S3 qm̄ diapēte psonantie spēs relictis
de necessitate. a. b. c. grauib⁹ in sequēti
d. put libro. j. manifeste pbatū extitit:
7 modi cantandi gregoriani de quib⁹ p-
cise intendimus ob cām nuperrime dic-
tam incipiūt: nunc ergo dicamus.

De primo atq; secundo cantandi
modo. Caplm X

Prim⁹ modus atq; secund⁹
in. d. graui terminant. Cō-
stāt enim ex primis diapēte
ac diatefferō psonātie specie-
bus semitonū post primū tonus habē-
ribus. sed prim⁹ modus eo quia auten-
rus est. illas a finali intendit. idest. d. e.
f. g. a. b. c. d. Secundus autē quia pla-
galis primā intēdit. idest. d. e. f. g. a. se-
cundam vo. idest. a. b. c. d. eodē infual-
loz ordine remittit. varias inde diapa-
son psonātie species sibi vendicādo Pri-
mus enim ex quarta illius specie. idest
d. d. quia in quarto signo initū faciēte
cum infmedijs vocibus pstituit. Secū-
dus vo ex prima que est. a. a. tāq; a pri-
mo signo originē ducēte cum infiectis
Possunt autē preterea tonū superius 7
inferius assumere: sicut dictus est: vt de
cachordum efficere valeant Unde enī
primū oium signoz idest. a. qd̄ in sum-
mitate pollicis iure locatū fuerat in se-
quēti articulo: hoc est vt diapēte a fina-
li remissas: scds mod⁹ h̄ret gregorij au-
ctoritate traductū ē. 7. g. illi ppositum

De tertio 7 q̄rto modo. Cap. XI

Tert⁹ 7 q̄rtus i. e. dūtaxat de
necessitate finē faciūt. Cō-
stāt enī ex secūdis sup̄dictaz
diapēte ac diatefferō psonā-
tiāz spēs tāq; a scdo p̄maz infuallo p
semitonū eleuari incipiētib⁹ s3 tert⁹ qm̄
autē ē illas a finali intēdit. id ē. e. f. g.
a. b. c. d. e. q̄rt⁹ vo qz plagal: p̄mā idest
e. f. g. a. b. itēdit 7 scdaz p̄postero tñ or-
dine r̄mittit id ē. b. c. d. e. diūsas diapa-
sō psonātie spēs efficiētes. tr̄vci ex q̄nta
illi⁹ spē. i. e. e. q̄rt⁹ vo ex scda q̄ ē b. b. cō-
stat. q̄ 7 si ita simplr fuerit. q̄rt⁹ tñ ad g̃-
uiorē ei⁹ diatefferō psonātie vocē p̄cise
q̄ ē. b. neq; remittit: nec ab re. natura
enī siue diatōice sūpta diapēte ad q̄ntā

ab illa intēsum q̄ est. f. minime redde-
ret qđ oportebat. cromatice autem ac-
cepta 7 finali tritonū 7 acutiori voci sue
diapēte que est in scđa. b. acuta cōpara-
ta que ē illi octaua: dissonātiā vno apo-
thome diapason sup gradientē ppulsa-
ret. Ad q̄ntā vō deponit 7 ad sextam vt
decachordū habeat eleuaf. S3 tertius
alia quidē distributiōe. Cū enī ab eius
diapēte ad quītas intēsam. id ē. f. q̄ est
nona a finali 7 terminū vltērū nō ascēdē
di diapēte etiam natura formare neqat
inde dissonātie vitāde grā: illa p̄termis-
sa. ad tertiā ab eodē finali remittit: vt
vel sic decachordū sibi adquirat.

De quinto 7 sexto modo. Ca. XII

 Quintus 7 sextus in. f. ex tertia
diapēte psonātie specie p ter-
tij illi toni in semitonii cō-
uersionē. 7 inde in q̄rtā quo-
dāmodo trāslata. de quarū d̄ria dictū ē
7 ex tertia diatesserō psonātie semitoni-
um post duos tonos habentib. Unde
horū modorū diapēte p. b. molle sicut iā
pbatū est: de nccitate dinumeraf ac p-
nunciat. Hoc enī his duobus modis vt
diatesserō psonātiā a finali intēfaz sicut
ceteri h̄rent put memini q̄ maxie op-
fuit. Id enī oib. simul cōmune 7 vnicui
q̄ p̄p̄iū ē lbinc enī qđā antiquorū oēm
diapason psonantiā oīm modorū p dia-
tesserō ac diatesserō toni in tuallo d̄siū
ctas dinumerandā esse haud incōgrue
diffinierūt. Quirū igit: cū autēr fuerit
sup̄dictas diapēte ac diatesserō spēs. i.
f. g. a. b. c. d. e. f. intēdit. Sexto vō quia
plagal p̄mā. id ē. f. g. a. b. c. intēdit 7 se-
cundā q̄ est. c. d. e. f. p̄postero in tuallo-
rū ordie remittit diuersas diapason cō-
sonātie spēs psonātes. Quirū enī: 7 sex-
ta illi specie. id est. f. f. in t̄medijs voci-
bus enumeratis. Sexto vō ex tertia q̄ ē

c. c. informaf. P̄nt aut tonū superius 7
semitoniū natura inferi vt decachordū
resonare quōcūq̄ valeāt etiā assumere

De septimo 7 octauo mō. Ca. XIII

 Septimus 7 octauus in. g. ex q̄r-
ta 7 vltima diapēte psonan-
tie specie que tono. tonos 7 se-
mitonio diatonico ad quīti
7 sexti d̄riam. tonosq̄ p̄sistit. 7 ex prima
diatesserō psonātie de q̄ dictū est p̄ficiū
tur. Septimū aut cum autēticū fuerit. il-
las id est. g. a. b. c. d. e. f. g. a finali intē-
dit. Octauus vō q̄a plagalis. primam
id est. g. a. b. c. d. aliorū lege intēdit 7 se-
cundā q̄ est. g. f. e. d. remittit dissimiles
diapason psonātie spēs reddētes. Sep-
timū enī ex septima illi 7 vltia. id est. g.
g. cū in t̄positis natura vocib. subsistit.
Octauū aut ex q̄rta q̄ est. d. d. vñ iterus
relinq̄ octauū nullū p̄p̄ie existere mo-
dū. Nullā enī sup̄dicte psonātie p̄p̄iaz
h̄ns spēm: illā q̄ p̄mi modi est sibi ada-
ptauit. P̄nt aut tonū superi 7 inferi as-
sumere: vt decachordū psonare valeāt.
S3 hoc cauendū modulatozib. vel can-
tū p̄ficiētib. si in vltima istorū modorū
clausula: cār. ab. f. in. b. dūtazat eleuef
vbi de nccitate p̄nūciandū est p. b. mol-
le a quo in finali termino q̄scēd. depo-
naf quēadmodū sepe 7 multū p̄ illoz
crassam atq̄ supinā ignorātiā factū es-
se inuenit: tunc ipsi modi: cū de natura
sua semitoniū a tertia in q̄rtam vocē ha-
beāt: nūc aut a scđa in tertiā oīno pere-
unt qđ est memorie mādādū. De cā-
tilenis p̄ finalē terminū nō dijudicādis

 Quintus aut q̄ Ca. XIII
dā cātus q̄ p̄ finalē termi-
num nequaquā dijudicant
Versiculi enim respo-
riorū nocfnaliū p̄mi mo-
di in. f. f. minaf. scđi in. c. tertij aut in. g.
e ij

Liber

quarti vo in. d. quiti in. a. septimi in se-
cunda. b. acuta. cōmuni atq; Gregori-
ana lege terminātes : modum de per se
minime efficiūt. Nō enim gratia sui: s; alio-
rū causa idest suorū respōsorioz tā-
tum ponunt. vnde illoz modos neces-
sario sequūt. Vir enim isti decātati fue-
rint: statū illa vel pfecte vel impfecte re-
petunt. Quā qdē puerionē q de signi-
ficatione vboz recte sensisse vident: an-
tistrophā appellāt. 7 eā que a responso-
rijs ad eoz fit vñculos. strophā vocāt.

De cōmunitate modoz ac ppetate

M supiori igit **Ca. XV**
modoz musicoz doctrina :
manifestū est diapēte psonā-
tiā a finali termino intēsam
oib; esse cōmunē. si aut diatesserō etiaz
intēsa illi addat. facit modū autentū.
si vo a finali remissa. plagalē. vnde dia-
tesserō ita p̄siderata in alfo dictoz ter-
minoz: dicūt p̄prietas autēti. in al-
tero vo plagalis. Et qm diapēte ac dia-
tesserō simul iūcte diapason p̄stituunt.
p̄p̄riū etiā autēticoz erit diapason cō-
sonantiā a finali termino intensaz. pla-
galium vo a grauiori voce ab eodez re-
missam possidere. P̄p̄riū est enīz om-
ni cantilene ad hoc vt alicui; modi ve-
re existat diapason p̄sonātiā in se h̄re
Qd autem desuper additione toni vel
semitonij ad acutiorē aut grauiorē par-
tem dictū est: nō ad hāc necessitatē pri-
nere videt. Quāq; enī melius q̄cunq;
decē nō habuerit voces in longitudine
semp tñ reliq; de q̄bus dīrim; obserua-
tis: alicui; p̄dictozum modozum erit
q̄ autem tritus vel tertius principalū
qui nunc quintus dicūt nequaq; a fina-
li vt quibusdam huius artis scriptozib;
visum est debeat remitti quoniam tonū
natura idest diatonice sumptum : neq̄t

sub illo immediate habere: sed tantum
semitonium a quo ad quartam ab eo-
dem finali intensam que est in p̄iori. b.
acuta: diapente p̄sonātiā minime cō-
stitueret qd oportebat: 7 si qñq; ita de-
poni iueniat: verū est qd aiūt: 7 inde se-
pi; ad tertiā a finali remitti: vt in grego-
riana exēplaria repr̄est. silit̄er aut p̄m;
atq; septim; q̄q; nulla instante necessi-
tate p̄ter incōueniēs. Tūc enī ac ma-
xime si ad quartā deponātur: ad secūda
reducūt p̄stitutionē vbi null; plagalis
habet De cōmixto cātu nullatenus
assignando.

Caplm XVI

Sunt etiā quidā cātus quos
omnes fere hui; artis sc̄pto-
res qui nos post gregorium
magnum p̄cessere: tanq; ex au-
tentico 7 plagali p̄fectos cōmuni snia
p̄mixtos appellarūt atq; duoz siml; es-
se modoz plusq; insipienter dixerūt. Ve-
rum enim si quandoq; p̄mo 7 vltimo
loco per diatesserōn consonātiā tan-
tum: a finali termino eleuentur vel de-
ponantur: aut vtrumq; facere immedi-
ate inueniant. tunc etiam si diapason
p̄sonantiā ab finali intensaz possede-
rint plagales esse vt in plurib; antipho-
nis quemadmodum per illarum secu-
lozū euident̄er patet audacter diffinie-
rūt. Qd est 7 quantū ad huiusmodi di-
uisionē 7 plagaliū assignationē plusq;
indocte factū: cū enī autēti 7 plagales
p̄ decisionē cuiuscūq; modi sc̄dē p̄stitu-
tionis q fuit p̄ diapason diatesserō i du-
as partes effecti sint sicut ostensum est.
ipsi igitur autenti 7 plagales nisi per
se atq; diuisim existentes inueniantur:
nunquam sunt. Quare relinquitur de
necessitate in huiusmodi cantus Pro-
tho. vel Beutero. Trito. aut Tetrar-
do. idest vel primo vl' tertio quinto vel

septimo fm nram cōputationē illozū fines stāte etiā omni vndeci vocū longitudine ascribēdos esse: p̄termisso tñ autenticorū noīe. Autēti enī plagales relatiue dicunt. vbi enī nullū est plagalis nullū autēticū d̄r: vt in p̄fata sc̄da p̄stitutione.

De modis imperfectis.

Gaut diatessē. Ca. XVII
rō p̄sonātiāz a finali intēsaz cātus neq̄ trāscēderit. plagalis semp̄ erit. Si vō ad di-

apēte puenerit. raro tñ illā p̄cutiendo: tñc si cōmunitatis iure tam plagali q̄ autētico adaptari possit: potius tamē autētico cū fuerit institutione p̄ior. q̄ si frequēter 7 magis quidē ac magis si absq̄ inf̄medijs vocib⁹ ad illā puenerit autētico d̄ntaxat adiudicari debet. q̄ enī huiusmodi p̄sonātia plagalibus 7 autēticis cōmunis existat. alit̄ tñ isti: 7 alit̄ illi: eadē p̄sonātie d̄fie causa vtunt̄. Et si in acutiori illi⁹ voce inceperit. Et si in eadē acutiori voce pausaz sunt cūz snia verboz p̄ coma grāmatice sumptū aut colū fecerit: nisi p̄ ignozātiā modulatoz ecōtrario fiat. imo etiā si p̄prietatē plagalis habuerit: autētico est ad iudicād⁹. Hec aut̄ fm gregorij sanctissimi p̄cticaz: q̄ tñ doctrina p̄ncipis nri boerij minime admittit dicta sunt. Cātus enī diapason p̄sonātiāz nō attingēs p̄prie nullius modoz musicoz esse potest. Si enī ex illi⁹ specieb⁹ necessario vt p̄batū est efficiunt̄ 7 earū q̄libet octo vocib⁹ p̄stat. illos igit̄ ad hūc numerum vocū ab extrema ad extremā peruenire necesse est. Quare 7 si diatesseron atq̄ diapēte spēs habeāt de q̄b⁹ dictū est: musicos autem modos seorsum cōtēplate vel accepte: neq̄q̄ efficere p̄nt.

De secunda finalium modoz trāslatione.

Caplm XVIII

Quoniam sepe multuz in sc̄di modis q̄rti sexti p̄stitutione accidit ab. f. q̄ui in p̄cedentē b. q̄nto loco remissā deuenire q̄ vno semitonio maiori a diapēte cōsonātia d̄ficiētes: dissonātiā facere māifeste cōpban̄. vnde necesse erat p̄dictā b. q̄ diatonica est in cromaticā puerte: re p̄ p̄cedētes toni in mai⁹ 7 min⁹ semitonū diuisionē 7 maioris assumptionē 7 q̄z nouis scholarib⁹ difficillimū. qm̄ illis incognitū erat: inde hui⁹ modi occasione q̄dā musicoz stari post sanctissimi gregorij t̄p̄a gñalē atq̄ sc̄dam oīs modoz trāslationē insipient̄ tñ fecisse inuēti sunt. ita vt p̄mus 7 sc̄ds in. a. acuto. terti⁹ 7 quart⁹ in. b. q̄nt⁹ 7 sext⁹ in. c. septim⁹ 7 octau⁹ in. d. finalē terminū haberent: quantū illis dabatur intelligi. Tunc enim p̄dicta. b. in. f. sequētē. 7. f. in. c. traducunt̄ qui. sc̄z termini ab omnibus dinoscunt̄. Qd̄ 7 si hoc tempore eo quia falsam ptulerunt sententiāz in dissuetudinem venit: nos etiam ita esse ostendamus. Illi enim modi p̄dictam trāslationē recre suscipere p̄nt. q̄ similē infuallozū elevationē 7 depositionez in eodem genere melozū existentem: vbicūq̄ cum p̄ioribus. d. e. f. g. valēt habere qd̄ tñ in hac secūda: natura p̄hibente fieri nequit. Cum enim ab. a. exordiēdo voces: diapason ex p̄ma diapēte specie: 7 ex secūda diatesserō instituat̄. atq̄ ex eadem sc̄da: p̄postero tñ infuallozū ordine: a finali remittatur neq̄ p̄mū vnq̄ neq̄ sc̄dm̄ efficient modum. Illi enim ex p̄mis d̄ntarat sup̄dictarū p̄sonātiarū specieb⁹: tam intendendo q̄ remittēdo ea que diximus autenticorū 7 plagalium discretionē conficiunt̄ vt ostēsū est. Sed quoniā a p̄dicto signo in depositiōe q̄rti mo-

Liber

di videntur habere naturam : inde quidā illoꝝ minus etiam recte speculātes plures ab. e. in. a. traduxerūt ecclesiasticas cātilenas terminare: q̄s eiusdē q̄rti modū esse affirmabāt. idq̄ p̄ antiphonarū seculozum qđ in. d. acuto incipiebat et ī dicto. a. finē accipiebat q̄ maxime de mōstrare volētes: vt dato vno inconuenienti. aliud sequeret. Quartus enī semitonio diatonico quēadmodum eius autētus a finali incipit eleuari. Deinde autem in secūda. b. acuta terminando: neq̄ tertij neq̄ q̄rti modi erit. q̄q̄ enī eodē ordie in fualloꝝ voces vsq̄ ad quartā intēdant: carēt tamē diapēte in ipsa eleuatione et diatefferon in remissione. In precedenti autem. b. cum fuerit cromatica: nullus vnq̄ etiā ab indoctis assignat⁹ est cātandi mod⁹. At vō q̄nt⁹ et ser⁹ in. c. quēadmodū i. f. nō satis bñ dī. Quāuis enī vtrobiq̄ idē sit ordo infualloꝝ. hī tñ modi cā iam assignata semitonij hñt cromaticū de necessitate in eoz intēsiōe. Septim⁹ autē et octau⁹ sicut in. g. ita et in. d. acuto ridiculū est. Si enī in. d. graui p̄mi vñ scđi modi ē. sic et b. Idē est enī ordo infualloꝝ illic et istic et semitonij gñe idē lhas aut incōgruitates qđā hui⁹ artis sc̄ptores p̄siderātes de q̄b⁹ dictū est. s. q̄ modi musici ita traducti: nō essent idē numero cū priorib⁹: idē affines illoꝝ iuris peritoꝝ vbo potius q̄ musicoꝝ vtētes quo nīhil inepti dici posat: hos esse definiērūt atq̄ dixerūt. Scđm enī materiā smōes sunt erigēdi: vt dī ab aristotele. ij. ethicoꝝ. Alij autē eosdē esse nūero plus q̄ ignorant definierūt. specie videlz mutata. ignorātes qđ p̄ nomen importat. si enī deuter⁹. i. auteticoꝝ secūd⁹ ita dict⁹ atq̄ effect⁹ est. qm̄ ex scđis diapēte ac diatefferō spēb⁹ a scđo inter

uallo p̄oz pueniētes ex q̄b⁹ p̄th⁹ vñ prim⁹ p̄stat: originē duxit. et ita reliq̄ p̄sequenter vt ostēdim⁹ instituit. a p̄mutatione igit specierū modoꝝ p̄mutationē fieri necesse est. s. qm̄ p̄trarioꝝ eadē est disciplina: et eadem sit species et idem intervalloꝝ ordo. ab. g. dinumerādo per b. molle qui est ad. d. per naturam. inde cōflatores cātus mensurabilis n̄roꝝum tēporum oēm cantilenā ab eis cōfectā. et in. g. terminantē eodē. b. moll signo: vt de primo vel secundo modo fiat: consignāt. et ita q̄q̄ nō recte factus fuerit decantāt. Nulla enim causa a genere diatonico et naturaliori p̄trāseūdi in cromaticū et ab. d. in. g. trāsmutādi assignari potest. Unde frustra etiā agere et indocte: sensu dūtarat musicā dijudicātes cōproban⁹. Spēs enī p̄sonāria rū: vt patuit p̄ diffinitionē in gñe diatonico tñ assignant. De modoꝝ musicoꝝ effectibus. **Caplm XIX**

Manatā ingeneratāq̄ nobiscū esse musicā: oēs nō solū ex hoc p̄sentiūt: qm̄ null⁹ hoīm ser⁹: nullaq̄ etas: a cātilene dulcis delectatiōe sc̄incta est. vez etiaz qm̄ audiētes illi⁹ modulationē iux⁹ modoꝝ naturā. statī s. aīas trāsmutamur. ac p̄mū qđē illd ē māifestū q̄ si dulces coaptatosq̄ melos audierim⁹ p̄tinuo letamur. si vō dissipatos atq̄ icōherētes eōꝝio tristamur. q̄ si ita est signū igit ē. musicā mores euertere et honestare posse. p̄clarū q̄ppe est q̄ lasciuioꝝ cantādi modo: vel ad fletū vñ plāctum aut lasciuā atq̄ molliciē marie quoz anim⁹ eandē sequit⁹ passionē incitamur. Rur⁹ suscipioꝝ ad iracūdiā et indignatiōes. neq̄ enī fieri p̄t sic dī p̄mi musices in p̄logo: vt mollia duris dura molliorib⁹ anectāt aut gaudāt s. amorē dīlctōꝝq̄

similitudo psiliat. dissimilitudo autem
odiu parit. Ampli' aut modestiori. ad
oem animi virtutē atq; pstatia. Adedio
cri vo ad masuetudinē et ois iracundie tē
peratā. Unde enī aristoteles. viij. poli
ticoz In melodijs vt inqt sunt imitati
ones morū. et hoc est manifestū. Stati
enī armoniarū distincta est natura. ita
vt q̄ audiūt: alit' disponant. Ad quasdā
enī flebilis et ptracte. puta ad eā q̄ ap
pellat lydiamista. Ad q̄sdā vo meli' bz
mentē vt ad illas q̄ sunt remisse. i. gra
uiorū modorū ypodorij. s. vel ypofrigij.
aut ypolidij. et si ille hoz noia silentio p
terierit. Ad alias vo mediocrit' et com
posite plurimū vt videtur dorica face
re. Omniū autē armoniarū. frigia pl'
ceteris distrahit et quasi extra se ponit.
Ad etiā boetius iam dicto prologo la
tius de istius modulationis effectū me
minit. Hoc enī recte dicit: vt ipse ari
stoteles inqt: qui circa huiusmodi disci
plinā philosophant. Capiūt enī vborū
testimonia ab ipsis rebus. Unde enī sa
cerdotes iouis ad mentes illū colentiū
excitandas: quibusdā cantilenis musi
cis in ipsius ede vrebant. p illas enī au
dientiū anime i raptū qdāmodo a sen
sibus aliene pstituebāt. Que cū ita fue
rint. hinc pnceps noster memorato lo
co ait. Cum sint quattuor matheleos
discipline: et cetera veritatis inuestigati
one laborēt: musica vo nō modo specu
lationi verū etiā moralitati piūcta est.
De pceptis cōponēdi cātū. La. XX

Diximū igit' modulādi precep
tū est vt fm vborū sniam mo
di cantādi a musico cātū con
ficiēte instituant. Perscrutā
da sunt enī carmīa modulāda et ijs mo
dis quorū effectibus fm superiorem do
ctrinam magis assimilari videbūt. ad

aptanda. Jam enī i peregris significa
tionibus quod minus est: in quib' nu
merus rerum vel actūū per verba signi
ficatorum ad numerū et ordinez modo
rum tantū attendit illud ab ecclesia ob
seruatum inuenit. Inuitatorium enim
pasce dñi ideo quinti toni esse. Rationa
le diuinorū offōz asserit: non qz illi' mo
dulatio resurrectionem mortuorum vi
deatur significare. sed quia postq̄ chri
stus dominus resurrexit quinq; vt
probant euangeliste eodem die appa
ruit. Et antiphona O sapientia que ex
ore altissimi pdisti. atq; sequētes. ideo
de scdo tono sunt pfecte. qm de duplici
christi natura: vel de scda persona in di
uinis. fm qz ipse christus deus est. ser
monem facere videntur. Itē antipho
na Eterē hoīem. et sequētes ideo septi
mi sunt toni. qm de baptisimi efficacia i
quo septiformis gratia spiritus sancti cō
fertur institute sunt. Atq; p hūc modū
in pluribus alijs cantilenis ecclesiasti
cis quas singillatiz cōmemorare ne lō
gū faciā sermonē psulte ptereo. Verū
tamen hec omnia nō ita precipiuntur:
vt semper eodem modo agenda sint. s.
quia quando fiunt et magis quidē: ac
magis si interiorem habuerit cum mo
dis significationem: prout Aristoteles
et Boetius intendunt: quemadmodū
superius dictū est. maximo sunt orna
tū. Quāq; enī lyrieleison. Xpeleison
lyrieleison. eiusdē significationis semp
fuerint: diuersis tñ modis cātandi in ec
clesiastica atq; gregoriana practica ad
aptata inueniunt. Similiter autē Glo
ria in excelsis deo. Sanctus. et Agnus
dei. Secundo autem loco illud a mo
dulatore obseruandū: vt in verbis diui
nitatem et oem altitudinē significātib'
in q̄rimonijs et exclamationib' in scdis

Liber

vel p̄peris atq; similib; reb; cātū illius modi quē duxerit modulādū ita eleuare eo in loco faciat : vt si plagalis fuerit ad sextā vel etiā septimā : si v̄o autēticus ad nonā aut decimā a finali perueniat. In aduersis autē ⁊ infimis atq; lamen- tatiōib; ita remittere faciat vt ibi signā- ter p̄ diatesserō aut diapēte a finali de- ponat. Et enim oēs homines nature im- pulsi. hoc idē loquēdo faciūt. Preterea illud modulatozi inītiū q̄ ne in vna ⁊ ea- dem neuima de q̄bus sequēti libro dice- mus nimīū v̄sando : nūc intēdēdo : nūc autē remittēdo p̄ crebā repetitionē ob- erret. s; quātū perit' orator vitiiū qd̄ sili- ter cadēs vel desinēs d̄r : vitare intēdit : vt est gemētes. flētes. gaudētes. quem admodū a cicerone. libro. iiii. ad lberē- niū p̄cipiē. t̄m modulatoz ipse similitus pluriūq; sonoz imediatoz replicatio- nē fugiat atq; phorrescat. Hoc enī vi- tio : vnde peritoz hoīm in hac faculta- te aures offēdunt : plurimas ecclesiasti- cas cātilenas : laborare cōperim; verū- enim si aliq̄ decētes neuime semel t̄m at- q; immediate repetant. id nō ad vitiiū s; poti' ad ornatū prinere d̄r. Idq; op- timū in modulādo esse anīaduertat : vt ibi pausas faciat vbi sensus v̄boz termi- nare videbit. Si enī ecōtrario fiat : tūc p̄ respectū cātus ad carminis iūcturas vitiosa est cōpositio. *De preceptis autenticorum.*

Capitulum XXI

Modulatoz igit' cantū p̄fice- re volēs : p̄mo oēm illi' mo- di quē elegerit p̄ficiendū cō- stitutionē mēte p̄teple. Se- cundo aut illū huiusemodi forma aut lege disponat In cātib; autēticoz vbili- bet intra diapēte p̄sonātiā a finali in- tensas atq; in p̄pinq̄ori voce ab illo re- missa nisi quiti modi fuerit incipiat Si

enim oēs modi de necessitate p̄sonātie diatesserō a finali intēsam sibi assumūt vt ostensum est. p̄sequēs igit' est vt cum acutiori illius voce ad immediatas ab eodē finali termino remissam q̄ ab illa quita inueniē : diapente eadē de cā effi- ciat. Hāc autē p̄sonātiā quiti' mod' ob- p̄nūs semitonij maioris defectū in eo- dē termino diatonice sumpto : cū habe- re nō possit : ncesse est vt dissonātiā faci- at : ⁊ illic eadē ratione initio careat . q̄ si illam p̄ eiusdē generis in cromaticus p̄uersionē ⁊ iam dicti semitonij maio- ris restitutionē : modulatoz in diapen- te p̄sonātiā p̄uerrere valeat : nō pote- rit etiā in ip̄a voce neq; in q̄rta a finali intensa p̄cipiū facere In genere enim cromatico cū fuerit innaturali' a diato- nico nullū assignat' p̄ncipiū. Decētissi- mū t̄m est. si in ipso finali termino vt eius- dem finī correspōdere videat : incipiat Itē si in acutiori voce diapēte p̄sonan- tie. Est enī termin' magis particularis ⁊ de sola autēticoz potestate. Si autē tertij modi fuerit. ⁊ si qñq; in ei' diapē- te quēadmodū reliq; vitio t̄m scriptozū in sexta voce a finali poti' incipit ⁊ clau- sulā facit. qm̄ in illa dūtarat intonatio- nis mediationē terminare ⁊ vnūq̄q; eius seculoz initiiū facere sua institutio- ne ob cām in ei' descriptiōe dictā inueni- tur. qd̄ est oībus cōmune qui p̄ tonū v̄l semitoniiū tantū sup̄ vltimā p̄ncipij eo- rū intonationis vocē eleuant. Incipi- ens autē a finali ad acutiorē diapente p̄sonātie terminū : aut p̄ intermediatas voces aut ecōtra : cantū faciat eleuare. q̄ si p̄ infimēdiā : nūc intēdēdo : nunc remittēdo : intra illā v̄satus fuerit : plu- rimum ornat' ⁊ decoris h̄re videbit. Ve- rū enī ad p̄dictā acutiorē vocē perue- niens : pausam cū snia v̄bozū ne aīmos

audientiū nimiū suspēfos teneat: cōue-
nientē faciat. At si in eādez absq̃ inter-
medijs vocib⁹ ascensus fiat: multoma-
gis ad autenticorū ptinebit dignitates.
Itāq̃ si plagalib⁹ diapēte pari forma in-
tendere pcessus fuerit. nō tñ a finali ter-
mino: s; tantum ab imēdiate pcedenti
In illa vō postq̃ pulsando frequētaue-
rit: in ppriā diatefferō psonantiā vt dia-
pason a finali habendo: ppriā accipiat
formā: eleuef. Ostensuz est enī q̃ si me-
lus ad hāc nō puenerit psonātiā pro-
prie nulli⁹ erit modi. In ipsa autē dia-
tefferō: sepe ⁊ multū: nūc intendendo:
nunc remittēdo vsetur. Propriū est enī
autenticorū armoniā in acutis frequen-
tare. Quib⁹ ita dispositis: ad diapente
ac diatefferō remittēdo siue deponēdo
⁊ tandē paulatim nūc p ditonū vl semī
ditonū cū infmedijs vocib⁹ ad finalē p-
ueniat. Et ita compte ac pōnate vocū
punctiones exordiēdo: vt multiplici
varietate pfect⁹ melus aut cōposit⁹ nul-
lum in audientiū animis generet fasti-
diū. Si autē carmina modulāda pauci-
tate vboz pfecta fuerint: tūc quedā vel
plura de ijs que dicta sunt: quātū ad in-
tensionis ⁊ remissiois replicationē mo-
dulatoz fm q̃ oportunū viderit esse fa-
ciendū: pfermittere poterit. S; inf hec
illud summope studeat modulatoz: vt
nūc triū vel q̃ttuor: nūc vō pluriū notu-
larū neuma antecēdēte: clausulā ac per-
hiodū qñq; in diapēte: qñq; vō in dia-
tefferō q̃nto excepto cātādi modo pro-
pter cām dictā: ⁊ qñq; in tertiavoce cō-
uenientē faciat ⁊ in finali termino cui⁹
cunq; modi: illa pcpue vtaf. Multuz
enī valet ad illū pdecorandū: sic tamē
vt penultima in descensu existat ad vlti-
mā ⁊ illi p̃tigua. **De pceptis plaga-**
lium. **Caplm XXII**

Plagales vō intra diatefferō
psonantiā siue intēsam a fina-
li siue remissaz in caz extre-
mis vocib⁹ simplicif vl de p-
se sua faciūt iure pncipia. Ceterū enīz se-
cund⁹ in acutiori siue intēse diatefferon
voce. idest. g. nunq̃ initiū facit. Null⁹
enī modoz ex vel vltra terminū incepti-
onis suoz seculoz illud agit. Quartus
autē remissioze voce. idest. b. graui eius
diatefferō ob cām dictā quātuz ad hoc
attinet merito carēs: sepius eāobres in
d. q̃ alibi: pncipiū atq; clausulā facit.
At sext⁹ rōne de suo autētico assignata
neq; in ppinq̃ori voce sub finali: neq; i
quarta sup pncipiū aut clausulā vel se-
culoz vnq; ponit. Octau⁹ autē cuz nihil
sibi impedimēto fuerit: tā in intēse a fi-
nali diatefferō q̃ remisse extremis vocī-
bus incipe pmissus est. Clausule autēz
plagaliū ad autēticorū differētiā: nūq̃
diatefferō supuadūt. Plagalis p̃tēsa.
quātam a finali intēsas raro vt alibi p-
dicim⁹. sextāq; rarissime p̃tīgāt Ad qñ-
raz vō absq; infmedijs vocib⁹: neq; cle-
uent: neq; in illa pausaz faciāt pp̃f cāz
dictā. diatefferō tñ intēsas libere p̃cu-
tiant. Remissaz vō q̃ illā hñt poti⁹ fre-
quētent: cū pprior fuerit illis: tū qz ma-
ximā semp affert dulcedinē. Cū enī gra-
ues soni: parū in multo t̃p̃e. vt dī. ij. d.
aīa moueāt sensum: psequēs est: vt tar-
dius veniētes: leui⁹ feriāt illū ⁊ suauius
pcipiant. Circa vō finalē terminū sepe
ṽsent: ppriā tñ naturā ob̃uātes. si enīz
cātus i. d. finē faciēs p semitoniū quo-
modocunq; terminare inueniat: falsus
oīno dicet: tūc enīz neq; p̃mī neq; secū-
di erit: vt si ab. f. in. b. descēdens ad. e.
eleuef. a quo in. d. quiescend⁹ deponat
qm̃. e. b. cromatice erunt de necessitate.
vt. f. b. diapēte. b. e. diatefferō qd opoz
e v

Liber quintus.

tet custodiant.

Commentariorum musices Liber quintus.
de principijs cantus et eius initio. Capitulum I

Musica autem can-
tandi quemadmodum libro .j.
dictum est in tres scinditur par-
tes. scilicet in cantum planum: con-
trapunctum: et cantum mensurabile. de quibus
nunc tractandum necessario videtur. si quis
autem huiusce musices inuestigare querat.
ex his que in eodem libro quantum ad hoc
attinet meminimus facile erit intellige-
re. Si enim Tubal pater fuit canentium:
cithara. et organo. et nullus eam ob res
ante cum sacro canone musicus introdu-
cit: conspicuum est. ipsum non modo instru-
mentalis sed etiam eius de qua nunc intendimus
fuisse omnes illius partes inuestigare extitisse.
Sed postquam inundante diluuiio ipsum mo-
nimenta musices si que ediderit omni-
no deperiere et mercurius post illam fere re-
rum omnium exterminationem: etiam diuino quo-
dam nutu cithare quattuor chordarum de
qua iam dicto libro differuimus inuestigare
fuit. quem propter antiquum diuinum hominem
appellarunt. perclarum est. omnem per illum ad
nos ultimo deuenisse cantandi musicam
Si enim illa cum fuerit nobis innata et inge-
nerata ut perdirimus: prior est natura quam in-
strumentalis: cum sit ab extra. necesse igitur
est. ut perficiens musice instrumenta quod
sit tonus. quod semitonium. diatesseron. dia-
pente. ac diapason. et reliqua vocum coniun-
ctiones quibus oportet illa consistere: practi-
ce omnibus modis percognoscat et his sua ten-
tando siue percutiendo comprobet instru-
menta quod hoc modo facit. Accipit enim so-
nos illorum: primo omnium successiue ut in can-
tu plano fieri solet per voces. secundo ag-

gregatim atque simul per personarum ut in
contrapuncto: que sunt de necessitate exa-
minationis et perfectionis ipsorum. tertio vero
et ultimo: cum quadam percutiendi celerita-
te et certa temporis determinata quantitate
ut in cantu mensurabili quod ad ornatum
tantum pertinet. De cantu plani in eccle-
sia dei introductione atque illius inouatione

Cultus nostre musice fa-
cultatis que in actu cantandi vel
instrumenta pulsandi aut utrius-
que simul consistit: semper diuino
cultui quomodoque intellectu vel
considerato: tum illi honorandi causa: tum
amplificandi gratia dedicatus fuit. Apud gen-
tiles enim missis prophetis vulgaribus
que historiis haud defuisse: sacra diuina
que pagina edocemur. In daniel enim
capitulo .iij. Nabuchodonosor regem ad
statue auree quam fecerat adorationem
omni musicorum instrumentorum genere uten-
dum precepisse legimus. In veteri etiam
testamento: ad unum tamen veri dei religionem
laudibus efferenda: non modo in cithara
et psalterio. verum in timpano et choro
in chordis et organo in psalmis preceptum
fuit. Unde enim in organis que fecerat
dauid quattuor milia psaltes iter leuitas
quemadmodum primo paralipomenon .xxiij.
capitulo dicitur. canentes erant domino. In nouo
autem sub quo illius practica in dies excel-
lenti nunciusque floruit. maiori utique nu-
mero infinite enim sunt ecclesie in quibus
hoc modo deum laudamus. Sed quoniam in pre-
cedentibus cantum planum omnem alium precede-
re et a quo inuentus significauimus nunc.
quis prior in ecclesia dei illum introduxerit ape-
riendum est. Cum beatus Ignacius episcopus et martyr
angelos atque ipsas cantantes sicut in hi-
storia tripartita dicitur quodam in monte au-
disse. ad preceptum modulationis exemplum
alias atque alias confecit et cantandas cum

psalmis instituit. Unde greci ad imitationē antiochēsis ecclesie in q̄ ille pfuit plures cōposuerūt 7 eas pari forma cū psalmis in choro q̄si in chorea cantare statuerūt. Ad egyptū autē huiusmodi psuetudo cū puenissz Athanasius alexandrine vrbis epūs q̄ fuit sub Iulio papa ob leuitatē 7 vanitatē que in quorūdas cantātium 7 audiētū animis ex hoc generare sibi videbat ab ecclesia suauit frā ciscus petrarcha. florētīn⁹ poeta. in libro de vtriusq; fortune remedijs meminit. cātum oīno phibuit. Cui⁹ statutus cerere merito nō sunt passe ecclesie: sed neq; alexandrina post ei⁹ decessus quid enī si musica aliquoz mētes ita mulceat. dū alioz ad honestatē 7 alioz ad deuotionē incitare inueniat⁹. Unde enī damasus papa q̄ a p̄dicto iulio q̄nt⁹ fuit: psalmos in ecclesia p choros alternatim cantare: vt in cronica martiniana dicit⁹ instituit. Similiter autē beatus ambrosius qui sub illi⁹ pōtificatū mediolanēsiū p̄sul effect⁹ est: ne popul⁹ dei arriane psecutionis tedio p̄stabelceret. idipm sua in ecclesia teste aurelio augustino nono confessionū suaz libro fecit. sacerdotes enī arriani q̄bus Justina Justiniani regis pueri mater fauebat: suis etiā in ecclesijs cātilenis musicis vrebant⁹. Vñ cū apud cōstātinopolitanā ciuitatē ab antiquo ex̄menia illas haberēt. sabbatis r̄n atq; dñicis dieb⁹ nocte ad pfūdēdō fideles: p̄dictā ciuitatē etiā t̄p̄rib⁹ scitissimī iohānis chrisostomi illi⁹ epī: vt in superi⁹ memorata tripartita h̄istoria habet p̄cessionalit⁹ decātātes intrabāt. qui int⁹ cetera cātica hāc antiphaz ab eis cōfectā Sāctaz abnegātes trinitatē: toto conatu modulabāt. Vbi sunt q̄ dicunt tria. virtute vnū. Postq̄ autē gregorius magn⁹ sextusq; decim⁹ post Damasum

pōtifer maxim⁹ effectus essz eccleie sibi a deo cōmissee curā in omnib⁹ gerēs antiquoz patrū modulationē inelegantes informēq; esse cū ppendissz. diuino cultui nō satis dignā existere adiudicauit. Quāobzē correctā p eū 7 emēdata: nouā q̄damodo pficiens: antiquā formā infudit 7 ne q̄s ea vteret iure phibuit. Est enī cātus gregorian⁹ qui ecclesiasticus dī: ita diuino quodā nutu pfect⁹ vt ab oībus musicis maxima in admiratione habeat⁹. Vix enī vn⁹ int⁹ oēs modulatores vel p̄flatores inuenit⁹: q̄ illuz in pficiendis cātilenis recte valeat imitari. Beatus igit⁹ gregorius q̄cqd in ecclesia dei p horas nocte dieq; modulādus erat mirabiliter p̄fecit. vt enim libro. iij. de gestis ei⁹ dē iussu iohānis pape viri p̄ clarissimi a iohāne etiā sedis apostolice diacono in vno volumine collectis dicitur antiphonariū nimis vtiliter compilauit. Similiter q̄cqd in missa vt enim in q̄busdā ecclesijs 7 i Berūdesi int⁹ ceteras cōperim⁹ sequētes trophū siue p̄fationē ante introitū misse p̄ime dñice aduentus eiusdē modi cū illo existētem decātant. Gregorius p̄sul re 7 noīe dicit⁹. vn⁹ de gen⁹ duxit: magnū p̄scēdit honores. renouauit monimēta patz p̄ioz. scholam cātoz instituit. hūc libellū musice artis cōposuit. Ad te leuaui aīam meā deus me⁹ in te pfido nō erubescam Sic enim incipit: s; p̄chdolor quēadmodū enim p̄teritis t̄p̄rib⁹ in gallia siue frācia oīa illius modulamina lacerata et euersa fuere. que ideo iussu haroli magni: tūc illis imperātis semel atq; iterū iux̄ exēplaria romana: vt in libro superioris memorato dī instaurata fuere. ita postmoduz a plurib⁹ vel delirantib⁹ vel musicā ignorantib⁹ factū esse cernimus sepe enī numero vnā 7 eandem ecclesia

Liber

sticā cantilenā: earū de quib⁹ nulli dubi
um idē Gregori⁹ p̄flator extitit diuer
sarū modulationū atq; diuersorū mo
doz esse inuenimus. que vnicā dūtarat
ab illo habuere cōpositionē. Ihec autē
que de beato gregorio dixim⁹: 7 si ita se
habeāt 7 puulgata tātoz tēpoz fama
ab oibus pcedat. Vltalian⁹ tñ summ⁹
pōtifer q̄ tertiusdecim⁹ post illū extitit:
cantū romanū cōposuit 7 organo pcor
dauit: vt in martinianis cronicis dicīf.

De cātu 7 cātu plano: deq; illi⁹ pro
prio siue proprietate. Ca. III

BAnt⁹ est modulata vocū pū
ctio. Cātus vō plan⁹ est vo
cū disgregatarū 7 que succes
siue absq; vlla t̄p̄is determi
nata quātitate 7 mēsurā pferunt legit
tima p̄stitutio. Quare q̄cunq; fuerint
voces tono aut semitono distātes q̄ in
p̄trapūcto tanq̄ dissonē repudiāf: in
hoc tñ rōne dicta velut p̄sone admittū
tur. Similiter autē 7 que p̄ diatesserō disfe
runt. que 7 si hoc t̄p̄e ab ipso p̄trapū
cto abijciat. ipa tñ p̄sonātia est quāq; 7
quātitate 7 suauitate minūma. si enī oīs
p̄iunctio q̄ttuor vocū duoz tonoz 7 in
tegrī semitonij qd̄ est dimidiū toni: dis
sonātia est: vt dī. iij. musices. caplō. j.
omnis igit p̄iunctio totidē vocū duoz
tonoz 7 minozis semitonij p̄sonātiā
reddit de nēcitate. Ihec autē est diatesse
ron de qua agim⁹: q̄ apud antiquos ea
de causa ita semp reputata fuit. Inde
enī q̄rtor 7 q̄nto musices imo fere p̄ oīa
illius volumina p̄sonātia dicta est. qd̄
tñ nō oēs capiunt. Quare si extreme il
lius voces simul pulse p̄sonare affirmē
tur: igit successiue sumpte. Unde om
nis p̄iunctio totidē vocū: triū vō tono
rum quōcunq; plata. dissonātiā facere
de necessitate diffiniē. similis autē 7 eaz

que numero q̄ncq; a diapēte deficiunt 7
si voces q̄ huiusmodi sunt cātus nō fm
se totas: s; tñ fm p̄cipiū vni⁹ 7 finē al
teri⁹ sonare dicant⁹. Itaq; p̄p̄riū cātus
plani est. p̄ voces disgregatas qd̄ ei so
li puenit p̄ferri siue p̄nunciari. De p̄
prietatib⁹ cāt⁹ 7 earū origine. Ca. III

St etiā cātui plano p̄p̄rium
qd̄ nō ei soli: s; omni certe p̄
necessariū est. Prop̄riū enim
nō modo huic. verū etiā con
trapūcto: 7 mēsurabili est. p̄ naturam
aut. b. molle vel. b. quadratū semp de
cātari. Quēadmodū enī impossibile ē
aliqd̄ modulari q̄n statū vel in diatoni
co meloz genere vel cromatico nō inci
dat. ita 7 in alfa sup̄dictarū p̄prietatus
etiā si tres numero fuerint. Cū enī ter
tiū gen⁹. i. enarmonicū: neq; fm totus
neq; fm quaslibet ei⁹ partes p̄actice re
cipiat quēadmodū libro p̄mo ostēsum
fuit. relinq̄d̄ necessitate vt sup̄dicte p̄
prietates a genere diatonico 7 cromati
co tñ pueniāt. Inde enī sicut p̄ earum
noīa importat p̄imā atq; tertiā diato
nicū gen⁹: scđam vō cromaticū efficit.
Si enī illud gen⁹: vt boetius libro. j. in
q̄t: ceteris duri⁹ atq; naturali⁹ est. istd̄
vō molli⁹ manifestū est. b. mollis p̄prie
tates ab ipso genere cromatico. nature
vō 7. b. q̄drati a genere diatōico puenis
se. b. quadrati inq̄ id ē. b. duri. Quāq;
enī huiusmodi p̄prietates ab ei⁹ signo dñ
tarat put vsus obtinuit denoiēf. p̄t tñ
imo etiā debet: quēadmodū ea que. b.
mollis est: ab ei⁹ effectū appellari de q̄
bus dicem⁹. s; harū qd̄ p̄prietatū: q̄ a
genere diatonico pueniūt p̄ oēm positi
onē. idēst tonū. tonū. 7 semitonū illius
seruat naturā. Que autē a cromaticove
nit quātū ad minimā ei⁹ partē tñ. s. se
mitonū. Qd̄ autē reliquū illi⁹ est. idēst

trihemitoniū incōpositū nunq̃ deueni
re in p̃cticā dictū fuit. Que cū ita sint in
de necessario dicim⁹. Proprietas natu
re est q̃ in omni p̃iunctione quattuor vo
cum duos tonos h̃z semitoniū quocū
q̃ ordine distribuant nulla tonoz diui
sione genitū: s̃z tantū a natura datum.
hui⁹ aut̃ pprietatis p̃cipiū ex musico
rū institutiōe est in littera. c. verū enim
p̃cedentib⁹ tonis semitoniocq̃ subseq̃n
te. Jam enī ostēdim⁹ libro. iij. natura
liorē esse diatefferō p̃sonātie positionē
que hoc modo p̃cedit: quātū ad illā in
ueniendā: 7 inde quātuz ad huiusmodi
fundamēta iaciēda p̃ueniētiorē q̃ fue
rit que ecōtrario modo. Ip̃a ṽo nullo
inf̃ notulas cār⁹ demonstrat signo. Ea
enī que sunt a natura nequaq̃: s̃z tm̃ eo
rū accidētia p̃signam⁹. Proprietas aut̃
b. mollis est. que in omni p̃iunctione q̃t
tuor vocū: duos etiā h̃z tonos 7 semito
niū. semitoniū inc̃romaticū p̃ diuisi
onē. s. toni p̃ueniēs qd̃ ideo molle est.
quia maius int̃uallū in minus p̃uertit.
Ihec enī pprietas vt hoz triū tonoz im
mediatoz. f. g. a. b. positionē cassam si
ue nullā faceret: eo q̃a cōtra genera me
loz 7 indestra h̃ facultatis p̃cipia est
instituta fuit. Diuidit enī tertiū dictoz
tonoz quēadmoduz sc̃da tetrachordi
synemenō chōrda q̃ eadez de causa inf̃
a. b. posita est in duo semitonia. minus
videlz atq̃ mai⁹. vt cū minori 7 duob⁹
p̃cedentib⁹ tonis dissonantiā illā triū to
noz i diatefferō qd̃ oportebat verteret
p̃sonātiā. Unde huiusmodi pprietas
in p̃dicti semitoniij acutiori voce causas
essendi accipit: 7 i g̃uiori p̃imi toni in
cipit. Qua in re manifestū est vltimū si
gnoz mobile fieri. Aliud est int̃ualluz
toni 7 aliud p̃dicti semitoniij que ab il
lo dūtaxat eo q̃a inf̃. a. b. nullū est me

dium signū: de necessitate demonstrant:
verū enī hac discretiōe. Cū enī ton⁹ se
mitoniū min⁹ semitonio maiori sup̃ua
dat: hinc p̃ semitonio minori demonstrā
do p̃dicto signo i pp̃ria ei⁹ figura rema
nēte. idest. b. quā triāgulare intelligūt:
7 p̃ maiori in q̃drāgulare vel q̃dratam
p̃uerso. vt hic. b. maiores nr̃i vtendū es
se optime statuerūt. Tūc enī quēadmo
dū semitonia ip̃a vno comate differunt
vt p̃batū est. ita eoz signa vno angulo
quo nihil recti⁹ quātū ad hoc attinet fi
eri potuit. Qd̃ moderni minime p̃side
rantes signū iam dicti semitoniij mino
ris. b. rotūdum eiusdē figure vim igno
rātes appellāt. Cū enī rotunda figura
que circularis d̃r: oim̃ capacissima fue
rit 7 inde oēs in se p̃tinens. alienū est a
ratiōe qd̃ aiunt. Maiori enī signo saltē
potestate: min⁹ int̃uallū: 7 minori ma
ius demonstrādū p̃cedere ridiculū videt̃
Tertia ṽo vltima pprietas 7 si in tono
rū 7 semitoniij genere atq̃ positiōe a na
ture pprietate in nullo differat vnde et
de p̃ se p̃siderata ita p̃r appellari per re
spectū: tm̃ ad immediate p̃cedentē q̃. b.
mollis est. b. q̃drati vel poti⁹. b. duri vt
meminim⁹ appellat̃. Relatiua enī sunt
durū enī ad molle dicif: 7 ecōtra. nō au
tem quadratū. Ihec aut̃ pprietas que i
g. incipit. vltimū triū tonoz de q̃b⁹ diri
mus in duo ineq̃ semitonia p̃. b. molle
diuisum in p̃istinū reddit statū. Quā
obrē. b. quadrati siue. b. duri pprietas
est. que semitoniū. b. mollis in tonū cō
uertēs. in omni etiā p̃iunctiōe q̃ttuor vo
cū duos habet tonos 7 semitoniū dia
tonicū siue naturale. Duri⁹ enī p̃ tonū
q̃ p̃ semitoniū ab illo inf̃sectū sonāt vo
ces Et generalit̃ vbicunq̃ semitoniij in
tonū p̃uersio fiat intendēdo: vt i tertio
late dixim⁹. Unde aiaduertendū q̃ du

Liber

rum: molle nō dicuntur de signis nisi tā
tū prospectū ad sonū quem representāt
Quare huiusmodi proprietates in nullo
alio q̄ in eo qđ dictū est: nō aut in sono
sunt differentes. Quē enim iisdē vocibz
intuallis efficiunt. Est autē proprietate: ut
hic sumis essentialis vocū distributio v̄l
sub genere diatonico tm̄: vel sub eodez
7 chromatico descripta. De q̄rtā p
prietate in cātu nullaten⁹ assignāda vbi
de pūctaz falsa opinione agit. Ca. V

uartā autē in cantu assi
gnādam esse proprietatez
si ex p̄cedētibz impossi
bile manifestū fuerit qui
buldā tm̄ hui⁹ artis scrip
toribz: s; nō bene visum est. Vbi enī cum
aiaduenterent. mese ac paramese chor
das id ē. a. b. acutas: tono naturaliter
distātes p̄ scōaz tetrachordi synemenō
chorḁ in semitonii min⁹ ppter cām di
ctā pueri. ipm⁹ tetrachordū in latine
pūctū interpretari. inde huiusmodi int
ualli pueriōne quā antiquoz doctissi
mi: recte ut ostēsum est mollē appella
rūt. Cōiunctā tm̄ falso nūcuparūt. quā
do qđ p nomē importat ignorātes di
rerūt. Cōiuncta est de tono semitonii
facere de semitono tonū. Cuius erro
ris opinio inf cātores ita inualuit ut ple
riq; illoz dimisso. b. mollis noie quan
do illo vtēdum fuerit p pūctā decāta
redicāt. Et sunt qđā q̄ si in p̄dictis tmi
nis. id est. a. b. vel eoz intuallō ipā con
uersio fiat. p. b. molle effici dicūt. si v̄o
alibi ita illā pūctā appellāt: ut q̄rtam
in cātu esse proprietatē p̄tēdāt quoz vtrū
q; a veritate alienū est. Quinq; enī esse
tetrachordaz oīa a semitono incipien
tia. s. ypatō Meson Synemenō Die
semenō ypyboleō. q̄ p̄tē q̄rtū ad ter
tium: ita sibiipsis pūcta sunt: ut in eadē

chorḁ in q̄ p̄cedēs terminatur: seq̄ns
in ordine incipiat libro. ij. ostensum est
Quā igit q̄rtū disiunctū a tertio atq; de
p se initii faciat. Hinc est qđ ipm̄ tertū
ad sequētis dīam nomē pūcti dūra
rat int̄ reliqua oīa quēadmodū ex eius
appellatiōe colligit sibi v̄edicauit id est
synemenō. Et cū q̄rtuo: fuerit chorḁ
rū: inde oēm illi⁹ positionē pūctarum
vocū. fm̄ hāc p̄siderationē tm̄ esse de q̄
bus boeti⁹ libro. j. 7. iij. meminuit neces
sario dicem⁹. Quare 7 si hui⁹ tetrachor
di p̄pūū fuerit: illū quē recēsuim⁹ tonū
per scōam ei⁹ chorḁ diuidere: ut osten
sum est. manifestū tm̄ ex p̄cedētibz esse
p̄stat: nequaquā inde nomē pūcti: s; tm̄
ea de causa de q̄ dixim⁹ obtinuisse. Acci
enī diuisionis noie pūctionis velle int
pretari ridiculū est. Hinc enī pūcta p
prie sumpta q̄ sinaphe grece dī: ut idē
p̄ceptoz nr̄ libro. j. inq̄t. est duoz terra
chorḁ sub vna 7 eadē chorḁ superi
oris quidē gūissima. inferioris v̄o acu
tissima collectio vel aggregatio: ut hic
c. f. g. a. b. c. d. vbi in ipso. a. acuto pro
pter illi⁹ binā assumptionē ut cū p̄cedē
tibz 7 subsequētibz p tetrachorda cōpu
tare. hec de q̄ agim⁹ pūcta ppter cām
dictā a vetustissimis atq; sapiētibus re
cte instituta fuit. Et qm̄ hāc rōne nullū
in sui p̄stitutiōe generat intuallū. nullo
eoz int̄ notulas demonstrat signo quoz
est vel toni spaciū in semitonii min⁹ con
uersionē: v̄l ei⁹dē semitonij in ipm̄ to
nū a quo infectū fuerat restitutionem
ostēdere. Quapp̄ pūctariū positionē
fm̄ qđ ad illorum sensum attinet. falsas
esse ut ostēsum est dicim⁹ atq; supuaca
neā. s. falsam inq̄. qm̄ nō sine p̄dictozū
intuallōz pueriōne ut p supiorē eoz
diffinitionē manifestū est: illā itelligūt.
Supuacaneā aut. qm̄ vel in. b. mollis:

ut b quadrati pprietatē eo modo cade
re necesse est qd ipsi falsarū pūctuarū
assertores incōsiderate p̄sentire vident
quādo vel p. b. molle vel. b. quadratus
esse p̄signādas aiunt. *Oporet enim de
necessitate ut alteri dictarū pprietatus
sint voces cuius sit signū si recte institu-
tū fuerit.* De numero vocū epilogus

Voces autē quot *Ca. VI*
numero fuerint et si libro se-
cundo dixerim: nūc etiā re-
petendū est. Numerū igit vo-
cū: aut p̄m naturā aut p̄m musicoz isti-
tutionē p̄siderat. Natura autē tot sunt
numero quot sunt earū discrimina vel
dissimilitudines. Et qm̄ donec ad octa-
uā peruenerint: nunq̄ equalitatē sono-
rum vel similitudinē p̄sequūtur: septē
igit dūtaxat esse voces necesse est. Anti-
qui autē cū inf̄ p̄sonātiā bisdiapason
oīm maximā atq̄ ultimā p̄p̄ cās dictā
diffinissent: inde q̄ndecim voces quem
admodū superiori volumine dū de mo-
dis musicis agebat patuit: ut in p̄ma il-
lorū p̄stitutiōe esse voluerūt. Moderni
vō ecōtra ad minimā illarū que est dia-
tesseron causa iam assignata attenden-
tes sex t̄m esse perpulcre imo rectius sta-
tuerunt. Tot enim ex illi⁹ speciebus p̄gre-
diunt q̄bus oēm decurrim⁹ musicā om-
ni abiecta dissonātia. Hinc enī ātiq̄ etiā
oēs p̄ tetrachorda diuiserūt quidecī vo-
ces. De signis vocum et eoz causa.

Ed qm̄ voces *Ca. VII*
trāseūtes sunt: nullā post ea-
rū p̄nūciationē h̄ntes subli-
stentiā aut p̄manētiam inde
q̄busdā signis q̄bus illas intelligerem⁹
necessario in hac disciplina vtendū erat.
Vir enī decātate fuerint statim desinūt
esse. Qm̄ enim p̄nūciant: tūc p̄cise sunt
quādo vō plate fuerit iam nō sunt. Si-

gna autē q̄bus vtimur sunt nō q̄dē na-
turalia: vt funn⁹ ignē nō dūz apparentē
et vestigiū aīal inde trāsisse significātia:
s̄ t̄m ab institutione musicoz idest. a. b.
c. d. et in ampli⁹ edita. Unde boetius ad
maiorē numerū vocū de q̄bus dictū est
insinuādum q̄ndecim: libro q̄rto scz. a.
b. c. d. e. f. g. h. i. l. l. m. n. o. p. esse sta-
tuit ideo differētib⁹ characterib⁹ oīa depi-
cta ut oēs diapason cōsonātie spēs q̄ in
q̄rtodecimo signo t̄minant et maioris
p̄sonātie q̄ est bisdiapason extreme vo-
ces p̄ graue et acutū semp̄ differre signi-
ficaret. Qui aut post illū fuere musici et
ante gregorij magni t̄p̄ra septē t̄m esse:
idest. a. b. c. d. e. f. g. a p̄mo sup̄dictozū
quidecim incipiendo: nec ab re diffinie-
rūt. Et enim sepe meminim⁹ septē sunt
dūtaxat discrimina vocū: sed qm̄ in his
t̄m nō est stat⁹ inde si post septimā et vlti-
mā intendēdo repetant: tūc sicut est re-
perire octauā similē h̄re sonū cū prima
de necessitate: ita et simili signo demon-
strandam esse: optime diffinierūt. Gre-
gorius vō sc̄tissim⁹ tertiā in p̄cticam
deducens modoz cātandi p̄stitutiones
de qua dictū est: cum in autēricos et pla-
gales q̄ i secūda erāt diuideret modos
et plagalibus ipsis diapente a finali re-
missam in maiori eoz depositione h̄re
p̄sensisset: tūc ut illā que sc̄dī modi ē an-
notaret p̄mo sup̄dictozū signoz idest .a
q̄d antea quissimū fuerat. aliud p̄ tonū
ab illo remissus idest. g. quēadmodum
nuprime dixim⁹: merito p̄posuit. g. enī
quēadmodū ex replicatiōe septē signo-
rū p̄teplari p̄t ad grauiorē partē ipsius
a ut hic. a. b. c. d. e. f. g. A. b. c. d. e. f. g.
locatū iuenit. Quare apud nos septem
tantū sunt signa vocū hoc ordine dispo-
sita. g. a. b. c. d. e. f. que ob cām vltimo
dictam gregorij appellant signū autem

Liber

teste aurelio augustino libro scđo d̄ do-
ctrina christiana: est res que p̄f ip̄m
quā igerit sensib⁹ aliqd aliud ex se facit
in cogitationē deuenire. vnder nos q̄
primū n̄ra signa p̄teplamur: nō modo
ipsas voces verūetiā p̄ grauez acutum
differre ac quasdā singulis tonis: q̄sdā
v̄o semitonio t̄m distare ex maiorū n̄ro-
rum institutione imaginamur et intelli-
gimus. Quāobres q̄ dicunt signū est in
hac facultate: qđ secū litteras trahit et
voces vt *Bāma* ut *Are Bmi.* et c. qđ p̄
nomē signi importat ignorāt. Ibec enī
nihil aliud ex se q̄ id qđ sunt faciūt i co-
gitationē deuenire. De tēporib⁹ autē
predictoz patrū Boetii n̄r si venerabi-
li Bede libro p̄mo de gestis anglorum
alia mens fuerit. Simacho Anno dñi
q̄ngētesimo et vno p̄ōtifice maximo ef-
fecto atq; sub Theodorico rege ap̄d itali-
am floruit. Gregori⁹ autē Anno q̄ngen-
tesimo nonagesimo et vno: vt in cronica
martiniana d̄r vniuersali ecclesie p̄esse
cepit. De grauitate signoz et acumiē

Grauiar acuta p̄ La. VIII
respectū ad voces q̄s rep̄sen-
tāt nō autē de p̄ se dicim⁹ ef-
se signa. vnde sicut voces v̄l
singule singul⁹ vel septene cōparate. qm̄
septē t̄m sunt natura iplis ḡuitatiz acu-
mini ascribunt: ita et earū signa pari for-
ma relata. Et qm̄ p̄m modoz cātandi
qualitatē a grauiori termino secūdi ad
acutiorē septimi: tertia voce vltra bis di-
apason eleuātur et hinc scđo atq; tertio
necessario replicant. in p̄mo igit̄ ordine
signa ipsa ḡuia erūt in scđo acuta in ter-
tio v̄o supacuta. Quāobres qđ sibi vo-
lunt dicētes viginti esse litteras cantus
et illas in octo graues septē acutas et q̄n-
q; supacutas diuidūt. Si enim grauez
acutū relatiua sunt: idēz erit necessario

de quocunq; maioriz m̄iori numero iū-
diciū. vnde quēadmodū octo priores i
septē sequētū cōparationē grauis erūt
sic etiā nouē ad sex. decē ad q̄nq;. et ita i
ampli⁹ priori scilz numero addendo. a
secūdo autē vel ecōtrario modo subtra-
hendo et pari forma in septē acutarum
ad q̄uq; supacutas cōparationē. Qđ et
si verū fuerit. n̄re t̄m musice facultas q̄n-
tum ad p̄mā diuisionē illud nullatenus
admittit. Si enī octo p̄ores graues fu-
erint: p̄mū ergo. g. atq; scđs octauo lo-
co positū: diapason p̄sonatiā m̄ime effi-
cient qđ falsum esset p̄cedere. Quinq;
enim tonis et duob⁹ semitonijs iungun-
tur q̄bus eadē p̄sonatiā p̄stat. q̄ si illas
efficiunt sup̄dictoz igit̄ signoz ipsi: al-
terum graue: alterū v̄o acutū erit de ne-
cessitate. Cōsonatiā enim est acuti soni
grauisq; mixtura: s; qm̄ sup̄dicte diuisi-
onis: causa ab eis nulla assignari potest.
nos igit̄ erroris illoz originē aperiam⁹
Postq̄ enī beatus Gregori⁹ hoc signū. g.
priorib⁹ ab. a. incipietib⁹: rōne iam di-
cta p̄posuiss; existimariū imperiti can-
tores: sic illis additū fuisse: vt deinde p̄
octonariū et septenariū numerū distribu-
enda: et ita ḡuitatiz acumini frustra t̄m
vt p̄batū est assignāda esse. Si enī septē
sunt voces diatarat. illi⁹ igit̄ signi p̄po-
sitione numer⁹ priorū nō est adact⁹: s;
t̄m eoz ordo p̄mutat⁹: vt sicut illoz p̄i-
ma institutione. per. a. b. c. d. e. f. g. di-
numerabant: ita in hac scđa et vltima.
p. g. a. b. c. d. e. f. Scđm numerū enim
rerū signādarū est numer⁹ signoz illaz
de necessitate. vnde quēadmodū. a. in
p̄ma illoz descriptiōe tāq̄ grauissimus
grauū in sūmitate pollicis locatū erat
ita et nunc. g. eā obrē situm est. et indere
liqua omnia a proprijs atq; antiq̄s co-
rum sedibus mōta sunt.

De nominibus vocum et eorum in-
uentione. **Caplin. IX**

Domina vocum quibus utimur
hoc modo excogitare atque in-
uente fuere. Paulus enim quidam
noie. cassinensis monasterij san-
ctissimi Benedicti monachus sedisque apo-
stolice diaconus. cum ex officio suo cerei pa-
schalis benedictione psallere teneretur
et anno quodam in vigilia pasche ita per
gradum raucedine affectus inueniret ut vir-
loque potuisset. sanctum christi percursorum et
que baptista iohannem toto corde orare ce-
pit. ut sicut patri illi zacharie dudum an-
gelo non credenti et ob hoc muto effecto:
vox eius meritis in die natiuitatis sue ad-
loquendum apta reddita fuit ita sibi eius ob-
tentu ad cantandum facilis restitueretur.
Qui accepto pugillari arreptoque cala-
mo hymnum ad honorem illius in quo omnia
que de conceptione et sua natiuitate ge-
sta fuerant enarraret: conflare volens:
ab effectu sui impedimenti incipiendo
metrica ludens ita exorsus est. Et que-
ant laxis. resonare fibris. mira gestorum
famuli tuorum. solve polluti labij. reatus
sancte iohannes. Adira res. Cum enim
vir absoluisset hymnum ita eius vox effu-
gata raucedine clarificata fuit ut ab au-
dientibus maxima in admiratione ha-
beretur. Hoc autem per omnem italiam
diuulgato processuque temporis interie-
cto Guido aretinus ac etiam monachus
qui post Gregorium primus in hac disci-
plina floruit. cum omnem modulatio-
nem per diatesse non consonantie species
que sex tantum vocibus continentur ad-
recte cantandum necessario distribuenda
esse propter ea que de illa nunciusque dicta
sunt intellexisset. hinc sex nomina quibus
appellarentur suauiterque pronunciarentur
non modo illis imponenda esse co-

gruum existimauit. verum etiam capi-
ta sex pedum primi versus predicti hym-
ni que sunt. Ut. Re. Mi. Fa. Sol. La
ob causam cuius gratia confectus fue-
rat: illa esse perpulcre statuit atque sic or-
dinauit ut cum litteris Gregorij in in-
teruallozorum distributione conuenirent
Tono enim tono. semitono. tono. at-
que tono iunguntur. Quod ita ceteris
suorum temporum musicis atque poste-
ris fere omnibus placuit: ut pauci per
litteras iam dicti Gregorij quod ideo
antea obseruabatur. quia ad numerum
septem naturalium vocum correspon-
debant: et nulli per antiqua nomina oc-
to syllabarum ad numerum octo dia-
pason consonantie vocum pertinentia.
id est. noan. noe. cane. agis. decantare
inueniantur. Multo enim rectius per
minime consonantie species. scilicet. Ut
re. mi. fa. Re. mi. fa. sol. Mi. fa. sol. la
quibus sepe dicti tritoni dissonantiam
euitamus. suauius elegantiusque cantum
proferimus. Harum enim syllabarum
quinque numero quod superius dictis af-
firmari non poterat suam et ab alijs di-
stinctam obtinent vocalem sine quibus
nihil in voce continua proferri potest.
Unde non immerito superius descrip-
tam. Guidonis institutionem auctori-
tate Johannis pape de quo in preceden-
tibus dictum est: firmatam extitisse le-
gimus. Quamobrem et si alia atque alia
nomina quibus voces exprimeremus:
vel in eodem vel in maiori numero ad-
inuenire possibile fuerit. nunquam tamen a
quocumque tentandum est illa inuestiga-
re et huic facultati applicare stultissimum
enim esset quod optima ratione factum
fuisse constat et ab ineuntibus seculis
multis iure obseruatur: velle immu-
tare. et tante arrogantie habere sec-

sectatores opari. vt quidā ex nostris q̄
his octo syllabis cantādus esse institue
rat. Psal. li. tur. per. vo. ces. is. tas. ne
q̄ predicta p̄siderās: neq̄ etiā q̄ barba
rice: vt ita dixerim: remittēdo pronūci
arent minime p̄uidēs. id est ab vltima
incipiēdo: vt b. Tas. is. ces. vo. per. tur
li. psal. De nominū vocūz signoz
conuenientia.

Capitulum X

No.

Signa aut̄ vocūz illarū nomi
na superi⁹ descripta: hoc mo
do p̄iuncta sunt: 7 per cantus
prop̄etates distributa. Primo
enim oīm signoz. id est. g. p̄mi ordinis
qđ ab oibus gāma grece appellat̄. hui⁹
existens figure p̄ma vox aut p̄mū no
men vll̄ syllaba. id est. ut. prop̄etatis. b
quadrati recte adaptata est. gāma eniz
7 si quātū ad n̄ra attinet p̄ncipia ex gre
gorij institutione: grauissimū grauius
prop̄ cām dictam fuerit vt ostensuz est
semper tñ. f. subintellectū qđ est b. mol
lis p̄ncipium immediate premittit ad
cuius respectū vel relationē p̄mum ias
dicte. b. quadrati vel. b. duri prop̄ieta
tis locum iure dicis possidere. Si enim
hac p̄fmissa relatione p̄sideret vel ac
cipiatur cuz duos post se habeat tonos
7 semitoniū diatonicū nulla. f. tonoz
diuisione productū. cantus erit nature
Musice igit̄ disciplina numerū q̄q̄ re
latū ad sonū h̄is pro subiecto in infini
tum vel quasi infinitū ad vtrāq̄ partes
grauē. f. 7 acutā a quocūq̄ termino p̄n
cipiū producēdi sumat̄ extendi p̄t 7 in
de ab gāmaut simplicif remitti. Qđ q̄
q̄ ita fuerit minime tñ fm̄ qualitatem
modoꝝ ad ip̄m. f. pueniendū. qz null⁹
ab ipso gāmaut deponit̄: nec ab illo in
cipiendum tum eadē de causa. tum q̄a
semitoniū habz chromaticū. id est per di
uisionem toni genitū minime erat. cro

maticum enim genus: sicut innaturali
us est a genere diatonico: vt dicitur pri
mo mulices. sic 7 posterius illo. Deinde
autem in. a. secūdo signo. secundum
nomen. id est re. In. b. vo. mi. in. c. fa.
predicte proprietatis. Et quoniā idem
signum per diatesseron p̄sonantiaz que
est prima omnū atq̄ per primam eius
speciem fm̄ hanc p̄siderationem. imo
etiam scđm ordinem nature: vt i tertio
libro probatum est: ex duobus. f. tonis
precedentibus 7 semitonio subsequen
te constantem. a primo omnium distat
primum etiam nomen vocis. id est. ut
proprietatis nature vbi initium facit:
iure illi assignatum est Itaq̄ vnicuiq̄
signozum precedentium. quoniam vni
duntaxat deseruiunt proprietati vnicū
tantum nomen assignatur. huic autem
quoniam duabus: duo adaptantur. et
ita in. d. sequenti. sol. re. In. e. vo. la.
mi. Similiter autes in. f. duo. id est. fa
iam dicte proprietatis nature. 7. vt. p̄
prietatis. b. mollis principium: tñ pro
pter causam in quarto signo dictam:
tum etiam quia eodem ordine eadem
q̄ diatesseron specie 7 si semitoniū cro
maticum fuerit quod oportet: causa in
precedentibus assignata voces ab illo
procedunt. Ceterum in primo septem
acutorum signozum. id est. g. qđ a pri
mo octauum est. tria vocum nomina.
scilicet. sol. nature. re. b. mollis prop̄i
etatum precedentium. 7. vt. b. quadra
ti ibidem: sicut in primo omniuz signo
rum incipientis. Ex quibus tot esse in
vno quocq̄ signo voces 7 earum nomi
na quot fuerint proprietates decurren
tes ostenditur. Sed quoniam iste: ter
narium numq̄ excedunt numerum: in
nullo igitur signo hac consideratio
ne. id est non permutato ordine insti

tutionis principiorū a q̄rto. f. in q̄rtū lo
cū assignatorū vt q̄dā ex nr̄is in cātū mē
surabili oēm p̄ ignorantiā v̄l arrogantiā
p̄fūdentes mulicā faciunt plusq̄ tres
voces et earū noīa tot idē esse p̄nt. Pro
inde aut̄ i. a. seq̄nti tria noīa eadē rōne
scz la. nature mi. b. moll. re. b. q̄drati.
In. b. v̄o q̄d trite synemenon dictū est
vnū tm̄ assignat videlz fa. quoz vtrūq̄
p̄ respectū ad sonū quē rēp̄sentat molle
ob cām dictā nūcupatū est. In hoc aut̄
signo cū fuerit cromaticū et si q̄rtū ab. f.
p̄cedēti extiterit. ac p̄ diatesserō ab illo
intensiū: nullū assignat p̄ncipiū. id ē vt.
In. b. autē seq̄nti. id est paramese q̄ se
mitonio maiori distat a p̄cedēti. vnicū
etiā nomē scz mi. p̄op̄etatis. b. q̄drati
in quo etiā non assignat p̄ncipiū. qm̄ se
quētes voces a semitonio atq̄ impfe
cto infuallo exordiri inuenirent̄ p̄ pre
cedentiū positionez q̄d est sūmope cau
tum. Cōseq̄nt̄ aut̄ in. c. tria noīa. f. sol.
b. mollis. fa. b. q̄drati. vt. nature. In
d. tria etiā. la. b. moll. sol. b. q̄drati. re.
nature. In. e. antē. f. g. a. b. atq̄. b. se
quētib⁹: sic in p̄cedentib⁹ atq̄ sibi sibi
In. c. v̄o duo tātū. sol. b. mollis. fa. b.
quadrati. In hoc enim signo et si vnus
de p̄ncipaliorib⁹ fuerit. qm̄ decimā a fi
nali septimi modi trāsgredis vocē nō as
signat. vt. In. d. etiā duo. la. b. mollis
sol. b. quadrati. In. c. v̄o in quo p̄ctice
finē facim⁹ vnū tm̄. f. la. b. q̄drati. Ibec
enī tria signa vltimo dicta idest. c. d. e.
ideo tm̄ posita sūt vt p̄p̄ietates in p̄ce
dētib⁹. f. atq̄. g. incipietes q̄ sex vocib⁹
ptendūf adulsq̄ finē pducere mus. si v̄o
vltēri⁹ ab. e. vltio dicto pcedat̄ put qm̄
q̄ in cātū mēsurabili fieri solet: tūc ter
min⁹ sequēs erit. f. in quo dicēdū est fa.
nō q̄dem p. b. molle vt pleriq̄ indocti
existimāt: et ita eiusdē signo int̄ notulas

posito: falso tm̄ demōstrāt: scz tm̄ p natu
raz in p̄cedēti. c. sic in silibus incipietē:
et in. a. terminatē vbi de nc̄itate doctri
ne generalē perbiōdū facim⁹. Alii enī p
q̄ndā circulationē hoz p̄ncipiorū essz p
cessus in infinitū quē ois disciplina sū
mope refugit. De p̄ncipaliū signozū
atq̄ deductionū numero. Cap. XI

Et p̄dictis igit̄ quemadmo
dū tres esse p̄p̄ietates can
tus. f. b. q̄drati nature. et b.
mollis ostēsus est: ita et p̄n
cipaliora signa sine p̄ncipa
les l̄ras tot esse numero. videlz. g. c. f.
dūtarat manifestū. Ab his enī ipse p̄o
p̄ietates originē vt p̄mōstratū est quā
tm̄ ad sitū deduxerūt. scz q̄. b. q̄drati ē tri
bus in locis. id est in p̄mo terminio i quo
gāma positū est. octauo et q̄ntodecimo
q̄ autē nature: in duob⁹ tm̄ p̄ctice vt i cā
tu plano p̄p̄ cām superi⁹ dictā. f. q̄rto et
vndecimo. q̄ v̄o. b. mollis etiā i duob⁹
videlicet septimo. et quartodecimo in
cipit. Et quoniā a quocūq̄ iam dicto
rum septem terminoz ipse sex voces. vt
re. mi. fa. sol. la. eliciuntur siue deducū
tur. septem igitur sunt earū emanatio
nes siue deductiones. f. tres. b. quadra
ti. due nature. et due. b. mollis. Est igitur
deductio sex vocuz cant⁹ sub aliqua
trium p̄p̄ietatum emanatio.

De signoz p̄ graue et acutū fm̄ eoz ca
racteres differētia. Caplm XII

Plēt aut̄ musici qm̄ ip̄a signa
de q̄b⁹ dictū est triplici ordine
describūt: nūc maiorib⁹: nūc
minoribus: nūc v̄o minimis
characterib⁹ seu figuris ita depingere
A B C D E F G A B C D E F
g. a. b. c. d. e. f. sic enim quando voces
graves. acutas vel superacutas signifi
cant: p̄p̄ri⁹ intelligim⁹. Maiorib⁹ enī

signis aut figuris: maiora spacia: 7 minoribus minora facile mente cōtemplamur. Maioribus enī spacijs vt mathematica pstat demonstratiōe q̄q̄ iisdē dimēsiōi b̄nūerovoces ḡues metiunt̄ chordā q̄ acute 7 iste q̄ faciāt supacute. De signorū 7 noīm vocū p̄iuncta appellatiōe

Signa igit̄ vocū reaz. **Ca. XIII**
noia d̄ q̄b̄ sigillatī dictū ē. ita siml̄ collecta denoiānt̄. **¶** vt. A. re. b. mi. c. fa. ut. d. sol. re. e. la. mi. f. fa. ut. **B.** sol. re. ut. **A.** la. mi. re. **B.** fa. b. mi. **C.** sol. fa. ut. **B.** la. sol. re. **E.** la. mi. **F.** fa. ut. **B.** sol. re. ut. **A.** la. mi. re. **B.** fa. b. mi. **C.** sol. fa. **B.** la. sol. **E.** la. **¶** aut̄ 7 si ap̄d grecos t̄ria fuerit ī ordine alphabeti. p. c. l̄ra ī illo existat: vt cum dicūt: alpha. vitta. gāma. latini v̄o p. g. illā accipiūt. p̄p̄ vicinitatē soni quā int̄ se h̄re vidēt̄. Unde enī sepe 7 multū alfa illaz in alterā p̄uertit̄ vt b. ducēti: trecēti: q̄dringēti: q̄ngēti: sercēti: septingēti: 7 in alijs noīb̄ q̄ ne lōgū faciā p̄tefo. Quare aut̄. g. nūc p̄mū signoz n̄roz fuerit: ostēlū ē. s̄ q̄ dere grece denoiandū quēadmodū ab ineūtib̄ seclis multis in oēs scholā musicoz ita v̄tū ē: vt n̄b̄l tā tritū: tāq̄ vulgarū in illa existat: 7 nulla valeat rōne p̄bari. h̄inc duplici opinatū est. Quidā enī eo q̄ hec n̄ra disciplina ab ip̄is grecis vt p̄ oēs boeti j libros pstat inuestigata fuerit. Alij v̄o. q̄ dicēdo. g. ut. insipidā reddit pronūciationē dicēdo aut̄ gāmaut̄: dulcis simā q̄d nō esse paruifaciēdū puto.

De sc̄do genere signoz. **Ca. XIII**
St etiā aliud ī musice discipli-
na gen̄ signoz q̄d p̄ notularū
figuras de q̄b̄ in p̄rio dicem̄
necessario dat̄. cū enī ea q̄ cātā
da sunt v̄bis exp̄man̄t̄. v̄ba aut̄ l̄ris scri-
bant̄. ne igit̄ int̄ vsusq̄ significatiōis lit

teras. id ē significatiū sonos 7 significatiū dic̄amina v̄l carminū sn̄as p̄ciden-
tia fieret. h̄ic notule q̄dā ab antiq̄s mu-
sicijs sub p̄oz t̄n̄ intelligētia signoz op̄-
time excogitate atq̄ ad significandū so-
nos dūtarat ī hui⁹ facultatis p̄ctica in-
troduce fuere. sic enī q̄n notulas ipsas
aspicim̄: statī p̄positis t̄n̄ clauib̄: de q̄
b̄eriā supest dicēdū vel. a. vel. b. v̄l aliā
quācūq̄ de septē: 7 in quocūq̄ ordine.
id est ḡmū. acutaz v̄l supacutarū existē-
tē intelligim̄. Hoc enī ap̄d grecos teste
boetio li. iij. 7 si in figuris notulaz dif-
feram̄ semp̄ obsuatū fuit. De p̄iun-
ctionib̄ vocum in generali. **Ca. XV**

Absolutis igit̄ q̄ de signis vocū
quātū expedies erat p̄tractan-
da videbant̄. nūc aut̄ de p̄gres-
sionib̄ siue d̄ oī illaz distribu-
tiōe v̄l p̄iunctiōe. p̄mo in ḡnali. sc̄do aut̄
in p̄ticlari dicēdū ē. Cū oēs voces p̄ di-
atesserō p̄sonātie sp̄es necessario decur-
rere ostēsus fuerit: 7 idō sex t̄m esse 7 to-
tidē eaz noia q̄ ab institutiōe 7 p̄cessio-
ne musicoz sūt vt. re. mi. fa. sol. la. h̄ic
igit̄ q̄ p̄p̄inq̄ores sibi sūt: aut tono: aut
semitonio. q̄ v̄o tr̄ic: aut ditono aut se-
miditono. q̄ aut̄ q̄rte: vnico t̄mmodo.
id est duob̄ tonis 7 semitonio ipsam di-
atesserō p̄sonātiā efficiētib̄. q̄ v̄o q̄ncq̄
vnica etiā via. id est trib̄ tonis 7 semito-
nio diapēte p̄sonātiā r̄ddētib̄ iūgūnt̄. q̄
iisdē infuall̄ a seinuicē natura distāt. et
q̄m h̄i modi semitonii naturale est quē
admodū p̄batū fuit. nulla p̄p̄ea ip̄c cō-
sonātie tonoz p̄titiōe idigētes ide quot
quot it̄ra q̄ncq̄ illaz iūcti fuerit toni:
ab oī diuisiōe iure abstracti p̄sidēt̄ 7 ac-
cipiūt̄. vnde ex his q̄ dicta sunt: q̄truo:
necessario eliciūt̄ regle q̄ p̄ncipia cāt̄ in
re noian̄t̄. q̄b̄ ignoratis ēt ip̄e cāt̄ igno-
rat̄. nō enī ad recte cātandū sufficit sc̄ire

intēdere voces fm eaz intualla aut re-
mittere: s; opret sumope vt ad seinuicē
cōparate s; alteri? lex dictoz sex modo
rū naturalē institutionē: nec aliā a pfe-
rēte accipiāt. si aut cāt? ab ijs oberraue-
rit vt qñq; accidere solet corrigēd? est 7
ad hui? modi pñcipia reducēd?. De
pñcipijs cāt?. Prima reglā. La. XVI

Qñdis vox scde sibi aut per
tonū aut semitonius natura
iūgīf. p tonū in qñ qñe admo-
dus. vt. re. re. mi. fa. sol.

Sol. la. p semitonii vo. sic. Mi. fa. dū-
tarat. Secunda regula. La. XVII

Qñdis vox tertie sibi aut p
dilonū aut semidilonū na-
tura iūgīf. p dilonū enī sic.
vt mi. fa. la. p semidilonus
aut sic re. fa. mi. sol. Qua-

re nulla cā est p quā ton? i semitonii vel
dilon? in semidilonū aut eō i pdictis se-
cūdarū ac tertiaz vocū pñctiōib? dūta-
rat puerat. vtraq; enī supdictarū posi-
tionū eq natural est: qz scda q est tertia
rū vocū: a pñā q est scdarū dependet de
ncitate: 7 vtraq; illaz ex hac maria de
q supius meminim?. si enī spēs psonati-
arū in gñe tm diatonico describūt quē-
admodū li. j. ostēsus atq; pbatū ē. Ilic
igif 7 pdicta eaz elemēta de ncitate ex
qb? cōponūt. At qm in eodē gñe oīa in-
diuisibilia existere i seīpa pclarū fecim?
peccāt igif pñcipia: oppositū pñden-
tes atq; male d musica sentiētes: falso
dogmatizāt. q si i pñcto qñq; ob cās
seqnti lib?o dicēdā eōio fiat: sep tm cā-
rplan? integerrima atq; idiuisibilia re-
tinet intualla. Tertia rfa. La. XVIII

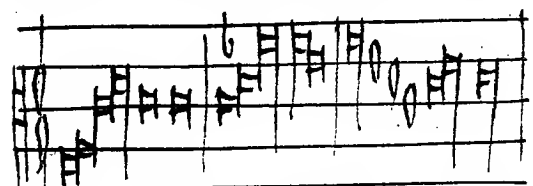

Qñlavox qñte sibi nisi tm pñā
tesserō psonatiā natura musi-
ces iūgīf. sic. vt. fa. re. sol. mi.
la. Quāobzē oīs pñctiō qñ

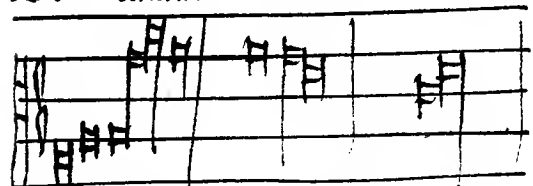
tuor vocū precise triū tonoz inmedia-
toz dissonatiā faciens de necessitate vt
sepe probauim?: falsa est: 7 ide omnino
abijciēda. Peccat enī pñcipia ad q sic
ostēdim? p. b. molle ē reducēda vltimū
triū tonoz in semitoniiū min? puerēdo
Ilic enī a cātozib? qd tm de p se nullā fa-
ceret fidē: vulgo d; si cant? ab. f. in. b.
dūtarat ascenderit: vel ecōtra descende-
rit: tunc in acutiori predictarū vocū ad
prefatam dissonatiā euitandā per. b.
molle decantandū est: vt in primo seqn-
tium exēplo. Verū enimvero si in pri-
miori voce ab. b. descendēti clausula fi-
at: 7 pausa simul cum sentētia verbozū
puta in. a. a quo repetendo ad ipsum. f
remittatur. vt in secundo exēplo in pri-
ma 7 quarta dictione: tunc 7 si mihi in
quodam rescripto vernacula lingua cō-
flato inconsiderate alia mens fuerit in
acutiori voce idest. b. per. b. quadratus
decantandū est. Quē enī nullus fuerit ibi
respec? superioris ad qrtā inferiorē: s;
tm ad primiorē in prima ei? positiōe ra-
tiōe iā dicte pause illā pseqntis 7 ide nul-
la sit cā pñāscēdi a gñe diatonico 7 na-
turaliori in cromaticū verum est quod
affirmam? Et si cāt? silimodo ab. c. vel
d. ad. b. intēdat 7 ad eundē terminū re-
mittat vt in tertio exēplo: tūc etiā qñq;
ppinqores sibi voces tā semitonio q to-
no natura iūgant p. b. qdratū in acuti-
ori ei? terminio: tonū accipiēdo semitoni-
um vo relinqndo. cū nulla sit cā vtendi
b. molli. tū etiā q nature illi? modi mu-
sici essz ipedimēto pñciand? est. Des-
enī modi cātandi: qnto 7 sexto exceptis
ipā. a. b. acuta. tono d natura sua dista-
re faciūt qd nisi tm dissonatiē vitāde g-
tia vt in pmo exēplo neqñq; pñmitten-
dū ē. si vo post. b. f. pdicta: cant? p tribe-
mitoniū in. d. vel diatefferō in. c. remit-

Liber

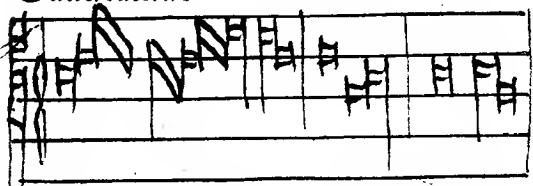
ta a q̄b̄iterū in. b. q̄uis nō rep̄cussio. f. eleuet: tūc p. b. molle i ipsi acutiori vo ce vt in vltio exēplo p̄ferēd̄ est. Ad illi enī inf̄dictionez post p̄mā ei positionē motū q̄nq̄ vocū intensaz adulq̄. c. ne cesse erat inf̄cedere. v̄l ab. e. dūtarat ad ip̄s. b. vt sibi diapēte resonarēt itēdere.

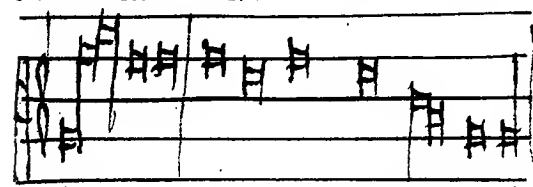
Do minus de us meus

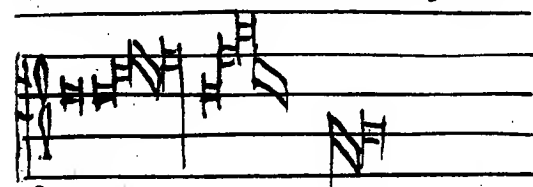
Gaudeamus omnes in

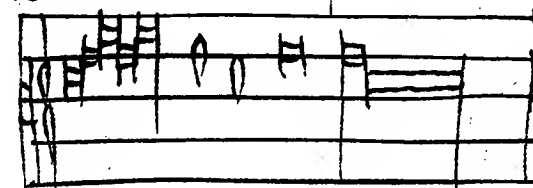
do mi no diem festum

Domine bonum est nos hic esse

E ter

nam

Quarta regula 7 vltima. Ca. XIX

Nulla vox q̄nte sibi nisi tm̄ p diapēte p̄sonātiā q̄ triū tono rū 7 semitoni est: natura mu sices iungit: sic vt. sol. re. la. quibus cetere ei due species id ē. Mi. ni. fa. fa. intelligi possunt. Quam obrem omnis coniunctio quinq̄ vocū duorum tonorum 7 duorum semitoni oruz minoz. vt b. b. c. d. e. f. de qua li bro. j. dictū est: dissonātiā faciens de ne cessitate falsa est p defectū vni semito nij maioris 7 ide p̄ncipia ad q̄ si remit tēdo accipiat eiusdē semitonij additio ne p. b. molle reducēda est. si aut inten dēdo p. b. q̄dratū. Tūc enī vtracq̄ extre marū. id ē. b. f. cromatica est. ita vt so n̄ p̄me atq̄ ḡuissime sit inf. b. 7. a. illā p̄cedentē 7 son̄ acutioris inf. f. 7. g. illā sequētē vltra dimidiū vno comate. Se rta v̄oz si p supiorē sex vocū distributio nē q̄ttuor tonis a p̄ma 7 semitono p̄ci se distare inueniat decrementū pati: ita vt q̄nq̄ triū tonoz 7 duoz semitonioz existat ab oib̄ p̄ref p̄ncipioz derogatio nē p̄cedit. vñ enī 7 idē eē semp̄ h̄re: ad p̄sonātiā tm̄ p̄tinet.

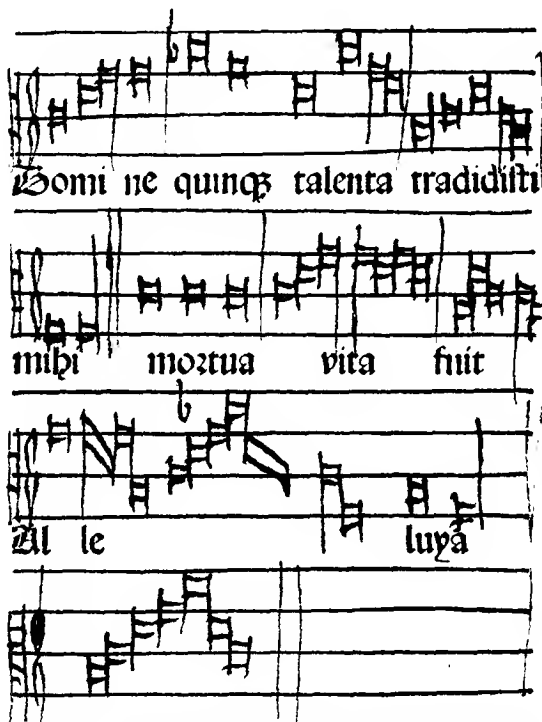
De tertie 7 quarte regule p̄nci pioz discōueniētiā. Ca. XX

Ident̄ aut̄ diatefferō et dia pēte p̄sonātiā sepenūero ex di spositiōe car̄ sibi ip̄edimēto esse si enī ille ab. f. in. b. dūta rat ascēderit. a quo in. e. deponat vt in p̄rio exēplo qd̄ est p̄mi modi 7 i sc̄do qd̄ sepe 7 multuz in tertio 7 quarto modo inuenitur: tunc aut diatefferon conso nantia aut diapente nulla erit. Verum enim si. e. quod est diatonicū in cro maticū conuertatur vtracq̄ sup̄radi ctarū p̄sonātiarū salua erit. s̄z quonias hac infualloz p̄uersione p̄im̄ mod̄ in

finali termino clausulā p semitonū cōtra naturā suā faceret ⁊ cār) in. c. terminās per tonū. inde maiores nri potius hac diuisione vtendū esse q̄ predictam generis diatonici qd̄ est ceteris naturalius puerſionē in chromaticū facere merito diffinierūt vt ipsa quiqz vocū dispositio per duos semiditonos. alterū. scz ab. b. in. g. remissus. alterū vō ab. e. ad ipm. g. intensus. nullo scz habito respectu ad extremas voces diuidere qd̄ ab oibus in ipso actu cātandi obſuat. q̄b) distributionib) vocū plures alie intelligi pnt. Si autē predictę p̄iunctiones vocū ecōtrario disposite fuerint. scz vt ab e. in. b. prius eleuari videant. a quo in f. immediate deponant. pari etiā forma: vel diapēte vel diateſſerō nulla iudicari poterit. Qua in re aiaduertēdū. si ipsum. e. alteri) p̄iunctionis vocū pcedenti finis extiterit. vt in tertio exemplo: cum illis cōputat ⁊ nulla ſeq̄tur diſſonātia. qm̄ per diateſſerō ac diateſſeron oēs ille p̄iunctiones vocū diuidunt Si autē de per se predictū motū intendendo incipiat facere. vt in q̄rto ⁊ vltio exemplo. tunc in diſſonātie vitiū saltē tritoni qd̄ est pene inemēdabile ⁊ inde omnino euitabile incidendū erit de nccitate. Quāq̄ enī si q̄s grauiorē dictoz tonorū idest. g. f. in semitonū min⁹ ⁊ mai⁹ diuidat: quoz assumpto minori ad acutiorē illi) prē hoc modo iūeto qd̄ oportebat. prefatā diſſonātiā in diateſſeron p̄sonātiā deducere valeat: nime tñ admittendū est. Quēadmodū cui ipse ton⁹. f. g. semitonū mai⁹ hui⁹ modi distributionē ad grauiorē h̄ret partē ⁊ inde tonus. g. a. sic etiā ſeq̄es ton⁹. a. b. qd̄ esset ad tetrachordū synemenō subuertēdū atqz ad: oēs musicā destruēdā cū fuerit ſingulare directoriū illi) sic li. ij. palaz

fecim⁹ atqz li. iij. dū de monachordi diuisione tractabam⁹ hoc enī tetrachordū ea de causa q̄ p̄dixim⁹ institutū a semitono minori eadē incipiēs nccitate p̄ diuisionē ipsi) toni. a. b. pueniēti mai⁹ ad acutiorē partē relinqt semitonū. vt b. a. b. b. qd̄ etiā trite synemenō atqz paramese. siue b fa. atqz d mi māifeste pbāt

De musicor cātore. Caplin XXI

Quid aut int musicū ⁊ cātore insit boeti) nri libro. j. euidēter docet. qm̄ sic iam memin⁹ ait. Music⁹ est q̄ rōne pp̄ſa canēdi ſciam nō fuitio opis: sed iperio ſpeculatiōis assumit. Illi) ē enī inq̄rere qd̄ ipsa sit musice facultas. ex q̄ b) p̄ſtet p̄sonātijs. qd̄ ipse: q̄ illarū spēs ⁊ h̄az elemēta. q̄s ordo illoz d̄ quo nū prime dictū ē. ⁊ ita aduſqz idiuiſibilia ſpeculādo quēadmodū ſupiorib) voluminib) a nob factū ē tādē duenire ⁊ ibi quieſcendum. Que et si ta fuerit. oportet etiam illuz omnibus modis practi-

Liber

cum esse. Nō enī de psonātia ei membris nisi illa precognouerit qđ ad sensū ptinet recte poterit disputare. Cātores autē in duplici sunt dīa. Quidā enim simplices pctici sunt. qđā vō quāq̃ ad apicē pteplatiōis minime pueniant simul speculatiui: vt sunt hī qđ cātum cōponūt quos modulatores generali nomine appellāt qđ etiā sepe multum qm circa particularia vsant multo peritiores musicis qđ circa vniuersalia: in hoc dūtarat existūt. Possibile est enī aliqūē in effectib⁹ cuiuscūq̃ facultatis ignoratis eorū causis exptū esse. Quare sic musicorū est: qđ fuerint superi⁹ cōmemorata intelligere atq̃ diffinire. ita ⁊ cātōrū horū quātū ad actū armonizādi necessaria: ⁊ p quē modū vtiliora existāt determinare atq̃ in op⁹ deducere. Sic enim vt dī. j. ethicoz. geometra ⁊ faber differēnt inq̃runt de recto. At simplices cantores sunt qđ superiorū opera fm illoz regulas sciūt decātare. De pmutatiōib⁹ vocū ⁊ earū opinione. Ca. XXII

Quidā autē ex italia hui⁹ artis sc̃ptores cū de pmutatiōib⁹ vocū aliqđ audierint vel legerint. eo sūmope derident qm nunq̃ ab antiq̃s philosophis. puta ptolomeo. pithagora. ac platone ⁊ alijs q̃ plurimis qđ de musica conscripserunt. s̃z neq̃ a boetio. gregorio. aut guidone. vt aiunt de his facta est mentio: qđ est admodū puerile dictū null⁹ q̃ existēs efficacie nulliusq̃ momenti. Quis enim nesciat instantiā p locū ab auctoritate negatiue sumptā null⁹ esse firmamēti. Eadez enī rōne idē de modorū cantādi in autētos ⁊ plagales diuisione ab eodē gregorio facta de qđ nullū a boetio qđ illū armis nō paucis vt pmonstratū est pcessit: verbū factū fuit

atq̃ de noībus vocū ab ipso guidone iuentis. que apđ illos nunq̃ fuere dicēdū essz. An nesciūt possibile esse additiōes in artib⁹ put libro. j. dictum est. te ste aristotele fieri. Mutatiōes igit vōcum necessarias esse in cantu: sapientes atq̃ maiores nri existimasse: ex hoc pclarū videt. Si enī sex tm fuerint q̃bus oēm pcurriri⁹ musicā quēadmodū earum noīa que sunt. vt. re. mi. fa. sol. la. ostendūt. ⁊ impossibile fuerit oēm modorū cantādi modulationē vnica earū positiōe includere. necesse igit est. quotiens cātus extra vltimā intendēdo vel citra p̃mā remittēdo p̃trāsierit etiā si in p̃ma earū positiōe nequaq̃ absolute fuerint. totiēs alterā p altera fm formā p̃sequnt dicēdā assumere ab alia in alias p̃petatē trāsēūdo. Quid enī aliud sunt ipaz. pprietatū vl duaz tm in vno ⁊ eodem termino vel oīm p̃stitutiōes que i his signis. e. f. g. ex maiorū nostrorū institutione ⁊ oīm p̃cessionē inserite sunt: nisi ipsarū sex vocū quedā ad seinuices additiōes ⁊ colligatiōes. Et quid est p illarū scđam vel tertiā emanationes in singulis terminis: aut duplicent aut triplicent: nisi vt qm superi⁹ dicta ratiōe vel alia quacūq̃ earū de q̃b⁹ dicemus agendū fuerit trāsmutari valeāt. Ex necessitate igit in cātu mutationes fiunt.

De mutatione qđ sit ⁊ ex q̃bus fiat.

Snoie aut mu Ca. XXIII
tatiōis q̃busdā vim vbi ignoratib⁹ visum est qđ sit duarū vocū sub vno ⁊ eodem signo necessaria p̃iunctio. qđ tm a veritate alienū esse pstat. Vocib⁹ enim qđ naturalit̃ ab immediate p̃cedētib⁹ ⁊ subsequētib⁹ p̃ infualloz eque distātiāz ex pprietatū cōmixtione in eodē loco ⁊ sono sūt nihil ampli⁹ accidere p̃t quo magis cō

iungant. Mutatio igitur in presentia sunt
quod per illi nomen importat id est est quod per mu-
tatio permutatio autem unius rei per altera
quedam subrogatio est. fit autem permuta-
tio iure de equilibrio. Et quoniam unisona vo-
ces precise equalitate. quod idem peritatem habent
in sono. recte igitur de his tamen est muta-
tio vel permutatio. Quobrem mutatio in
cantu est unius vocis dimissio: et alterius in
eodem loco et sono assumptio. Vel mu-
tatio est. nominum vocum in eodem loco trans-
positio aut variatio. unde in istis termi-
nis in quibus unica tamen vox assignatur: sicut
in gamma ut. a. re. b. mi. et e. la. nulla est
mutatio. Oportet enim illam et vocem a qua
et vocem ad quam: ut patet per definitionem
habere. Quod etiam de b fa b mi. vel poti-
us de b fa. et b mi. eadem ratione est affirmandum
non enim est unicus terminus tamen. ut cantorum
plerique per ignorantiam putant. sed duo di-
stincti et separati. Si enim b fa. ab. a. im-
mediate precedenti semitonio tamen distat. b
mi autem toni spacio. ipsa vero b fa. atque
b mi. semitonio maiori distincta sunt ut
sepius probatum est: neque igitur in eodem sono ex-
tant: neque in eodem loco: et si per unicum du-
rant termino computentur. Utraque enim
supradictarum vocum decima est ab gamma
ut. quod ab antiquis atque sapientissimis hu-
ius artis scriptoribus quemadmodum libro
.iii. patuit. prima. b. nona. et secunda. b. no-
na. ab a re. incipientibus dinumerare opri-
me dicte sunt. De triplici mutationum
institutione et causa. Capitulum XXIII

Utantur igitur voces ab una in
alia triplici causa. Aut enim
ratione precedentis atque deficientis
proprietas. Aut ratione si-
gni. b. mollis. vel. b. quadrati. quemadmo-
dum usus loquendi inflatores obtinuit: pro-
pter causam sepius dictam in notulas cantus de-
scriptorum quod horum tamen proprium est. Aut utri-

usque ratione. Si enim mutationes: primo
omni ea de qua dicimus necessitate. fiunt
igitur quotienscumque ultra vocem. la. ita di-
cta atque ultimam cantus ascenderit. aut ci-
tra ut. quod prima omni atque quatuor est depo-
nens. toties alteram per alteram in eodem loco:
necesse est subrogare. ita ut si cantus in asce-
su fuerit: prima vel secunda vel tertia accipi-
atur. si autem in descensu. quarta quinta vel se-
xta. secundum dispositionem terminorum in quibus per-
mutandum erit. Ratione autem signi. b. mollis.
aut. b. quadrati proprie nulla fit vocum permu-
tatio. sed tamen causa cuius gratia in cantu apponitur
de qua dictum est. Non enim a voluntate in
quo plurimi ex nostris peccant. sed a neces-
sitate in illo ut per docuimus describimus. per
illa enim cantum a principijs musices de quibus
nuprime quemadmodum oportuit di-
ximus oberrasse: et ad illa sicut ostensus est
reducendum insinuamus. Ratione vero utrius-
que mutationes dicuntur fieri. quando pre-
dicte mutationes et cause in eodem termino:
simul conveniunt. Quibus de rebus antea ducen-
tendum quod mutationes que sub priori earum
ratione dicuntur fieri: si a natura in. b. quadra-
tum aut e converso instituantur. nullo in-
notulas signo demonstratur. Utriusque
enim harum proprietatum constitutio cum fuerit per
omnia diatonici generis: eque naturalis est.
si vero ab. b. molli in naturam etiam Naturas
enim ut alibi recessimus: neque. sed eius ac-
cidentia demonstramus. Prout enim adesse
vel abesse. Que vero sub secunda quam ab. b
molli in. b. quadratum sunt vel e contrario al-
tero earum proprietatum signo. id est illi in qua
permutatio terminabit: etiam stantibus no-
tulis: saltem per ignorantibus principia demon-
strant. Diversorum enim generum quantum ad
semitonium. id est chromaticum et diatonicum exi-
stentes. diverse quodammodo sunt nature.
Que autem sub tertia et ultima. hoc est a
natura in. b. molle. eiusdem. b. mollis si-

Liber

gno notificant. De ordine permuta-
darū vocū ⁊ earum ascensū ⁊ descensū.

In ijs igit̃ ter La. XXV
minis i qbus due sunt voces
due etiā fiūt mutatiōes: qz
ordo hic est. Prima enī illaz
cū scda ascēdendo: ⁊ scda cū pma econ-
trario permutant̃. In ijs vō i qb⁹ tres
sunt voces. series permutat̃. Si enī ha-
rū vocū due tm̃ in ordine accipiant̃. ter-
tia vō seorsum maneat: tūc ille modo p̃
dicto duas efficiēt mutatiōes. ista vero
nullā p̃stiruet. Unica enī vox. inquātus
huiusmodi nō trāsmutat̃. Cū igit̃ p̃mu-
tanda fuerit: ne frustra videat̃ stare: et
nulla sit causa q̃re potit̃ cū alfa p̃dicta-
rū q̃ altera. inde cū vtraq̃ recte p̃muta-
tur: q̃ttuor efficiens mutationes. P̃ia
enim cū scda: deinde aut̃ cū tertia eam
obzē permutat̃. ac scda etiā cū eadē ter-
tia pari forma. vt in. g. a. c. d. s̃z in. g. a
q̃ttuor p̃iores. ascēdēdo ⁊ descenden-
do. relique autescēdēdo tm̃. In. c.
autē ⁊ in. d. ecōtrario modo due p̃ores
s̃z descēdendo dūtarat. cetera aut̃ ascē-
dēdo ⁊ descēdēdo. Dēs enī mutatio-
nes in. ut. vel. re. vel. mi. terminātes. p̃
ascēdēdo fiūt. in. fa. sol. la. p̃ descēdē-
do. Inde enī vulgo atq̃ bene d̃z vt. re. mi.
scandūt. fa. sol. la. quoq̃ descendūt. Il-
le enī cum fuerint inferiores. ad ascen-
dendū aptiores existūt. Iste vō cū sint
superiores ad descēdendū. Ex his aut̃
que nūc usq̃ dicta sunt: nullā mutatio-
nē per tonū. vel diatesserō vel diapente
fieri vt quidā indocti p̃tendūt: ⁊ si noīa
vocū sup̃dictas illaz p̃iunctiōes fuerit
significātia cū vbiq̃ vnisonariū ⁊ eq̃li-
um extent vocum manifestum est.

De mutationibus que pro
ascendendo tantū fiunt vel
descēdēdo. La. XXVI

Que autē fuerit causa qua-
re mutatiōes q̃ bine p̃ ascē-
dendo tm̃ vel descēdēdo di-
cunt̃ fieri ita distribuēde ex-
stant. a multis queri solet
Sūt enī vt optime inquit̃ diuersarū p̃-
prietatū. b. mollis. s̃z ac. b. q̃drati. Si
ueris autē pprietates quēadmodū loco
vel situ quātū ad earū initia ita g̃uitate
⁊ acumine sunt differētes. A grauib⁹
autē ad acutū ascēdēdo: ab acutis vō
ad g̃ue descēdēdo. p̃gredimur. s̃z cum
he mutatiōes de qbus nunc q̃rit̃: tā ab
acutiori earū pprietate q̃ a g̃uiori p̃ce-
dentes in. g. ⁊ in. a. pro ascēdēdo effi-
ciant̃. in. c. vō ⁊ in. d. taz ab inferiori q̃
a sup̃iori p̃ descēdēdo q̃ndā habeat du-
bitationē vt meminim⁹ paucis absolu-
mus. Ille igit̃ mutatiōes q̃ per alteri⁹
pprietatis defectū fiunt: eaz̃ necessario
p̃m graue ⁊ acutū sequunt̃ ordinē. Iste
autē cū huiusmodi g̃ra neq̃q̃ fiat illud
minime obsuāt. Nō enim initia suarū
pprietatū quātū ad hoc attinet: s̃z tātū
loca signoz̃ illarū ⁊ cām sue positionis
inf̃ notulas cātus respiciūt. Et qm̃ illa
ad grauiorē partē h̃nt. g. a. ad acutio-
rem vō. c. d. subintellecta igit̃ quotiens
cunq̃ a sup̃iorib⁹ iam dictis terminis
ad p̃dicta signoz̃. b. b. loca dūtarat vel
a p̃ima illarū pprietatū in scdam aut
ecōtra simul cū mutatiōe fit mor⁹ in cā-
tu. tūc p̃ descēdēdo fieri: ⁊ quoties ab
inferiorib⁹: pro ascēdēdo necessario di-
cim⁹. Cātū enī in alia dispositiōe existe-
ti p̃dicte mutatiōes minime fierēt. Nū-
q̃ enī. re. vt. in. g. vl. mi. re. in. a. p̃ ascē-
dendo simpliciter trāsmutant̃ cū vnicui-
q̃ illarū ppriū fuerit ascēdere: neq̃ sol-
fa. in. c. vel. la. sol. in. d. eadē rōne p̃ de-
scēdendo. De ordine p̃nuncianda-
rum vocum vel simpliciter vel in p̃mu-

rationib⁹ considerandarū. Ca. XXVII

Nā disponendis aut vocib⁹ siue ordine pñciādi vel i mutatiōe fienda. primo omniū ad modoz cantādī naturaz quā inuolabilif obſuare oportet attendū est. Cōmune enim imo propriū est oib⁹ modis musicis per naturaz aut b. qdratū exceptis ijs qui in. f. finez faciunt quēadmodū ex singloz natura pcedenti volumine descripta intelligi p̄t decantari. si bō tritoni diffonātia de q̄ sepe numero dictū est illis acciderit vt i his quattuor vocibus. f. g. a. b. tūc. b. mollis p̄p̄etate in hoc dūtarat atq; i earū acutiori ad illam dissoluendā 7 in diateſſeron p̄uertendā vtendū est. Deinde aut si cant⁹ ab. b. in. a. vel. g. deponat. a quib⁹ in. c. vel. d. eleuabit: tūc dimissa in altera illarū. a. g. b. mollis p̄p̄etate. qm̄ cessante causa institutiōis illi⁹. cessat de necessitate ei⁹ effect⁹ ad eā que. b. quadratū dicit⁹: ne ipsoz modoz peruertam⁹ naturā redeundum est Illi enim. b. c. acuta q̄. b. molle tono distare facit semitonio de natura sua intendunt 7 remittunt Si aut post voces. b. mollis de qua dictū est: cant⁹ per oīa in descēsu fuerit: tūc eiusdē p̄p̄etatis voces adusq; grauiorē q̄ est. f. p̄ſeq̄re abſq; omni impedimento lz voces eniz q̄ in. a. g. f. assignant⁹ per. b. molle. ab ijs que per naturā 7. b. quadratū vel durū in nullo p̄ſeq̄ in noīe differūt cum sint vnisonē 7 per respectū ad predicta earū signa eodē intuallo. puta vni⁹ toni distātes Que aut huiusmodi sunt nequaquā diuersam aut variā efficere possunt modulationē. si bō vltēr⁹ remittant⁹: tunc per naturā necessario. Quir⁹ aut 7 sext⁹ q̄q; alijs medijs in p̄cedētib⁹ libris p̄batū fuerit per. b. molle. decantari: nūc

etiā ita agendū esse. huiusmodi ratiōe p̄stat. Cū enim in predictē p̄p̄etatis principio terminari inueniant⁹. a quo ſicut ab aliaz p̄p̄etatiū initio. vt. re. mi. fa. sol. la. decurrant: semitonii a tertia in quartā hñtes p̄clarū est qd̄ affirmamus Alis enim iam dicta p̄p̄etas frustra posita fuisse: qd̄ nemo musicus cōcedit. Et qm̄ ſtante siue durāte illa nulla causa est: vt ab eadē in ſequentē p̄p̄rietatē p̄uertamur. peccāt igit⁹ p̄ ignorantia p̄ncipioz: oppositū aſſerentes in quo plurimi ex nr̄is errare eadē de causa inueniunt⁹. Sicut enim ab. g. p̄dictas ſex voces intendētes: illas p. b. quadratū siue. b. durū p̄p̄etatem adusq; vltimā p̄ferim⁹. ita ab. f. illas exordiendo necessario per. b. molle quaruz semitonio vno apothome ſeiuncta ſunt Nam si in alijs modis poſtq̄ causa aſſignata ad. b. mollis semitonii ventuz fuerit ecōtrario fiat. illud est qm̄ idem semitonii ad eoz institutionē minime pertineat. Illi enim semitonio tm̄ diatonico per oēm eoz positionem p̄fecti ſunt atq; ſubſiſtunt. ad qd̄ diſmiſſo illo chromatico atq; molli: ſtatim ob eā cāz p̄uertunt⁹. Verū enim ſi in q̄nto modo vltra acutiorē. b. mollis vocem q̄ est. d. cant⁹ ad. e. eleuet⁹. a quo in predicto. b. dūtarat remittat⁹: tunc qm̄ trium tonoz immediatoz diffonātiāz efficit: vlt⁹ in. d. vel in. c. ſm̄ cant⁹ diſpoſitionē ab b. molli in. b. quadratū siue durū: maiorū nr̄oz ſn̄ia quēadmodū la. sol. i. d. 7 sol. fa. in. c. oſtendunt ad illam diſſoluendā permutandū est. Sicut enim in alijs modis per. b. mollē triton⁹ diſſoluit⁹ ſic i his per. b. durū. q̄q; enim ad iā dictam diffonātiā tollēdā per vltimū toni. ſcz. d. e. in semitonii p̄uerſionē facile ſuccurrendū eſſz. ratio tm̄ eiusdē qm̄

Libri

ti modi minime pmittit. Tono enī at-
q; tono de natura sua ppriā incipit ele-
uare diatesserō psonantiā q̄ in semito-
niū diatonicū terminat. Unde si econ-
trario modo ex dispositiōe cantū agēdū
fuerit: vt scds p̄dicte psonantie tonū in se-
mitoniū pueritū sit. falsam h̄re cōpo-
sitiōe necessario dicem. si autem post
predictā dissonantiā emēdatā cantū in ip-
sis. d. vel. c. eleuet a q̄bus in. a. vl' vltra
deponat: tūc in p̄dictis. d. c. vel alio il-
loz iterū ab. b. q̄drato i. b. molle. vt na-
tura diapēte a finali intēse q̄ tonū habz
post diatesserō neq̄q̄ dissoluat. quēad-
modū. fa. sol. in. c. 7 sol. la. in. d. mani-
feste probāt pmutandū est. De p̄mo
registro cantus. **Capitulum XXVIII**

Quoniam notulas in cantu ne-
cesse esse ostēsum est. notule
aut̄ priora de necessitate sup-
ponūt signa id est litteras de
q̄bus dictū est. verū qm̄ hec oīa q̄b' i lo-
cis palme cātus aut iuncturis illi' q̄ pri-
mū certū 7 definitū registrū musices
quātum ad p̄cticā dicat locata cristant
nullā de per se fidē faciūt. h̄inc musico-
rū antiquoz institutiōe ad illa inueniē-
da haud incōgrue hoc modo p̄missus est
Cū oēs modi cantādi in his q̄ttuor lit-
teris. d. e. f. g. diatesserō psonantiaz per
sonatib' finē faciāt. vt ostendim' mani-
festū est. e. f. semitonium illi' possidere.
Qd' 7 si de per se in illa dūtarat specie iā
dicte psonantie p̄sideratū immobile fue-
rit. verū fm̄ ipsoz modoz fines ecōtra-
rio est. Alij enī vtp̄ta p̄m' 7 secūd' per
tonū p̄sequēte semitonio. alij vō ab eo-
dē semitonio: alij aut̄ p̄ tonū illo imme-
diatē p̄termisso 7 alij per tonū tertio lo-
co ab illo intensus incipiūt eleuari. Un-
de vt huiusmodi semitonij stabilitatē 7
mobilitatē in libris facile dinoscere m'

antiq̄ vnica linea aut chorda mobili q̄-
dem nulla tñ clauī p̄numita vtendum:
ac predicti semitonij vocē grauiorē euz
fuerit acutiori prior natura q̄dam speci-
ali semibreuit̄ ab alijs characterē figu-
ra distincta de q̄ vt in antiq̄s volumib'
etiam hoc t̄p̄e reperit: infinita habent
exēpla p̄signandā nec tñ indocte statue-
runt. Per hanc enī figurā semitonij ip-
sum de quo agim' immobile esse fm̄ lo-
cum. per chordē vō variationē aut trā-
mutationē mobile ea de qua agim' p̄si-
deratione ostenderūt. In plurib' enim
dictoz cantādi modoz diuersam obti-
nuisse cōputatiōe palā est. Autēti enī
q̄a principales 7 excellētes tertia voce
sup̄ finalē: plagales vō in eoz finali ter-
mino habuere chordā. Quobzē p̄mus
mod' in. f. h̄ns chordā: scda voce sub il-
la formabat semitonij. scds vō i. d. se-
cunda sup̄ chordā. terti' in. g. tertia vo-
ce sub illa. quart' vō in ipsa chorda. qn-
tus autē in. a. q̄rta voce remissa. sextus
in. f. scda voce: s; per finalē terminū a p̄-
mo accipiens d̄riam. septim' autē in. b
quadrato h̄ns chordā. in q̄uta voce q̄ni-
ori semitonij possedit. octau' q̄des si-
cut terti'. vez enim in finali differebāt.

De scdo registro cāt'. **Ca. XXIX**

Quo musici p̄cessu tēporuz
superi' dictā chordē variati-
ōe repudiātes illā immobi-
lez ab ei' p̄mo loco. id est. f.
nō modo esse voluerūt: verū etiā aliam
q̄nto loco p̄ diapēte psonantiā ab illa in-
tensam. id est. c. instituerūt: vt his me-
diantib' oīm signoz summa de q̄ in p̄-
cedentib' habuēde dictū est: 7 inde oīm
notularū loca per illa intellecta vnico i-
tuitu facili' cōprehenderent: s; linea q̄ i
f. rubei coloris que vō in. c. crocci diffe-
rentie causa fuit.

De tertio et ultimo registro ubi de clavis cantus agit. Capitulum XXX

Et si spaciū sūm q̄ per eius nomē importat duorū et tremorū fuerit et inde duarū vocū distantia: unde nulla illarū in linea vel in spacio s; tñ in alia extremitatū eiusdē insualiterit: sicut p̄ signa ut b. a. b. apte videt̄. Moderni tñ vtili⁹ considerātes ut notularum descriptionē: q̄dam discretiōe facilius aduenerēt: oēs cantū p̄ lineas et earū spacia nō modo distinxerūt. verū etia duab⁹ clauib⁹ de q̄b⁹ iam superi⁹ de diu⁹ exēpla vtendū esse diffinierūt. Harū aut̄ primā in ipso p̄mo loco p̄oris atq; vni⁹ linee institutiōis. id ē. f. scd⁹as vō sequēti etiā. c. antiquorū positionē quātū ad sitū obp̄uātes dedicarūt: s; q̄ in. f. duab⁹ semibreuib⁹ alia alteri supposita et longa antecede⁹ p̄fecta est. Que vō in. c. duab⁹ tñ breuib⁹ qm̄ minori numero notularū fieri nō potat: parī forma ut de semibreuib⁹ acceruatim in p̄ori clauis positis dictū est. s; hec qm̄ p̄p̄etari nature defuit ex oibus figuris rectis. illa vō q̄. b. molli ex recta et nō rectis p̄p̄rioris enī rectitudinē a natura p̄cessisse: per sequētiū aut̄ obliq̄tatē q̄ddā in naturali⁹ ab illa: possidere significat. p̄ tonū enī atq; tonū ab omni diuisiōe abstractos: sicut nature p̄p̄etas p̄gredi incipiēs. semitonū tñ h; p̄ diuisionem toni et inde p̄ accidēs vtiq; genitum.

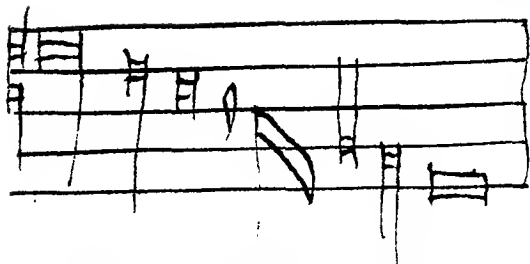
De notulis siue figuris carū plani et earum officio. Capitulum XXXI

Ant⁹ igit̄ plani octo sunt figure. f. maxima. longa. breuis. semibreuis. alpha. toc⁹. vnc⁹. et finis. Harū autē due p̄ores syllabā longā recipe antiq̄ dixerunt ter tiā vō breuē: q̄rta nec syllabā recipit nec

sola ob cām in primo dicēdam esse potest. quāta in superiori capite recipit syllabā et cū inferiori terminat illā. sēpta vero. id est toc⁹ q̄busdā dyptogon sonare acutā: s; tñ nō recte speculātib⁹ visus est. Alexander enī p̄cipui grāmatici snia est syllaba q̄ binas vocales vim retinentes. Cōtinet est longa dyptogon sic p̄bat aura. Locus aut̄ et si corpore breuis fuerit: qm̄ duas h; lineas ascendentes simplex vō breuis nullas. p̄p̄ius igit̄ atq; distinctū ab illa habebit officiū: silr aut̄ et vncus. Habet enī duas etiā lineas: s; tñ a laterib⁹ descendētes. Qua in re anī mādvertendū q̄ oēs figure vsq; ad alphaz exclusiue simplices sunt. s; cum illa d̄ sui natura figura composita fuerit qm̄ in vtroq; capite sonare apud musicos palā est. relinq̄t igit̄ ut sequētes. id est toc⁹ et vncus de q̄b⁹ dirim⁹: etiā compositae figure officiū teneant. s; alit̄ q̄ddē Alpha enim in inferiori et superiori capite plenā et eālem accipit p̄nunciationē. toc⁹ vō et vnc⁹ in corpore plenā: s; in eaz caudis instantaneā recipiūt. Hec enī se ipsas et sequētes subintellectas tñ v̄l superiorē atq; immediatā ut in toc⁹ v̄l inferiorē ut in vnc⁹ representant atq; sonāt. Hec enī si hoc t̄p̄e cantorū ignorantia vix obp̄ueniūt: sunt officia sūm antiquorū musicorū traditionē sup̄dictarū figurarū. Finis aut̄ est figura: partim similis prime partim vō dissilis. similis inq̄ magnitudine et caractere. dissilis vō. qz illa caudata est. ista vō minime. cui⁹ officium est vltimā modulatiōis partē terminare q̄q̄ hoc t̄p̄e neutra istarū in p̄ctica hoc in cantu veniat. Est aut̄ figura ut b̄ sumis. nota vocē representans certis et determinatis dimēsiōib⁹ formata: ut in subiecta descriptione.

Liber

De supradictarū figuraz nominib⁹
7 eorum causa. Caplin XXXII

Prima igit supradictarū figura
rū qm̄ oīm maior est precepto
res nr̄i maximā recte noīarūt
Est autē huiusmodi figura q̄
drangularis forme equaliū tñ laterum
vt sic p̄ma oīm est ita p̄mā atq; perfecti
orē spēs q̄dranguli haberet quā geome
tre q̄dratam noīare solent. I habetq; p̄
terea lineā in dextera parte descēdente
q̄ a q̄busdā tract⁹ qm̄ ab ip̄a figura tra
hitur: a quibusdā vō plica: qm̄ illi p̄ ac
cidens applicat⁹ dicta est. Scōda autē q̄
drangularis etiam: minoris tñ q̄ntita
tis atq; ineql̄ium laterū existens. simili
q; plica vel tractu p̄munita cū fuerit al
tera parte longior si recte descripta fue
rit fm̄ q̄ per ei⁹ nomē importat⁹. longa
bene dī. Tertia vō qm̄ partē illi⁹ longi
orem supprimit. quattuor inde eq̄lium
laterū effecta: carēsq; omni tractu vel
plica: brevis poptime nūcupat⁹. Quar
ta quidē triangularis: nunc a semis qd̄
ē dimidiū: nūc aut a semū qd̄ est imper
fectū semibreuis noīatur. brevis enīz p̄
cui⁹ respectū ita dī cum fuerit q̄drate fi
gure quēadmodū in duos triangulos
ita 7 in quattuor diuidi potest. Quin
ta q̄drangularis s; tñ obliq; tractus vel
plicā hñs a superiori capite descendēte
tum q̄a ab illo ad inferiores deducit so
nū. tū q; cōpositarū figurarū p̄ma vl⁹ ex
emplar est: alphā musici nec immerito
illā appellari voluerūt. Unde enīz p̄ma
omniū litterarū apud grecos ita dicta

fuit. Sexta enim corpore nihil differēs
a breui. qm̄ absentis figure officium de
quo meminim⁹: p̄r⁹ vlturpare inuenit⁹.
tocus nō improp̄e vocata fuit. Tocus
enim grece teste papia: vsura dī. Septi
ma vō curua breuis existēs: vncus opti
menominat⁹. vnc⁹ enīz curuū significat
Et est pp̄rie instrumentū ad aliqd̄ capiē
dū aptum. De prioritate 7 postero
ritate figuraz 7 ordine semibreuium in
cantu plano. Caplin XXXIII

Ex predictis igitur preclarū es
se videt q̄drangularē figuraz
triangularē in cantu precede
re. q̄q; enim triangul⁹ natura
prior fuerit q̄drangulo: quādo illū a tri
bus: istū vō a q̄ttuor denoiationē acci
pere apertissimū est ab eo tñ incipiēdū
non erat. si enim semibreuis q̄ triangu
laris est dimidiū vel altera pars breuis
fuerit quēadmodū ex noīe colligit⁹: rec
te igit q̄drangulares triangularib⁹ hac
de causa p̄ponūt⁹. Breuē enim atq; pre
cedentes figuras q̄drangulares esse ne
minē fugit. Et qm̄ trianguli semp̄ hac
p̄sideratiōe p̄ modū diuisiōis 7 descen
sus a maiori figura accipiūt⁹ inde semi
breues 7 si a modulatozib⁹ cant⁹ mensu
rabilis neglectū fuerit. breuē aut longā
cantu plano in descensu dūtaxat existe
te sequūtur. Breuē inq; prop̄e: approp̄
ate vō longam. q̄q; enim ex q̄drangu
lari figura ineql̄ium laterū: vel vt ex eq̄
laterū trianguli efficiant⁹. nō tñ si plures
duob⁹ fuerit eq̄les semibreues enī semp̄
eq̄les esse magnitudine vel saltē ita illas
intelligi necesse est. Si enim semibreuis
ex breui per diuisione⁹ illi⁹ efficiat⁹ fm̄ q̄
per nomē importat⁹. breuis aut q̄ttuor
equilaterū est. trianguli igitur in quos
diuidetur: siue duo siue q̄ttuor fuerint
necessario eq̄les erūt. Quamobzē semi

breues post breuē puenienti⁹ ac rectius
q̄ post longā collocātur. De nume-
ro semibreuiū immediate in cantu pla-
no describendarū. Capl'm XXXIII

Semibreuē autē vnica tan-
tū non esse ponendā ex ip̄di-
ctis aspiciū est. Nunq̄ enī
hoc pacto. id est per q̄dra-
ti decisionē vn⁹ triangulus
dari potest q̄n ali⁹ simul sequat̄. Itē
tres tm̄ immediate describēdas esse ra-
tio minime pmittit. Nulla etiā figura
q̄drāgularis in tres dītarat diuidi po-
test triangulos: semp enī q̄r⁹ aderit de
necessitate. Quare relinq̄tur aut in du-
as aut quattuor diuidēdas esse. Qua-
drangularis aut figura eq̄liū. s. laterus
si ab vno anguloz in oppositū angulū
ex trāuerso linea deducta diuidat̄. du-
os tm̄ triangulos efficiet eq̄les. si autē
ab alio restatū anguloz pari forma di-
uisio fiat: tūc stāte p̄ma partitione q̄ttu-
or triangulos etiā equales reddet. Si
aut post longā due tm̄ semibreues seq̄n-
tur q̄q̄ imp̄p̄riū fuerit cū ad breuem
tm̄ referant̄ nō est incōueniens. Longa
enī prope depicta si in duos tm̄ triāgu-
los vel fm̄ lōgitudinē vel latitudinē di-
uidat̄ equales erūt. si autē in quattuor
tūc ineq̄les. Cū enī lōga q̄ttuor fuerit
ineq̄liū laterū: necesse est etiā vt partes
illi⁹ sint ineq̄les si in tot quot dictū est.
diuidat̄. Lineā enī lōgitudinē p̄ triāgu-
los diuidētē et eā q̄ latitudinē simili mo-
do metit̄: inequalit̄ sese inflecere necesse
est. Lōga enim quēadmodū ex nomie
colligit̄: vt predixim⁹ longior est q̄ am-
pla. Quare et si vtraq̄ positio triū. s. vl⁹
quattuor semibreuiū in cātu plano de-
scriptaz aut pluriū reperiat̄ imp̄p̄ria vi-
det̄. Unde tenētes oppositū cām nom-
multū efficacē assignāt q̄n rōne ligatu-

re quā rēp̄sentāt ita faciendū esse dicūt.
Cū enī semibreues in cātu plano liga-
ture officiū teneāt: vt inq̄unt tot igitur
numero immediate describi p̄nt quot fi-
guras quadrangulares ligatura ipsa
haberet. De figurarum duplici di-
tributione. Capl'm XXXV

f

up̄dictaz aut figuraz dupli-
ce esse distributionē neminē
fugit. Quedā enī disiuncte:
quedā v̄o colligate in cantu
ponūt̄. Si aut p̄mo modo tūc vnaq̄q̄
quadrāgulariū simpliciū vnica obtinet
syllabam. si v̄o sc̄do: tūc singule syllabe
tot modulant̄ notulis quot fuerint col-
ligate q̄ vltra ternariū aut quaternarium
numerū in singulis globis vel acerbis
pp̄t liberiorē respirādi facultatē exten-
di minime debēt. Etenī inf̄ figuras q̄
cunq̄ ligatura iunctas: pausam cantā
do facere nulla patit̄ ratio. Cōiungun-
tur autē: siue adinuicē colligant̄: longe
atq̄ breues breuib⁹ directe vl⁹ indirecte
suppositis. Semibreues aut: neq̄ sibi
ipsis: neq̄ cū alijs figuris colligant̄: s̄
neq̄ melū quēcunq̄ incipiūt nec finiūt
Sicut enī a quadrāgulari figura tanq̄
a p̄fectiori incipiendū est: ita et p̄ illā ter-
minandū in quo scriptores vel notato-
res q̄nq̄ peccare inueniunt̄. Silr̄ autē
toc⁹ et vncus pp̄t eoz binos tract⁹ omni
carēt ligatura Alpha autē cū breui aut
longa p̄cedenti vel seq̄nti ligari inuenit̄
Sed q̄ntū ad p̄cedentiā imp̄p̄rie fm̄ q̄
per illi⁹ nomē importat̄. Tūc enī nomē
amississe manifestū erit Alpha enim p̄-
ma d̄r. Prima inq̄ cōpositarū. Ihec enī
et si vnica fuerit: q̄m in vtroq̄ ei⁹ capite
sicut iam meminim⁹ sonū capit: ligatu-
ra p̄ se subsistēs atq̄ natural⁹ vocat̄ l̄bu-
ius enī occasione reliq̄ tuz pp̄t melio-
ris armonie gr̄as: tū ornat⁹ causa a mu-

Liber

ficis optime excogitate fuere. Cū enī simplices notule diūctim posite atq; prolata eo q; vt p̄dicim⁹ singule singlas tñ resonāt syllabas: exilioz debilioz q; reddūt modulationē. ligate vō quia plures vnicā fortioz atq; vehementioz: necesse est vt simul in cātu alinam permixte: suauiozem atq; ornatiozem efficiāt melodiā. Quare si positio ligure in mera p̄sistat modulatozis potestate qñ voluerit illa vti necessaria tñ ppter cām dictā habet. Motularū aut ligatarū acruos: neu mā musici appellare p̄sueuerūt: atq; plēs qñz imēdiate se se p̄sequentes fm̄ propriā vniuscuiusq; modi musici vel toni modulationē consulte huiusmodi grā describere. Quando enī sup̄ alterā vocaliū variata p̄ grauet acutū modulationē longi⁹ inmoza murt qñ verb dei laudes digne extollere nō valentes: nullū exprimim⁹ fm̄onē tūc nostre deuotionis p̄ceptū affectus atq; possibilitatis defectū p̄gruēt⁹ hoc modo illi significam⁹. Excedit enī atq; incōparabilē sup̄emiet humani eloqui facultatē diuine maiestatis atq; sanctitatis p̄fessio. Est igit neu mā vt in p̄ma p̄sideratiōe certat dēfminata notularū simul se tenentiū aggregatio. Secundo autē vltimo neu mā est iubilis cordis vlt̄ mētis p̄cise laudariū dñm.

De figurarū in cantu plano pronūciatione ⁊ ei⁹nois causā. Ca. XXXVI

upradicte figure quēadmodū diuersarū sunt ⁊ quātitatū ita necessario dissimiliū pnūciationū. Pronūciant enī ob eā cām diuersimode. verūtñ nō certo ⁊ determinato tēporis spacio limitatim vt in mēsurabili cātu: sicut ex hui⁹ nomine apte colligit. idē enī hic cārdo planus dictus est. qñ moras pnūciatiōis

figurarū differentiū inter se fm̄ mai⁹ et min⁹ ad arbitriū proferētis habeat Lōga enī cū fuerit maior oīm morosioz p̄ ceteris h̄z necessario pronūciatiōes Breuis aut aliquāto p̄tractioz ab illa Verū enim in capite meli posita ⁊ in penultimo loco cuiuscūq; clausule: cantu in descensu existēte lōga est pronūciatione qñ apud antiquos: maxima abiecta: lōga erat figura Alpha aut in vtroq; capite: eandē cū simplici breui. Loc⁹ vō ⁊ vnc⁹ qualē habeāt dictum est. Semibreuis aut cū fuerit omniū minima in hac specie cātus. reliq; celerioz obtinet pronūciationē. Qua de re qui equali t̄pis spacio siue vniformit̄ p̄dictas pronūciāt figuras p̄tra oēm rationē agere vident. It̄ nūc finē h̄is imponēdo tēpus est vt de p̄puncto dicam⁹.

Commentarioz musices liber sext⁹ de contrapuncto.

De p̄trapuncti nōmine. Caplm I

ontrapunctus secundā tenēs musice cātandi differētiā ē duoz vel pluriū sonoz vnius. s. grauis ⁊ alteri⁹ acuti vlt̄ sup̄acuti aut vtrozūq; adinuicē permixtoz aggregatio simulq; pnūciatio vel p̄cussio. vnde ⁊ vnisonarū vocū quas ob eā in p̄ximo dicendā minime p̄termittit frequentationē nō recipit: ⁊ dissonatiū societatem nullaten⁹ admittit. Ille enī ex graui ⁊ acuto minime p̄stāt. iste vō natura prohibēte seinuicē nō pmiscētes ⁊ inde sensus auditus disconuenientia p̄ grandi afficientes ab armonie essentia separantur.

De contrapuncti speciebus. Ca. II

Contrapuncti autē fm musico
rū magis trita atq; vulgaras
imo etiā pueniente traditiōez
nouē sūt spēs. s. vnison⁹ tertia
q̄nta. sexta. octaua. decima. duodecima
tertiadecima. quintadecima. q̄ vt ī plu
rib⁹ humanis vocib⁹ finē facit. vnison⁹
autē si ptrapunctū fm qd̄ per eius no
men importatur minime efficiat cum
fuerit similitum sonorum vel grauium:
vel acutorum. ideo tamen inter illi⁹ spe
cies computatur ⁊ omnibus preponit:
ne ab ipsa imperfecta. id ē tertia que se
quentium p̄ma est initiū sumere: quod
esset preter omnem rationem: cōtrapū
ctus ipse inueniretur. In fine medie autē
p̄iunctiones vocū de per se sumptē q̄ vlt
natura dissonantes sunt vt scdē sibi sep
time. none. vndecime. ac q̄rtedecime. q̄
quarū natura nō est musici reddere ra
tionē. vel q̄ parū h̄nt de p̄sonātia respec
tu aliarū vt quātne diatesserō efficiētē
in p̄puncto merito repudiāt. De specie
rum p̄puncti p̄ma diuisione. *Ca. III*

Specierū p̄puncti sup̄dictarū: q̄
dā sūt perfecte qdā vō impfe
cte. Perfecte autē sūt. vnisonus
q̄nta. octaua. duodecima. q̄n
tadecima. Nulla enī mutabilitate aut
varietate in sui p̄stitutiōe affecte: idem
semp qd̄ est de rōne p̄fecti h̄nt esse. Im
pfecte vō sūt. tertia. sexta. decima. terti
adecima. sub vno enī numero vocum:
nūc augmētus in intualloz distantia su
scipiūt nūc autem decrementum patiū
tur. Tertia enim quandoq; duorū est
tonorum. quādoq; toni ⁊ semitonij tā
tum. Sexta autē: nunc q̄ttuor tonorum
⁊ semitonij: nunc vō trium tonorum et
duorū semitonioz dūtatur ⁊ ita in reli
quis. De secunda specierū contrapū
cti diuisione. *Caplm III*

Actarū vō p̄puncti specierū: q̄
dā sūt simplices qdā cōposite
Simplices sūt. vnison⁹ tertia
sexta. p̄ respectū ad sequentes
dūtatur. Nihil enī incōpositū est qd̄ dis
solui p̄t. Cōposite autē sunt. octaua. de
cima. duodecima. terciadecima. q̄nta
decima. s; quātū ad primā istarū hac in
presentiarum p̄sideratiōe. cū diapason
p̄sonātia fm ptolomeū talem vocū effi
cit coniunctionem: vt quasi vnus ⁊ idē
neruus esse videatur. quemadmodum
Boetius libro q̄nto meminit. ex vniso
no igitur diapason p̄ quādam similitu
dinē efficiat. ex tertia sexta. ex q̄nta duo
decima. ex sexta terciadecima. ⁊ ex octa
ua q̄ntadecima. put ex simplicib⁹ ⁊ cōpo
sitaz signis q̄ semp filia sunt. colligi p̄t.
vnaq; enī cōpositarū diapason ad suā
simplicē pulsat. De speciez p̄puncti
assumptione. *Caplm V*

In sup̄dictaz igitur specierū
assumptiōe duplex est cōside
ratio. vna. s. generalis. altera
vō particularis. Generalis autē
est qn̄ vnāquāq; illaz suo in loco a natu
ra p̄stituto accipimus. Particularis vō
quādo p̄ simplices cōpositas intelli
mus. Posito enim vnisono ibidē diapa
son intelligere ac p̄ferre facile est. ⁊ ita ī
ceteris. vnde hoc modo p̄punctus visus
seu visualis a modernis optime dicitur
Cum enī cantus planus quāvis: aut
quinq; lineis ⁊ earum spacijs de
scribatur. consequens est vt per simpli
ces p̄trapuncti species etiam cōpositas
quasi visualiter illic inspiciam⁹ q̄ p̄ se as
sumptē cum fuerint sitū ⁊ loco ex lineas
⁊ earū predicta spacia intellectuales tā
tum dicitur. Hinc igitur vnisonus dat
octauam. tertia supra vnisonū dat deci
mā. q̄nta duodecimā. sexta terciadecimā

Liber

octaua. quādecimā. ⁊ ecōtra subtrahēdo. Tertia sub octauā reddit sextā. q̄rta vō quātā. si quis enī ab diapason: diatesserō auferat: relinq̄t diapente qm̄ ex his efficiē. sexta dat tertiā. octaua autē vnisonū. De inceptiōe contrapuncti atq̄ fine.

Capl'm VI

Quam igitur spēs p̄puncti alie perfecte. alie vō impfecte fuerint. ⁊ p̄fecte. Vōge imperfectis meliores existāt. ab ill' igitur p̄puncti initium sumendū est. vnde vulgo dī. Dis p̄puncta p̄fecta specie necessario incipit. Et quātū ad hoc generalit̄ attinet a quocūq̄ indifferē Quātū autē ad earū ordinē a minimis ⁊ simplicibus. id est ab vnisono v̄l diapēte. Quātū vō ad facilioris suauiorisq̄ p̄nūciationis electionē qd̄ a nouis scholaribus sumope obfauandū est ab optima. i. diapason cū fuerit notior natura quemadmodū li. iij. probatū est. ⁊ ab oib' p̄ceditur. Qd̄ autē de p̄puncti inceptiōe dictus est idē etiā d̄ fine illi' nc̄ario affirmādū

De perfectarū contrapuncti specierū distributione.

Capl'm VII

Perfectaz autē p̄puncti spēs duas sibi siles immediate non esse dādas ⁊ si reliqs potiores existāt ab oibus recte diffinitū ē.

Siles inq̄ vt diapēte: ac diapēte v̄l diapason atq̄ diapason intendēdo vel remittēdo ⁊ in reliqs. Cū enī quācūq̄ illaz: p̄stantē natura q̄etāq̄ generare in aīo auditoris modulationē manifestū fuerit: scōas immediate pulsare: tāq̄ vni' ⁊ eiusdē p̄fecte modulatiōis cū p̄cedēti existentē maiores nr̄i vel ut sup̄flua q̄n tū ad hoc attinet merito nō sunt passi. Si vō dissiles fuerint vt diapente ⁊ diapason ⁊ in ampli': tūc qz diuersarū sunt modulationū atq̄ eā obrem dissimilit

feriūt sensū illas immediate p̄nūciādas distribuere lz. verū enī si cōzio instituāt multo meli' erit. Cū enī natura int̄ duas perfectas: semp vna impfectā p̄duxerit. necesse est vt a musicis ita quoad fieri poterit ordinent ⁊ in p̄puncto accipiatur. Ars enī seq̄t naturā. Quare oppositū obfauantes. tā d̄ ordinē nature q̄ d̄ melodie dulcioris institutionē manifeste peccāt. Quāto enī p̄puncti spēs p̄pinqui collocant̄ tāto earū armonia suauior meliorq̄ reddit̄. Tenaci' enī sibi adherentes vehemētiorē reddūt modulationē. De spērū p̄fectarū contrapuncti ascensu ⁊ descensu.

Capl'm VIII

Ascēdūt autē spēs p̄fecte cautu plano descēdēt: ep̄: ne in eadē semp iueniant̄ illarū specie vel simili qd̄ vtp̄bauim' iure p̄hibiri est. ascēdēt autē illo descēdūt. si enī p̄ octauā aut aliā quācūq̄ eaz de quibus intendim' p̄puncti inceperit ⁊ post illius p̄nūciationē vel p̄cussionē: cantus plan' p̄ tonū aut semitonū seu alio modo eleuabit̄ vel deponet̄. p̄punctusq̄ simulq̄ cū illo idē fecerit in p̄dictū de necessitate incōueniens incidemus.

De impfectarum specierum p̄puncti ordine.

Capl'm IX

Impfectarum autem specierum que augmentum suscipiunt ⁊ decrementum patiuntur plures etiam si similes fuerint immediate collocare: omnib' recte placuit. Suspensam enim natura generat in animo auditoris modulationē. Unde quāq̄ sup̄ modū illuz delectēt. nūq̄ tamen donec ad perfectas declinauerint. quietum reddunt Quare cum his ita agendum est: vt post illarū ultimā sua perfecta v̄l superior v̄l inferior atq̄ immediata sequat̄. Imperfecte enī q̄

cūq; in medio duarū pfectarū natura locata sūt. In vnisonū enī 7 qntā : tertia innata est In qntā 7 octauā : sexta 7 ita in ampli. Et cū ita fuerit. qm̄ in impfectis ppter earū naturā nō est pmanēdum ad alterā illarū pfectarū hoc modo reducēde sūt. Distributis enī plurib; tertijs si post vltimā: cār plan; p vnā notā descendērit: tūc spūct; vt pfectā superiores id est qntā assequitur: p alias qd oportet ascendere debz. At si cār plan; ep̄rio per vnā notulā eleuabit: tūc ad pfectā inferiorē deponēd; est. q; si aliqñ alif oporreat fieri. illd erit ex dispositiōe cār plani. Si enī ille post assecutā tertiā p diapēte deponat. poterit spūct; p p̄pinq; rē inuallū eleuari diapason psonātiā optime reddētes. Si aut p diatesseron remittat: tūc spūct; nō poterit eque bene ppter sonoz diffusiōe ad eā quā p̄dixim; psonātiā puenire. In superiori enī descriptiōe: tertia: tono aut semitonio tm̄ ab illa separata inuenit. in hac vero etiā p tertiā. Quāto enī impfecte a sua pfectiōe. id est a pfectis superiorib; remotiores existūt. tāto debili; natura atq; idcirco inuocūdi; sonāt. Qd autē de tertia p regressū vl' ad vnisonū vl' ad qntā dictū est. id etiā de sexta vel ad qntas vel octauā 7 de reliq; impfectis ad suas perfectas affirmandum. s; hoc modo.

De specierū spūcti impfectarū ad seinuicē conuersione. Caplm X

Ad pfecte vo spēs fm̄ augmentū 7 decrementū a qb; ita dicte sunt: qñq; ad seinuicē hac ratione puertunt. Quotiescunq; enim ad inferiorē perfectā deducitur. si minores fuerint a quantitate sua interiori nō transmutant. Si autē maiores. per semitonij maioris subtractionem in minores conuertuntur.

At contra. Quotiescunq; perfectam superiorē 7 ab illis seorsum positam consequūtur: tūc q; minores sunt in maiores transmutant dum extreme ip̄i; pfecte voces mobiles fiant. Quāto enīz voci acute illius propinquiores fuerint tanto earū perfectioni proximiores existentes suauiores de necessitate reddūt modulationem. Cum enim grauiores soni acutis natura priores extēt. illi igitur hoc modo erūt velut termini a quob; isti autem termini in quos perfectarū natura perueniendo recipit formam. Sit igitur diapente consonantia. d. a. cuius grauior son; intendat ad. e. acutior vo remittatur ad. g. semiditono vel tertia minori distantes. Nunc autem si vterq; illorum ad intermedium deueniat terminum. id est. f. vnisonum reddentes: tunc iam dicta tertia in eodem statu in quo inuenta fuerat permanere debuit cum fuerit minor. Si vo ab eadem tertia ad predictam consonantiam rursus deueniant: tunc per vnus apothome vl' semitonij maioris additiōez impfectā illā in maiorē puertim; ita vt g. qd erat diatonicū chromaticū fiat Si autē diapēte psonātia inuicibil' manēs cū sua infmedia tertia siml' instituat tūc eadē tertia cū fuerit mediū extremarū vocū illi; duplex erit de necessitate atq; fm̄ interuallozū positionez imparis natura quantitatis. Que si ad grauiorez partē maior inuēta extiterit ad acutiorē vo minor. vt hic. c. e. g. vl' g. b. d. optime: vt in instrumentali musica aperte comprobatur: omnes huiusmodi voces simul sumpte psonabunt. Est enim hoc modo impfecta spēs acutiori voci perfecte propinq; qd qntus ad hoc attinet oportebat. Si vo econtra: distributio fiat. vt hic. d. f. a. tunc

Liber septimus

nō ita eā bene psonabūt. Ad grauiorez enī partē tertia minor erit ad acutiores vō maior. 7 inde ab ipsa diapēte perfectione remotior q̄ fuerat necesse. Quare infmedi termin⁹. id est. f. in cromati cū gen⁹ puerdē est vt ppinqoz illi fiat maiorē imperfectā in miorē puerdēdo. Hec enī sunt de necessitate aggregataz vocū simulqz pcussarū: vt in p̄p̄cto de quo agim⁹ que tñ in successiue prolatis vt in cātu plano nulla rōne put ostendimus admittunt. Qd aut de tertia diximus: idipm de reliqz impfectis ad suas pfectas: necessario est affirmādus. s; inf hec illud etiā aiaduertēdū est q̄ oēs huiusmodi puerfōes semp fiūt mediāte semitonio maiori. Cū enī tertia maior atqz minor eodē differāt semitonio necesse est quotiēscūqz alia illaz in alterā puertat: vt per eiusdē semitonij a maiori tertia subtractionē 7 minori additionē id fiat qd etiā de qbuscūqz necessario dicendū est impfectis. Sili aut modo: qñ de qñqz vocib⁹ diapēte nō artin gentib⁹ eandē psonatiā efficere voluerimus 7 de trib⁹ tonis diatesserō pficere: eodē semitonio succurrēdum est. Illic enī p eiusdē additionē: istic vō p remotionē. At p sit diapason psonatiā. d. e. f. g. a. b. c. d. Si q̄s aut huiusmodi voces intēdendo per tertias distribuat nulla illaz a suo statu mouet. g. b. tñ maiore existēte cū nulla fuerit cā hoc modo per trāseñdi a gñe diatonico in chromaticus Que si remittēdo accipiāt adusqz vltimā pari forma pñciant. si vō quocūqz post tertiā. f. a. sequat. g. b. nec vltēri⁹ intēdēdo pcedat: tūc ne extreme voces illaz. id est. f. b. tritoni dissonātiā efficiāt. vltia. id ē. g. b. minor erit de necessitate siue ad pcedētē. f. a. siue ad diapēte. a. d. remittat. De specieruz cō

trapuncti multiplicatione. Ca. XI

Species aut ptrapuncti qm̄ in infinitū numeroz rōne augeri pnt. alia etiā recipiūt cōpositionē qd bene p p̄dicta intelligi p̄t. Si enī octaua. id est diapason nulli dubiū cōposita est. erit igit bisdiapason cōposita a cōposita 7 alteri⁹ ordinis. id ē terti⁹ pncipiū. Hinc igit si hūic eq̄sonantie tertiā addiderim⁹ erit decima septia a p̄mo sono. si q̄ntā. decimanona. si sextā vigesima. si octauā vigesima scda. 7 ita in ampli⁹. s; qm̄ illd effz vltra humane vocis facultatē. hinc igitur finē his imponēdo: nūc recte dicere poterim⁹. Tredecī sunt spēs p̄p̄cti. scz vnison⁹. tertia. q̄nta. sexta. octaua. decima. duodecima. tertiadecima. q̄ntadecima. decima septima. decimanona. vigesima. vigesima scda. Harū autē qdā sunt simplices: qdā cōposite. quedā vō decōposite. simplices qdē sunt. vnison⁹. tertia. q̄nta. sexta. cōposite autē. octaua. decima. duodecima. tertiadecima. de cōposite vō q̄ntadecia. decia septima. decianona. vigesima. vigesima scda. qd aut in p̄cedētib⁹ autore boetio li. ij. bisdiapalō oīs psonatiarū maxiaz existere diffinitū extitit. illd p respectuz ad facilitatē pñciādi dūtaxat dcñ fuit

Lōmentarioz musices de cātu mensurabili Liber septimus.

De cantus mensurabilis nomie. Ca. I

Ant⁹ mēsurabilis tertiā 7 vltiaz faciēs musice cātadi dñaz sonoz dispositionē a p̄p̄cto nihil differt. Quibus enim illi⁹ speciebus 7 earū ordine ac distributione conficitur. Unde etiaz quantum ad hoc contrapunctus dicat:

Verū enī quoniam cōtrapūct⁹ p⁹ma sui positione moras pronūciatiōis figurarū velut cār⁹ plan⁹ indefinatas h³. s. aures certo 7 diffinito t⁹ris spacio limitas iure supradicto nomine appellatus fuit. Est igitur cantus mensurabil⁹ siue organicus. grauiū 7 acutozū sonoz vel superacutozū aut vtrozūq⁹ siml⁹ mēsurata pnūciatio. De figuris cant⁹ mēsurabil⁹ 7 ei⁹ subsistētia. Ca. II

Cantus mensurabilis in figuris 7 numeris atq⁹ figurarū relationibus consistit. s. figure autem quinq⁹ sunt duntaxat. s. Maxima. Longa. Brevis. Semibrevis. quā antiqui in hac specie cantus recte minozē appellarūt. 7 minima sola linea fursū ducta ab illa sumēs differētiā qd⁹ ab oibus cognitū est. Numeri vō duo sunt precise: binarij videlz atq⁹ ternarij. Relatiōes vō siue p⁹petates tres sunt. mod⁹. tēp⁹. 7 platio. de q⁹bus p⁹ ordinē dicem⁹. De numeri binarij atq⁹ ternarij necessaria assūptiōe 7 hui⁹ modi cant⁹ cōmēsuratiōe. Caplin III

Figurarū igit⁹ cant⁹ mēsurabilis singl⁹e numeris interi⁹ 7 exteri⁹ adaptant⁹. Numeris inq⁹ binario 7 ternario dūtaxat sūt enī p⁹me spēs. p⁹meq⁹ discrete q⁹ntitatis passiones a q⁹b⁹ ois p⁹sonātiarū p⁹portio sūpsit originē. dupla enī a binario incipit. 7 ab illo q⁹drupla 7 sesq⁹tertia per cōpositionē. Tripla aut⁹ 7 sesquialta a ternario. vnde factū est vt oēs figure de q⁹bus intēdim⁹: nūeris ipsis applicate in easdē resolu⁹ valeāt p⁹portiōes p⁹ maioris termini in minozis p⁹uersionē de q⁹b⁹ seq⁹nti 7 vltio libro dicem⁹. Nūc igit⁹ si binarie fuerint adintra: tūc q⁹cunq⁹ illarū duas seq⁹ntiū in ordine naturali cōtinebit. Rursus p⁹ma. q⁹ttuoz earū q⁹ sūt

in tertio ordine. 7 octo earū q⁹ in q⁹rto 7 ita p⁹seq⁹nter: q⁹ etiā seozsuz posite vno 7 eodē t⁹ris spacio pnūciant⁹. Pari autē ratiōe si sub ternario sūm valorē instituant⁹. ita vt i tres. sex. atq⁹ nouē. diuidātur. 7 pari forma eodē t⁹ris spacia decantent⁹ si in tot partes inflecari valeāt. Ecce igit⁹ quomodo huiusmodi cār⁹ efficit⁹ mēsurabilis 7 mēsurat⁹.

De numero pfecto 7 impfecto Ca. III

Numer⁹ autē multitudo est ex vnitatib⁹ aggregata. v⁹l numerus est q⁹ntitatis aceru⁹ ex vnitatib⁹ p⁹fusus. vt d⁹. j. arithmetice. Dis autē numer⁹ in hac disciplina assūpt⁹ aut binari⁹ aut ternari⁹ ē ob cāz dictā. Hoz autē binariū musici impfectū. ternariū vō. antiquoz philosophorū recte de deo opinatiū doctrinā sequētes. q⁹ illū trinū 7 vnū esse diffinierūt p⁹fectū dicūt. Deo autē nihil est perfecti⁹ vñ Aristoteles li. j. de celoz mūdo de p⁹dicto numero ternario ait. Per hūc numerū adhibuim⁹ nosmetip⁹sos magnificare deū. verū enī numero arithmeticiis lōge alia mēs est. Perfect⁹ enī numer⁹. vt a boetio libro eiusdē facultatis superi⁹ memorato d⁹. is est. qui nec supuacua p⁹gressiōe porrigit⁹: nec e⁹ rursus diminutiōe remittit⁹: s⁹ medietatis superflui ac dimiuti obtinēs fininū suis equ⁹ptib⁹ nec crassa⁹ habūdātia nec egit inopia vt senari⁹ hui⁹ci ptes totā p⁹cise reddūt sūmā. sūt enī fnari⁹ q⁹ ē ei⁹ dimidiuz binari⁹ p⁹ tertia. 7 vnitās q⁹ est sexta. vnū aut⁹ duo tria. sex itegre reddūt. quaternari⁹ enī numer⁹ 7 q⁹nari⁹. senarij partes minime vel neq⁹q⁹ existūt. Nō enī p⁹nt illū numerare semel enī sumpti ad illū nullatenus perueniunt Bis autē manifeste excedūt. Supiores aut⁹ numeri senarij ptes 7 si vulgo aliquote dicte sint

Libri

quoniam aliquotiens sumpte reddunt suum totū. verum enim apud nos verbus est sine capite. Nusquam enim vel in ipsa musica vel in Arithmetica Principis nostri Boetij repertum est. Sed aurelius Augustinus philosophorum sententie prior videtur Libro enim primo sue metricę musice ait. Ad hoc ut totus aliquid sit. principio medio et fine constat. Unde enim in ternario numero quandam perfectiones esse vides quia hoc modo totus est. Habet enim principium medium et finem. Sed quoniam binarius numerus uno semper istorum idest medio carere videtur iure imperfectus erit. De supradictarum figurarum duplici consideratione **Ca. V**

Illa supradictarum figurarum speculatione quantum ad mensurabiles musica attinet duplex est consideratio Prima enim est cuiuscunque illarum ad aliam in ordine naturali sequente ratio vel comparatio Secunda vero est omnium earum: nunc ad binarium numerum nunc etiam ad ternarium ut supradictum fuit applicatio. De relationum supradictarum figurarum numero. **Ca. VI**

Redite ergo figure secundum priorem considerationem de qua diximus: quattuor necessario efficiunt relationes: quousque qui nescit distinguere omnem fere huiusmodi cantus progressionem ignorat. Prima enim est per respectum maxime ad longam Secunda autem: longe ad breuem. Tertia vero breuis ad semibreuem. Quarta quod et ultima semibreuis ad minimam quam finem facit. De relationum figurarum denominatione. **Ca. VII**

As autem relationes quodam priscorum musicorum modos quodam tempore. quodam vero platiões: propter omnem rationem appellauerunt. Si enim figure non tantum characteribus: verum etiam

magnitudine aut paruitate et inde nominibus inter se differunt. diuersa etiam earum relationes nomina: aut saltem cognomina consequuntur. Unde enim qui ratione preediti fuere prime et secunde figure comparisonem: secundeque et tertie modum nuncuparunt. sed in maiores et minorem differentie causa diuisum. Tertie autem et quarte: tempus. Quarte autem et quinte prolationem. tres tantum proprietates secundum hanc rationem efficientes: recte ob causam consequenter dicendam nominarunt. De proprietatibus cantus mensurabilis et earum nominum causa

Ites igitur sunt cantus **Ca. VIII**
Mensurabilis proprietates. scilicet modus. tempus. et platio. Proprium enim est ei per alteram illarum saltim de cantari sine quibus esse non potest. Modus autem duplex est. maior videlicet et minor. Modus maior est comparatio maioris figure quam eam obrem maximam appellant ad sequentem in ordine. id est longam. Modus minor est comparatio longe ad breuem. Longa enim minor est quam maxima. Modi autem nomen. et si ad omnem maneriem cantandi quod idem est commune fuerit. et inde ad omnes superiores dictas relationes applicabile. discretionis tamen gratia duabus primis cum fuerit generalius adaptatum est. et maioris ac minoris cognitione necessario distinctum. Tempus est comparatio breuis ad semibreuem merito ita dicta. semibreuis enim in qua ipsa relatio terminatur: vnicam et integram habens dimensionem atque percussione quam in equali eleuatione et depositione persistit. breuius est mensura. ille autem precedentium figurarum secundum numerum semibreuium in se habentium: hoc idem existunt quam multo melius pertractat et exercitatione quam disputatione a nouitijs com-

prehenduntur. Prolatio autē est comparatio semibreuis ad minimā que ab ipso acru pronunciationis duntaxat differentie causa ab alijs proprietatib⁹ ita appellata est. Minima autē cū fuerit pars semibreuis. integrā eā obzē nō habens percussione. nequaquā sola vel vnica describenda est. in quo qdā ex nr̄is modularib⁹. alij quidē per ignorātiā alij vō per grādi arrogantia ducti peccasse inuēti sunt. Itēq; enim seipam. neq; pcedētes causa iam assignata metiri p̄t.

De maiori numero figurarū q̄ dictū est nō assignando. **Caplū IX**

Dis expeditis manifestū ē simplices figuras car⁹ mēsurabilē q̄nariū neq; q̄ excedere numerū. si enī tres dūtaxat sunt illi⁹ proprietates vt ostēdim⁹ ⁊ illarū vltima q̄rte figure ad q̄ntā. id ē semibreuis ad minimā est cōparatio. sēta igit figura nō est assignāda. Tūc enī ex minime et sequētis figure cōparatiōe q̄rta nascetur propterea quā nemo music⁹ admittit ⁊ minor minima figura danda qd̄ oēs teste aristotele p̄mo phisicorū iure negāt. Unde enī minima prope sumpta: neq; binaria: neq; ternaria est. Non est enī in alias figuras diuisibilis: vt ex ei⁹ nomine iterum colligitur. Quare hoc nomen semiminima quod in hac facultate a quibusdam introductū fuit omnino falsus est. Quāobrem si in diminutiōe valoris minime figure procedat id erit necessario per accidēs. Aut enī p tractū curuatus siue plicatū: aut p colozē quē admodū a sapiētib⁹ institutū est. si aut p̄mo modo: tunc sicut per tractū curuaturā figura a rectitudine cadere manifeste ostēdit. sic ⁊ a valore cecidisse aperte colligit. si aut scdo. etiā. si enī figura p̄ma sui positione: put i musicoz moder-

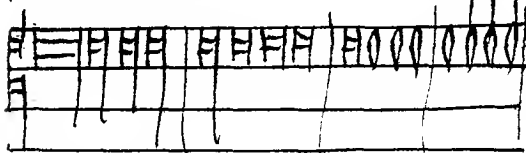
noz psuetudinē venit: vacua fuerit. Deinde nigra siue plena efficiat: tūc decrementū pprii valoris pati: sic in p̄mo modo insinuat. Antiq̄ aut duplici via i his incedere inuēti sūt. Cōsueuerūt enī nūc p vacuas figuras: nūc autē p rubeo colore depictas minozē illarū ostēdere valore. verū enī p̄ma harū duarū positio nū docti⁹ q̄ scda. Recti enī quācūq; diminutionē pvacuitatē q̄ p plenitudine significam⁹. q̄ aut i his illo vl̄ alio quocūq; colore vtēdū fuerit. id nulla rōne sed tm̄ differentie causa ita faciendū esse pbari potest. Itāc aut diminutionez minime figure p duplā pportione tātū effici vt ex noie semiminime ab hēmi qd̄ ē dimidiū significabāt ipi antiq̄ recte diffinierūt. qd̄ si ita fuerit: tm̄ q̄ alti⁹ speculati fuere: ne in nois semiminime improprietatē inciderēt nūq; ppriū nomē minime dimittendū esse: optime voluere. Sed nūc ab vno sup̄dictorū accidentiū minimā plicatā aut curuatā. quam a p nunciandi celeritate. id est a currendo curseā appellarunt. Itūc vō q̄a in modum fusi facta sūt. fuseam. vl̄ ab ipso colore minimam plenam aut nigram cognominarunt. Id enim oibus figuris cōmune existere saltem per hoc fm̄ accidēs manifeste videtur. Vulgatū q̄ppe est nullam ceterarū figurarū p̄mū p colozem perdere nomē.

De proprietatibus perfectis. **Ca. X**

Dico igit de prima figurarū consideratione. id est de illaz cōparationib⁹ vel relationibus: nūc aut de scda q̄ in earum vl̄ ad numerū binariū vel ternariū applicatione atq; distributione consistit: ptractandū est. Igit si maxia tres cōtineat lōgas. d̄z h̄modi cōparatio mod⁹ maior pfect⁹. Adod⁹ inq̄ maior rōne i pce-

Liber

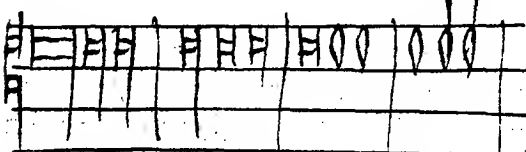
dentibus assignata. perfecti autem per respectum numeri ternarii. si longa tres breues vocabitur modus minor perfectus. Admodum in quo minor causa superius dicta. perfectus vero per applicationem ad numerum ternarium. si brevis: tres semibreues dicitur tempus perfectum. Tempus in quo commemorata ratione: perfectus autem causa in precedentibus proprietatibus dicta. si vero semibrevis. tres minimas in se habeat. platio perfecta dicitur. Et quoniam perfecta imperfecta sicut numerus ternarius binarium in se continet: hinc vulgo nec improprie quidem platio ipsa maior appellatur.

Exemplum

De imperfectis proprietatibus Ca. XI

Si autem maxima duas tantum valeat longas: tunc modus maior efficitur imperfectus. Et si longa duas breues precise modus minor dicitur imperfectus. si vero brevis. duas tantum semibreues contineat. tempus est imperfectum. si autem semibrevis duas duntaxat habeat minimas: tunc prolatio appellatur imperfecta per respectum ad numerum binarium. et per respectum ipsius speciei numeralis ad numerum ternarium prolatio minor putatur in vulgari cantorum vetustum est: recte atque bene dicitur. Sicut enim in modis maioritas et minoritas per respectum ad figuras: ita et in prolatione per respectum ad interiorem numerum dicuntur

Exemplum

De proprietatibus perfectarum et imp-

fectarum accidentibus in generali Ca. XII

Proprietas perfecte quod ternario ascribunt numero duo patiuntur accidentia. scilicet imperfectio et alterationem. Proprietas vero imperfecte: unum tantum accidens. id est perfectionem a binario numero in ternarium videlicet pertransientes habere quoniam reperimus. Quomodo autem ista contingat: nunc consequenter aperiendus videtur. scilicet quoniam figure binarie perfectio per puncti additionem nullatenus fieri potest. et alteratio per puncti etiam inuentionem sepe impeditur: ob illo igitur primo omnium quantum expedit dicamus.

De puncto quod sit et in cantu mensurabili quod tripartita denotatione Ca. XIII

Veri a quibusdam solet qua ratione punctus figuris catus mensurabilis appositus aliquid addat. Aiunt enim teste Euclide li. i. punctus est cuius pars non est. si partes nullas habet: non erit quantum. si quantum non fuerit nihil potest addere. Quia in re animaduertendum: et si punctum secundum illam considerationem quantum non extiterit est tamen huiusmodi sub ratione unitatis numeralis superpre. quia quicquid est: unum numero est. Unitas autem figure binarie secundum valorem existenti apposita. ternariam nulli dubium illam efficit. Species enim numerorum quemadmodum viii. metaphisices dicitur et experientia comprobatur per additionem vel subtractionem unitatis variantur. Punctus igitur vel punctum. quoniam unitatem addit super binarium additionis appellatur. Et quoniam huiusmodi figure adauget valorem. augmentationis nuncupatur. Sed quoniam figuram binariam et naturam secundum eundem numeri considerationem imperfectam: ternariam atque perfectam efficit. perfectionis vocatur. qui semper figure quam perficit propinquus et quasi affinis esse debet. Si autem alienum atque per intellectum ab omni qua

etatis valore abstractū fuerit : tūc inter
duas figuras pprietatū pfectarū sibi si-
miles quasi mediū tenēs locū ponit . et
ob cām in primo dicendā diuisionis ap-
pellat. De pprietatū imperfectarū
per pūcti applicationē vnicuiq; figure
perfectione. **Caplm XIII**

Nunc igit punctū marine figu-
re appositū binarie sibi valorē
eristēti longā valet. lōge. bre-
uē. breui. semibreuē. semibre-
ui. minimā. Tantū enī valet pūctū quā-
tus figura sequēs in ordine naturali cui
appositū vel dimidiū illū. Unde si mi-
nime apponat minimā plenā vel curua
tam valet vt in sequenti exemplo.

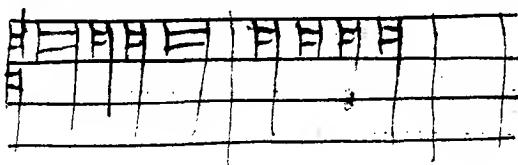
Exemplum

De alteratione.

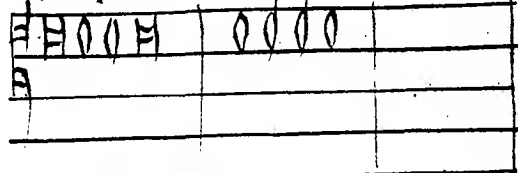
Caplm XV

Alteratio q̄ p̄p̄etatis p̄fe-
ctis accidit ē alicui figure se-
cundū propriū valorē in du-
plū augmētatio. duz tñ ante
minorē aut sibi similē nequaquā . vt qdā
modulatorū n̄rōz tēporū tanq̄ nescij vī
arrogātes faciunt. s; ante maiorē in or-
dine naturali posita fuerit. vt q̄si ab illū
effectū atq; virtute potestātē tale susci-
piendi augmentū p̄seq̄ videat. Et quo-
niā maxima quēadmodū ex ipsi n̄omi-
ne apte colligit: maiorē se h̄re non po-
test. et ide merito ab huiusmodi accidē-
te aliena fuerit. Longa igit ante maxi-
mam in modo maiori pfecto altera-
ri potest. breuis āte longā. in modo mi-
nori pfecto. semibreuis āte breuē in tē-
pore pfecto. Minima etiam in maiori
aut perfecta prolatiōe: ante semibreuē

hoc autē est quotiēs q̄cunq; figure al-
terabiles inter duas maiores natura i-
mediatas: ita bine reperiunt vt nunq̄
ternarie cōputari valeāt. Igit si int̄ du-
as maximas modi maioris pfecti due
tantū longe inueniant. p̄ma dī recta qz
nullo accidēte affecta: s; ē tñ p suo va-
lore posita. scdā vō cū p supiorē regulā
duas valeat: alia appellat. Alteritate
enī affecta ē. Itē si int̄ duas lōgas mo-
di minoris pfecti: due tñ breues inue-
te fuerint. Et si int̄ duas breues tempo-
ris pfecti. due semibreues. Et si due tā-
tum minime int̄ duas semibreues ma-
ioris siue pfecte platiōis reperiant. Pa-
ri autē rōne idē iudiciū erit de quinq;.
octo. vndecim. et d̄ quociq; maiori nu-
mero in quo post ternarij cōputationē
binarij superesse inueniat. Qd̄ quanq̄
ita fuerit nunq̄ tñ plures duab; vt i sub-
iecto exemplo describi debet. Tūc enī
animū proferentis dinumerando simul
et cantando niniū penderet et facile p fi-
gure alfande obliuionē cā ess; erroris.

Exemplum

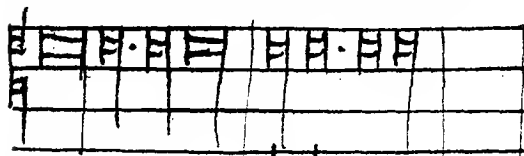
Exemplum

De alteratiōis ipedimēto. **Ca. XVI**

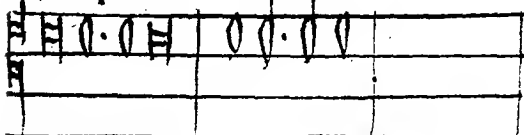
Sicut autē int̄ duas figuras q̄
rū vltima sp̄iori rōne al-
terari valeat pūctū diuio-
nis cōponat: tūc q̄libet illa

Liber

nam cum extremarū sibi p̄p̄in̄q̄ori q̄ ab ipsis imperfectis cōputari d̄z 7 altera tio nulla erit vt in sequēti exemplo.

Exemplum

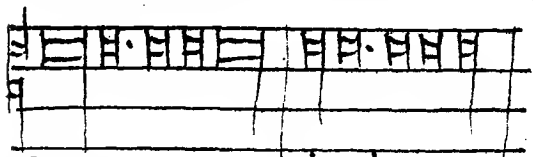

Exemplum

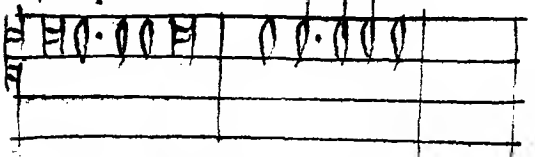
De altatiōe p̄ p̄uctū nō impediēda.

Extra si inf̄ du. Ca. XVII
as figuras maiores: tres mio res natura imedietate existen tes distribuant. quarū p̄ma p̄ diuisionis punctū ab alijs separata eri stat. tertia etiā que residuarū scda est vt in sequēti exemplo erit altera.

Exemplum

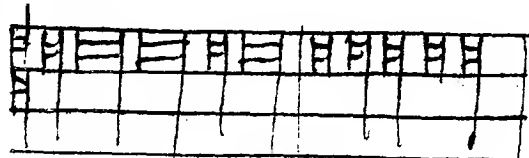

De alteratione p̄ syncopā fm̄ ātīquos.

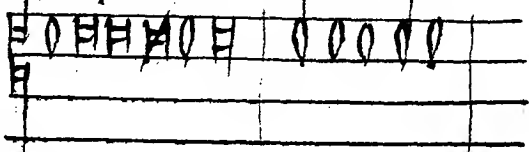

Via quoq̄ ē Ca. XVIII
alteratiōis via quā antiq̄ p̄ syncopā fieri statuerunt di centes. Alteratio est duaz atq̄ similiū figurarū abin uicem per maiorū inf̄media separatarū reductio siue in numerū ternarius resti tutio. f̄it autē in quacūq̄ p̄fectarū p̄ p̄rietatū. sicut que p̄dicta est quāq̄ alif In illa enī minores figure quarū scda

alterabilis fuerit inter duas maiores natura immediatas ponit. In hac vo vna illarū preponit 7 alia inf̄ponitur. Rurū superiores altatiōes q̄nq̄ per diuisionis punctū impediri manifestus est. Iste vo ab huiusmodi impedinen to immunes existūt. Igitur si in modo maiori perfecto tres maxime reperiant quarū p̄mā 7 vltimā singule lōge prece dant: tūc vltima dictarū longaz altera erit vt aiūt de necessitate. Primā enī il larū cū maxima sequēti q̄ ante sibi filēz posita est cōputari dū nō valeat ad secū dā longā reducendā esse: 7 cū illa dinu merandā diffinierūt. Idēz etiā de dua bus breuib⁹ cū longis modi minoris p̄fecti: 7 duab⁹ semibreuib⁹ cū breuib⁹ tē poris perfecti: ac etiā de duab⁹ minimis cū semibreuib⁹ plationis p̄fecte superi ori forma distributis: vt in sequēti exē plo. Sed qm̄ hōz sentētia apd̄ moder nos parui momenti visa est. ideo illi hu iusmodi figurarū distributionē meras esse syncopā dijudicarūt hac rōne. f̄aci le est enim p̄ma sup̄dictarū longarū cū secunda maxima subsequēte: scdaq̄ cū tertia absq̄ omni p̄dictione cōputari: ab eisde longis p̄ma stāte maxima p̄fe cta a parte ante imperfici. 7 ita i reliq̄s figuris.

Exemplum

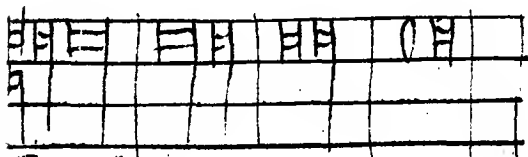

De proprietatū perfectarū im perfectione.

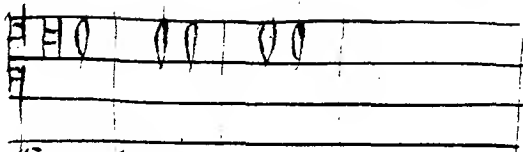
Caplm̄ XIX

Perfecte aut̃ proprietates q̃ numero subiacc̃t ternario. qñq̃ impficiuntur. Impficiuntur inq̃ p̃ tertie partis s̃z valorē subtractionē ⁊ in de p̃ accidēs. Itā q̃ in numero binario ad intra p̃ma sui positione p̃stitute sunt p̃ respectū ad illū: natura imperfecte existūt. Ternarie igit̃ figure s̃m̃ estimationē amissa vnitate: statim in nūerū trāscūt binariū. quas ideo imperfectas appellamus. Notula igit̃ cuiuscūq̃ pp̃rietatis p̃fecte p̃ remotionē tertie partis dū tñ ante sibi silem nō fuerit: impfici potest. Silis enī silem imēdiate p̃cedentē: ita naturalit̃ vt oibus nūcisq̃ musicis placuit p̃tuef: vt nulla rōne illā decremēto affici patiat̃. Maxima igit̃ ternaria a longa p̃cedente vel subsequēte ṽl etiā ab ei⁹ pausa impficiť. Lōga a breui vel ei⁹ pausa. Breuis a semibreui ṽl ei⁹ pausa. etiā si ante duas pausas semibreuiū in quo plurimū dubitarūt inuēta fuerit a parte ante p̃et̃ incōueniēs. Perinde ē enī: ac si ante duas semibreues sequētes imperficereť. Silr aut̃ semibreuis a minima vel ei⁹ pausa impfici p̃t. S̃z huiusmodi imperfectiones: qm̃ p̃ figuras natura immediatas efficiuntur q̃ntū ad totū id est suiipsi⁹ causa fieri ab oibus dicūtur. Tūc enī figura: nō p̃ partes partis. id est figuras remotas: s̃z p̃ vnā p̃ncipaliū ei⁹ partiū impficiť. Est igit̃ imperfectio figure p̃fecte t̃tie partis amissio vel subtractio.

Exemplum

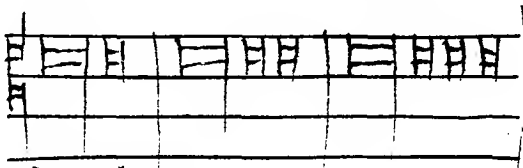

Exemplum

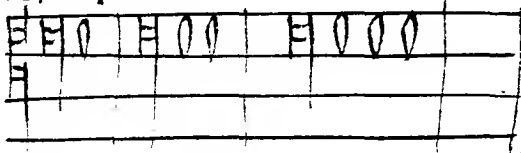
De imperfectione figurarū sc̃dm̃ partes.

Test etiā maria p̃ si **Ca. XX**

p guras mediatas atq̃ i t̃tio loco natura cōstitutas. id est ab vna breui imperfici ⁊ hoc quantum ad vnā eius partes remotā. id est eiusdē maxime tertiā. Quēadmodū enī lōga tertia pars ē maxime p̃fecte: ita breuis vnus p̃fecte longe rursus vel a duabus vel trib⁹: s̃m̃ numerū lōgarū sub illa cōtentarū. quantū ad binas ṽl ternas ei⁹ partes. Tūc enī maxima non de p̃ se vel s̃m̃ sc̃. s̃z tñ s̃m̃ lōge imperfectionē que ipsi⁹ vt meminim⁹ pars tertia est: imperficitur: ⁊ ita longa per semibreues.

Exemplum

De imperfectarū figurarū simulq̃ perfectarū existētiā imperfectione. **Ca. XXI**

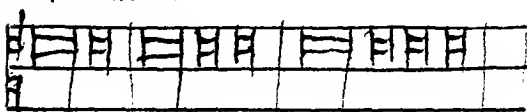

Perfecte aut̃ figure simulq̃ diuersis respectib⁹ perfecte s̃m̃ vltimā p̃tēplationē imperfici p̃nt. Quāob̃rē si maxima binaria vel duaz longarū fuerit. illarū aut̃ vnaq̃q̃ ternaria trium. s̃. breuiū: ipsa igit̃ maxima vel ab vna breui ṽl a duabus s̃m̃ numerū longarū perfectarū quarū terne partes existūt imperfici potest. Et si lōga: imperfecta natura fuerit

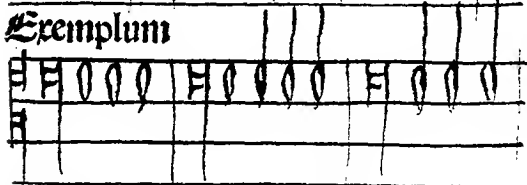

Liber

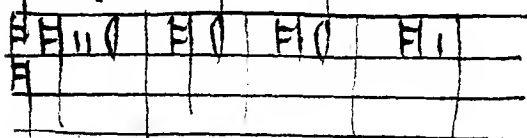
duas tñ in se ptinens breues: ille aut pfecte exriterint pari forma ab vna semibreui vel a duab' imperfici potest. *De* terū. si longa etiā binaria fuerit. breues autē atq; semibreues ternarie: tñ etiā a duab' semibreuib' v' semibreui 7 trib' minimis fm nūerū breuiū pfectaz rursus a trib' minimis dūtaxat. vel ab vna 7 duabus ei' pausis pro tertia parte vni' sup'dictarū breuiū intra lōgā intellectarū. vel ab vnica tātū pro eadē vni' semibreuis parte. ac pari forma ipse breues per se existentes.

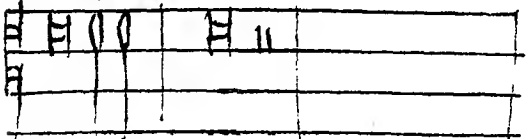
Exemplum

Exemplum

Exemplum

Exemplum

De falsa figurarū perfectarum imperfectione.

Caplm XXII

Derfectio figurarū 7 imperfectio qñq; a natura est quādo q; vō ab accidente vt ostendimus. A natura qdē qñ prima sui positiōe sub numero ternario vel binario 7 quasi de per se p'siderant. *Ostēsum* est enī numerū ternariū teste *Aurelio augustinio* perfectū esse. 7 inde bina-

riū imperfectū. *Idē* oēs musici p'sentiunt. Ab accidēte aut figure perfecte dicuntur q; cū natura imperfecte siue binarie existerent: p additionē tertiē partis que per indiuisibilis pūcti appositionē snia omniū efficiat a binario in ternariū pertransēūt. Imperfecte vō q; pri' perfecte per eiūsdē qñtatis subtractionē eo modo quo ostēsum est vt naturali positioni correspōdeāt: decrementū patiuntur. s; qñ vtroq; modo perfectarū 7 imperfectarū discretio in tertiē partis differentia p'sistit qñ q; ab accidēte puenit eū q; est a natura necessario scq̃tur. omnis igit' pluriū partiū imperfectio. falsa omnino est. *Hic* ergo q; maximā fm totū 7 fm partes perfectā triū. s. lōgarū atq; nouē breuiū existētē. pmo ab vna longa qñtū ad ipsū totū. scōo a duabus breuib' pro duab' restātib' longis imperficiūt: grauis per ignorantiaz peccāt. A nouē enī breuib' qñq; auferāt qb' manifeste vltra dimidiū ipsaz imperficiūt maximā qd est ptra naturā. *Siliter* autem q; circa longariū imperfectionē: pmo ab vna breui deide a duab' semibreuib': aut alio quouis modo tertiā partem superuadētes ita distribuūt: nō sūt audiendi. *Ridiculū* est enī etiā apud indoctos. *Quare* illa reglā qua ab ill' dōz omnis figura ternaria qñtū ad totū et qñtū ad partes p't imperfici: ita copulatiue sumpta falsa est: disiūcte aut: id est vel fm totū vel fm partes vera.

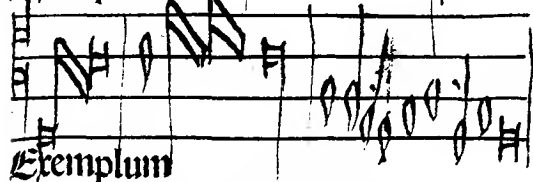
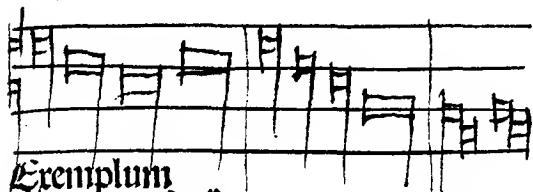
De sincopa proprie sūpta. Ca. XXIII

Sincopa in proposito est vltiē pluriū atq; similiū figurarū immediate descriptaz per minozē oēs antecedentē fm totū imperfectio: q; etiā reductio alio nomie appellatur. Ipsa enī antecedēs figura ad vltimā reducīt cū illa cōputāda. Si

enim in modo maiori pfecto: lōga vna
duas vel tres vel ples maximas imme
diate descriptas pcesserit: tūc eadē lon
ga cū vltia tanq̃ ab illa abstracta cōpu
tatur maxima. Idē autē iudiciū est in
modo minori pfecto de breui ad lōgas
7 in tpe pfecto d semibreui ad breues 7
in platiōe de mīma ad semibreues vt b

De sincopa largo modo sumpta.

Eia autē sinco **Ca. XXIII**
pe reductiōisq̃ normā: quāq̃
nulli aut parui momēti. quia
nulli speculatiōis existentē in
modo 7 tpe tā perfectis q̃ imperfectis
antiqui instituerūt dicētes: si in modo
maiori perfecto cōtingat duas longas
immediate reperire: tūc necessario 7 ter
tia etiā inpositis q̃buscunq̃ minorib⁹
figuris reperiēda est ad illas reducēda
7 cū eis cōputāda. Et ita in modo mi
nori de breuib⁹ 7 in tpe pfecto de breui
bus sentiendū: frustra tñ voluerunt. qd̃
enim si tertia defuerit: qñ ita distribute
scū descripte: scda nequaq̃ valet altera
ri. Aut qd̃ si vna tñ affuerit d per se cō
putanda qñ cōmensuratio integra ma
net. Iradiculū est qd̃ dixerūt Siliter au
tem in ppetatib⁹ imperfectis qñ p dua
rū similiū figurarū separationē q̃busdā
maiorib⁹ aut minorib⁹ inpositis illam
statuerūt. verū eni si in platiōe binaria
fiat p minimā q̃sdā breues aut semibre

ues ātecedentē erit ad modū necessaria
Nisi eni reliq̃ vltimo seq̃ret ac socia illi
us minima cār incōmēsurable efficeret

De colore figurarū. **Caplm XXV**

Color in cātu mensurabili est
puersio ppetatū perfectarū
7 imperfectas vel eō per figu
rarū colorationē effecta. vñd
vulgo a musicis d̃r. Quotiēscunq̃ mu
taf color mutaf 7 ppetas. Adutatur
inq̃ nō q̃ alia. s̃ q̃ alteri q̃litas fiat
Nō eni mutaf mod⁹ in tēp⁹ aut platiō
nē s̃ tñ fm valozē figurarū pmutatur
Data eni q̃cunq̃ perfecta ppetate p
figuras vacuas: tūc si inf illas qdā ple
ne inuēte fuerint. statim binarie efficiunt
Itaq̃ si maxima vacua triū existat lō
gaz: plena igit in eodē melo inuēta du
arū tñ erit. 7 ita in ceteris figuris. s̃ in
his aiaduertendū q̃ si def mel⁹ sub mo
dominozi imperfecto 7 tpe pfecto: tūc
breues colorari pñt. lōge aut neq̃q̃. in
quo sepe sepiusq̃ modulatores pecca
re inuēti sunt. Si enim brevis ternaria
tertiā per colorē amiserit partē duaz vi
delicet semibreuiū effecta. psequens est
vt longa plena duarū breuiū existēs: ar
guat vacuā: ternariā i breuib⁹ atq̃ mo
di minoris perfecti esse. Nā si def instā
tia q̃ in pma positione duaz erit breui
um perfectaz nūc aut impfectaz. nulli
us est momēti. huiusmodi enim im
perfectio ad tpris dñtarat ppetatem
respicit Si aut figure vacue binarie fue
rint in valozē: tūc ecōtrario plene erunt
ternarie. in q̃b⁹ nō obstāte colore superi
us cōmemorata ppetatū perfectarū
accidētia. i. altatio 7 imperfectio eueni
re poterūt.

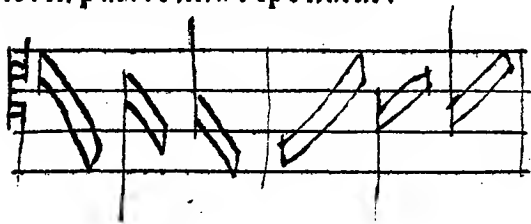
De alpha. **Ca. XXVI**

Unc aut tractato de simplici
bus figuris q̃ vnicū tñ sonus.
atq̃ vnicā hñt p̃siderationes

Liber

de ligaturis dicturi. pmo oim de alpha cū fuerit natura: figura in vtroq; capi- te sonās 7 inde ligatura seu quasi liga- tura naturalis: cui⁹ grā cetere a mulicif excogitate fuere fm q; huic cātui adap- tari potest agendū est. Idec igit vlt est si- ne tractu vlt cū tractu. si aut sine tractu prior est natura cuz possit illi adesse vel abesse: 7 tūc musicoz dūtarat instituti- one in superiori capite lōga fm valores efficitur in inferiori aut brevis. q; si cuz tractu vel erit descendēs vel ascendens Si aut descendens prior est positione vt in catu plano a quo assūpta est: 7 i vtro- q; eoz brevis est. si vō ascēdēs in vtro- q; semibrevis causa psequēter dicenda Quidā aut illā a primo cornu ascendē- tem. vt in secūdo exēplo instituerūt qd tñ merito ab vsu recessit Quēadmodū enī propriū est alphē littere vt ab eadez ad sequētes remittēdo qli defluat son⁹ ita 7 alphē notule vt a primo capite ad scdm pari forma deponatur.

Exemplum de alpha

De plica vel figurarū tractu. Capl⁹

Omnis plica vel est **XXVII** ascendēs vel descendens vel in- differēs vel copulatiua tantū Ascendēs aut vel est directe a medio trianguli vel est dextera a corpo- re qdrato vel sinistra. Si autē pmo mo- di natura figurā alleuiat. ac fm valo- rem illi infecat dimidio qntitatē Que enī sursū natura mouent leuia dicim⁹ Idec enī ex semibreui caudata: mīmaz facim⁹. si aut dextera fuerit: tūc tā ascē-

dens q; descendēs: musicoz institutiōe cuiuscunq; figure brevis. Longā facit fm valorē tñ. Ex minori enim figura min⁹ maior sed poti⁹ eō quēadmoduz li. v. ostendim⁹ efficiē. s; ab huiusmodi longa ad maximā nūq; puenim⁹. si enī per vni⁹ tantū plice additionē: facta est supdicta brevis in longā puerfio qntuz ad estimationē. ad puerfionē igit lōge in maximā fm valorē: danda erat alia quedā differētia accidētalis p quā effi- cere. s; cū nulla existat: maxia igit nisi tantū p suas dimensiones dari nō valz vnde nec dextera adaugeri plica nec sini- stra minui pōt. quaz ea ppter nulla in li- gatura recipit. qd est memorie mandā- dū. si vō sinistra que iam ligatis 7 cōpo- sitis figuris apponit. econtrario duob⁹ modis opat. si enī descendēs fuerit etiā musicoz institutione tā ex altiori qdra- to per ligaturā pri⁹ longā facto q; ex al- pha in pma ei⁹ positiōe existēti. breues facit. si autē ascendēs: illas in semibre- ues puerit. Indifferēs quidē est quan- do duarū figurarū pēse atq; qdrangu- lariū omni alio tractu carentiū: alteri⁹ dextera 7 alteri⁹ sinistra ē. de cui⁹ effectū ultimo loco vnicū dabim⁹ exēplū. Co- pulatiua tñ dī q figurarū qntū ad se at- tinet neq; adauget neq; minuit valorē de cui⁹ positione plura necessario inf li- gaturas habētur exempla.

De ligaturis in genali. Ca. XXVIII

Ligatura in pposito est duaz vel pluriū notularū ascenden- do vel descendēdo simul se te- nentiū collectio. Igit aut liga- tura: tū ex qdratis figuris tñ: tum ex q- dratis 7 alpha. Ligatura vō ex qdratis tñ. id est ex breuib⁹ absq; tractu ascen- dentib⁹ pstās: dicif cum pōpetate fieri Eadē enī est que in cantu plano: a quo

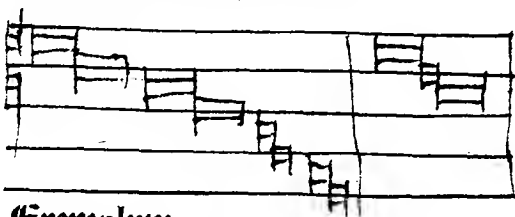
tanq̃ de primo possessore assumpta est
Si aut tractū vel plicā sup̃ p̃mā ascēde
tez in sinistra habuerit: d̃r cū opposita
pprietate facta. Quāuis enī q̃ntū ad se
ipsas cū pprietate cātr̃ plani posita fue
rit: q̃ntū ṽo ad tractū vel plicā est p̃ op
positū. Que si ex descēdētib⁹ ⁊ absq̃ pli
ca vel cū plica ascendēti fiat. etiā. si au
tē ex q̃dratis ⁊ alpha seq̃nti instituat. ⁊
quot quot a cātu plano oīno aliene fue
rint sine pprietate dicunt. s̃ qm̃ in q̃nto
atq̃ etiā p̃nti volumine maiores figu
ras minores p̃cedere ostensū est. Nūc
igī in ligaturarū descriptiōe a maiori
bus etiā incipiam⁹. De ligaturis in
specialit̃ p̃mo q̃drāgulariū descēdētīū

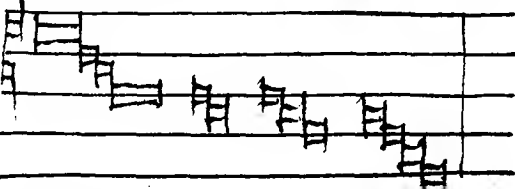
Dn̄is ligatura Ca. XXIX

q̃drāgulariū sine tractu descē
dētīū aut est duarū tm̃ aut plu
riū figurarū. si aut duarū p̃cise
tūc vtracq̃ illarū vel erit maxima ṽl lon
ga. q̃ fm̃ corporū magnitudinē ⁊ parui
tate distinguūt. si ṽo pluriū fuerit atq̃
maiorū corporū. ⁊ si in vsum nō venerit.
oēs erūt maxime d̃ necessitate q̃q̃ nul
lum habuerint tractū. Non enī virtute
ligature pprie. s̃ tm̃ ex earū cōfiguratio
ne sunt id qd̃ sunt vel noīam⁹. Idē aut
de his q̃ in sc̃do loco sunt. id est de lōgīs
si p̃ ppriā dimēsiōnē darēt q̃ fm̃q̃ p̃ no
mē importat corpore lōgiores sūt q̃ la
tiores qd̃ p̃ grādi modulatorū in curia ī
difficultudinē ventū est. etiā si nullū ha
buerint tractū sola enī hui⁹ d̃rie cā his
figuris plīce vel tract⁹ additi sunt ne eo
dem modo in hac facultate quo in geo
metrica cōsuetū est vnde deduxerūt ori
ginē describerent. Unde enī ⁊ apd̃ mu
sicoz vetustissimos oēs breues duabus
plicis ascēdētib⁹ ⁊ si breuiorib⁹ q̃ singu
le in antedictis figuris quēadmodū qm̃
tociū instituere volum⁹ depingebant. si

autē minoz quadrāgulariū corporū. id
est ipsarū breuiū virtute ligature dūta
rat ex musicoz institutiōe infmedijs in
suo robore remanētib⁹: extreme longe
erunt fm̃ valorem tantum.

Exemplum

Exemplum

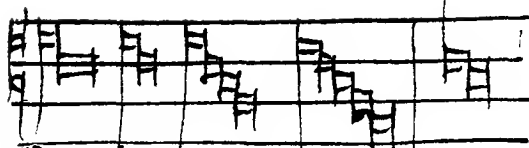
De ligaturis q̃drāgulariū cū tractu
sinistro descendēti vel ascendēti descen
tium.

Caplm XXX

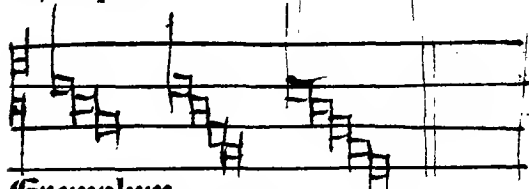

Dn̄is ligatura q̃drāgula
riū etiā descendentiū quaz
prima tractū in sinistra ha
buerit qd̃ nullo modo ma
xime figure rōne iaz dicta
accidere p̃t ⁊ inde neq̃q̃ alias s̃ p̃cede
re: duplex est. Aut enim huiusmodi tra
ctus erit descendēs vel ascēdēs. si autē
descendēs: aut erit duarū figurarū tm̃
ipsa ligatura aut pluriū. si duarū p̃cise.
prima erit brevis. sc̃da maxima vel lon
ga fm̃ superi⁹ dictā corporū d̃riaz. si ṽo
pluriū. oēs vltima excepta breues erūt
illa aut vel maxia vel lōga superiori d̃i
stinctiōe. si autē tract⁹ ascendēs fuerit.
aut erit duarū aut triū vel pluriū. si au
tem duarū tm̃. vtracq̃ semibrevis est. si
ṽo triū etiā due priores ī semibreues cō
uertūt. tertia quoq̃ longa fiet. q̃ si plu
riū. oēs post sc̃dam aduīq̃ vltimā que
longa semper manet breues erunt.

Liber

Exemplum

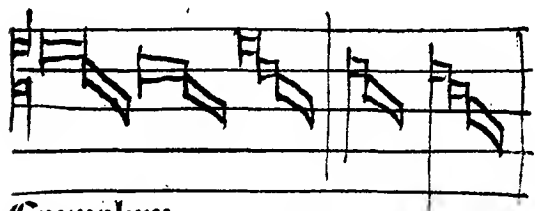

Exemplum

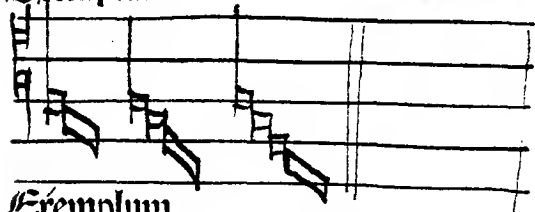
De ligaturis q̄drangulariū ⁊ alphe descendētiū. Caplm XXXI

Q̄n̄is ligatura q̄drangulariū ⁊ alphe descendētiū duplex est. aut enī q̄drāgulariū p̄ma sine tractu aut cū tractu erit. Si aut̄ absq̄ tractu vel maxima vel lōga s̄m̄ superi⁹ dictā discretionē efficitur ⁊ cetere s̄m̄l cū alphe breues erūt. si v̄o tractū habuerit: hoc duplicif. aut enī a sinistro ascendētē aut descendētē. si autē descendēs fuerit oēs erunt breues. Si v̄o ascendēs: tunc p̄ma atq̄ sc̄da semibreues. reliq̄ autē breues erunt.

Exemplum

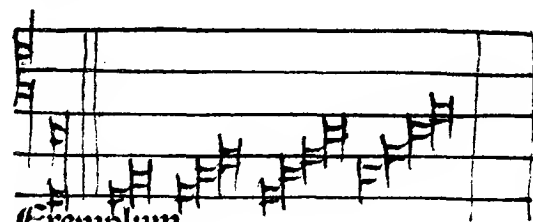
Exemplum

De ligaturis q̄drāgulariū ascendētiū ⁊ alphe ascendētiū. Caplm XXXII

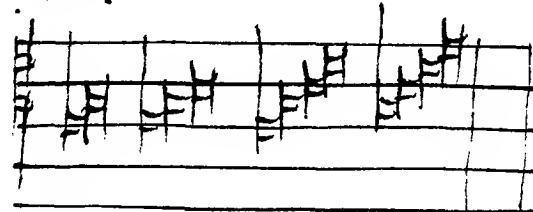

Q̄n̄is ligatura q̄drāgulariū ascendētiū ⁊ alphe ascendētiū duplex est. aut enī q̄drāgulariū p̄ma sine tractu aut cū tractu erit. Si aut̄ absq̄ tractu fuerint. vltia longa. p̄cedentes v̄o breues erunt. si autē p̄ma illaz tractum habuerit in sinistra ascendētē ⁊ si tres t̄m fuerint. p̄ma atq̄ sc̄da semibreues erūt. vltima v̄o etiā longa fiet. si v̄o plurium erit figurarū iterum prima atq̄ secunda semibreues

tum figurarū aut pluriū. Si autē duarum t̄m. p̄ma erit brevis sc̄da longa vt q̄busdā ex n̄ris q̄q̄ p̄ter oēm rōnem videtur. cum enī dextera plica alligate fuerint ambe igit̄ de necessitate lōge erūt. Per respectū enī ad primā ascendēs est. ad sc̄dam v̄o descendēs. q̄ vtroq̄ modo p̄ regulā plicaz breuiū valore adauget p̄ mediū. si autē pluriū fuerit p̄ inualla t̄n separatarū idē erit iudicium si ratione vtendū fuerit. Itā si cōtigue describant̄. breues fient oēs vel remanebūt. Et si indirecte ⁊ absq̄ exteriori tractu etiā oēs erūt breues. si autē cū sinistro tractu a p̄ma ascendēti: tūc illa atq̄ sequēs i ordine. id est secunda. semibreues. relique v̄o breues erunt.

Exemplum

Exemplum

De ligaturis ascendētiū ⁊ descendētiū q̄drāgulariū figuraz. Caplm XXXIII

Q̄n̄is ligatura q̄drāgulariū ascendētiū ⁊ descendētiū in duplici est d̄ria. si enī absq̄ tractu fuerint. vltia longa. p̄cedentes v̄o breues erunt. si autē p̄ma illaz tractum habuerit in sinistra ascendētē ⁊ si tres t̄m fuerint. p̄ma atq̄ sc̄da semibreues erūt. vltima v̄o etiā longa fiet. si v̄o plurium erit figurarū iterum prima atq̄ secunda semibreues

7 vltima semper longa : relique autem breues erunt.

Exemplum.

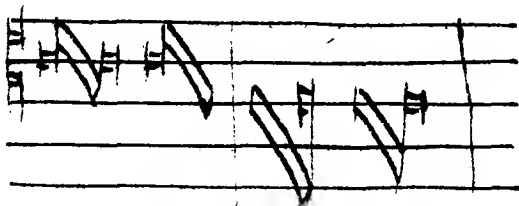
De ligaturis ascēdentib⁹ 7 descēdenti-
bus quadrāgulariū figurarū 7 alphē.

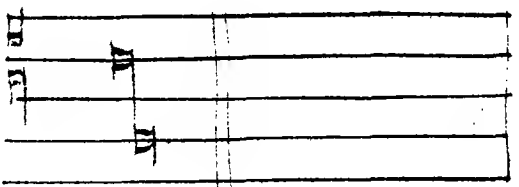
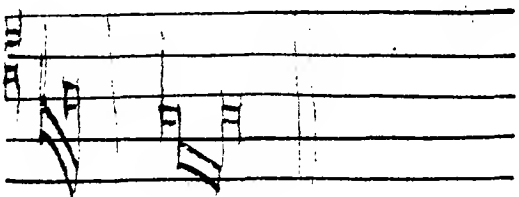
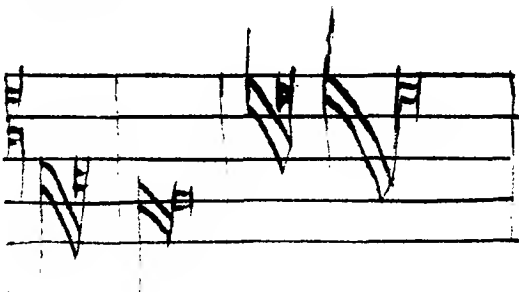
Ligaturarū Ca. XXXIII

aut q̄drāgulariū figurarū 7 al-
phē ascēdentiū 7 descēdentiū
multiplex est differētia. si enī
primē 7 vltimē q̄drāgulares 7 absq̄ tra-
ctu fuerint. inf̄ media v̄o alphā. seu etiā
si nulla illā seq̄t oēs erūt breues. si autē
alphā absq̄ tractu quadrāgularē figu-
rā directe ascēdētē p̄cesserit. in primo
capite longa: 7 in sc̄do breuis qd̄ est p̄-
priū illi 7 q̄drāgularis etiā lōga erit. s̄
si quadrāgularis indirecte posita fuerit
breuis semp̄ erit. si v̄o tractū habuerit a
sinistra descēdētē q̄drāgularis aut di-
recte sup̄scripta fuerit alphā i vtroq̄ ca-
pite breuis: q̄drāgularis v̄o lōga erit. si
aut indirecte: oēs erūt breues. q̄ si ascē-
dētē 7 q̄drāgulares modo superi⁹ dī-
cro discrete inueniant̄. illa i vtroq̄ cor-
nu semibreuis est. iste v̄o in longas aut
breues p̄uertent̄. Et si q̄drāgularis fili
modo cū tractu alphā antecesserit: tūc
ipsa qd̄ i primo capite simul cū p̄eē-
te q̄drāgulari semibreuis 7 i sc̄do breuis
erit. reliq̄ v̄o aut lōga aut breuis s̄m su-
peri⁹ dictā dīam Si aut ligatura descē-
dēs duoz̄ q̄drāgulariū p̄ infualla 7 ab
omī alio tractu sepatoz̄ inuenta fuerit
vtraq̄ figura cōmuni sn̄ia. verū enī p̄e-

ter oēm rōnez lōga d̄r. Cū huiusmodi
plica indifferēs fuerit. q̄a superioris de-
p̄tera: inferioris autem sinistra. impos-
sibile est qd̄ aiunt quantus ad secūdū.

Exempla

De pausa in generali. Ca. XXXV

Pausa: in omni vocum differē-
tia admodum necessaria fuit
Nemo enim p̄ter illam con-
tinue legere aut cātare p̄t. hīc

h

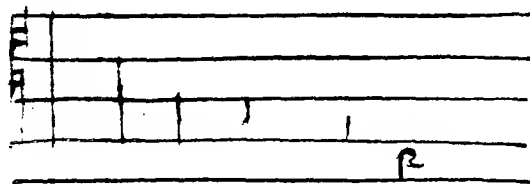
Ziber

eniz grāmatici ⁊ rethores certis pausis ac distinctiōib⁹. i. comate. colō. vel colo. ⁊ per periodo vtunt⁹. Absq⁹ his enim ⁊ pferentiū spūs deficeret ⁊ vboz snie cōfunderētur. Sili aut modo in nre musice practica. s3 alit in cātu plano ⁊ alit in cātu mēsurabili. In cātu enī plano nulla t̄p̄is quātitate quēadmodū de figuris in illo cōsideratis dictū est determinat⁹ in hoc vō eē. Sicut enī figure ita ⁊ eaz pause necessario mēsurātur q̄ etiā nō tātum superi⁹ dicta necessitate. verū etiā sepe ⁊ mltū elegātie causa ponūtur. valde enī venustior est mel⁹ vel ad tres vel ad quattuor aut multo plures cātus cōfec⁹ qm̄ nūc oēs m̄c vō qdā eodē cantus pferentiū tantūmodo pfallūt. ⁊ ceteri qbusdā pausis debite collocatis ad tēp⁹ vlt ad hōrā ab officio cantādi suspēsi pmanēt ad qd postea reuertūtur.

De pausa in cantu mēsurabili. Ca.

Pausa in cātu mēsurabili dupliciter dī. s. interior ⁊ exterior que prior est. Adueniēte illa statim ex musicoruz institutione ab ipso actu cātandi cessamus. Est aut huiusmodi pausa q̄ a quibusdā figura priuatiua eā obzē dī. qdā trāuersalis linea. maiores atq⁹ gñales vel eaz intualia inflecās lineas. p tot tēporib⁹ musice sūptis: vel eoz partib⁹ de qbus dictū est mēsurata quot fuerit integris vel nō integris spacijs figurata. Spaciū aut in pntiarū est distātia a q̄cunq⁹ maiorū lineaz in primiorē sibi ex eaz descriptiōe necessario pducta. Pausa autē qnq⁹ modis īstituta est. Prima enī ⁊ oīm maxima tria cōtinet spacia q̄ triū tēporū dī vni⁹. s. lōge pfecte. Scda aut duoz est. q̄ vni⁹ longe impfecte existit. Tertia est vni⁹ integri spaciū q̄ vni⁹ t̄p̄is siue vni⁹ breuis: tā pfecte q̄ impfe

cte nuncupat⁹. Quarta est dimidij spaciū ab altera maiorū lineaz descēdens. q̄ vni⁹ est semibreuis. Quinta aut ⁊ vltima dimidij est etiā spaciū. s3 tñ ascēdēs que vni⁹ simplicis minime appellat⁹. si vō īsummitate curuata fuerit: tūc minime colorate siue plene dī. Quib⁹ de rebus apte colligit⁹. nullā maxime pfecte aut impfecte esse pausam. Quāobzē si pfecta fuerit. per pausā triū tēporū triplicatā illā significan⁹. si aut eō per pausam duaru breuiū binario multiplicata. ⁊ qm̄ quacunq⁹ istarū oīm adueniēte statim vt p dictū est ab ipso actu cantādi priuamur. hic igit⁹ pausa interior est certū determinatiōis silentiū fm̄ exterioris estimationem.

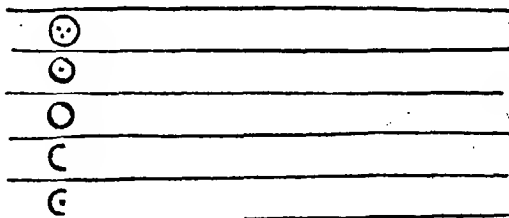
De signis proprietatum atq⁹ super scriptionibus. Capitulū XXXVII

Signa autē proprietatū plura sunt atq⁹ necessaria. Eoz autē quedā sunt exteriora: q̄dam vō interiora ⁊ vtrac⁹ īmultiplici differētia fm̄ ipsarū proprietū discretionē: ⁊ qualitates. s3 apd antiquos altero istoz modoz. Quidam eniz per figuras numeri binarij atq⁹ ternarij quas Algoriste cifras nomināt in capite cuiuscunq⁹ meli opposite descriptas iam dictas proprietates demonstrandas esse voluerunt. Verum enim quia hoc modo figure ipse numerales relative stare videbantur qdā etiaz sig

nātes pportiones de q̄b⁹ sequēti 7 vlti-
mo volumine dicem⁹: q̄ntū ad actū cā-
tādī attrinet. vnde Dubiū veniebat quē
istoz effectū dēmōstrarēt: inde moder-
ni alii⁹ pteplātes illas q̄ntū ad officiū
de quo dictū est p̄prietatū. s. dēmōstrā-
daz oīno p̄termittēdas esse magis qui-
dē ac magis. qm̄ alii⁹ recti⁹ signari pote-
rant quēadmodū ab ipsis factū est 7 ab
oībus obſuatur vt p̄sequēter dicemus.
Alii⁹ autē q̄drāgularib⁹ quibusdā figuris
vtendū esse decreuerē. verū enī p̄prietat-
ib⁹ p̄fectis cū trib⁹ virgulis ī medio po-
sit⁹ 7 p̄ imp̄fectis cū duab⁹. qd̄ etiā mo-
derni ob q̄ndā corpoz silitudinē quā ha-
bere euz reliqs figuris q̄dratis atqz vo-
ces rēp̄sentatib⁹ manifeste videbant. pe-
nit⁹ abiecere. Hīs igit⁹ ita merito repul-
sis. cū ostēsus fuerit oēs figura cantui
mēsurabil⁹ ab his q̄ sunt cant⁹ plani du-
xisse originē. ipasqz a geometrica facul-
tate p̄cessisse. Hinc etiā q̄maxime pue-
niēs fuit: vt earū relatiōes q̄busdā alijs
figuris a superi⁹ dictis atqz descriptis
ita adēx p̄signarētur: vt p̄mo intuitu p̄-
prietates ipse vnicuiqz note efficerētur.
s. p̄fecte p̄fecto signo. imp̄fecte vō econ-
tra. Et qm̄ int⁹ oēs figuras circularis si-
ue spherica: p̄fectissima est. inde q̄ de hu-
iusmodi speculatiōe recte sensere: eadē
figura p̄ signo p̄p̄eratū p̄fectaz q̄dā tñ
dria accidētali adiecta ppulcre vti diffi-
nierūt Hec enī int⁹ figuras cāt⁹ annume-
rari neqz potuit. qm̄ ad reliqs per illā
deuenire minime poteram⁹ Quāqz enī
q̄drāgulares figuras in triāgulares di-
uidere: facile vt ostēdim⁹ fuerit. circula-
rē tñ in q̄drangulares partiri: huculqz
nemo sciuit. dato qd̄ possibile fuerit. vñ
aristoteles in p̄dicabilib⁹. Quadratu-
ra circuli dabilis est: quāuis nōdū scita
Sciētia enī vt optime inq̄t: nō iterimit

scibile. Igit⁹ si in p̄ncipio cuiuscūqz me-
li cant⁹ mensurabilis circuli tria habēs
puncta in medio: positi⁹ fuerit: signū est
modi maioris p̄fecti. Si autē vnicū tā-
tum habuerit p̄ctū. signū est modi mi-
noris p̄fecti vel t̄p̄ris atqz platiōis p̄-
fecte simul etiā si nulla infuerit lōga fi-
gura. Duo autē p̄cta int̄ponere idō nō
sunt passi. quoniā binari⁹ numer⁹ imper-
fectionē dicit. Si vō nullū habuerit in
medio punctū. signum est t̄p̄ris p̄fe-
cti duntaxat. Et quoniā circulus: am-
plius per accidens diuersus esse nō po-
test. eam obrem semi circulus: tempus
atqz p̄olationē imp̄fectā: propter sui
imp̄fectionē iure dēmonſtrat. Si vō
punctū in medio habuerit. tempore stā-
te imp̄fecto. p̄olationē p̄fectam si-
gnat. Si autē nullū sup̄dictoz p̄fecti-
onis signum p̄cesserit: tūc oēs p̄p̄ri-
etates nisi de modulatozis ignorātia fi-
at: imp̄fecte crunt.

Exempla exteriora p̄prietatum.

De signis p̄prietatum interioribus.

Capitulum XXXVIII

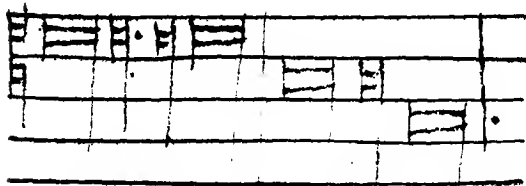

Igna vō p̄p̄eratū p̄fectaz in-
teriora atqz certiora sunt illa-
rum accidentia. Si enim in-
ter duas n̄arias due lōge pū-
cto diuisiōis separe iueniā aut post ma-
ximā vnica lōga vñ pausa triū tēporum
b ij

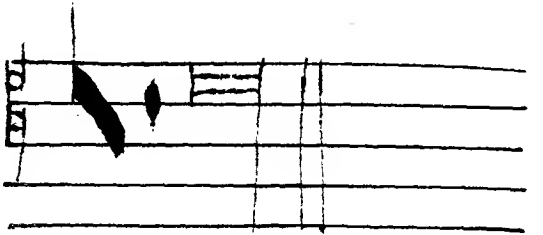
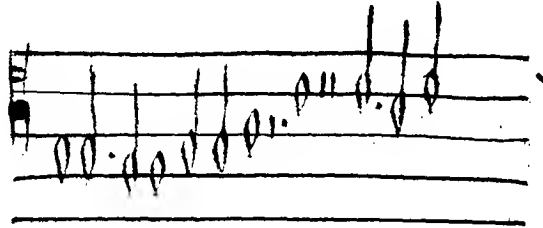
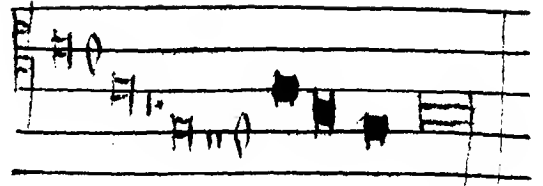
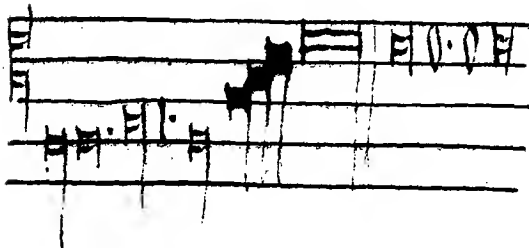
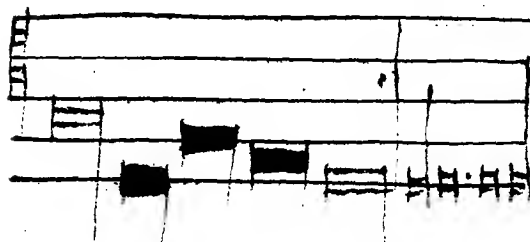

Liber

cū pūcto diuisionis affuerit. aut int̃ ma-
ximas vacuas q̃dā plene reperiā. signa
sūt modi maioris pfecti. si aut̃ lōge pa-
ri forma p vacuas et plenas distribuā
vel ab vnica breui aut ei⁹ pausa impfici-
ant. signa sūt modi minoris pfecti. si vō
breues: eadē lege describā. et vñ a semi-
breui vñ ei⁹ pausa impfecte fuerint. aut
etiā si due pause semibreuiū immediate
posire atq; ab eadē linea descendentes
breuē seq̃nt. signa sūt t̃p̃is pfecti. Sili
aut̃ modo si de semibreuib⁹ int̃ se idē fi-
at. et a minima seu ei⁹ pausa impficiant
vel si due pause miñmaz immediate descri-
pte atq; ab eadem linea pcedētes semi-
breuē secute fuerint. signa sūt platiōis
perfecte et in q̃buscunq; alterationes fi-
ant. signū est proprietatū perfectarū.

Exempla

Lōmētariōz musices lib̃ octau⁹ atq; vltim⁹ in quo d̃ pportioib⁹ cātādi agit.

De recta proportionum cantandi consideratione. Capitulum I

De proportionib⁹

cātādi hoc i vltio volumi-
dicturi aiaduertēdū in pri-
mis q̃ lōge alia p̃siderati-
one in p̃ntiaz q̃ in p̃cedētib⁹ dictū fuit
et si nō alia lege accipiūt. Illic enī earū
termini disiūctis siue seorsuz positi ad se
inuiçē: istic vō: p̃ma atq; p̃pa p̃teplati-
one nullaten⁹ sic cōparant. Itur⁹. ibi q̃
cūq; duo ad q̃dlibz vnū in dupla se h̃nt
pportioē. h̃ aut̃ neq; ita p̃siderā. quā-
uis enī due maxie ad vnā lōgā. breuē se-
mibreuē vñ minimā aut eō minores. s. p̃-
cedēdo et maiores s̃bseq̃ndo eā quā p̃di-
rim⁹ simpliciter efficiāt pportionē. nō tñ
s̃m p̃ntem speculationē. In hac enim

si recte comparatio fiat. dispositis primo oīum sub binario aut ternario numero figuris. put pcedēti libro factū extitit secundo loco vnāquāq; illarū ad eī q̄libet partes. s. ppinqs. remotas. remotiores v̄l remotissimas. si tot h̄re valeat. sub altero dictorū numeroz cōparam̄. Cōparam̄ inq̄ nō tñ ad ex: s; tanq̄ itra illas existētes v̄l subitellectas. qm̄ i eas resoluitur. Unde enī māria valore binaria: duarū. s. lōgarū ad vnā illarū. 7 lōga duarū breuiū ad alterā earūde. 7 reliq̄ eiusde valoris figure ad imediatas cōparate eadē duple relatiōe iungūt qđ oīum modulatorū snia atq; p̄ctica cōprobat eoz q̄ circa huiusmodi speculationē recte p̄replati sūt. Quāob̄re q̄ oēm pportionū habitudinē duplicif fieri dicūt. i. vel p respectū ad numez figurarū pcedētiū v̄l earū q̄ in tenore vt duodecim semibreues ad sex. in hac de q̄ agim̄ pportione cōparate: iā ab hac v̄tate declinat se inuēti sūt. Quāq̄ enī p̄dicti numeri figurarū ad seinuicē relati duplā efficiāt pportionē. nunq̄ tñ sub illi v̄tute decābūt: nisi pri⁹ q̄ in maiori sūt numero dimidio s; valorē singillatiz inflecte fuerint. q̄ de re. oīs figurarū cōparatio ad ex. interiorē d̄ nc̄itate q̄ntū ad hāc disputationē attinet supponit cōparationē. Unde enī medic⁹ in examinatiōe duorū pulsū in q̄b; teste galieno. libro de illoz pueniētia natura musices repit in q̄ se habuerint pportioē: vt de statu alicui⁹ morbi augmēto v̄l declinatione recte iudicare possit. p̄mo oīm: q̄ntū alif illoz p subtractionē vnitatis seu vnitatū i motu adauct⁹ v̄l iminut⁹ fuerit. vñ tal' pportio sumit originē solert' scrutat' vt enī sit puls⁹ nc̄e est motū antecedere p̄mo musices d̄r. quoz ille in ipetu. iste v̄o in numero p̄siderat'. Quib; de reb;

iterū relinq̄. oēs pportionē recte distributā nō modo pvaloris figurarū subtractionē de q̄ intēdim̄. sed etiā p additionē: cātabilē fieri. Unde enī de q̄cūq; figura valore binaria aut ternaria: ab antiqs atq; sapiētib; modulatorib; dictū est. Crescit in duplo. Crescit in triplo. q̄prop̄ si figure ipse de q̄b; agim̄: alfa pportionū sup̄dictarū: augmēti s̄m valorē susceptibles existūt. ita 7 decrementi passibiles erūt. Qđ enī de alfo istoꝝ dicif. de alfo etiā p oppositū necessario pcedif. Cōtrarioz enī eadē est disciplina. Itaq; ad h̄ pportiois institutioez de q̄ agim̄. etiā si alf fminorū ad ex nunq̄ pcedat quēadmodū isti p̄tendūt. nihil refert. Sufficit enī vt p figuras s̄m valorē binarias p̄stituaf. q̄ ad vnitates eiusde pportionis v̄tute puertant v̄l resoluant'. Hinc enī vt q̄nta fuerit ostēdatur. ita ab oib; de nc̄itate p̄signaf. 2. et vt q̄lis existat. alfo istoꝝ signoz Q̄ ei⁹ effectū de quo dictū ē insinuātib; demōstrat'. Cū igit. b sit ver⁹ mod⁹ pcedēdi i dupla pportioē. 7 illa p̄ma oīs atq; huius speculationis tanq̄ thēma qđdā fuerit necesse est qđ cetera pari forma instuant' ad hoc vt cātabiles fiant. qđ. de q̄ntupla mīme affirmari p̄t. Nulla enī figura in q̄ncq; diuidif p̄tes. put ad hoc attinet oportebat. vt q̄ttuor relictis. q̄nta decantanda remaneat. 7 ita in septupla atq; plurib; alijs. qđ si nulla i his atq; alijs q̄buscūq; fieri possit maiorū terminorū i mīores reductio: nullo modo sūt dabiles. Si v̄o respectiue de q̄b; isti p̄cise intēdūt: icātabiles sūt. qz incōmēsurabiles. Cū enī similiū figurarū silis sit p̄nūciatio: impossibile est vt vnā cātatiū eodē tēporis spacio mīorē numerū semibreuiū alif v̄o maiorē pferat nō variata p̄nūciatiōe. idēq; de maiorib;

Liber

atq; minorib; siue minimis figuris dicendum et si de his propter earum imperfectam commensurationem vel non integrum compassum quibusdam aliamentis fuerit. Nunq; enim ita eque bene modulari possunt quin semper aliqua fuerit in tempore pronunciandi disparitas. Unde prestantiam quorundam modulatorum nostrorum temporum valde miramur qui de omnib; proportionibus conati sunt per notulas tradere exempla: que tamen alios docere nequaquam potuerunt. Alij autem post optime descriptam duplam si sesquialteras consequenter distribuere voluerint: illam ita instituunt vt neq; maioris termini in minores puerlione qd oportebat: sicut in precedenti dupla factus fuerat: neq; determinato maiore ei termino. id est ternario numero: vt fm illius summas multotiens sumpto ad binas atq; binas precedentium correspondeat: qd saltem necessarium erat sed tantum vt figure ipse terne pro singulis compassibus accipi valeat qd neq; ad intra: neq; ad extra vera sesquialtera fuerit. Ceterum. quadrupla immediate subiungentes ita illam recte decantantes: sesquitertiam ad precedentem sesquialteram velut quaternarium ternario comparantes propria dimissa quadruple relatione esse dicunt atq; preter rationem ita illam consignant. Deinde autem vt dato vno inconuenienti plura contingant. remanentib; figuris sub valore vltimo dicto: consequenter in sextuplam ptransire dicunt nulla tamen relatione vel ad se vlt ad precedentem contemplata: sed tantum ratione mensure vt inquirunt tanq; sex semibreues pro vno compassu accipientes. Beinceps autem ad simplices atq; primas figurarum positionem redire volentes

sub sextuplam instituere dicunt et illius signis ridiculose tamen demonstrant. Si enim qualibet figurarum p sex nunc stare dicamus. necesse erat vt in eius opposita sextupla etiam quecunq; figura in sex partes diuisibilis existeret. Sunt autem et alij qui confectum ab eis melius certis in principio numerorum signis prenotantes quasdam figuras: nunc per medium fm valorem et quasdam vltro etiam diminuendas esse volunt. tum vero easdem minime. et quasdam econtra in docte augmentandas. Cum enim predicta signa diuersarum fuerint quantitatuum demonstratiua. impossibile est qd simul agant fm virtutes. Si autem singillatim accipiantur necesse est vt illorum quolibet equaliter se habeat ad omnes sub illo descriptas figuras. Hec autem quantum preter omnem rationem extiterint ex dictis manifestum est. Unde ex his atq; similib; positionibus plurimum euenit vt quod ab vno modulatore conflatum fuerit ab alio quantumcunq; perito nisi tantum per quandam contrapuncti examinationem quomodo decantandus existat: inueniri minime possit. quo nihil ridiculosius nihilq; veracundius maxime conficientib;. Nulla enim scientia ducunt. Cum igitur omnem supradictorum modulatorum traditionem circa huiusmodi speculationem alienam esse a veritate preclarum fuerit. hinc merito illam missam facientes dicimus. Ad veritatem huiusce disputationis pertinet imo necesse est vt omnes cantandi proportionem intra quaslibet figuram p illi ad eius partes comparisonem inueniantur quemadmodum ex duple institutione ab omnibus concessa manifestum extitit In his enim nulla hoc modo difficultas quia nulla

ambiguitas. sed quoniam hucusque ista in vniuersali dicta sunt: nunc autem de singulis seorsum tractaturi que ad nostram pertinent disputationem atque explanationem. primo omnium de figurarum consideratione cum fuerit per necessarium dicam.

De triplici figurarum consideratione.

Capitulum II

Figurarum cantus mensurabilis triplex duntaxat est contemplatio. aut enim secundum proprium valorem: aut secundum valoris diminutionem: aut secundum augmentum de quibus intendimus considerare. sed quoniam de prima atque principali proximo antecedenti volumine habundante meminimus age nunc de reliquis in ordine pertractemus.

De secunda figurarum consideratione.

Capitulum III

Secunda figurarum cantus mensurabilis consideratio est per valoris diminutionem. Sed quoniam ille aut binarie ad intra aut ternarie sunt. hinc igitur earum diminutio vel fit dupla proportionem tripla quadrupla et ex earum compositis de quibus dicemus vel sesquialtera vel sesquitercia precipue. Si enim omnis consonantia: alia supranominatarum proportionum. omnes necessario concedunt de non esse ad esse quemadmodum libro tertio probatum est deducitur. ipse quoque proportionem vel alterius supradictorum numerorum comparatione ad unitatem vel utrorumque adinuicem conficiuntur: atque huiusmodi causa iam dicte figure iisdem sub ordinate numeris ita semper proferuntur vel decantantur: necesse est iterum ut omnis earum diminutio altera su-

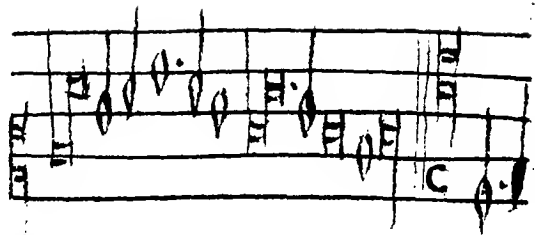
pradictarum relationum per maioris termini conuersionem in minorem fiat. Que cum ita se habeant relinquitur de necessitate ut omnes proportionem que ab huiusmodi contemplatione seorsum fuerint improprie vel ficticie existant. ut sunt que respectiue tantum sumuntur: de quibus summam meminimus et consule nullum verbum faciemus.

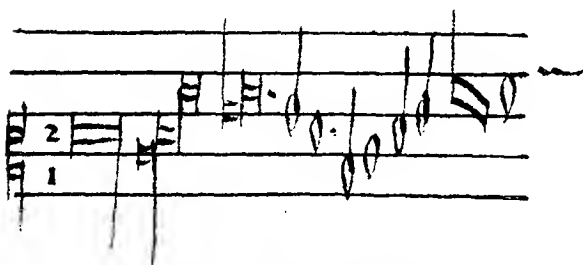
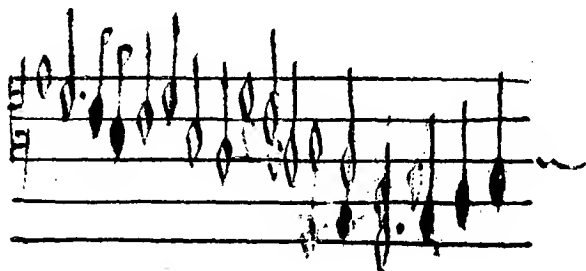
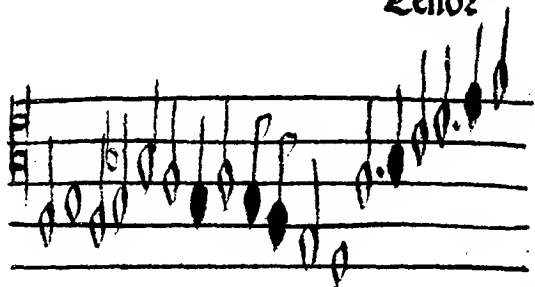
Liber

De dupla pportione. Ca. III

Divina igitur figurarum dimi-
nutio fm valorem : est que p-
rimam omnium fit proporti-
onem. id est duplam que om-
nis inequalitatis principium est in qua
figure sub binario numero distribuunt
et ad unitatem per dimidij valoris cu-
iuscunq subtractionem reducunt. Est
enim duorum ad unum comparatio.
Quamobrem oportet vt maxima sup-
dicti valoris ad illius dimidium. id est
longā. longa ad breuē. brevis ad semi-
breuē. semibrevis ad minimā. minima
q ad minimā plenā vl tractū in sūmita-
te curuatū habentē. et hec ad aliā vtra-
q accidentia predicta patientes redu-
cant et in huiusmodi decantent de neces-
sitate proportionē que hoc tempore ni-
miū vulgata habet : siue per mediū qd
idē est. Duplū enī vt alibi meminimus
dupli dimidiū est et econuerso vno vtra-
q contemplatione seorsū consignari si-
ue altero istorum modorū demonstra-
ari potest. $\frac{2}{1}$ Q

Tenor

Exemplum duple proportionis.

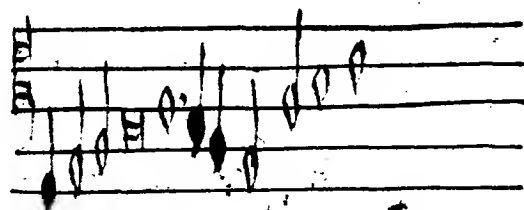
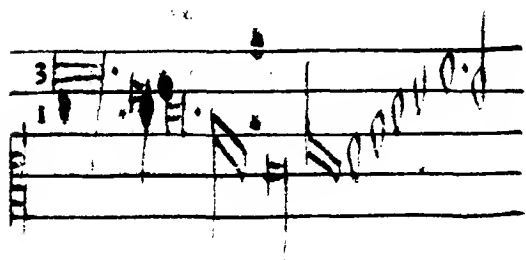
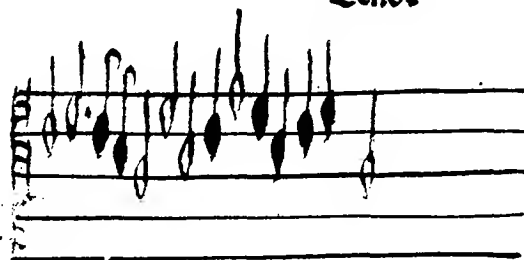

De tripla proportione. Caplm V

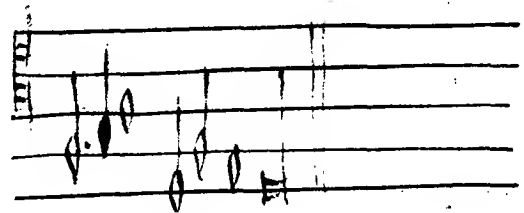
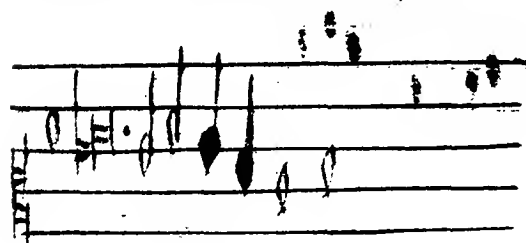
Secunda figurarum diminutio est que per secundam agitatur proportionem. id ē triplam in qua figure ipse ternarie fin valorem ponuntur. 7 ad unitatem per duarum partium amissionem reducuntur. Est enim trium ad unum comparatio. unde maxima eiusdem valoris ad unam longam intra illam existentem vel sub intellactam conuertit. longa ad breuem. breuis ad semibreue semibreuis ad minimam. minima vero ad precedentes reducitur proportionē. verum enim semibreues semper terne ponuntur. 7 ita pro singulis compassibus accipiuntur. signatur autem utroque ei termino. ut hic. 3. Possunt autē quęcūq; figure sub hac proportione existentes: etiam sub proportione dupla quantum ad seipsas optime distribui.

Tenor

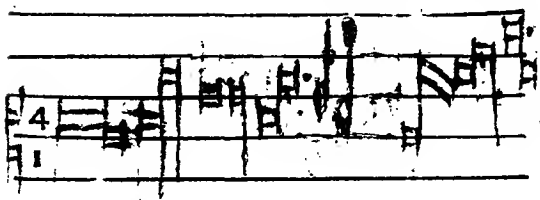
Exemplum triple proportionis.

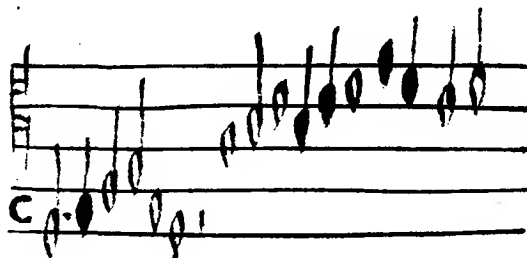
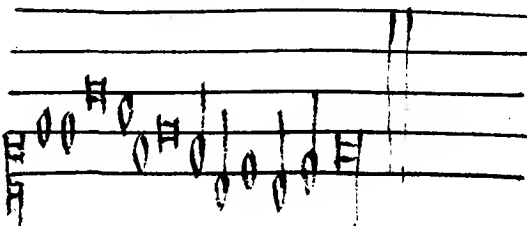
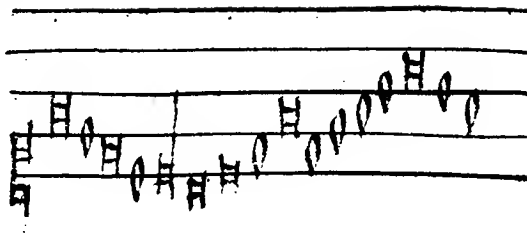
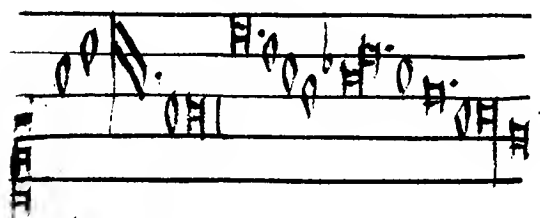
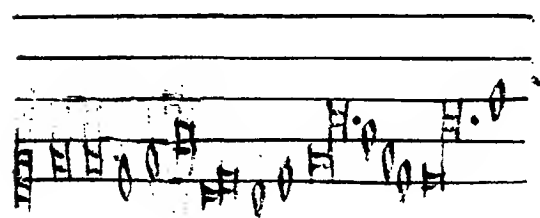
Ziber

De quadrupla proportionē. Ca. VI

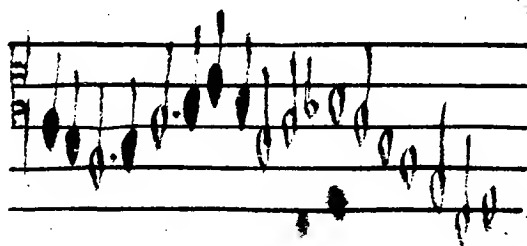
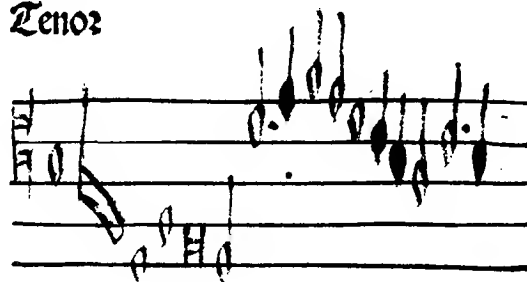
Quarta figurarū diminutio per
tertiā. i. q̄druplā efficiē ppor-
tiones in q̄ figure ipse binarij
valoris in seipm multiplicati
qm̄ bis dupla existit describūt. 7 ad vni-
tate p triū partiū depositionē puerunt
Est enī q̄ttuor ad vñ cōparatio. vnde
quēadmodū dupla pportio p figurarū
immediatarū cōparationē vt maxie ad
longā. lōge ad breuē. 7 sic in ampli⁹ ita
7 hec p mediatas vna. s. tñ inēmissa cō-
ficiē. Quāobzē. semibreue ad breuē. lō-
ge ad semibreuē. breuis ad minimā. se-
mibreuis ad minimā plenā: siue tractus
curuatū hñtez. minimeq; simplicis ad
minimā vtroq; sup̄dictorū accidētū af-
fectū reductio fiat. 7 alfa p alfa in eodē
ordine pferat. in p̄dicta semp erūt qua-
drupla pportiōe. signat aut vtroq; ei⁹
termīo hoc modo. 4. v. vtrūq; siml' du-
ple pportiōis signis vt b 2 Q. aut cō Q 2

Exemplum quadruple proportionis.

Tenor

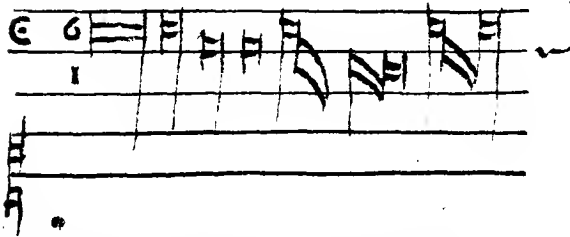
De sextupla proportione. Caplin VII

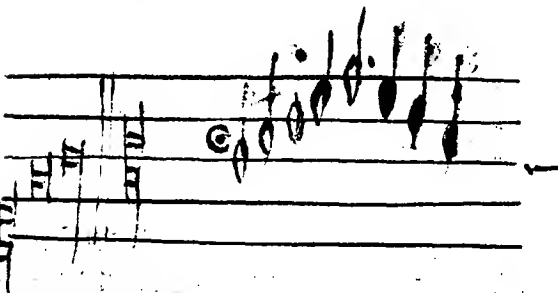
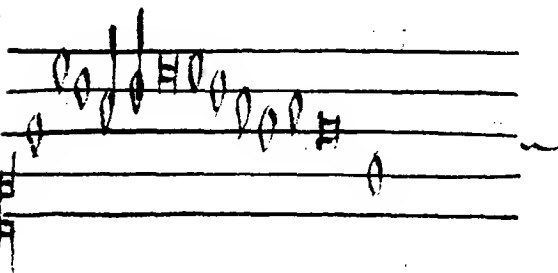
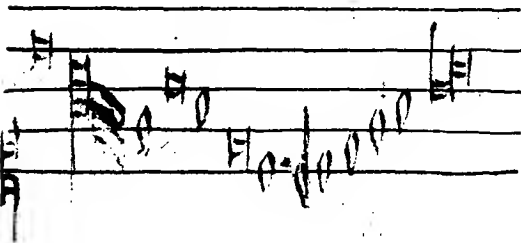
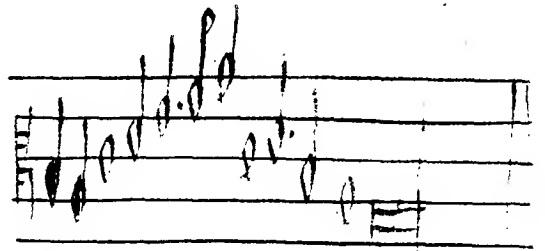
Ed qm̄ q̄ntupla pportio cau-
sa iā dicta nullo modo s̄z hāc
speculationē dabil' est. hic q̄r-
ta figuraz dimiutio sextupla
fit pportioe. q̄ ceteris i sui distributione
valde dissilis est. Necq̄ enī p figuras oī
no s̄m valorē ternarias: neq̄ binarias:
qd̄ tñ reliq̄ faciūt assignari p̄t. Maxima
enī s̄m totū 7 s̄m partes ternaria: trius
est lōgarz: nouēq̄ breuiū. Maxima vō
binaria duarū lōgarū q̄ttuor breuius 7
octo semibreuiū. senariū nunq̄ pducen-
tes numerū i quē resolverētur qd̄ opor-
tebat. Qd̄ q̄q̄ ita fuerit. tñ p figuras
parti ternarias parti vō binarias nulli
dubiū triplicif atq̄ optime valet exēpli-
ficari. Primo enī p figuras: natura aut
positioe binarias. p accidēs vō ternari-
as. i. pūcto pfectiois adauctas. Maxi-
ma enī binaria duaz. s. lōgarū ac q̄ttu-
or breuiū: triū erit hoc modo lōgarz at-
q̄ sex breuiū. e q̄b' q̄ncq̄ reiectis: sexta
superit decātanda. 7 ita in ceteris figu-
ris. Est enī sex ad vnū cōparatio. Secū-
do aut p figuras q̄tū ad totū ternarias
q̄ntū vō ad eaz partes: binarias vt ma-
xima triū lōgarū sex breuiū: 7 lōga triū
breuiū. sex semibreuiū: 7 i āpl'. Tercio
7 vltio p figuras vtriusq̄ modi ac etiā
t̄p̄is imp̄fecti platiōis vō p̄fecte: s̄z qm̄
oīm sup̄dictaz positionū vltia nō solus
sextuplā adintra. i. s̄m infioris valoris
reductionē s̄z etiā adeq̄ saltē in platiōe i
q̄ sex semibreues p vno cōpassū vt vul-
gato vtamur vō cātoz recte accipim' p̄-
p̄cise efficere p̄t missis igif duab' p̄oib'
hāc tñ seq̄mur: ita vt ad ip̄as plationes
semp fiat respect'. semibreuis enī trius
simpliciū minimaz existēs. sex etiā mi-
nimaz aut tractū curuatū h̄ntium aut
plene statū erit. q̄ hui' pportiois virtu

Liber

te ad vnā illaz reduceſ. Pari etiaſ rōne breuiſ duaz ſemibreuiū atqſ ſex minia rū etiā ad vnā. Lōga ſo ſm hāc rōnem ad duas. maxima aut ad q̄ttuor. ſignatur aut vtroqſ ei numeroz ſm̄io vt b. 6

Exemplum ſextuple proportionis.

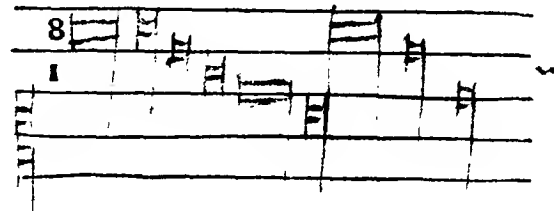

Tenor

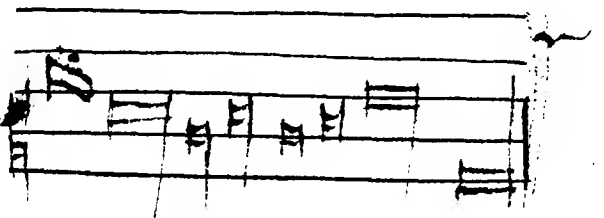
De octupla pportione. Caplin VIII

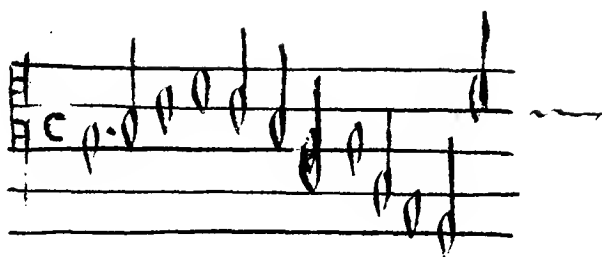
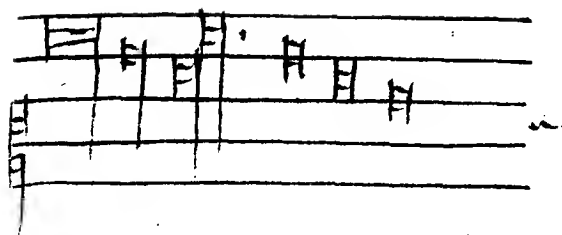

uinta figuraz dimiutio qm̄ ſeptula etiā rōne iā aſſignata dari nō valz. octupla accidit pportiōe. in q̄ figure ipe bina rī valoris p̄ternariū mltiplicati dſcribūſ. 7 ad vnitatē reducūſ. Eſt enī octo ad vnū cōparatio. Hac igiſ pportione maxia ſm̄ valorē binaria: in ſemibreuē reducūſ. lōga in minimā. breuiſ aut in minā plenā vſ curuatā. ſemibreuiſ ſo i minimā vtrūqſ ſup̄dictoz accidētū patientē. duab⁹ ſemp̄ inſmiſſis figuris. ſignat aut vtroqſ ei termino vt hic. 8.

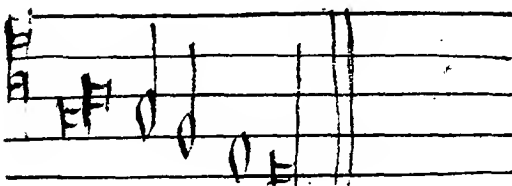
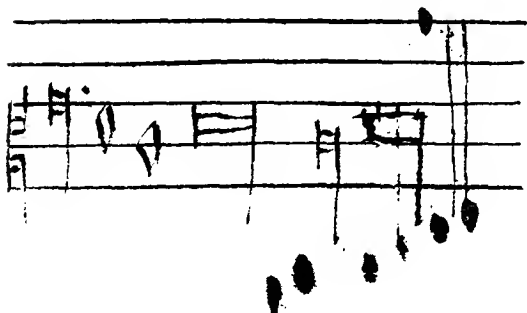
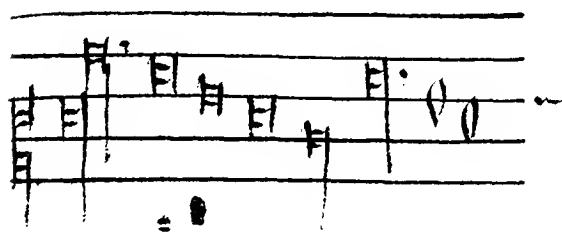

Exemplum octuple proportionis.

Tenor

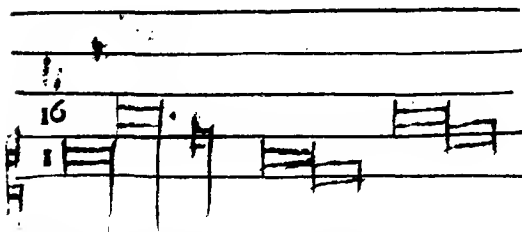
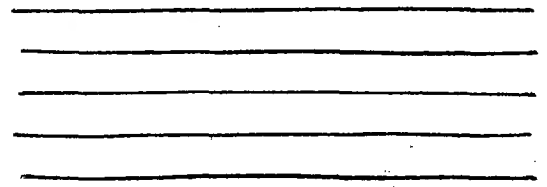
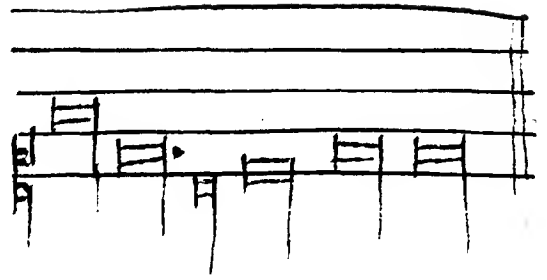

Liber

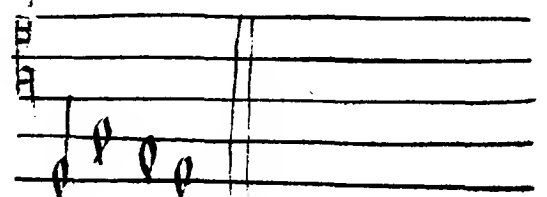
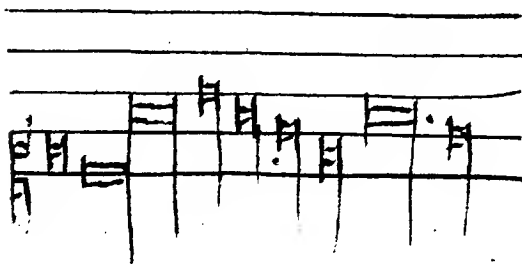
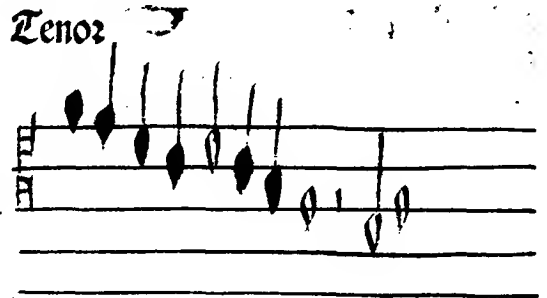
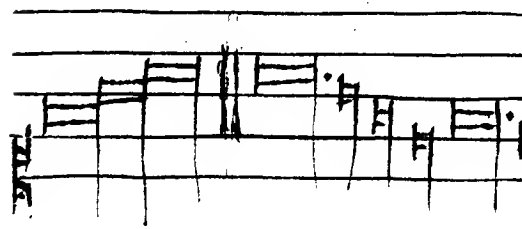
De sedecupla pportione. Caplin IX

Extra figurarū diminutio: se-
decupla pportiōe optie efficit
i q̄ ipe figure a binario nume-
ro ducētes originē p octonari
um i se multiplicatū illā pficientes: ad
vmitatē reducunt. Est enī sedeci ad illā
cōparatio. Itac igit pportiōe maximā
binariā in minimā pvertim⁹. Iōgā i mi-
nimā plenā. breuē autē in q̄ de nccitate
finē facim⁹. i minimā plenā atq; tractū
curuatū simul hñtem. signat autē vtrū
q; eius terminis. 16.

Exemplum sedecuple proportionis

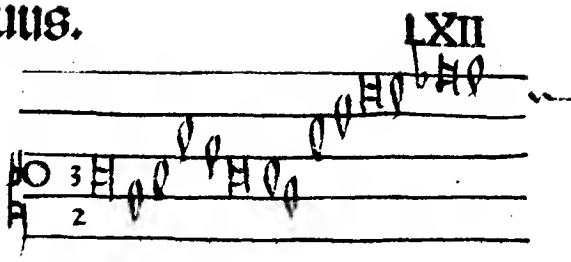

Octauus.

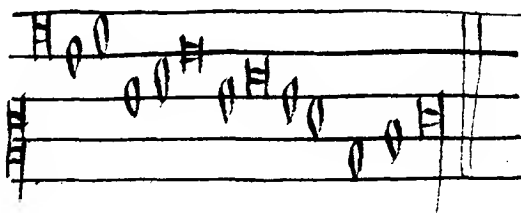
De sesquialtera proportionē. Ca. X

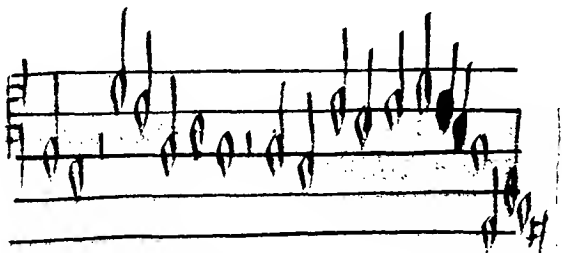
Prima figurarū diminutio p̄ma sup̄particularis generis fit p̄portione. i. hēmiolia siue sesquialtera in q̄ figure ipse ternarie s̄m valorem ponuntur: et in binarias per tertie partis amissionē reducūtur. Est enim sesquialtera ipsa triū ad duo cōparatio. In hac autē ita agendū est: sicut q̄n ternarias vacuas cōstētēs: plenas efficiamus vbi tertia p̄fectarū pars oīno deletur atq̄ tollit̄. Hac igit̄ p̄portione maxima ternaria ad seipsam binariā. lōga ad longā. breuis ad breues. semibreuis ad semibreuē: si recte sumat̄ p̄uertūtur. Qua in re notādū q̄ huiusmodi figurarū relationes neq̄q̄ s̄m totū fiant: s̄ t̄m s̄m partes in q̄s rōne inferioris numeri dissolui p̄nt. Nulla enī figura ad seipsam s̄m seipsam est relatiua. Verus enim vt sesquialtera sicut ad intra figure ipse custodiūt: sic adeq̄ in pronūciatione illā efficerēt musicorū institutione a tēporis proprietate sumēdo initiū: factus est vt semibreues: terne ac terne in ipso actu cantandi: ita suā h̄rent commensurationē vt duas t̄m p̄cussiones quarū altera in dimidiō scd̄e figure. altera vō in fine tertie terminatur: recte accipiāt. Sed nūc q̄m ceteras figuras his tantū manifeste metimur: vt precedenti libro ostensum est. ab ipsa igitur tēporis proprietate incipientes: primus reponam̄ exemplū. Erit enī si a plib̄ facile sit intelligere tanq̄ vehiculū q̄dam nouis scholarib̄ q̄b̄ p̄desse dūtāt intēdim̄ signat̄ aut̄ vtroq̄ eī terminio vt h̄. 2. Si aut̄ huiusmodi figurarū ad eaz partes remotas cōparatio fiat: vt maxime nouē breuiū ad maximā quattuor erit dupla sesquārtā quā p̄sulte p̄terire volum̄

Exemplum sesquialtere proportionis.

Tenor

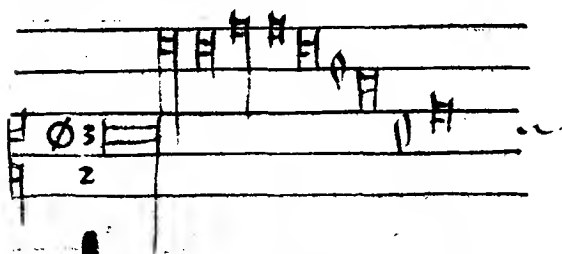

De sesquialta s̄b p̄portōe dupla Ca. XI

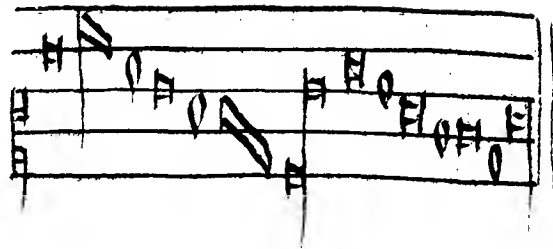
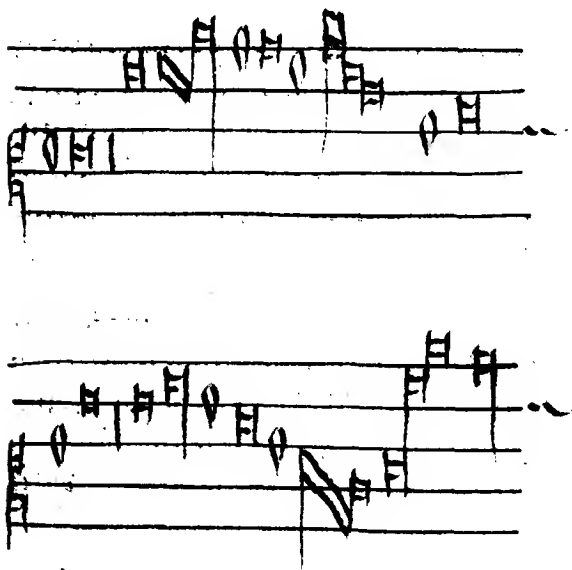
Preest etiā sesquialta p̄portio in vtroq̄ mō maiori. s. atq̄ minori ac tpe p̄fectis. platiōe vō ip̄fecta et vt elegatior fiat p̄mediū v̄l s̄b p̄portōe dupla assigni s̄ vt sit clari⁹ qd̄ d̄r ab ipsi⁹ t̄pis p̄p̄tate etiā p̄ncipiū d̄scribēdi sumam̄. Breuis igit̄ triū semibreuiū sex erit minimaz a q̄b̄ duple p̄portiois v̄tute s̄b̄ abiectis remanēt tres. Ab his autē si sesquialta p̄tate

Liber

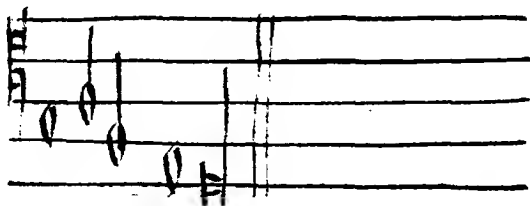
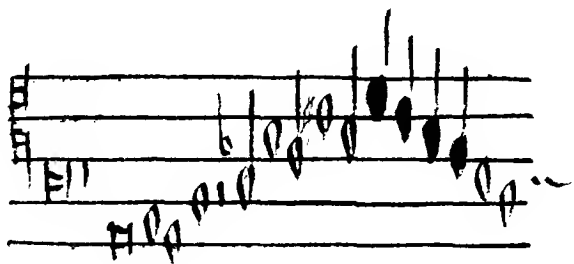
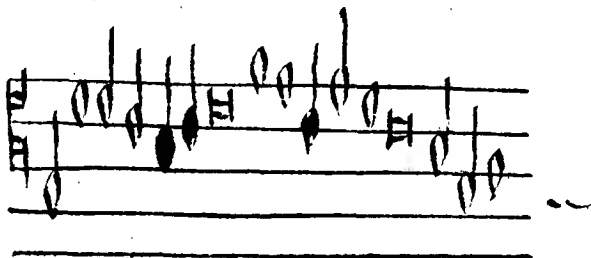
tertia debeat superius due. semibreue bi
naria redderes i qua single breues sup
dicti valoris puerter q etia post pdictas
reductione terne accepte. qm binas tm
recipiunt pcussioes 7 ad seipsa 7 ad binas
semibreues eaz q i tenore dscpte fuerit
tm fm numeru: tm fm comefurationez.
qm eode tps spacio p supioze regulas
optieperut eade efficiet pportioz itaqz
hac rone breuis pfecta ad semibreue bi
naria put meminim reducif Lōga pfe
cta ad tres. maria vo ad noue. Si aut
pdicte figure pri p tte pris sbractioez
ipfecte fuerit tuc maria sex erit semibre
uiū. lōga duaz. breuis aut in mimā pū
cto augmētatiōis affectā semibreuisqz
in mimā plenā pūtunt. signat aut vful
et pportiois finis. Si aut p figurat
plenas tm instigat: tunc sesquialtere si
gna pretermittuntur.

Exemplum sesquialtere sub pportione
dupla institue.

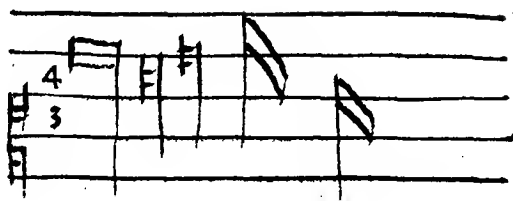

Tenor

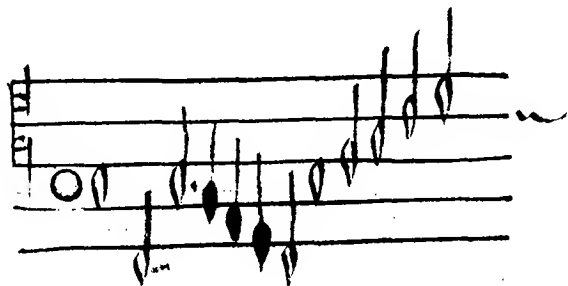
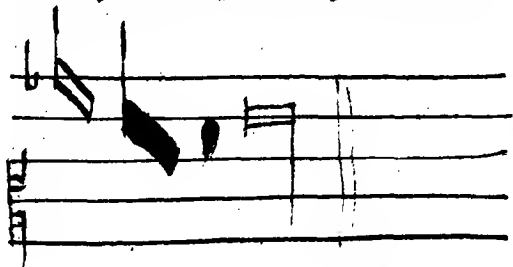

De sesquitercia proportione. Ca. XII

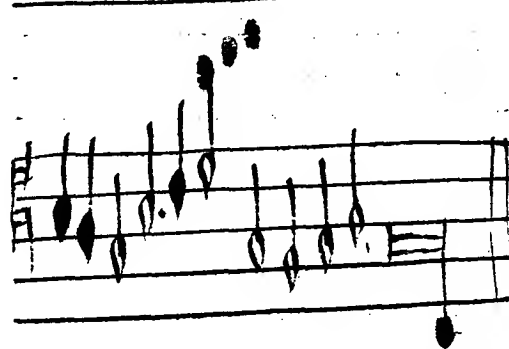
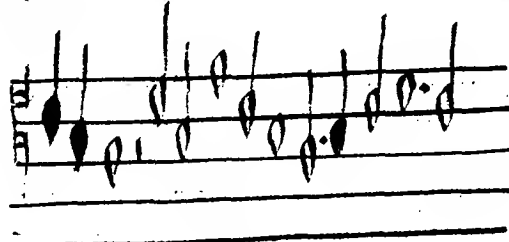
Et quia 7 vltima figurarum secundum valorem diminutio epitrica siue sesquitercia fit p. portione. que etia3 vltime consonantie ab diapason remittendo id est diatesseron: causa dicitur. Huius enim virtute quecunq3 figure scdm totum et scdm partes binarie in immediatas secundum totus ternarias: scdm partes vo binarias conuertunt. Maxima enim quattuor breuium: octo semibreuium in longam trium breuium. sex semibreuium reducitur. Est enim sesquitercia proportio: quotienscunq3 maior numerus minorem semel continet 7 eius tertiam partem. Item longa quattuor semibreuium octo minimarum. in breuem trium semibreuius. sex minimarum. Breuis quattuor minimarum: in semibreuem trium. Semibreuis autem in qua finem facimus: quattuor minimarum plene vel nigre existentium: aut tractus plicatum habentium in minimas puncto augmentationis affectam. Si autem supradicte figure iam conuerse plene vel colorate efficiantur. in binarias: tertia amissa parte transeunt. Minima autem: 7 si huius proportionis virtute in minimam plenam simulq3 tractum curuatum habentem: conuertibilis existat propter impossibilitatem vel saltem nimiam proferendi difficultatem diminutione per grandi prouenientes: ne qua3 diuidenda admittitur. Signat autem hec proportio utroq3 ei3 termino. vt hic. $\frac{4}{3}$.

Exemplum sesquitercie proportionis.

Tenor

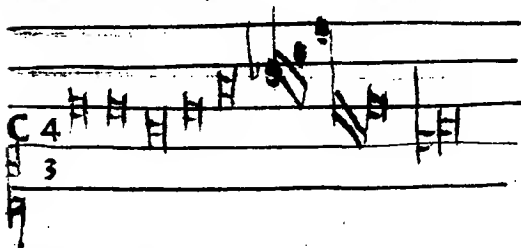

Liber

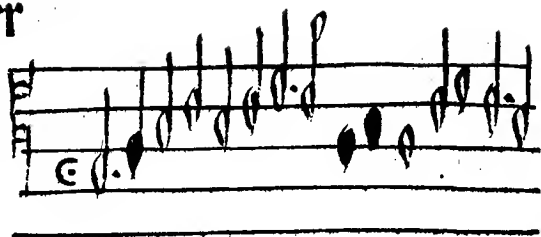
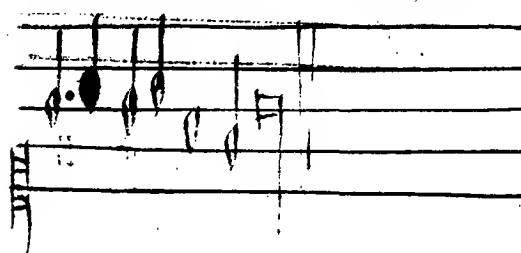
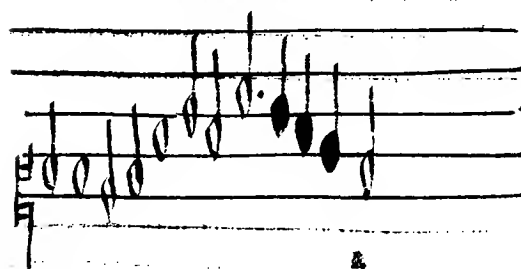
De scda seqtertie pportiois descriptioe

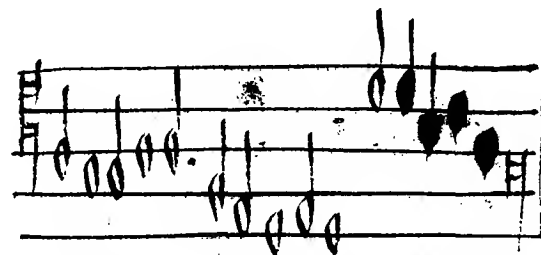
¶ Aut seqtertia pro Ca. XIII
portio qbusda inpositis mini-
mis figuris q nullo mō qntus
ad actū cātādi fm hāc pporti-
onē diuidi pnt istituat: tūc breues figu-
re q i semibreues fnarias pvertūt: vnica
tm suscipiūt pcussione: vt i platiōe ma-
iori vl pfecta. semibreuis vo q i minas
pūcto augmētatiōis affectas reducunt
bine eodē pūcto suppsso nō tm sublato:
etiā vnica. Que cū ita fuerint sic mini-
me figure vel qterne supte vel bine cū se-
mibreui. eodē tpris spacio elegant ve-
nusteqz cōmensurant ac pnunciant at-
qz hoc modo signant. 4.

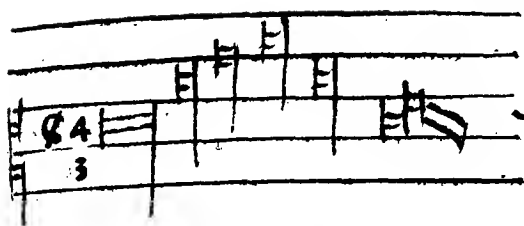
Exemplum secundum sesquitertie

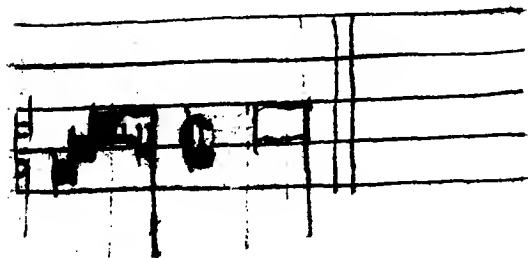
Tenor

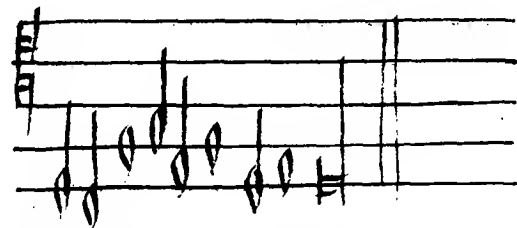
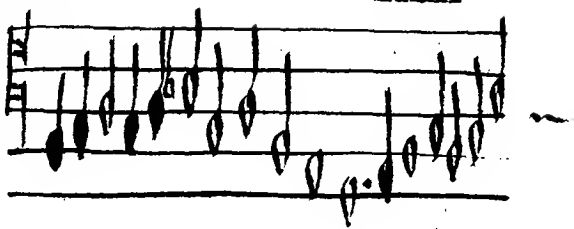
De tertia vltia seqtertie pportiois de-
scrip-tione. Ca. XIII
¶ Et etiā sb pportioe dupla opti-
me istitui pt. Tūc enī maria bi-
naria qttuor breuiū i lōgā bina-
riā qttuor semibreuiū vtute duple pmo
oīm pvertit. Natura enī cesas atceddit
Ab his aut seqtertie ptate si qtra prs au-
ferat remanēt tres semibreues i qs ma-
xima ipa vltio qntū ad hoc ppositū at-
tinet dissolue. sllr aut lōga i semibreue
pūcto augmētatiōis affectā. breuis qdē
in minimā: eodē pūcto adauctam. Si
autē supdicte figure colorate vel plene
efficiāt: tūc maria sic iā memū. vtute
coloris tria pre sblata vel amissa: duaz
tm erit semibreuiū. Lōga vo vni. atqz
eodē mō: breuis vni mīme vt i sbiecto
exēplo: earūdē pportionū signis pnu-
nito. est aut i his aiaduertēdū q sblato
p primā supdictaz pportionū dimidio
cui cūqz figure binarie sz valorē q ē ei
ppriū: illa deiceps i residuo eiusdē figu-
re nihil agat vl opef. q qz enī breues du-
arū semibreuiū ad vnā illaz vtute eius-
dē pportiois reducāt ipa tm semibreuis
sic pñdrata itegrā recipit pcussione q p
se existēs i minimā ncario pñsa dimidiā
tm hret. signatur autem hoc modo. 4.

Exemplum sesquitercie sub proportio-
ne dupla constitute.

Tenor

De signis pportionū 7 earum demon-
strationib⁹. La. XV

Quāq̃ aut de pportionū supe-
ri⁹ desc̃ptaz signis figuraz di-
minutionem s̃m valorem demonst̃ran-
tib⁹ singulati dictum fuerit : nūc etiam
illa repetere nō erit inutile. Dupla igit̃
q̃ p̃ma oīm est. qm̃ duoz ad vnū est cō-
paratio p numeri binarij 7 vnitatis fi-
guras ostēdit. vt b. 7. aut saltē p maio-
re illaz. put vsus obtinuit. Et qm̃ nō ē
duplū p̃ter dimidiū. p̃t etiā p circulum
aut semicirculū linea inflectū qd̃ nimīū
vulgatū ē alio istoz modoz demōstra-
ri. s. $\bigcirc$ Q Q . Tripla autē p ternarij nu-
meri 7 vnitatis figuras. 3. Si autē q̃dru-
pla fuerit p q̃ternarij 7 vnitatis signa. 4.
Aut etiā p dupli 7 dimidiij caracteres si-
mul vt hic. 2 Q . v. ē Q 2. Quadrupla

i. iij

Liber

enim nihil aliud est quam bis dupla. si aures post hec duo signa quomodocumque distributa: etiam alterum illorum describatur. ita in octuple transit demonstratione. que admodum enim secundum supradictorum signorum dupla per medium diuidit ut dimidium dimidium. id est quadrupla efficiat. ita et tertium ipsam quadrupla in duo equa eadem ratione patietur. Quia in re. quosdam vidimus errasse. Et stimant enim in casu per tertium lignum ad simplicem duplam redire. verum enim si inter secundum atque tertium quidam notule ut in prima illarum consideratione inserere inueniantur: tunc recte fieri potest. Si autem modo in octupla atque sedecupla utendum est. Si autem sesquialtera fuerit. per ternarium et binarium numeri figurarum. 3. demonstrat. aut ut in consuetudine vetum est. saltem per maiorem illarum quamque improprie. Eadem enim figura: etiam tripla intelligere possumus. Quidam autem quot tempora sesquialtera habuerit: tantarum unitatum figuris superflue tamen illam demonstrant. Non enim numerum notularum illi: sed etiam relationes quoniamque per simplices ipsorum terminos que et radices appellantur proprii: quia prout natura demonstrat. Quidam autem quoniam sesquialtera ipsa respectiue tamen sumitur. de qua nullum consilium dedimus exemplum per semicirculum punctum in medio habentem ad circulum absque puncto antecedente peruersum positum ut habet O 3 illam demonstrant ut tanquam temporis imperfecti ad perfectum. et prolationis perfecte ad imperfectas comparatione: eadem proportionem sibi opponantur. Et quidam per semicirculum iterum cum puncto ad simplicem semicirculum. C 3. tanquam in platione tamen sesquialtera custodientes. In sesquitercia vero per quaternarium numeri: et ternarium figurarum quoniam simplicium gratia ponitur recte demonstratio fit. 4. quoniam autem est. id est. respectiue describitur: de qua nullam fecimus mentionem: tunc solum per semicirculum absque puncto peruersum ad circulum etiam sine puncto vel semicirculo

lunum cum puncto positum ostendi ut habet O 3. C 3. demonstrant enim maiorem illi finem a binario numero in seipso multiplicato originem habere. et ad ternarium vel in tempore vel platione antecedente existentem relationem facere. sicut autem quoniam post sesquialtera respectiue sumpta ad binarias per medium secundum valoris inflectas redeunt figuras. quidam eodem semicirculo peruerso. 3. duplam demonstrare nec tamen improprie utendum est et quidam quadruplam quod nulla ratione credi posse videtur. De tertia et vltima figurarum consideratione que est secundum valoris augmentum. Ca. XVI

Et tertia et vltima figurarum consideratio est secundum valoris augmentum tamen que per oppositum procedentis efficitur. In illa enim per duplum tripulum aut alium superius dictorum modorum: maiorem numerum minori comparando ac maiorem pro minori figurarum describendo procedimus in ista et est. Verum enimvero quis in huiusmodi figurarum contemplatione in proportionibus minoris inequalitatis incidere vidamur. maiores tamen nostri et si moderno rum quibusdam alia melius atque operatio quamque non recta fuerit nunquam illarum nominibus hac facultate utendum esse. ita ut subdupla subtripla et ita in ceteris dicamur: sed neque earum si quis optime statuerunt. Nulla enim ut in descriptione consonantiarum et earum plenius patuit. habent in illa potestate. unde loco dictarum proportionum et earum nominum. his superscriptionibus duntaxat uti doctissime decreuerunt Crescit in duplo. crescit in triplo. atque ita in amplius secundum augmentationis modum quod a sapientibus modulatorum ad hanc usque recte obseruatum est. Quia re relinquere necessario ut genera ipsa minoris inequalitatis. id est. submultiplex. subsupparitularum et reliqua de consideratione arithmetici tamen existant. Has autem figurarum augmentationes quidam etiam nostrorum temporum modula

tores p̄ circulū aut semicirculū p̄ictū in medio h̄ntes itelligi voluere q̄ hoc tpe nimīū vulgatū est. *De canone. Ca.*

Banones autē: mltos **XVII** imo etiā q̄plimos in cātū mēsurabili a q̄busdā ita sciēt cōflatos esse nouim⁹: vt nec lau-
dē eoz positionē reperiēti nec eō īferāt vitupationē nō inueniēti. Cōstāt enī ex verb diuinatiuis ad quoz intelligētias sciētia nemo p̄t puenire. vnde si q̄s vnū si q̄s vō duos vel tres aut q̄ntoslibet illiusmodi p̄fectos. i. eoz sensū expiēdo inueniat. nunq̄ tñ ad vniuersale q̄scēs in aīa vt inde artē efficiat: poterit deuenire. Errant igit huiusmodi p̄flatores atq̄ qd p̄ nomē importat ignorantes. graui⁹ peccāt. Canō enī grece. latine regula d̄r. Regla enī in q̄cunq̄ facultate est norma: p̄ quā in aptā deducimur eorū de q̄b⁹ in illa tractat cognitionē. In de enī boeti⁹ li. j. p̄thagozas: regulam musices q̄ nullū inq̄rentes dubio fallat iudicio adinuenisse inq̄t. Canones igitur in meloz cant⁹ mēsurabilis p̄fectione: si q̄s ad nouitioz exercitationē v̄l in instructionē recte edere voluerit. verb claris aptis atq̄ ab arte p̄cedētib⁹ illos instituat. Qd gen⁹ est. Si p̄ mediū decantādū melū p̄stituerit volēs signis du-
ple p̄portionis illū demonstrare: tūc his verb aut silib⁹ ad pedē meli desc̄ptis vti poterit. cantē in p̄portione dupla. vel etiā effectū p̄ causa accipiēdo. cātē sub diapason p̄sonātia. vel cātē ī p̄ma multiplicis generis specie. si tripla fuerit cātē in p̄portiōe tripla. vel sub diapason diapēte. vel in sc̄da multiplicis generis specie. Et ita in reliq̄s cātē in p̄portione q̄drupla. vel cantē sub bisdiapason. vel cātē in tertia eiūsdē generis specie. cantē in p̄portiōe sesquialfa. vel cantē

sub diapēte p̄sonātia. vel cantē in p̄ma supparticularis generis p̄portiōe. Pro inde cantē in p̄portiōe sesq̄tertia. v̄l cātē in sc̄da supparticularis generis specie. Ut enī a boetio li. j. optime d̄r. dupla in numeris. diapason est in sonis. tripla. diapason diapēte. q̄drupla. bisdiapason sesquialfa. diapēte. sesq̄tertia diatefferon. Deinde autē poterit noib⁹ chōrdaz cithare de q̄b⁹ li. ij. dictū est vti. aliā. s. p̄ alia in p̄fectiōe atq̄ p̄ncipio meli adaptādo reliq̄s sequētes eodē ordine. Si enim melū p̄mi modi p̄flare voluerit ⁊ ill⁹ tenorē ab. d. graui in. d. acutū mente p̄ficere. ac oēm p̄p̄ctū pari forma illi adaptare. nihilominus omnem illius constitutionem ab. a. graui in. a. acutū eiusdem toni melo semper permanente describere poterit. Vex enim uero quoniam hoc modo illum cantando ip̄e p̄ omnia dissonare inueniretur: tunc his verbis aut similibus in fine tenoris descriptis vtatur. P̄etmissa proslambanomenon sume tibi lycanos ypatō Ab hac enim incipiendū erat. Et ita in amplius semper per diatefferon intensam ceteras transferendo chōrdas. Sed inter hec cauendus est error illorum summo opere qui proslambanomenos ita p̄ eius syllabas quēadmodū per consuetam nomina vocum decantant. similiter autem hypate ypaton ⁊ ita consequenter quorum tam crassam supināq̄ ruditatem non possum non satis mirari singularium enim chōrdarum nomina tantum sunt vt ostensum est. P̄terea si tenorē cuiuscunq̄ meli: modi perfecti instituat: in quo lōge ternarij valoris. id est trium breuium existunt: poterit modulatoz in terminis trium vocum illas statuere: in quibus prima immobili p̄-

Liber

manente: reliquas in locum quem vnā quāq̃ illarum fm ordinem horum nominum. vt. re. mi. fa. sol. la. viderit possidere mente transferre. ⁊ ita contrapunctum illi adaptare. At si due tantū quocunq̃ in loco fuerint voces: tūc loco tertie: pausa vnius temporis describatur. Quare si in. a. la. mi. re. g. sol. re. vt. atq̃. f. fa. vt. tunc secunda vox primi termini erit i. e. remissa. tertia vo i. d. Quod sequenter autem secunda secundi termi

ni erit in. d. tertia quidem in. c. vbi etiā secunda tertij decantabitur. Et quoniam breues ipse partes sunt longarum. simili canōe modulator ipse poterit vti Ab alto descendentes longe fecerunt ples suas in locum quem fundarūt illis Ibi est igitur modus recte instituendi canones qui fm hanc formaz terminis artis semper obseruatis in infinitū variari potest. Atq̃ hic est.

Absoluimus Presulum Reuerē

dissime Illustrissimeq̃ iuuantibus superis. nostros musice diueq̃ facultatis commentarios et si super euagata quadaz ac longe diffusa descriptione q̃ existimabamus nomini tuo decētissime dicatos. Grāde enim opus ideo est. quanq̃ vt speculantib⁹ utilis foret: fm principalium sententiarū distinctiones in octo volumina diuisum. quoniam grandes materie paucis explicari nō possunt. Legant igitur illos atq̃ perlegant. qui in hac arte doctiores effici voluerint et eoz monita preceptaq̃ sequātur. Quicquid enim de eadē disciplina theozice dici valet: et in practica deduci. ibi. diffuse dilucideq̃ Principis nostri Boetij dumtaxat sequendo doctrinaz ac peroptime digestum inuenire ⁊ sue morem gerere voluntati facile poterunt.

Commentariorum mos: quē cū omni re
dargutionis moderamine obseruauimus.
7 hec. explanatiū regula teste beato
Iheronymo 7 Rufinū: in: de operibus
Origenis utrū catholica fuerint al
tercatione: vt opiniōes varias proseqn
tur. Et qđ sibi vel alijs videat ediffere.

Tabula presentis operis.

Liber primus cōtinet capla XXV

Rologus de cōmē
tariorum nominet horum
editionis causa. ffo. II
De musice discipline pri
ma inuentione. ffo. III
De scđa musice discipline iūetiōe ffo. III
De tñia 7 vltia musices innētiōe. fo. III
De noie musices 7 ei' assūptiōe. fo. III
De musico quid sit. ffo. IIII
De iudicio ac iudicib' armōie siue mu
sice atq; ei' nois iportatione. ffo. IIII
De triplici musica. ffo. V
De istrumētaliz 7 cātādi musica. ffo. V
De componentibus siue efficientibus
musicam. ffo. V
De sono 7 voce. ffo. V
De diuisiōe vocū seu distictiōe. ffo. VI
De naturali vocum musice discipline 7
earum numero. ffo. VI
De vocū grauitate 7 acumie. ffo. VII
De gūitatis 7 acumis causa. ffo. VII
De grauium 7 acutarum vocum diffe
rentijs. ffo. VII
De tono. ffo. VIII
De semitono. ffo. VIII
De ditono 7 semiditono. ffo. VIII
De processu 7 compositione consonan
tiarum. ffo. VIII
De diatesseron consonantia 7 eius spe
ciebus. ffo. VIII

De diapente consonantia 7 eius speci
ebus. ffo. IX

De diapaso psonātia 7 ei' spēb'. fo. IX

De diapason diapente cōsonantia 7 ei'
speciebus. ffo. X

De bisdiapason consonantia 7 eius spe
ciebus. ffo. X

Liber secūdus p̄tinet capla. XIII

Diatesserō psonātia in musi
ce disciplina supponēda. ffo. X
De diatesseron consonantie di
amitate. ffo. X
De diatesseron consonantie triplici cō
sideratione. ffo. X
De primo genere melorum. ffo. X
De secundo genere melorum. ffo. XI
De tertio genere melorum. ffo. XI
De stantib' vocib' 7 mobilib'. ffo. XI
De falsa atq; vera supradictorū inter
ualloz intelligentia. ffo. XII
De genēz meloz discretiōe. ffo. XII
De maiori numero vocū atq; generis
meloz distributione. ffo. XII
De noib' chordaz musices. ffo. XIII
De nois chordaz inspretatiōe. fo. XIII
De quinq; tetrachordis. ffo. XIII

Liber tertius cōtinet capla XXXIX

Supponēdis i musice disci
plina pportōib'. fo. XIII
De quantitate 7 eius diui
sione. ffo. XIII
De mathēaticaz scīaz ordie. fo. XV
De mathematica scīa qđ sit. ffo. XV
De genib' pportionū in gñali. fo. XV
De genere multiplici pportionum 7
eius speciebus. ffo. XVI
De genere superparticulari 7 eius spe
ciebus. ffo. XVI

De gñe suppartietiz ei' spēb'. fo. **XVI**
 De genere multiplici superparticulari
 ⁊ eius speciebus. ffo. **XVI**
 De genere multiplici superpartienti et
 eius speciebus. ffo. **XVI**
 De proportionalitatibus siue medietati-
 bus. ffo. **XVII**
 De proportionib' musice facultati de-
 seruientibus. ffo. **XVII**
 De monachordi istitutiōe ⁊ mathema-
 tica infualloz dñōstratiōe. fo. **XVIII**
 De facilitate dimetiēdi tonū. fo. **XX**
 De facilitate primum inueniendi semi-
 tonium. ffo. **XX**
 De mathematica p' s'fonātiā ad earū
 elementa demōstratione. ffo. **XX**
 Utrū diatesserō s'fonātiā p' mathema-
 ticam demōstrationē bis sumpta. dia-
 pason efficiat cōsonantiā. ffo. **XXI**
 Demōstratio diatesserō s'fonantiā per
 rōnē ab ei' p'portiōe bis sūptā diapaso-
 s'fonātiā nullo mō efficere. ffo. **XXI**
 Demōstratio q' diatesserō s'fonātiā du-
 obus tonis ⁊ minori semitonio p' rōnez
 a numeris dūtarat sūptam p'stare ma-
 nifestum est. ffo. **XXI**
 Demōstratio diapāte s'fonātiā tono di-
 atesserō s'fonantiā supuadere per ratio-
 nē a numeris sumptā. ffo. **XXII**
 Quid per nomē mathematice demon-
 strationis intelligatur. ffo. **XXII**
 Demōstratio diapason s'fonantiā ex di-
 apente ⁊ diatesserō numeroz tantū ra-
 tione p'stare. ffo. **XXII**
 De diapason diapēte atq' bis diapason
 p' rationē a numeris siue ab eaz p'porti-
 onib' sumptā demōstratiōe. fo. **XXII**
 De quaternario numero ⁊ eius digni-
 te. ffo. **XXII**
 De prioritate consonātiāz. fo. **XXII**
 De diapason consonantie precellentia
 ffo. **XXIII**

De diapason diatesserōn dissonantia.
 ffo. **XXIII**
 De semitonioz necessitate. fo. **XXIII**
 De semitonioz cromatici generis p' ra-
 tionē a proportionē toni sumptā origi-
 ne atq' ineqlitate vbi semitonium minus
 ad grauiorē illius partes inueniri mai-
 ō ad acutiores ostēditur. fo. **XXIII**
 De situ ⁊ loco semitonioz cromatici
 generis per rationē ab eodē gñe sum-
 ptam vbi semitonium mai' qñq' ad gra-
 uiorē toni partē: qñq' ad acutiorē in-
 ueniri. minus ō contra necessario cō-
 probatur. ffo. **XXIII**
 De semitonioz multiplici distribū-
 tione. ffo. **XXIII**
 De monachordi generali diuisione in
 qua semitonium min' ad grauiorē toni par-
 tē recte atq' ncērio collocat. fo. **XXV**
 De duob' semitonij maioris terminis
 nūc. s. ad acutiorē toni partem: nūc ad
 grauiorē ncērio assignādif. fo. **XXVI**
 De infimediōz sonoz noib' fo. **XXVI**
 De semitonioz d'ria p' mathematicam
 demōstrationē inuenienda que coma-
 dicitur. ffo. **XXVII**
 De comatis diuisione nullo modo assi-
 gnanda. ffo. **XXVII**
 De paruissimis sonis siue interuallis.
 ffo. **XXVIII**
 De interualloz diffinitionum reca-
 pitulatione. ffo. **XXVIII**

Liber quartus continet capla **XXII**

De septē modis cātandiz eoz
 splici p'stitutiōe. fo. **XXVIII**
 De octauo modo proprienō
 assignando. ffo. **XXIX**
 De comuni modozum cantandi ap-
 pellatione. ffo. **XXIX**
 De singloz modoz noib'. fo. **XXIX**

De secunda modorum cantandi constitutione. ffo. XXIX

De tertia et ultima modorum cantandi constitutione. ffo. XXX

De nominibus modorum in tertia et ultima constitutione. ffo. XXX

De modorum cantandi ultime descriptionis origine. ffo. XXX

De modorum cantandi natura et qualitate. ffo. XXXI

De primo atque secundo cantandi modo. ffo. XXXI

De tertio et quarto modo. ffo. XXXI

De quinto et sexto modo. ffo. XXXII

De septimo et octavo modo. ffo. XXXII

De cantilenis per finale terminum non diiudicandis. ffo. XXXII

De communitate modorum ac proprietate. ffo. XXXII

De comixto cantu nullatenus assignando. ffo. XXXII

De modis imperfectis. ffo. XXXIII

De secunda finalium modorum translatione. ffo. XXXIII

De modorum musicorum effectibus. ffo. XXXIII

De preceptis componendi cantum. ffo. XXXIII

De preceptis auteticorum. ffo. XXXIII

De preceptis plagalium. ffo. XXXV

Liber quintus pertinet capitula. XXXVI

In initio cantus. ffo. XXXV

De cantu plani in ecclesia dei introductione. ffo. XXXV

De cantu et cantu plano de quo illi proprio siue prosperitate. ffo. XXXVI

De proprietatibus cantus et earum origine. ffo. XXXVI

De quarta proprietate nullatenus assignanda. ffo. XXXVII

De numero vocum epilogus. ffo. XXXVIII

De signis vocum et eorum causa. ffo. XXXVIII

De gravitate signorum et acumine. ffo. XXXVIII

De nominibus vocum et eorum inuentione. ffo. XXXIX

De nominum vocum et signorum convenientia. ffo. XXXIX

De principalium signorum et deductivorum numero. ffo. XXXX

De signorum per grauem acutum secundum characteres differentia. ffo. XXXX

De signorum et nominum vocum appellatione. ffo. XXXX

De secundo genere signorum. ffo. XXXX

De coniunctionibus vocum in generali. ffo. XXXX

De principijs cantus propria relatione. ffo. XXXXI

Secunda regula. ffo. XXXXI

Tertia regula. ffo. XXXXI

Quarta regula. ffo. XXXXI

De tertie et quarte regule principiorum disconvenientia. ffo. XXXXI

De musico et cantore. ffo. XXXXII

De permutationibus vocum et earum opinione. ffo. XXXXII

De mutatione quid sit et ex quibus fiat. ffo. XXXXII

De triplici mutationum institutione et causa. ffo. XXXXIII

De ordine permittendarum vocum et earum ascensu et descensu. ffo. XXXXIII

De mutationibus que pro ascendendo tantum sunt vel descendendo. ffo. XXXXIII

De ordine permittendarum vocum vel simpliciter vel in permutationibus considerandarum. ffo. XXXXIII

De primo registro cantus. ffo. XXXXIII

De secundo registro cantus. ffo. XXXXIII

De tertio et ultimo registro cantus ubi de clauibus cantus agitur. ffo. XXXXV

De notulis siue figuris cantus plani ⁊ earum officio. ffo. XXXXV

De supradictarū figurarū noibus ⁊ eorum causa. ffo. XXXXV

De pōzitate ⁊ posterioritate figuraz ⁊ ordine semibreuius in cātu plano. ffo. XXXXV

De numero semibreuium immediate i cātu plano dīscribēdaz. fo. XXXXVI

De figurarum duplici distributione. ffo. XXXXVI

De figurarū in cātu plano pronūciatiōe ⁊ ei⁹ nois causa. ffo. XXXXVI

Liber sextus continet capla. XI

De pūcti noie. XXXXVI

De contrapuncti speciebus. ffo. XXXXVII

De speciez contrapuncti prima diuisione. ffo. XXXXVII

De scda specierū contrapuncti diuisione. ffo. XXXXVII

De specierū contrapūcti assumptione. ffo. XXXXVII

De inceptiōe contrapuncti atq; fine. ffo. XXXXVII

De perfectarum contrapuncti speciez distributione. ffo. XXXXVII

De specierum perfectarū contrapuncti ascensu ⁊ descensu. ffo. XXXXVII

De imperfectarū contrapūcti specierū ordine. ffo. XXXXVII

De specierum cōtrapūcti imperfectarū ad seinuicē puerfiōe. fo. XXXXVIII

De specierum contrapuncti multiplicatiōe. ffo. XXXXVIII

Liber septim⁹ continet capla. XXXVII

De cātus mensurabilis nomine. ffo. XXXXVIII

De figuris cantus mēsurabi-

lis ⁊ eius subsistentiā. ffo. XXXXIX

De numeri binarij atq; ternarij necessaria assumptione ⁊ huiusmodi cāt⁹ comensuratione. ffo. XXXXIX

De numero perfecto ⁊ imperfecto. fo. XXXXIX

De supradictarum figurarum duplici consideratione. ffo. XXXXIX

De relationum predictarum figurarū numero. ffo. XXXXIX

De relationum figurarum denominatione. ffo. XXXXIX

De proprietatibus cantus mensurabilis ⁊ eaz noim causa ffo. XXXXIX

De maiori numero figuraruz q̄ dictū est non assignando. ffo. L

De proprietatibus perfectis. ffo. L

De imperfectis proprietatibus. ffo. L

De proprietatum perfectarum ⁊ imperfectarum accidētib⁹ in generali. ffo. L

De pūcto quid sit ⁊ eius in cātu mensurabili q̄dripartita denoiatiōe. ffo. L

De proprietatū imperfectaruz p pūcti applicatiōē vnicuiq; figure perfectiō-

De alteratione. ffo. LI

De alterationis impedimento. ffo. LI

De alteratione p pūctū nō ipediēda. fo. LI

De alteratione per sincopam scdm antiquos. ffo. LI

De ppetatū pfectaz ipfectiōe. fo. LII

De imperfectione figurarum scdm partes. ffo. LII

De imperfectarum figuraruz simulq; pfectaz existētū imperfectione. ffo. LII

De falsa figuraz perfectaz imperfectiōe. ffo. LII

De sincopa ppe supra. ffo. LII

De sincopa largo mō supra. ffo. LII

De colore figurarum. ffo. LII

De alpha. ffo. LII

De plica vel figuraz tractu. ffo. LII

De ligaturis in generali. ffo. LII

De ligaturis in speciali 7 prio quadrangularem descendendum. ffo. LIIII
 De ligaturis quadrangularem cum tractu sinistro descendenti vel ascendenti: descendendum. ffo. LIIII
 De ligaturis quadrangularem 7 alphe descendendum. ffo. LIIII
 De ligaturis quadrangularem ascendendum. ffo. LIIII
 De ligaturis ascendentiū 7 descendentiū quadrangularem figurarū. ffo. LIIII
 De ligaturis ascendentiū 7 descendentiū quadrangularem figurarū 7 alphe. fo LV
 De pausa in generali. ffo. LV
 De pausa in cātu mēsurabili. ffo. LV
 De signis pperatus atq̃ superscriptionibus. ffo. LV
 De signis pperatū infiorib. ffo. LVI

Liber octau⁹ continet capla XVII

De recta proportionum cantū di consideratione. ffo. LVI
 De triplici figurarum consi-

deratione. ffo. LVIII
 De scda figurarū p̃sidatiōe. fo LVIII
 De dupla proportionē. ffo. LVIII
 De tripla proportionē. ffo. LIX
 De quadrupla proportionē. ffo. LIX
 De sextupla proportionē. ffo. LX
 De octupla proportionē. ffo. LX
 De sedecupla proportionē. ffo. LXI
 De sesquialtera p̃portione. ffo. LXII
 De sesquialta s̃b p̃portiōe dupla LXII
 De sesquitercia p̃portiōe. ffo. LXIII
 De scda sesquitercie p̃portionis descriptione. ffo. LXIII
 De tertia 7 vltima sesquitercie p̃portionis descriptione. ffo. LXIII
 De signis proportionum 7 earum demonstrationibus. ffo. LXIII
 De tertia 7 vltima figurarum consideratione que est scdm valoris augmentum. ffo. LXIII
 De canone. ffo. LXV

Finis

Finis opus preclarum dictū ars musicorum : editū per Reuerendum Guillelmū de podio presbyterus Sūma cum diligentia perlectum necnō correctum. Et impressum in inclita vrbe valentina. Impensis magnifici domini Jacobi de villa: p ingeniosos ac artis impressorie expertos Petrum hagebach. 7 Leonardū butz. alemanos. Anno incarnationis saluatoris domini nostri Jesu christi. MD. cccc. xcv. die vñdecima mensis aprilis.

